

A FELSŐOKTATÁS SZOCIÁLIS DIMENZIÓJA

HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK HOZZÁFÉRÉSE
ÉS RÉSZVÉTELE A FELSŐOKTATÁSBAN CÍMŰ KUTATÁS

Szerzők: HERA Oktatás-és Neveléskutatók Egyesülete
Felsőoktatási Szakosztályának kutatói: Fehérvári Anikó,
Misley Helga, Széll Krisztián, Szemerszki Marianna,
Veroszta Zsuzsanna

Olvasószerkesztők: Csordás Kata, Gáll Benedek
Bence, Győrpál Zsuzsanna, Tossenberger Tamás

Kiadja a Tempus Közalapítvány, 2016

A tanulmány az Európai Bizottság Erasmus+ programjának támogatásával, az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Tempus Közalapítvány együttműködésében megvalósuló Continuing EHEA reforms in Hungary című, 559232-EPP-1-2014-1-HU-EPPKA3-BOLOGNA számú projekt keretében valósult meg.

Ez a kiadvány (közlemény) a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásért.

**A FELSŐOKTATÁS SZOCIÁLIS DIMENZIÓJA –
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK
HOZZÁFÉRÉSE ÉS RÉSZVÉTELE A
FELSŐOKTATÁSBAN CÍMŰ KUTATÁS**

TARTALOM

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	9
EXECUTIVE SUMMARY	14
KÜLFÖLDI TÁMOGATÁSI GYAKORLATOK	19
I. A bolognai folyamat szociális dimenziója.....	20
II. Külföldi gyakorlatok, tapasztalatok	24
2.1. Finnország.....	26
2.1.1. Felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika	26
2.1.2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése	26
2.1.3. Szociális dimenziót erősítő szakpolitikai intézkedések	26
2.1.4. Tandíj és támogatási rendszer	28
2.2. Németország	29
2.2.1. Felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika	29
2.2.2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése	30
2.2.3. Szociális dimenziót erősítő intézkedések, szakpolitikák.....	30
2.2.4. Tandíj és támogatási rendszer	31
2.3. Lengyelország	33
2.3.1. Felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika	33
2.3.2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése	33
2.3.3. Szociális dimenziót erősítő intézkedések, szakpolitikák.....	34
2.3.4. Tandíj és támogatási rendszer	35
Felhasznált irodalom.....	38
Hivatkozások.....	40
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK A FELSŐOKTATÁSBAN – A CSOPORTOK AZONOSÍTÁSA, A KUTATÁSI FÓKUSZ MEGHATÁROZÁSA.....	41
I. Bevezető	42
II. Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók.....	42
2.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók.....	42
2.1.1. Hátrányos helyzet.....	42
2.1.2. Halmozottan hátrányos helyzet	43
2.1.3. Hátrányos helyzetű kistérségek.....	44
2.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok	44
2.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények	47
2.4. Szakirodalom	47
2.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság.....	48
2.6. A kutatás során javasolt definíció	50
III. Roma hallgatók	50
3.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók.....	50
3.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok	50

3.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények	50
3.4. Szakirodalom	52
3.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság	53
3.6. A kutatás során javasolt definíció	53
IV. Fogyatékossgal élő hallgatók	53
4.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók	53
4.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok	55
4.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények	55
4.4. Szakirodalom	56
4.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság	57
4.6. A kutatás során javasolt definíció	58
V. Kisgyermeket nevelő hallgatók	58
5.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók	58
5.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok	58
5.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények	58
5.4. Szakirodalom	59
5.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság	59
5.6. A kutatás során javasolt definíció	59
VI. Határon túli magyar hallgatók	59
6.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók	59
6.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok	60
6.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények	60
6.4. Szakirodalom	61
6.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság	62
6.6. A kutatás során javasolt definíció	62
VII. Horizontális vizsgálati szempontok	62
7.1. Önszelekció és szelekció – hová jelentkeznek a hallgatók és hová veszik fel őket?	62
7.2. Az egyes munkarendek közötti különbségek – mit takar a részidős (esti vagy levelező munkarendű) képzés?	63
VIII. Összegzés	64
8.1. Legfőbb kihívások	64
8.2. Javaslatok	64
A JOGSZABÁLYI HÁTTER, VALAMINT AZ ORSZÁGOS SZINTŰ TÁMOGATÓ- RENDSZER JELLEMZŐI	65
I. Bevezetés	66
II. A hallgatói támogatások, juttatások formái a magyar felsőoktatásban	67
III. Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók	69
3.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója	69
3.2. A célcsoport számára biztosított támogatások	71
3.2.1. Bekerülés, hozzáférés	71

3.2.2. Bent maradás, előrehaladás.....	71
3.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet.....	73
IV. Roma hallgatók.....	73
4.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója.....	73
4.2. A célcsoport számára biztosított támogatások.....	74
4.2.1. Bekerülés, hozzáférés.....	74
4.2.2. Bent maradás, előrehaladás.....	74
4.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet.....	75
V. Fogyatékossgal élő hallgatók.....	76
5.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója.....	76
5.2. A célcsoport számára biztosított támogatások.....	77
5.2.1. Bekerülés, hozzáférés.....	77
5.2.2. Bent maradás, előrehaladás.....	78
5.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet.....	79
VI. Kisgyermekkel rendelkező hallgatók.....	79
6.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója.....	79
6.2. A célcsoport számára biztosított támogatások.....	80
6.2.1. Bekerülés, hozzáférés.....	80
6.2.2. Bent maradás, előrehaladás.....	80
6.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet.....	80
VII. Határon túli hallgatók.....	81
7.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója.....	81
7.2. A célcsoport számára biztosított támogatások.....	81
7.2.1. Bekerülés, hozzáférés.....	81
7.2.2. Bent maradás, előrehaladás.....	82
7.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet.....	82
VIII. Összegzés.....	83
Melléklet.....	86
I. A hallgatói támogatások, juttatások nyilvántartási rendszere.....	86
II. Legfontosabb jogszabályok és elérhetőségük.....	88
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓI CSOPORTOK FELSŐOKTATÁSBA VALÓ	
BEKERÜLÉSE.....	90
I. A vizsgálat témája.....	91
II. Módszertani háttér.....	92
2.1. Adatforrás.....	92
2.2. Adatkezelés.....	93
III. Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók.....	93
3.1. A csoport létszáma, aránya.....	93
3.2. A csoport összetétele.....	94
3.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése.....	98

IV. Fogyatékossgal élő hallgatók	101
4.1. A csoport létszáma, aránya	101
4.2. A csoport összetétele.....	102
4.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése	102
V. Kisgyermeket nevelő hallgatók.....	104
5.1. A csoport létszáma, aránya	104
5.2. A csoport összetétele.....	104
5.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése	106
VI. Határon túli hallgatók	110
6.1. A csoport létszáma, aránya	110
6.2. A csoport összetétele.....	110
6.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése	112
VII. Összegzés	114
Felhasznált irodalom.....	117
Függelék.....	118
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓI CSOPORTOK KÉPZÉSI ÉLETÚTJA ÉS MUNKAERŐ-PIACI KILÉPÉSE.....	119
I. A vizsgálat témája	120
II. Módszertani háttér.....	121
2.1. Adatkezelés	121
2.2. A felhasznált adatforrások	122
2.2.1. Eurostudent V.	122
2.2.2. HÖOK Mentorprogram adatbázisa	123
2.2.3. Fogyatékossgal élő hallgatók pályakövetési kutatásának adatbázisa.....	123
2.2.4. Kisgyermeket nevelő hallgatók kutatása.....	123
2.2.5. Márton Áron Szakkollégium pályakövetési adatbázisa	124
2.2.6. Frissdiplomások 2014 – DPR adatbázis.....	124
2.2.7. Frissdiplomások 2011 – DPR adatbázis.....	124
2.3. Adatbázisok összevetése	125
III. Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók	125
3.1. Csoportleírás	125
3.2. Képzésjellemzők.....	129
3.3. Képzési életút.....	131
3.4. Nemzetközi mobilitás	132
3.5. Munkaerő-piaci kilépés.....	133
IV. Fogyatékossgal élő hallgatók	136
4.1. Csoportleírás	136
4.2. Képzésjellemzők.....	137
4.3. Képzési életút.....	137
4.4. Nemzetközi mobilitás	139

4.5. Munkaerő-piaci kilépés.....	139
V. Kisgyermeket nevelő hallgatók.....	142
5.1. Csoportleírás	142
5.2. Képzésjellemzők.....	142
5.3. Képzési életút.....	144
5.4. Munkaerő-piaci kilépés.....	145
VI. Határon túli magyar hallgatók	146
6.1. Csoportleírás	146
6.2. Képzési életút.....	147
6.3. Munkaerő-piaci kilépés.....	147
VII. Összegzés	148
7.1. Főbb eredmények.....	148
7.2. Javaslatok, fejlesztési irányok.....	151
Felhasznált irodalom.....	152
HAZAI GYAKORLATOK.....	153
Bevezető.....	154
I. Intézményi jó gyakorlatok	155
1.1. Szociálisan hátrányos helyzetű csoportok támogatása.....	155
1.2. Roma csoportok támogatása	156
1.3. Fogytékossággal élők támogatása	158
1.4. Kisgyermekesek támogatása	160
1.5. Határon túli csoportok támogatása.....	160
II. A honlapelemzés eredményei.....	162
2.1. Általános észrevételek.....	162
2.2. Mintaválasztás.....	164
2.3. Szempontok a felsőoktatási intézmények honlapjainak elemzéséhez.....	165
2.4. Kis hallgatói létszámú, hitéleti képzést adó egyházi főiskolák.....	166
2.4.1. Apor Vilmos Katolikus Főiskola	166
2.4.2. Sárospataki Református Teológiai Akadémia.....	167
2.5. Kisebbségi hallgatói létszámú, dominánsan gazdasági, illetve társadalomtudományi képzést adó főiskolák.....	168
2.5.1. Budapesti Metropolitan Főiskola/Egyetem.....	168
2.5.2. Zsigmond Király Főiskola	172
2.6. Nagyobb hallgatói létszámú, szélesebb képzési profilú főiskolák.....	174
2.6.1. Dunaújvárosi Főiskola/Egyetem	174
2.6.2. Kodolányi János Főiskola	176
2.6.3. Nyíregyházi Főiskola/Egyetem.....	178
2.6.4. Eszterházy Károly Főiskola	181
2.7. Speciális, szűkebb képzési profilú (döntően) főiskolák.....	184
2.7.1. Pető András Főiskola	184

2.7.2. Wesley János Lelkészképző Főiskola.....	186
2.8. Széles profilú, de a klasszikustól eltérő szakmai összetételű egyetemek	192
2.8.1. Budapesti Corvinus Egyetem.....	192
2.8.2. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.....	194
2.8.3. Károli Gáspár Református Egyetem	198
2.8.4. Miskolci Egyetem	203
2.8.5. Kaposvári Egyetem.....	205
2.8.6. Pázmány Péter Katolikus Egyetem	207
2.8.7. Semmelweis Egyetem	210
2.9. Speciális profilú, kisebb egyetemek.....	212
2.9.1. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	212
2.10. „Klasszikus” egyetemek	213
2.10.1. Debreceni Egyetem	213
2.10.2. Eötvös Loránd Tudományegyetem	216
2.10.3. Pécsi Tudományegyetem	222
2.10.4. Szegedi Tudományegyetem.....	226
Felhasznált irodalom.....	230
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK A FELSŐOKTATÁSBAN – FOGALOMTÁR ÉS LINKGYŰJTEMÉNY	231
I. FOGALOMTÁR	232
II. LINKGYŰJTEMÉNY	236
2.1. A téma szempontjából fontos hazai jogszabályok és elérhetőségük.....	236
2.2. A szociális dimenzió kérdéskörével foglalkozó legfontosabb nemzetközi dokumentumok és jelentések.....	237
2.3. Hazai felsőoktatási intézmények esélyegyenlőségi oldalai.....	239
2.4. Nemzetközi jó gyakorlatok elérhetőségei	240
III. HIVATKOZÁSOK	241
3.1. Általános hivatkozások	241
3.2. Hivatkozások egyes csoportokra vonatkozóan	242
A) Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók	242
B) Roma hallgatók	243
C) Fogyatékossgal élő hallgatók	244
D) Kisgyermeket nevelő hallgatók	245
E) Határon túli magyar hallgatók.....	245

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A felsőoktatási részvétel és hozzáférés kiszélesítésének folyamatát magában foglaló szociális dimenzió a nemzeti és az európai szintű felsőoktatás-politika központi témájává vált az utóbbi években. A felsőoktatáshoz való egyenlő hozzáférés, a felsőoktatásban való bent maradás, majd a sikeres munkaerő-piaci elhelyezkedés nem csupán az egyéni életesélyek szempontjából bír fontos jelentőséggel, hanem egy-egy ország társadalmi, gazdasági, kulturális fejlődése szempontjából is. A szociális dimenzió kérdésköre tehát egy adott ország felsőoktatás-politikai stratégiájának fontos eleme, ezért célszerű ezzel kapcsolatban széles körű társadalmi vita lefolytatása. A kormány által első olvasatban tárgyalt felsőoktatási stratégia¹ lépéseket tesz ennek irányába, felveti például az alternatív bekerülési utak lehetőségét, illetve a rugalmas, atipikus felsőoktatási tanulási módozatok szerepének jövőbeli felértékelődését, ugyanakkor az esélyteremtés dimenziója összességében kevésbé hangsúlyos elemként jelenik meg. Nem tér ki például arra, hogy konkrétan mely csoportok esélyeinek támogatása lenne fontos, milyen célértékek reálisak, s milyen eszközök bevonásával érhetőek el a célok. Elképzelhető, hogy ezek részletezésére nem a felsőoktatási stratégia, hanem egy külön erre a célra szolgáló dokumentum lenne alkalmasabb, ahogyan az pl. Írországbán rendszeresen megjelenik.²

Jelen kutatás célja a magyar felsőoktatásban részt vevő hátrányos helyzetű hallgatói csoportok beazonosítása és belépési, illetve képzési életútjának vizsgálata volt. A kutatás Ikitért a felsőoktatás valamennyi képzési szintjére (felsőoktatási szakképzés, alap-, osztatlan és mesterképzés, továbbá PhD-képzés) és valamennyi képzési területre. Vizsgált célcsoportok: szociálisan hátrányos helyzetűek, roma hallgatók, fogyatékkal élő, kisgyermekesek, határon túliak. Az adatelemzésen túlmenően a kutatás feltárta a hátrányos helyzetű célcsoportok támogatását célzó jogszabályi háttér, illetve a kapcsolódó országos és intézményi fejlesztések vizsgálatát, valamint a hazai példák és a külföldi jó gyakorlatok megismerését. A kutatás során használt módszerek: szakirodalom-, dokumentum- és tartalomelemzés, kutatási és adminisztratív adatbázisok másodelemzése. A következőkben a kutatás legfontosabb eredményeit és az ezek alapján megfogalmazott javaslatokat mutatjuk be.

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a felsőoktatás szociális dimenziója az utóbbi évek folyamán egyre bővülő jelentéstartalommal gazdagodott. Európa országaiban a szociális dimenzió érvényesítése eltérő aspektusok és hangsúlyok mentén valósul meg, a felsőoktatási részvétel és hozzáférés tekintetében alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok segítésére eltérő megközelítéseken alapuló kormányzati intézkedések, intézkedéscsomagok léteznek. Ez nagyrészt annak is köszönhető, hogy nemzetközi szinten nincs egységes, egzakt fogalmi meghatározás a szociális dimenzióra vonatkozóan, továbbá az egyes országok a nemzeti sajátosságaiknak, oktatáspolitikai hangsúlyainak megfelelően kezelik a kérdéskört. Az azonban általánosságban megfigyelhető, hogy a **felsőoktatás szociális dimenziójának** legfontosabb célkitűzései közé tartozik a **felsőoktatási intézmények társadalmi felelősségvállalásának fokozása, a felsőoktatásban**

---

¹ Fokozatváltás a felsőoktatásban. A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai <http://www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1si%20koncepti%C3%B3.pdf>

² National Plan for Equity of Access to Higher Education. <http://www.heai.ie/en/policy/national-access-office/national-plans-equity-access-higher-education>

alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok felsőoktatáshoz való hozzáféréseinek, végzettségi arányainak javítása.

A **külföldi gyakorlatok**, tapasztalatok összességében arra mutattak rá, hogy a szociális dimenzió céljainak elérését többek között olyan intézkedések szolgálhatják eredményesen, mint a szociális dimenziót erősítő hatékony szakpolitikák megvalósítása, a folyamatok nyomon követését szolgáló **adatgyűjtési és elemzési rendszerek** kialakítása, a **nyitott és rugalmas tanulási utak** biztosítása, az **előzetes** tanulmányok, **ismeretek elfogadása**, a **hallgatói szolgáltatások** fejlesztése, valamint a **finanszírozási és támogatási rendszer** kiszélesítése és hatékonyabbá tétele.

Országonként némileg eltér, hogy mely csoportok támogatása kerül előtérbe, de a legtöbb esetben a szociálisan hátrányos helyzetűek és a fogyatékkal élők szerepelnek a kedvezményezettek között. Hazai viszonylatban e csoportok mellett a kisgyermekesek és a határon túliak jelennek meg, továbbá a szociálisan hátrányos helyzetűek speciális csoportjaként is felfogható elemként a roma fiatalok célzott támogatása. Ez utóbbi csoportra vonatkozóan azonban – miután a roma népességre vonatkozó „hivatalos”, „törvényben rögzített” definíció nem létezik – a támogatási formák odaítélése és nyomon követése a többi csoporthoz képest kevésbé egzakt alapokon nyugszik. Meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy a többi, általunk vizsgált célcsoport definíciója sem mindig problémamentes, ezért az adott csoportok vizsgálata nem egyszerű, részben azért, mert a felsőoktatási életút különböző pontjain (bekerülés, bent maradás támogatása) a meghatározás eltérő lehet, részben pedig azért, mert a definíció az utóbbi néhány évben változott (pl. hátrányos helyzet).

Részben a **definíciós problémák**, részben az **adatbázisok adattartalmának hiányosságai** miatt hézagosan állnak rendelkezésre a rendszerben azok a nyomon követési lehetőségek, amelyek segítségével teljes körűen mérhető lenne a hátrányos helyzetű hallgatói csoportok tagjainak a rendszerben való előrehaladása, tanulmányuk eredményessége. Az egyes intézmények teljesítményének vizsgálata során a minőséget mérő indikátorként lehetne figyelembe venni a különböző hátrányokkal induló hallgatók sikeres végzését, munkához juttatását, illetve az azok érdekében tett intézményi erőfeszítéseket, s ebben a felsőoktatási intézményeket is érdekeltté kell tenni. A monitorozáshoz a FIR (Felsőoktatási Információs Rendszer) sok tekintetben megfelelő adatokat képes nyújtani, így például rögzíti a személyes adatokat és az előnyben részesítéshez kapcsolódó jogcímekeket, ugyanakkor nem rögzíti teljes körűen a tanulmányok során kapott pénzbeli és egyéb támogatásokat. Ezek közül a HÖOK Mentorprogramban való részvétel, a köztársasági ösztöndíj, a felsőoktatási intézmények által nyújtott támogatások és a Bursa Hungarica ösztöndíjak FIR adatbázishoz való rendelkezésre állása lehetőséget adna a jobb nyomon követésre és a későbbiekben megtérülési vizsgálatok elvégzésére. Emellett szükséges volna olyan longitudinális vizsgálatokra és „mélyfúrásokra” is, amelyek az adminisztratív adatokon túl egy-egy célcsoport bekerülési esélyeit és továbbhaladását, tanulmányi eredményességét elemzik. A hátrányos helyzet összehangolt, rendszerszintű, adatalapú rögzítésére és nyomon követésére nem csak a fentiekben azonosított párhuzamosságok, részinformációk, heterogén definíciós alapok miatt volna nagy igény. A téma vizsgálatára jelenleg rendelkezésre álló adatbázisok minősége és lefedettsége egyaránt elégtelen, definíciós alapjuk összehangolatlan és ciklikusságuk úgyszintén

bizonytalan, esetleges. Javaslatunk a FELVI és FIR adatbázisok összekapcsolási lehetőségének mérlegelésére és az arra épített azonosítási, nyomon követési rendszer koncepciójának megalkotására is kiterjed. Ehhez kapcsolódóan érdemes lehet a párhuzamos adatgyűjtő szervezetekkel (HÖÖK (Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája), MÁSZ (Márton Áron Szakkollégium)) és a Diplomás Pályakövetési Rendszerrel kialakított együttműködések, adatcserék kezdeményezése, legalábbis az egységes azonosítás lehetőségének megteremtésével. Ez nem feltétlenül adatbázis integrációt (tehát a FIR-hez kapcsolást) jelentene, hanem akár az ad hoc kutatások esetében a vizsgált célcsoportok FIR alapú megragadását, a későbbi összevethetőség érdekében. E szempontból a javaslat egy **egységes vizsgálati módszertan, tudásbázis** kialakításának igényét is lefedi. Mindezen szakmai előkészítő munka során a kutatásban feltárt nemzetközi mérési gyakorlat figyelembe vétele szükséges, ezzel is tágítva az összevethetőség körét.

Kutatási eredmények szerint a felsőoktatási bekerülés sok tekintetben már az általános iskolai oktatás és a középfokú tanulás során eldől. A 6 és 8 osztályos gimnáziumból érkezőknél a legnagyobb a bekerülési esély, továbbá a 4 osztályos gimnáziumi képzésből érkezőknek is jóval nagyobb a továbbtanulási esélye, mint a szakközépiskolásoknak. Emiatt nagyon fontos azoknak a programoknak és támogatásoknak a nyomon követése, amelyek a hátrányos helyzetű fiatalok középiskolai továbbhaladását támogatják (Arany János Programok, Útravaló Programok).

A bekerülés mellett a felsőoktatási életút és a kilépés tekintetében is érvényes a hátrányok öröklődésének és tanulmányi, majd munkaerő-piaci átcsatornázódásának tendenciája. E jelenség a hátrányos helyzet – belépési hátrány képzési hátrány – munkaerő-piaci hátrány dimenziók mentén a vizsgált célcsoportok többségénél azonosítható. Mindez a szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók esetében egyértelműen érzékelhető a gyengébb tanulmányi teljesítmény, a rövidebb felsőfokú életút és a kedvezőtlenebb munkaerő-piaci helyzet mutatói révén, de összefügg a nemzetközi mobilitási gyakorisággal is. A fogyatékkal élő hallgatói csoportok némileg hátrányosabb társadalmi és anyagi háttérrel szintén kedvezőtlenebb foglalkoztatási esélyekkel és nagyobb bizonytalansággal társul. A kisgyermeket nevelő nők képzési sajátosságai ugyancsak összefüggnek foglalkoztatási terveikkel és várakozásaikkal. A másodelemzésből származó eredmények egyfelől a hátrányok összekapcsolódására, másfelől ezek hasonló képzési és munkaerő-piaci következményire mutatnak rá. A felsőoktatás számára tehát szintén kiemelt fontosságú, hogy a belépést támogató programokból érkező hallgatókat tanulmányaik során is támogassa, felkínálja számukra a különböző hallgatói támogatási formákat, illetve monitorozza a továbbhaladásukat. A felsőoktatási intézmények honlap elemzéseiből több ilyen jó gyakorlatot is mutattak (EKF és PTE Arany János Programból érkezők támogatása), mely rendszerszinten is terjesztendő, támogatható lehetne.

A támogatási formák áttekintése során azt tapasztaltuk, hogy míg a bekerülés során az előnyben részesítés valamennyi jelentkezőre vonatkozik (függetlenül a finanszírozási formától és a munkarendtől), a hallgatóknak nyújtható pénzbeli támogatások többsége csak államilag támogatott, nappali képzésben tanuló hallgatóknak adható. Fontosnak tartanánk annak vizsgálatát, hogy e támogatási formák kiterjesztése a nem nappali és nem államilag

támogatott első diploma megszerzésére irányuló képzési formákra milyen többletköltséggel járna. A támogatási formák áttekintése során az is kirajzolódott, hogy azoknak csupán kisebb hányada kapcsolódik a végzés körüli időszakhoz (pl. kedvezmények a támogatott félévek számában, illetve a végzéshez szükséges időszak hosszát illetően a kisgyermekeseknél és a fogyatékossgal élőkénél), s alig találtunk olyan intézkedést, ami kifejezetten a munkába állást segíti. Ez utóbbi esetében további rendszeres ösztöndíj programok lennének indíthatók már a felsőoktatás utolsó évében, nem csupán a közigazgatásban való tapasztalatszerzésre irányulóan és nem kizárólag a fogyatékossgal élők támogatására, hanem a munkáltatók szélesebb körének (állami vállalatok és piaci szféra) bevonásával és más hallgatói csoportokra (pl. roma hallgatók) való kiterjesztéssel.

A különböző hátránnyal rendelkező hallgatói célcsoportoknak célzott támogatási formák sokszínűek, ugyanakkor esetenként nehezen átláthatóak, különösen azon fiatalok számára, akik valamely hátrányos helyzetű csoport tagjaként kezdik meg felsőoktatási tanulmányaikat, vagy döntenek felsőoktatásban való részvételükről vagy éppen távolmaradásukról. Célszerű lenne ezért egy olyan **tájékoztató webfelület létrehozása**, ahol az állami támogatási formák mellett a nem állami támogatási formák is helyet kaphatnának, illetve ahol mind a középiskolások, mind a felsőoktatásban már bent lévők kereshetnének a potenciális támogatási formák, ösztöndíjak stb. között. Egy ilyen felületen maguk a felsőoktatási intézmények is megjeleníthetnék azokat a legfontosabb információkat, amelyek vonzóbbá teszik intézményüket a hátrányos helyzetű hallgatói csoportok tagjai számára. Miután a felsőoktatásba való bekerülés feltétele a középiskola sikeres elvégzése, e helyen a közoktatás rendszerében rendelkezésre álló támogatási formák bemutatása is indokolt lehet.

A felsőoktatási intézmények honlapjainak elemzése arra világított rá, hogy nagyon eltérő az egyes intézmények nyitottsága a szociális dimenzióra. A fogyatékossgal élők támogatása jelenik meg a legtöbb intézmény honlapján, ugyanakkor az már igencsak esetleges, hogy mennyire adnak hasznos, valós információt a weblapok. Így célszerű lenne a minden intézmény számára kötelező elemek feltüntetése mellett valós idejű, konkrét információkat (elérhetőségek, szolgáltatások) nyújtani a leendő és jelenlegi hallgatók számára.

EXECUTIVE SUMMARY

The process of broadening participation and access to higher education, including its social dimension, have been the focus of higher education policy on a national and European level in recent years. Equal access to higher education, remaining in higher education, as well as a successful labour market position in the future are not only important from the point of view of individual life chances, but also from a point of view of social, economic and cultural development of a country. The issue of social dimension is therefore an important element of a country's higher education policy, for this reason, it is important to have a broad social discussion regarding this issue. The first reading of the government's higher education strategy³ shows that it is making steps in this direction, inasmuch it suggests including the possibility of alternative admission and a future appreciation of the role of flexible, non-standard academic learning methods, however, the dimension of equal opportunities altogether is less pronounced and does not say anything about which are the specific groups in need of more support, which goals are realistic and what tools can be involved in the achievement of those goals. It may be the case that instead of a separate higher education strategy a document aimed specifically at the above would be more worthwhile, as it is the case in Ireland, where it is published regularly.⁴

The aim of the current study is to identify the disadvantaged student groups in the Hungarian higher education and to analyze their admission and educational path. The research tackles all levels of education (non-university higher vocational training, bachelor and master of arts, undivided on-tier programs, postgraduate studies) and all areas. Studies target groups: socially disadvantaged, Roma students, living with disabilities, with small children, from the diaspora. Beyond data analysis, the study revealed the legal background of the support for disadvantaged target groups, the related national and institutional developments, and the familiarization with national examples and international good practice. The methods used in the research: literature analysis, document and content analysis, secondary analysis of research and administrative databases. In what follows we shall introduce the most significant results of the study and recommendations concluded based on them.

International experience shows that the social dimension of higher education has been improved by the attributed meaning broadened in recent years. In European countries the validation of the social dimension happens along different aspects and emphasis, the government measures and groups of measures for the support of under-represent, non-traditional groups are based on different approaches. This is mainly due to the lack of a unified and precise concept regarding the social dimension on an international level, what is more, certain countries handle this issue according to their national characteristics and emphasis in educational policy. It is however generally accepted that the **social dimension of higher education belongs to the most important goals of enhancing higher educational institutions' social responsibility and improving the access and qualification rate of under-represented, non-traditional groups.**

---

³Shift in higher education. Guidelines for the development of performance-based higher education <http://www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1si%20koncepti%C3%B3.pdf>

⁴ National Plan for Equity of Access to Higher Education. <http://www.heai.ie/en/policy/national-access-office/national-plans-equity-access-higher-education>

Foreign practice, experience overall point out that the social dimension as a goal is, among other things, achieved successfully through measures such as implementing efficient policies enforcing the social dimension, developing processes for monitoring **data collection and analysis** systems, ensuring **open and flexible learning paths, accepting previous training and knowledge, development of student services**, as well as making the **financing and support system** broader and more efficient.

It differs from country to country, which groups' support is more emphasised, but in most cases the socially disadvantaged and living with disabilities are among the beneficiaries. On a national level, students with small children and from diaspora also belong to the group, and Roma youth is also a targeted group, though it may be considered a special subgroup of the socially disadvantaged. Regarding the last group, however – since there is no “official”, “legally recorded” definition of Roma population – the awarding and monitoring of forms of support is less precise than in the case of other groups. At the same time we have to emphasise that the definition of other groups we have examined is no less problematic, consequently, their analysis is not simple partially because the definition may be different at different points in their higher educational career (supporting admission and remaining in higher education) and partially because the definition has changed in the last few years (e.g. disadvantaged situation).

Partially due to **problems with definition** and partially due to **deficiencies in the content of databases**, there are gaps in the system as to the monitoring possibilities which would have allowed to measure the progress of members of the disadvantaged students group in the system and the effectiveness of their studies. During the examination of certain institutions' performance, a successful graduation of students starting their studies with certain disadvantages, them getting a job and the effort made by the institutions to help them with the latter could be taken into account as an indicator of quality, thus making them interested in the whole process. FIR (The Information System of Higher Education) can provide appropriate data for monitoring, so for example it records personal data and items related to becoming preferential, though it does not record financial and other support received during their studies. Among latter are participation in the mentoring program of HÖÖK (National Union of Students in Hungary), Scholarship of the Hungarian Republic, grants offered by higher education institutions, Bursa Hungarica grant which would all contribute to a better monitoring and later conducting payback tests, if they could be added to the FIR database. In addition to the above, longitudinal studies and deep examination would be necessary to, beyond administrative data, also analyze progress and effectiveness of learning in given target groups. A harmonized, systematic and data-based recording and monitoring of students in disadvantaged situations is not only necessary due to parallel and partial information and heterogeneous definitions mentioned above. The quality and coverage of databases at our disposal is as equally insufficient, their definitional base is unharmonized and their cyclicity is random. Our suggestion may also refer the option to connect FELVI (Hungarian higher education admission system) and FIR databases and thus build a concept of identification, monitoring system. In relation to this it may be useful to initiate cooperation and exchange of data with parallel data collecting organizations (HÖÖK, MÁSZ) and Hungarian Graduate Career Tracking (GCT) System, at least by creating the opportunity of unified identification.

This would not necessarily mean database integration (i.e. connecting to the FIR database), rather a FIR-based seize of the examined groups in ad hoc research, in order to be able to compare them in the future. From this standpoint, our recommendation covers the demand of a **unified examination methodology**, a knowledge base. During all this preparatory work it is necessary to take into account international measuring practice introduced in the research, widening the circle of comparison with it.

According to research results, admission to higher education institutions is in many respects decided upon during primary and secondary school. Student coming from 6-8-grade high schools have the biggest chances to get admitted, and 4-grade high school attendees have bigger chances than those finishing a vocational secondary school. This is the reason why it is of vital importance to monitor programs and support enhancing the progress of secondary school students in a disadvantageous situation (Arany János Programs, Útravaló Programs).

Apart from getting admitted, the higher education path and exit also show tendencies of disadvantage inheritance as well as academic and labour market rechanneling. This phenomenon can be identified among the majority of examined target groups along the dimensions of disadvantageous situation – admission disadvantage – academic disadvantage – labour market disadvantage. In the case of socially disadvantageous students, all this can be experienced in the form of weaker academic results, shorter academic path and less beneficial labour market indicators, but it also correlates with international mobility frequency. Groups of students living with a disability or a long-term illness having a slightly more disadvantageous social and material background have even less beneficial employability chances and greater insecurity. Educational characteristics of women with small children are also connected to their plans and desires. Results of secondary analysis on the one hand show a connection between disadvantages, on the other hand point to similar educational and labour market consequences. For higher education it is also of great importance to support students coming from programs enhancing admission throughout their education, as well as to channel them into different student support sources and monitor their progress. Webpage analyses of higher education institutions have shown several good practices like this (support for those coming from EKF and PTE Arany János Programs), which may also be expanded and supported on a system level.

After the overview of support forms we have experienced that although in the admission process benefitting refers to all candidates (irrespective of the form of financing or schedule), the majority of financial support is given to students studying in full-time, state-funded education. We find it important to examine what kind of surplus costs would extending of the support form from above to non-day-time and non-state-funded education have. During the overview of forms of support we have also found that only a small percentage of them is connected to the period around graduation (e.g. benefits in the number of supported semesters, or regarding the length of period required for graduation in the case of students with small children or those living with a disability), and we barely found support which specifically focuses on finding a job. In the case of the latter, additional regular scholarship programs could be initiated already in the last year of higher education, not only regarding

experience in public administration, and not exclusively for students with disability, but extending the program to a wider group of employers (state companies and civil sphere), and to other disadvantaged groups (e.g. Roma students)

Support forms for target groups of different background are diverse, at the same time difficult to comprehend, especially for students who are starting the higher education or decide on participating or leaving their higher education as members of a disadvantaged group. It would therefore be useful to create an information web interface, where besides the public forms of support, non-state forms of assistance would get their place and where both the high school and higher education incumbents could search among potential forms of grants, scholarships, etc. On a platform like this even higher education institutions themselves could present those pieces of information which make that particular institution more attractive for members of a disadvantaged group. Since a successful matriculation from high school is a prerequisite for admission to higher education, this platform could also justify introducing forms of support in public education.

The examination of higher education institutions' webpages shed light on that there is difference in how open an institution is to the social dimension. The support for students with disabilities is present in most institutions online presentation, but it is highly random as to how useful and precise the information is. It would therefore be useful to make all institutions present real-time, actual information (contact information, services) for the current and future students.

Sz ell Kriszti an

**K ULF OLDI T AMOGAT ASI
GYAKORLATOK**

A felsőoktatási részvétel és hozzáférés kiszélesítésének a folyamatát magában foglaló szociális dimenzió a nemzeti és az európai szintű szakpolitika központi témájává vált az utóbbi években. A tanulmány elején röviden összefoglaljuk a bolognai folyamat szociális dimenziójának erősödését meghatározó tényezőket, alapidokumentumokat, valamint a miniszteri találkozókra és az egyes munkacsoportokban elfogadott ajánlásokat. Ezt követően három vizsgált ország gyakorlatán keresztül mutatjuk be a felsőoktatás szociális dimenziójának nemzeti szintű megvalósulási formáit. A külföldi gyakorlatok közül kiemeljük Finnország példáját, ahol Európában az egyik legkedvezőbb a felsőoktatáshoz való hozzáférés. Emellett a felsőoktatás hagyományai és szerkezete alapján a magyarhoz hasonló német felsőoktatási rendszer gyakorlatát, a poszt-socialista országok közül pedig a lengyel példát ismertetjük.

I. A BOLOGNAI FOLYAMAT SZOCIÁLIS DIMENZIÓJA

A felsőoktatáshoz való hozzáférés és a felsőoktatási részvétel alapvető szakpolitikai kérdéseknek tekinthetők nemzeti szinten, s egyben olyan összetett problémakörnek, amelynek vizsgálata során éppúgy tekintettel kell lenni a teljesítményalapú kiválasztás elveire, mint az esélyegyenlőség és a méltányosság kérdéseire, vagy az olyan finanszírozási szempontokra, mint a felsőoktatási tanulmányok egyéni és társadalmi haszna, illetve költségei. A felsőoktatás szociális dimenziójának tehát kitüntetett szerepe van mind a hazai, mind az európai felsőoktatás-politikában. A felsőoktatáshoz való egyenlő hozzáférés, a felsőoktatásban való bent maradás, majd a sikeres munkaerő-piaci elhelyezkedés nem csupán az egyéni életésélyek szempontjából bír fontos jelentőséggel, hanem egy-egy ország társadalmi, gazdasági, kulturális fejlődése szempontjából is.

A felsőoktatás szociális dimenziójának kérdéskörére irányuló fokozott figyelem eredendően egy Unión kívüli szerveződéshez, az Európai Felsőoktatási Térséghez (*EFT*) kötődik. A Bologna-folyamatot létrehozó országok⁵ kezdetben két évente – jelenleg három évente – esedékes miniszteri találkozóinak közül a 2001-es prágai miniszteri találkozó foglalkozott elsőként e témakörrel az Európai Hallgatói Önkormányzat (*ESU: European Students' Union*⁶) kezdeményezésére, de ekkor még elsősorban a nemzetközi mobilitás szociális vonatkozásai kapcsán (Prága, 2001). A 2003-as berlini nyilatkozatban a miniszterek is döntő fontosságúnak ismerték el a szociális dimenzió jelentőségét (Berlin, 2003), amelyet jól mutat az is, hogy a Nemzetközi Bologna Csoport (*BFUG: Bologna Follow-Up Group*) külön munkacsoportja foglalkozott a kérdéssel, igaz, ekkor is még a mobilitás témakörével együtt kezelve. Ezt követően a szociális dimenzió témája köré egyre gyakrabban szerveződtek Bologna-szemináriumok is, amelyek egyrészt a BFUG miniszteri találkozók előkészítő munkáját segítik, másrészt hozzájárulnak a célzott szakpolitikák kialakításához, valamint a tagállamok közötti információáramláshoz és a jó gyakorlatok disszeminációjához is. Az első ilyen alkalomra 2003-ban, Athénban került sor, amely szeminárium már sokkal átfogóbb módon foglalkozott a szociális dimenzió kérdéskörével, kitérve a hozzáférésben

---

⁵ A bolognai folyamat a Bolognai Nyilatkozatról (1999) kapta a nevét. Az Európai Felsőoktatási Térség létrehozását célzó dokumentumot 29 európai ország írta alá, azóta azonban már 47 ország vesz részt az Nemzetközi Bologna Csoport (*BFUG: Bologna Follow-Up Group*) munkájában.

⁶ Korábbi megnevezése: *National Unions of Students in Europe (ESIB)*.

megmutató egyenlőtlenségekre, valamint a felsőoktatásban tanulmányaikat folytatók különféle támogatási módjaira, a lemorzsolódás megakadályozására is (Bologna Follow-up Seminar, 2003).⁷ A 2005-ös bergeni nyilatkozat tovább erősítette a szociális dimenzió fontosságát, s abban a tekintetben is előrelépést jelentett, hogy felhatalmazást adott egy helyzetértékelés elkészítésére, amelyhez külön munkacsoportot is rendelt.⁸ A munkacsoport kiemelt feladata volt a 2005–2007 közötti időszakban a hallgatói mobilitásról és a szociális dimenzióról rendelkezésre álló adatok, indikátorok, adatgazdák és adatforrások összegyűjtése, melynek kapcsán három területre fókuszált (BFUG WP, 2007):

1. *Hozzáférés kiszélesítése*: felsőoktatásba történő bejutás, hallgatói összetétel, egyes alulreprezentált, „nem tradicionális” hallgatói csoportok⁹ részvételének támogatása, rugalmas tanulási utak megléte stb.
2. *Tanulmányok keretei, keretfeltételei*: a tanulási környezet és a hallgatók helyzetének feltárása, a tanulmányokhoz kapcsolódó anyagi és nem anyagi támogatások, a tanulmányok végzésének anyagi vonatkozásai stb.
3. *Tanulmányok elvégzése és a foglalkoztathatóság*: végzési arányok, munkaerő-piaci kilátások, a végzettség munkaerőpiaci-relevanciája stb.

E helyzetértékelés nyomán a 2007-es londoni nyilatkozat már határozott előrelépést jelentett a célok megfogalmazásában, egyrészt utalva arra a törekvésre, hogy a felsőoktatásba belépők, valamint a felsőoktatásban résztvevők és képzést szerzők összetételének tükröznie kell a népesség sokszínűségét, másrészt megerősítve annak fontosságát, hogy a hallgatók a társadalmi és gazdasági háttérükből adódó akadályoktól függetlenül képesek legyenek elvégezni tanulmányaikat (London, 2007). Fontos mérföldkő a 2009-es leuveni nyilatkozat, melyben szintén kiemelt helyen szerepel a szociális dimenzió kérdése. A találkozón a miniszterek kötelezettséget vállaltak arra vonatkozóan, hogy 2020-ra elérendő célokat tűznek ki, illetve a célok elérését mérő indikátorokat dolgoznak ki és monitoroznak a felsőoktatásban való részvétel kiszélesítése, illetve az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok felsőoktatásba történő bevonása érdekében (Leuven, 2009). A szociális dimenzió témájának megerősítése, a minőségi oktatáshoz való egyenlő és széleskörű hozzáférés biztosítása megjelenik a budapesti-bécsi közös (Budapest–Bécs, 2010), valamint a bukaresti (Bukarest, 2012) miniszteri találkozók is.

Az Európai Felsőoktatási Térség (*EFT*) legújabb, az oktatási miniszterek jereváni találkozóján elfogadott célkitűzései között is kiemelt helyen szerepel a felsőoktatási

---

⁷ 2008-ban Budapest is otthont adott egy, a szociális dimenzió kérdésével foglalkozó hivatalos Bologna Szemináriumnak, *Egyenlőség a tudásalapú társadalomban – Hogyan szélesíthetők a lehetőségek?* címmel (az esemény dokumentumai elérhetők: <http://www.ehea.info/event-details.aspx?evId=101>). A legutóbbi ilyen témájú szemináriumra 2015 elején került sor Bécsben – *Social Dimension of Higher Education: Final Conference of the PLASD Project and EUROSTUDEN* –, ahol az Eurostudent V nemzetközi kutatási program zárókonferenciájára, valamint a PLASD új nemzetközi kutatási adatbázis eredményeinek bemutatására került sor (az esemény honlapja: <https://socialdimension-he.eu/home.html>).

⁸ A munkacsoport az alábbi néven működött: *Working Group on Social Dimension and Data on the Mobility of Staff and Students in Participating Countries*.

⁹ Több ország a „nem tradicionális” hallgatók” fogalmát is használja a nem szokványos, a többségtől valamilyen módon eltérő társadalmi rétegekből érkező alulreprezentált csoportok (pl. kisebbségek, nemzetiségek, hátrányos helyzetűek, bevándorlók, felnőttek, alacsony társadalmi-, gazdasági-, kulturális háttérrel rendelkezők) megjelölésére. Így a tanulmányban az alulreprezentált és a „nem tradicionális” kifejezést egymás szinonimájaként használjuk.

rendszerek nyitottabbá, befogadóbbá, hozzáférhetőbbé tétele. A miniszterek egyetértettek abban, hogy alapvető fontosságú a széleskörű igények kielégítése, valamint az esélyegyenlőség biztosítása minden társadalmi réteg számára, beleértve a bevándorlókat és a menekülteket is. Az EFT szociális irányelveinek megfelelően tehát fontos kötelezettségvállalásként manifesztálódott a hátrányos helyzetűek felsőoktatási részvételének segítése. A dokumentum alapján érzékelhető továbbá az is, hogy a szociális dimenzió területe megkerülhetetlen a másik három fő prioritás, a tanulás és tanítás minőségének és cél-orientáltságának fokozása, a diplomások foglalkoztathatóságának előmozdítása, valamint a strukturális reformok végrehajtása esetében is (Yerevan, 2015a). Ezt támasztja alá az a fontos, miniszterek által elfogadott BFUG dokumentum is, amely a bolognai folyamat és az EFT jelenlegi helyzetét tekinti át, és részletesen elemzi az elkövetkezendő három év teendőit. A dokumentum a kihívások kezelése és a minőség javítása, s végeredményben a társadalmi közjó elérése érdekében a felsőoktatásban alulreprézantált, „nem tradicionális” csoportok társadalmi integrációjának elősegítését, hozzáférési esélyeinek, tanulmányi sikerességének és nemzetközi mobilitásának növelését, valamint a szabad hozzáférés biztosításának monitorozását javasolja (Yerevan, 2015b).

A felsőoktatás szociális dimenziója tehát már a 2001-es prágai miniszteri találkozón bekerült a bolognai folyamat gondolkörébe, az azóta eltelt években pedig fokozatosan erősödött a szerepe (1. táblázat).

1. táblázat: A bolognai folyamat szociális dimenziója – Prágától Yerevánig

	2001 Prága	2003 Berlin	2005 Bergen	2007 London	2009 Leuven	2010 Bp.– Bécs	2012 Bukarest	2015 Yerevan
Prioritás	szociális dimenzió megjelenése	egyenlő hozzáférés kiszélesítése	szociális dimenzió megerősítése	hatékony monitorozás	2020-ig szóló nemzeti célkitűzések mérése	egyenlő hozzáférés kiszélesítése	egyenlő hozzáférés kiszélesítése és a végzettségi arányok emelése	nyitott, befogadó és egyenlő esélyeket biztosító felsőoktatás
Munkacsoport	nincs	van (mobilitással közösen)	van (mobilitással közösen)	nincs	van	van	van (LLL-lel közösen)	–*

Forrás: Saját szerkesztés a miniszteri nyilatkozatok és háttérdokumentumok alapján.

*2015-től három munkacsoport kialakítása: (1) Monitoring; (2) Végrehajtás: elfogadott kulcskötelezettségek megvalósításának segítése; (3) Új célok: szakpolitika-fejlesztés az új EFT-célok elérése érdekében.

A szociális dimenzió erősödő szerepét jól mutatja az is, hogy a miniszteri találkozókat előkészítő Nemzetközi Bologna Csoport (BFUG) munkájában a szociális dimenzió központi elemmé vált, a különböző időszakokra kidolgozott munkaprogramok szociális dimenziót érintő feladatainak, adatgyűjtéseinek, indikátorfejlesztéseinek, valamint a nemzeti cselekvési tervek koordinálásának segítésére BFUG munkacsoportok és Bologna-szemináriumok szerveződtek. Az erősödő figyelem tetten érhető abban is, hogy 2009-től kezdődően a bolognai folyamatot monitorozó nemzetközi összehasonlító jelentésekbe külön fejezetként került be a szociális dimenzió témaköre.

Az Európai Felsőoktatási Térségben zajló folyamatok feltehetően hatással voltak arra, hogy a szociális dimenzió az Európai Unió szintjén is nagyobb nyilvánosságot kapott, nem kizárólag a felsőoktatás, hanem az oktatás és képzés teljes rendszerére vonatkozóan. Az

Európai Unió 2010-ben kiadott, szociális dimenzióra vonatkozó következtetései a felsőoktatás kapcsán az élethosszig tartó tanulást, a hátrányos helyzetű csoportok hozzáférését és mobilitását, a rugalmasabb és diverzifikáltabb tanulási pályákat, valamint a felsőoktatás társadalmi szerepvállalásának és felelősségének tudatosítását emeli ki. A dokumentum hangsúlyozza, hogy az egyes tagállamokban még jelentős tér kínálkozik az egyenlőtlenség csökkentésére, valamint hogy a méltányosság és a kiválóság nem egymást kizáró, hanem egymást kiegészítő tényezők, továbbá – különösen a felsőoktatás tekintetében – kiemeli a tanulók támogatására szolgáló rendszerek jelentőségét az egyenlő hozzáférés elősegítésében (ET, 2010). Hasonló megállapításokat tesz a bolognai folyamat végrehajtásának nyomán követéséről szóló, az Európai Parlament állásfoglalására irányuló indítvány is, hangsúlyozva a felsőoktatáshoz való hozzáférés gazdasági és társadalmi jelentőségét, az oktatás- és kutatásfinanszírozás minőségi oktatáshoz való hozzáférésben betöltött kulcsszerepét, valamint a bolognai folyamat társadalmi dimenzióját (beleértve az alulreprézantált, „nem tradicionális” csoportok, különösen a hátrányos helyzetűek, valamint a menekültek részvételének ösztönzését is) (EP, 2015). Ezek a megállapítások annak fényében is indokoltak, mivel a szociális dimenzió sokszor csak a politikai kommunikáció szintjén jelenik meg, konkrét intézkedések, a megvalósításra elkülönített pénzforrások, illetve ellenőrző-értékelő mechanizmusok már kevésbé érhetőek tetten. A témát illetően ezért is javasolt egy erőteljesebb, következetesebb szakpolitika mind uniós, mind nemzeti szinten (Eurydice, 2011).

Az Európai Uniót kívül az Európai Hallgatói Önkormányzat (*ESU*) is hangsúlyozottan figyeli a felsőoktatás szociális dimenziója kapcsán megvalósuló intézkedéseket. Legfrissebb kiadványukban arra hívják fel a figyelmet, hogy a szociális dimenzió a legtöbb országban nem kap kellő prioritást, a vállalt célok és kötelezettségek teljesítése hangsúlyosabb beavatkozást igényel. Megállapítják továbbá, hogy az alulreprézantált, „nem tradicionális” csoportok támogatása és diszkriminációjának elkerülése, illetve a felsőoktatási részvétel erősítése holisztikus, és a speciális igényeket figyelembe vevő szakpolitikai megközelítés és többletforrások biztosítása nélkül nem valósítható meg. Ahogy ajánlásukban fogalmaznak, a papíron megjelenő akciótervek nem elegendőek, a szociális dimenzió célkitűzéseinek megvalósulásához intenzív, célokhoz kötött adatgyűjtésekre, a valósághoz jobban közelítő, adatokon alapuló konkrét intézkedések megvalósítására, valamint a pénzügyi források és a hallgatói szolgáltatások bővítésére van szükség (ESU, 2015).

Az eddigiek alapján jól látszik, hogy a felsőoktatás szociális dimenziója nem egy konkrétan körülhatárolható fogalom, sőt a témakör az utóbbi évek folyamán egyre bővülő jelentéstartalommal gazdagodott. Összességében elmondható, hogy a felsőoktatás szociális dimenziójának legfontosabb célkitűzései közé tartozik a felsőoktatási intézmények társadalmi felelősségvállalásának fokozása, a felsőoktatásban alulreprézantált, „nem tradicionális” csoportok felsőoktatáshoz való hozzáféréseinek, végzettségi arányainak javítása. A szociális dimenzió céljainak elérését többek között olyan intézkedések szolgálhatják, mint a hatékony szakpolitikák megvalósítása, a folyamatok nyomán követését szolgáló adatgyűjtési és elemzési rendszerek kialakítása, a nyitott és rugalmas tanulási utak biztosítása, az előzetes tanulmányok, ismeretek elfogadása, a hallgatói szolgáltatások fejlesztése, valamint a finanszírozási és támogatási rendszer kiszélesítése és hatékonyabbá tétele. Ez azt is jelenti,

hogy az egyes nemzeti felsőoktatási rendszerek szociális dimenziójának összehasonlításakor ezek azok a szempontok, amelyekre kiemelten érdemes fókuszálni.

II. KÜLFÖLDI GYAKORLATOK, TAPASZTALATOK

Európa országában a szociális dimenzió érvényesítése eltérő aspektusok és hangsúlyok mentén valósul meg, a felsőoktatási részvétel és hozzáférés tekintetében alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok segítésére eltérő megközelítéseken alapuló kormányzati intézkedések, intézkedéscsomagok léteznek. Ez nagyrészt annak is köszönhető, hogy nemzetközi szinten nincs egységes, egzakt fogalmi meghatározás a szociális dimenzióra vonatkozóan, továbbá az egyes országok a nemzeti sajátosságaiknak, oktatáspolitikai hangsúlyainak megfelelően kezelik a kérdéskört. Így az egyes országok gyakorlatait és az egyes intézkedések európai szintű hatásait nehéz összevetni. Összességében azonban elmondható, hogy az egyes nemzeti felsőoktatási rendszerek – igazodva a bolognai folyamat megvalósítását nyomon követő vizsgálati aspektusokhoz – alapvetően az alábbi szempontok szerint különböztetik meg a felsőoktatásban alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokat:

- nemek közötti eltérések;
- életkor szerinti különbségek;
- felnőttek („*érett korúak*”) felsőoktatási részvétele;¹⁰
- alacsony gazdasági-társadalmi státusz, háttér;
- szülők alacsony iskolai végzettsége;
- etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez való tartozás;
- bevándorló státusz;
- fogyatékoság.

Az alábbiakban a külföldi gyakorlatok közül Finnország, Németország és Lengyelország példáját mutatjuk be röviden. A finn példát azért tartjuk fontosnak kiemelni, mert Európában itt az egyik legkedvezőbb a felsőoktatáshoz való hozzáférés. A német példa fontosságát a magyar felsőoktatás hagyományaival és szerkezetével való hasonlósága indokolja.¹¹ A lengyel példán keresztül pedig egy, a visegrádi négyekhez tartozó posztszocialista ország gyakorlatát kívánjuk bemutatni. Természetesen az egyes felsőoktatási rendszerek hagyományai, mérete és szerkezeti sajátosságai, valamint az országok földrajzi, demográfiai, társadalmi és gazdasági helyzete mind-mind befolyásolják a szociális dimenzió értelmezését, céljait és eszközrendszerét. Ezen háttérjellemzők részletes tárgyalásától azonban jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt eltekintünk. Ugyanakkor ajánljuk az Eurydice nemzeti oktatási rendszereket részletesen leíró honlapját,¹² valamint a szociális dimenzió

---

¹⁰ Felnőtt („*érett korú*”) hallgatók alatt általában a huszonegy évesnél idősebb hallgatókat értjük az alapképzés (BA) esetén, míg a huszonöt évnél idősebbeket a mesterképzés (MA) esetén.

¹¹ Ezen két ország kiválasztásának jogosságát támasztja alá az is, hogy több, a felsőoktatás szociális dimenziójával foglalkozó kutatás (pl. CHEPS–INCHER–ECOTEC, 2010; Yasemin, 2015) is e két ország példáját emeli ki.

¹² Lásd: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Countries>

különböző vetületeit megjelenítő háttérjellemzők (pl. nem, bevándorló státusz, szülők végzettsége) szerinti összevetést is lehetővé tévő adatbázisokat, kiadványokat.¹³

A vizsgált országok gyakorlatait az országok által kitöltött BFUG kérdőívek – amelyek a bolognai folyamatot monitorozó nemzeti riportok alapjai –, valamint az EFT helyzetének és a bolognai folyamat megvalósításának nyomon követését biztosító nemzetközi összehasonlító jelentések¹⁴ alapján mutatjuk be.¹⁵ További forrásként használjuk az egyes országok releváns szakpolitikai dokumentumait, valamint egy új nemzetközi kutatási projekt (*PS4SD: Peer Learning for Social Dimension*¹⁶) eredményeit is.

Az egyes országok kapcsán amennyire lehet, egységes szerkezetre törekszünk, amelyben a felsőoktatás szociális dimenziójára adott nemzeti reflexiókat, és az arra adott válaszok fejlődési tendenciáit (a szociális dimenzió megjelenése, erősödése, igazodás a nemzetközi tendenciákhoz) járjuk körül részletesebben az alábbi tartalmi keretek, fő tematikus pontok szerint:

1. A felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika rövid bemutatása.
2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése (megközelítések, célok).
3. A szociális dimenziót erősítő szakpolitikai intézkedések (monitoring, tanulási utak, előzetes ismeretek elfogadása).
4. Finanszírozási és támogatási rendszer (tandíj, ösztöndíjak, hitelek, hallgatói szolgáltatások).

---

¹³ Lásd például: EC/EACEA/Eurydice (2015a), OECD (2015), EC (2015);

Eurostat database: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>;

OECD Education GPS: <http://gpseducation.oecd.org/>;

ETM Interactive maps: http://ec.europa.eu/education/dashboard/index_en.htm;

Eurostudent V database: <http://database.eurostudent.eu/>.

¹⁴ A bolognai folyamat előrehaladásával a nemzetközi összehasonlító riportok elnevezése a kezdeti értékelési, „számadási” jelentésről (*Stocktaking Report*) 2010 utánra megvalósítási jelentésre (*Implementation Report*) változott.

¹⁵ Itt meg kell jegyezni, hogy az egyes szakértői hálózatok (pl. Eurydice, BFUG) nem minden esetben ugyanazon szakemberek segítségét veszik igénybe, továbbá a kérdőívek is általában számos témakört érintenek, és előfordulhat, hogy a kitöltő(k) nem járatos(ak) kellőképpen valamelyik feltérképezendő szakterületen. A szakértői kérdőívek tehát bizonytalan adatforrásoknak tekinthetők, kitöltésük nagymértékben függ a kitöltést végző szakemberek információellátottságától és esetleges cserélődésétől. Mindezeknek köszönhetően az egyes szakértői kérdőívek ugyanazon vagy nagyon hasonló kérdéseire adott válaszokban olyan különbségek tapasztalhatóak, amelyeket a kutatási évek kisebb eltérései nem indokolnak. Lásd például az EC/EACEA/Eurydice (2014) és az EC/EACEA/Eurydice (2015a) kiadványokban megjelenő szakértői kérdőívek bizonyos – főként a szociális dimenzió monitorozására vonatkozó – eredményeinek összevetését.

¹⁶ PS4SD-projekt alapvető célja olyan strukturált, összetett kereséssel lekérdezhető adatbázis kialakítása, amely adatok és jó gyakorlatok összegyűjtésével segíti a szakpolitikai döntéshozókat a felsőoktatás szociális dimenziójának hatékony javítását szolgáló stratégiák és intézkedések kidolgozásában. A projekt honlapja: www.pl4sd.eu.

2.1. Finnország¹⁷

2.1.1. Felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika

A finn felsőoktatási rendszerben két egymást kiegészítő felsőoktatási intézménytípus van: (1) egyetem, illetve (2) főiskola. Az egyetemek elsősorban posztgraduális akadémiai képzést nyújtanak és a tudományos kutatásokat támogatják. A gyakorlati tudást adó főiskolákon (politechnikumokon/alkalmazott tudományok egyetemein) alapvetően a munkaerő-piaci igényekhez igazodó szakemberképzés folyik, továbbá olyan kutatás-fejlesztési (K+F) tevékenységek valósulnak meg, amelyek támogatják az oktatást és ösztönzik a regionális fejlesztéseket. Fenntartótól függetlenül, minden felsőoktatási intézmény alapfinanszírozása állami költségvetésből valósul meg.

A finn kormányzat az oktatás és kutatás területén négyévente új fejlesztési tervet, stratégiát dolgoz ki és valósít meg. Az elfogadott fejlesztési terv határozza meg az oktatás demográfiai, iparági, munkaerő-piaci, valamint képzési előrejelzéseken alapuló fő céljait, irányvonalait. A felsőoktatási intézményekkel közösen kialakított – például fokozatszerzésre, finanszírozásra, monitorozásra, értékelésre, fejlesztésekre irányuló – célokat és teljesítménymutatókat a felsőoktatási intézmények valósítják meg, számos minisztérium és érdekelt aktív közreműködésével.

2.1.2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése

A 2011–2016 közötti időszakot átölelő, jelenleg érvényben lévő fejlesztési tervben a korábbiakhoz hasonlóan az egyik legfontosabb alapelveként és prioritásként jelenik meg az oktatási esélyegyenlőség biztosítása, az oktatásban való részvétel növelése és szélesítése, valamint a hozzáférést akadályozó tényezők leküzdése (Finland, 2012). Az általánosan uralkodó szemlélet szerint valamennyi hallgató részvételi és végzési arányának emelésére fókuszálnak, amely értelemszerűen az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok részvételének növelését is magában foglalja. Másként fogalmazva, oly módon próbálják megszervezni a felsőoktatási rendszert, hogy az a lehető legszélesebb körben elérhetővé váljon minden (leendő) hallgató számára. A finn oktatáspolitikai irányvonalakat határozza meg a felsőoktatási részvétel emelésére és a hozzáférés bővítésére, ami azt is jelenti, hogy általában véve nem tartják szükségesnek konkrét, alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra (pl. fogyatékosokkal élők, felnőtt hallgatók, hátrányos helyzetűek, férfi-nő) irányuló intézkedések foganatosítását, vagyis mindenki számára biztosítják az ingyenes felsőoktatást és elérhetővé teszik a különböző támogatásokat, hiteleket, hallgatói szolgáltatásokat stb.

2.1.3. Szociális dimenziót erősítő szakpolitikai intézkedések

A finn felsőoktatás-politika az esélyegyenlőség átfogó megvalósulásának ösztönzését szem előtt tartó általános, és konkrétan az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra vonatkozó kvalitatív és kvantitatív célokat is lefektet. Az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra vonatkozóan célként jelenik meg, hogy:

---

¹⁷ Források: Finland (2015); EC/EACEA/Eurydice (2015a, 2015b).

- 2020-ig a felsőoktatási részvételben tapasztalható, nemek közötti és regionális különbségeket, valamint a társadalmi és etnikai háttér felsőoktatási részvételre gyakorolt hatásait a felére kell csökkenteni, utóbbi esetében alapvető cél, hogy azon OECD-országok között helyezkedjen el Finnország, amelyekben a legalacsonyabb ez a hatás.
- 2020-ig általában véve csökkenteni kell a felsőoktatási végzettség tekintetében a fiatal korosztályokban meglévő nemek közötti különbségeket (2025-re el kell érni, hogy ezek a különbségek a felére csökkenjenek).
- Egyéni tanácsadás, megfelelő kiválasztási mechanizmusok, valamint egyéb támogató eszközök alkalmazásával meg kell szüntetni a bevándorlók felsőoktatási részvételét akadályozó tényezőket (a bevándorlók teljes népességhez viszonyított arányának megfelelő felsőoktatási részvétel elősegítése).

A hosszú távú cél mindezen különbségek teljes megszüntetése, a fentiekben említett alapvető szakpolitikai megközelítés következtében azonban Finnországban általában a teljes hallgatói állományra irányuló szakpolitikai programok, beavatkozások valósulnak meg. Ugyanakkor az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok közül a fogyatékossgal élőkre és a bevándorlókra mégis irányulnak olyan célzott programok, mint például:

- a fogyatékossgal élő hallgatók és oktatók mobilitását segítő támogatás,¹⁸ vagy
- a bevándorlók számára biztosított főiskolai hídprogramok, amelyek speciális, illetve alapvető nyelvi és tanulási készségeket fejlesztenek, és amelyek teljesítése nem jelent automatikus felvételt a főiskolákra.¹⁹

Főiskolai speciális hídprogramok

- A főiskolai tanulmányokra történő felkészítő képzéseken (pl. nyelvi vagy IT kurzusokon) való részvétel lehetősége a bevándorlók számára a felsőoktatási részvételük növelése, a főiskolára való bejutásuk és a későbbi sikeres fokozatszerzésük elősegítése érdekében – a program 2010-től indult és térítésmentes, sőt a programban résztvevők pénzügyi támogatásra is jogosultak, annak ellenére, hogy nem tekinthetők beiratkozott hallgatóknak.
- A főiskolák ösztönzése olyan előkészítő tanfolyamok kialakítására és biztosítására, amelyek a bevándorlók nyelvi és tanult készségeinek a megerősítését szolgálják annak érdekében, hogy bejussanak a főiskolákra és sikeresen teljesítsék a követelményeket – a program 2014-től indult, közvetlen célcsoportja a főiskolák, amelyek a finanszírozásuk 4%-át csak ilyen jellegű oktatás, képzés fenntartására fordíthatják, ugyanakkor a program közvetve a felsőfokú végzettséggel nem rendelkező bevándorlók segítésére irányul.

A szakpolitikai célok megvalósulásának és a hallgatói összetétel alakulásának folyamatos nyomon követésére a nemzetközi Eurostudent kutatás mellett egyrészt a rendszeres időközönként felvett hallgatói kérdőíves felmérések²⁰, másrészt a felsőoktatási intézmények kötelező éves adatszolgáltatásai szolgálnak. A hallgatók életkörülményeiről, szociális és

¹⁸ Accessibility mobility grant: <http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=763>

¹⁹ Lásd: www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=272 és www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=271

²⁰ Lásd: *Student Survey. Higher education students' income and studies* (Legutóbbi felmérés rövid angol nyelvű összefoglalója elérhető: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2014/Opiskelijatutkimus_2014.html?lang=en)

jövedelmi helyzetéről, etnikai háttéréről alapvetően a különböző kérdőíves felvételek és kutatások adnak támpontokat, míg a felsőoktatási intézmények éves adatszolgáltatásaiból a legfontosabb háttérjellemzők (pl. életkor, nem, állampolgárság, anyanyelv, képzettség, etnikai, kulturális, vallási és nyelvi kisebbség²¹) nyerhetőek ki. Ezen adatok alapján indikátorokat (pl. végzettséget szerzők aránya, lemorzsolódási mutatószámok) számolnak, monitoroznak és publikálnak, hozzáteve, hogy a megfelelő részletezettségű adatok hiányában külön az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra nem tudják kiszámítani ezeket a mutatókat. A fogyatékos és az etnikai háttér feltérképezésére irányuló adatgyűjtés és publikálás csak jogszabályi feltételekkel lehetséges. A hallgatói összetételben az utóbbi tíz évben lényegi változás nem következett be, de a nők felsőoktatási részvétele mind a három képzési ciklus (BA, MA, PhD) esetén emelkedett, továbbá növekedett a nemzetközi hallgatók száma és aránya is.

Finnországban a felsőoktatásba való bejutás alternatív, nem hagyományos utakon is megvalósulhat, vagyis nem feltétlenül szükséges meghatározott előképzettség (pl. érettségi) megléte a bekerüléshez. Továbbá a bejutás, a felsőoktatási tanulmányok teljesítése és a fokozatszerzés során is figyelembe vehetőek a nem formális és informális tanulással előzetesen megszerzett képességek.

2.1.4. Tandíj és támogatási rendszer

A finn felsőoktatási rendszerben a hazai hallgatók számára egyik képzési ciklus (BA, MA, PhD) esetén sincs tandíj, a nemzetközi hallgatóknak is csak néhány mesterprogram esetén kell tandíjat fizetniük, melynek összegét az adott felsőoktatási intézmény határozza meg.

Ezzel szemben nagyon elterjedt a hallgatók pénzügyi támogatása. Ezek hordozható támogatásokat jelentenek, vagyis Finnországon kívül is felhasználhatóak. A pénzügyi támogatásoknak három fő típusa van:

1. *(tanulmányi) ösztöndíj*: a meghatározott ideig járó hallgatói támogatások összege általánosságban függ a hallgató életkorától, attól, hogy a hallgató a szüleiivel él-e vagy sem, illetve, hogy mikor kezdte el a tanulmányait;
2. *lakhatási támogatás*: alapvető célként jelenik a támogatás valós igényekhez történő igazítása, vagyis kisebb fenntartási költség esetén kisebb a támogatás összege is;
3. *államilag garantált, bank által nyújtott diákhitel*: a végzést követően a képzést megfelelő idő alatt teljesítők és az alacsony keresettel rendelkezők kamattámogatást vagy kompenzációt kaphatnak.

Családtámogatás, illetve adókedvezmény tehát nincs a támogatási rendszerben. A finn finanszírozási modellben európai viszonylatban is az egyik legmagasabb azon hallgatók aránya (több mint 90%), akik ösztöndíjban részesülnek, továbbá azok aránya is, akik diákhitelt vesznek fel a tanulmányaik ideje alatt (kb. 40%).

A finn hallgatói szolgáltatások is igen elterjedtek és széles körűek, és általában ingyen igénybe vehetőek. Számos tanácsadási szolgáltatás érhető el a (leendő) hallgatók számára (pl. karriertervezésselképzési, pszichológiai, pénzügyi támogatásokkal kapcsolatban), de léteznek egészségügyi- és sportszolgáltatások is. A karrier-tanácsadást mind az állam, mind a

---

²¹ Bizonyos képzési programok esetén külön kvóták érvényesek a számi (lapp) nyelvi kisebbség számára.

felsőoktatási intézmények kiemelt területnek tekintik, amelyre közpénzt is fordítanak, igaz nem közvetlen finanszírozás valósul meg, hanem a felsőoktatási intézmények maguk döntenek el, mekkora összeget fordítanak erre a célra. A felsőoktatási intézmények külön speciális szolgáltatásokat is biztosítanak a tanulásban akadályozott, fogyatékossgal élők, valamint kivételes esetekben a bevándorlók számára is. Általánosságban elmondható, hogy a felsőoktatási intézmények kötelesek minden hallgató számára az egyéni tanulmánytervekhez igazodó konzultációkat biztosítani, ami a gyakorlatban az oktatóval vagy a konzulenssel történő eseti vagy folyamatos egyeztetéseket jelenti.

2.2. Németország²²

2.2.1. Felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika

A német felsőoktatási rendszerben három nagy intézménytípus különböztethető meg:

1. egyetemek, valamint az azokkal egyenértékű felsőoktatási intézmények (pl. műszaki főiskolák és egyetemek, tanárképző főiskolák, teológiai főiskolák);
2. főiskolák/alkalmazott tudományok egyetemei, duális főiskolák²³ és a közigazgatási főiskolák;
3. művészeti és zeneművészeti főiskolák.

Az előbbieken felsorolt akadémiai felsőoktatási intézményeken kívül meg kell említeni a szakakadémiák (*Berufsakademien*) szerepét is, amelyek főként szakmai, szakképzési irányultságú felsőoktatási intézmények. Németországban jelenleg (2015) több mint 400 felsőoktatási intézmény van, amelyek döntő többsége állami – túlnyomórészt tartományi, csak néhány esetben szövetségi – fenntartású, a hallgatók többsége is állami felsőoktatási intézményben végzi tanulmányait.

Németországban a felsőoktatás irányítása és finanszírozása tartományi hatáskörben van. A szövetségi állam elsősorban meghatározott, célzott programokon keresztül – a tartományok hatékony közreműködésével – támogatja a felsőoktatást és a felsőoktatási intézményeket.²⁴ Ilyen például a felsőoktatási férőhelyek számának bővítését és a kutatások támogatását célzó Felsőoktatási Paktum (*Hochschulpakt 2020*), a felsőfokú intézmények, tudományos klaszterek és doktori iskolák kimagasló tudományos tevékenységének támogatását célzó Kiválósági Kezdeményezés (*Exzellenzinitiative*), vagy a szakemberhiány megszüntetésére, a minőségi képzések általános biztosítására irányuló Képzési Kezdeményezés (*Qualifizierungsinitiative*).

---

²² Források: Germany (2015); EC/EACEA/Eurydice (2015a, 2015b).

²³ A duális képzés lényege, hogy a képzés ideje alatt az elméleti és gyakorlati oktatás egyensúlyban van, vagyis az adott alapszak képzési programja mellett a duális hallgatók teljesítik egy adott cég képzési programját is. Így az esetek többségében a duális hallgató egyszerre nappali tagozatos főiskolai hallgató és egy adott cég munkaszerződéssel foglalkoztatott munkavállalója is.

²⁴ 2015-től egy alkotmánymódosítás értelmében megnyílt a lehetőség arra, hogy a szövetségi állam tartósan finanszírozhassa a felsőoktatási intézményeket érintő támogatási programokat, valamint arra is, hogy közvetlenül hozzájáruljon az intézmények fenntartásához.

2.2.2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése

A szociális dimenzió aspektusai számos szakpolitikai programcsomagban megjelennek. A német felsőoktatási rendszerben alapvető szakpolitikai figyelem irányul a részvétel kiszélesítésére és az alulreprézantált, „nem tradicionális” csoportokra. Külön prioritásként jelenik meg többek között:

- a felsőoktatáshoz való hozzáférés kiszélesítése,
- a mobilitás és a nemzetköziesítés előmozdítása,
- a nemi esélyegyenlőség javítása,
- a szociálisan hátrányos helyzetűek és a bevándorlók bekerülési és végzési esélyeinek a javítása,
- a fogyatékossgal élők és a krónikus betegségben szenvedők oktatási segítése,
- a kisgyermekesek és a szakiskolai képesítéssel rendelkezők felsőoktatási részvételének megkönnyítése,
- a hallgatói finanszírozás és támogatás erősítése.

2.2.3. Szociális dimenziót erősítő intézkedések, szakpolitikák

A szociális dimenzió értelmezéséből adódóan, a német felsőoktatás-politika a finn példa esetén tapasztalható általános megközelítés helyett elsősorban a szociális dimenzió erősítésére irányuló konkrét intézkedéscsomagok megvalósításában gondolkodik, melyekben a szociális dimenzió számos kérdésköre megjelenik:

- *Felsőoktatási Paktum (Hochschulpakt 2020)*: felsőoktatási férőhelyek számának széleskörű bővítése;
- *Képzési Kezdeményezés (Qualifizierungsinitiative)*: a (női) esélyegyenlőség biztosítása, családbarát felsőoktatás kialakítása, nyitott és nem hagyományos képzési formák, technológiák elterjesztése, az oktatási rendszer átjárhatóságát, rugalmasságát és a hallgatók továbbhaladását akadályozó, illetve a lemorzsolódást kiváltó tényezők enyhítése – mindezen intézkedések alapvetően növelik a teljes népesség és az alulreprézantált, „nem tradicionális” tanulói csoportok felsőoktatásba való bekerülésének, bennmaradásának és tanulmányi sikerességének esélyeit is (Germany, 2008).
- *Minőségi Tanítás Paktum (Qualitätspakt Lehre)*: a különböző tanulói csoportok (pl. szakképzésben végzett, érettségivel nem rendelkezők vagy migráns háttérrel rendelkezők) felsőoktatási részvételének, készségeinek, tanulási feltételeinek és minőségi tanításának erősítése változatos mérési eszközök, módszerek és tanácsadási szolgáltatások bevezetésével.
- *Fejlődés az oktatáson keresztül: Nyitott egyetemek (Aufstieg durch Bildung: Offene Hochschulen)*: a különböző tanulói csoportok (pl. szakképzésben végzett, érettségivel nem rendelkezők vagy migráns háttérrel rendelkezők) felsőoktatási részvételének erősítése, változatos tanácsadási szolgáltatásokkal történő segítése.

A német felsőoktatás-politika általános, és külön az alulreprézantált, „nem tradicionális” tanulói csoportokra vonatkozó szakpolitikai célok elérését is meghatározza, ugyanakkor az

utóbbi csoportokhoz kapcsolódó célok kvantitatív mérése – a megfelelő részletezettségű adatok gyűjtésének nehézségei miatt – még hiányzik a rendszerből. Összességében azonban elmondható, hogy rendkívül összetett és széles bázisra épül a döntések előkészítését és a német felsőoktatási folyamatok, intézkedések rendszeres nyomon követését szolgáló adatgyűjtési rendszer.

A folyamatos nyomon követhetőséget segítik a tartományok és a felsőoktatási intézmények közötti célmegállapodások alapján megvalósuló éves adatgyűjtések és a meghatározott időközönként megvalósuló hallgatói kérdőíves felmérések. Számos statisztikai, igazgatási és kérdőíves adatforrás, valamint kutatási és szakértői jelentés áll rendelkezésre, amelyekből részletes adatok, információk nyerhetők ki a hallgatói összetételre vonatkozóan (pl. életkor, nem, belépést megelőző képzettség, munkaerő-piaci státusz, fogyatékoság, bevándorló státusz, társadalmi-gazdasági háttér, családi állapot). Az adatok alapján rendszeresen képeznek és publikálnak indikátorokat (pl. végzettséget szerzők aránya, lemorzsolódási arányok), hozzátevé, hogy külön az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra nem tudják kiszámítani ezeket a mutatószámokat. Az adatvédelmi jogszabályok értelmében a felsőoktatási intézmények csak adminisztratív és statisztikai célból gyűjthetnek és közölhetnek adatokat a hallgatókról. A diákok társadalmi-gazdasági helyzetének feltárására irányuló alapvető adatforrás – a nemzetközi Eurostudent kutatás mellett – a hallgatók körében háromévente felvett „szociális kérdőív”, amely a tanulmányi jellemzőkön túl felméri a hallgatók szociodemográfiai háttérjellemeit, családi és társadalmi háttérét, a hallgatói kiadások és állami támogatások mértékét, valamint a tanulással eltöltött időt, a munkaerő-piaci részvételt, és a lakhatással, életkörülményekkel való elégedettséget is. A 20. szociális kérdőíves felmérés adatai alapján az utóbbi 10 évben jelentős változás nem történt a hallgatói összetételben.

A német felsőoktatás nagy hangsúlyt fektet a rugalmas tanulási utak megteremtésére, valamint az előzetes ismeretek beszámítására is. Németországban a felsőoktatásba való bejutás alternatív, nem hagyományos utakon is megvalósulhat, vagyis a bekerüléshez nem feltétlenül szükséges meghatározott előképzettség (pl. érettségi) megléte. Ezzel kapcsolatban az egyik fő irányvonal a felsőoktatás megnyitása a szakképzésben végzett, érettségivel nem rendelkezők számára. Többek között ezt is segíti, hogy a felsőoktatásba való bekerülés és a felsőoktatási tanulmányok teljesítése során is figyelembe vehetőek a nem formális és informális tanulással előzetesen megszerzett képességek és szakmai tapasztalatok. Az elismerési vagy validációs eljárások jogszabályi keretek között zajlanak, így kötelező érvénnyel bírnak valamennyi felsőoktatási intézményre.

2.2.4. Tandíj és támogatási rendszer

A német felsőoktatási rendszerben a teljes és részidős hallgatók mindegyik képzési ciklusban díjmentesen tanulnak, ugyanakkor a legtöbb tartományban kismértékű adminisztratív költséget felszámolnak a felsőoktatásban való részvételért. Öt tartományban, amennyiben a hallgatónak a szokásosnál több ideig tart az adott képzési ciklus teljesítése („*túlcsúszók*”), plusz díjakat kell fizetnie a tanulmányaiért.

Három fő, hordozható – tehát Németországon kívül is felhasználható – pénzügyi támogatásra lehetnek jogosultak a hallgatók:

1. *Általános szövetségi támogatás (BAföG)*: a támogatás egyik fele juttatás, a másik fele visszafizetendő kamatmentes kölcsön. 30 éves korig (mesterképzés esetén 35 éves korig) lehet igényelni, a támogatásra való jogosultságot és a támogatás mértékét a jövedelmi és a családi helyzet, az esetleges fogyatékoság mértéke, valamint a lakóköörülmények határozzák meg.
2. *Tanulmányi ösztöndíjak*: az összeg mértéke rászorultsági alapon változik (jövedelem, családi helyzet, lakhatás).
3. *Diákhitel*: (1) oktatási diákhitel (*Bildungskredit*) a BAföG által le nem fedett megélhetési költségekre és (2) tanulmányi diákhitel (*KfW-Studienkredit*).
4. *Családtámogatás (családi pótlék) vagy egyösszegű, éves szinten érvényesíthető adókedvezmény*: a hallgató 25 éves koráig.

Tehát a német finanszírozási modellben mind a három támogatási forma, a juttatás/ösztöndíj, a diákhitel és a családtámogatás/adókedvezmény lehetősége is megtalálható. A német felsőoktatásban a hallgatók közel 30%-a részesül valamilyen típusú ösztöndíjban (pénzügyi támogatásban), s diákhitelt is közel ilyen százalékban vesznek igénybe a hallgatók.

A hallgatói szolgáltatások rendkívül széles, kiterjedt rendszere alakult ki Németországban, erről lásd keretes írásunkat.²⁵

Egy német jó gyakorlat: hallgatói szolgáltatások rendszere

A hallgatói szolgáltatások rendkívül kiterjedt rendszere épült ki a német felsőoktatásban, hatalmas, többségében ingyen, vagy nagyon kedvezményesen igénybe vehető választék áll a (leendő) hallgatók rendelkezésére:

- tanácsadási szolgáltatások (pl. karrier-tanácsadás, képzési, pszichológiai, mentálhigiénés, pénzügyi, lakhatási problémákkal kapcsolatos, szociális jellegű tanácsadások);
- egyéb szolgáltatások (pl. gyermekmegőrzési, gyermekgondozási szolgáltatások, különböző területekre irányuló információszolgáltatások, nemzetközi hallgatókat segítő szolgáltatások);
- pályaorientációs tevékenységek;
- étkezési lehetőségek (minőségi menülehetőség kedvező áron) stb.

Ezek hangsúlyos szerepét jelzi, hogy számottevő forrást biztosítanak a zökkenőmentes és minőségi szolgáltatások érdekében. Alapvető céljuk a hozzáférés, bennmaradás és a tanulmányok sikeres teljesítésének segítése, a mobilitás támogatása, a minőség biztosítása, valamint a felsőoktatás vonzóvá tétele a hátrányosabb helyzetben lévő társadalmi csoportok számára is. Utóbbi kapcsán nagyon fontos kiemelni, hogy külön szolgáltatásokat biztosítanak az alulreprezentált, „nem tradicionális” tanulói csoportok számára, így speciális lehetőségek érhetőek el a nők, a szociálisan hátrányos helyzetűek, a bevándorlók, a külföldön képesítést szerzők, a fogyatékosokkal élők, a gyermekek, valamint a szakképzésben végzett, érettségivel nem rendelkezők számára.

²⁵ Forrás: http://www.ehea.info/Uploads/Good%20practices%20in%20SD_Germany.pdf

2.3. Lengyelország²⁶

2.3.1. Felsőoktatási rendszer és felsőoktatás-politika

A lengyel felsőoktatási rendszerben a felsőoktatási intézmények alapvetően két csoportba sorolhatóak: (1) egyetemi és (2) nem egyetemi státuszú felsőoktatási intézmények. Az egyetemek alapvetően abban különböznek a nem egyetemi intézményektől, hogy az előbbieknél doktori programo(kat)t, PhD képzés(eke)t kell biztosítaniuk az egyetem típusától függően meghatározott tudományág(ak)ban. Németországhoz hasonlóan, a lengyel egyetemek egy része akadémiai kutatóegyetem, míg a másik része főleg szakmai képzésekre fókuszál (pl. gazdasági, műszaki, orvostudományi). A felsőoktatási intézmények nagyobb hányada magán fenntartásban van, ugyanakkor a hallgatók többsége állami intézményekben folytatja a tanulmányait. A magánegyetemek és a nem egyetemi státuszú magán teológiai felsőoktatási intézmények finanszírozása is az állami költségvetésből történik.

A lengyel szakpolitika a felsőoktatás tervezése során hosszú távú stratégiai fejlesztéseket irányoz elő és valósít meg (pl. Felsőoktatás-fejlesztési Stratégia 2020, Humán erőforrás-fejlesztési Stratégia), amelyekre nagymértékben épít a felsőoktatás szabályozási rendszere is. A felsőoktatási stratégia kialakítását nagymértékben meghatározzák a Lengyelországban tapasztalható, a felsőoktatási részvételre negatívan ható demográfiai folyamatok (népeségcsökkenés). Az előrejelzések szerint 2020-ra a 2010-es adatokhoz viszonyítva kb. 30%-kal fog csökkenni a hallgatói létszám, amely csökkenés a tandíjat fizetők körében lesz a legerőteljesebb. Az optimális hallgatói létszám fenntartása érdekében ezekre a változásokra reagálnia kell a felsőoktatásnak, így a lengyel szakpolitika legfőbb fókuszai közé tartozik többek között a felvételi szabályozás, a felsőoktatásba való bekerülés (főként „nem tradicionális” az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportok, az idősebb korosztályok és a külföldi hallgatók esetében), az üzleti szférával való szorosabb együttműködés, a képzési struktúra, valamint az új finanszírozási források bevonási lehetőségeinek az újragondolása.

2.3.2. A szociális dimenzió megjelenése és értelmezése

A szociális dimenzió különböző aspektusainak megjelenése jól nyomon követhető a felsőoktatás-stratégiai dokumentumokban és szakpolitikai iránymutatásokban, melyek alapján kijelenthető, hogy a kérdéskör bizonyos csoportok esetén különösen fókuszáltan jelenik meg a lengyel felsőoktatási rendszerben. A szociális dimenzió fókuszpontjait jól mutatja, hogy külön pénzügyi és egyéb támogatások irányulnak többek között:

- az alacsony jövedelemmel rendelkező, szociálisan hátrányos helyzetű személyek, családok számára,
- a fogyatékkal élők (és családjuk) számára,
- a rurális térségekben (hátrányos helyzetű területeken) élők számára, és
- a felnőttek (azaz a felnőttképzésben leginkább érintettek) számára.

---

²⁶ Források: Poland (2015); EC/EACEA/Eurydice (2015a, 2015b).

2.3.3. Szociális dimenziót erősítő intézkedések, szakpolitikák

A hallgatók számának várható csökkenése a szociális dimenzió kérdéskörére is jelentős hatást gyakorol, így a stratégiai dokumentumokban és a szakpolitikai programokban számos konkrét intézkedés irányul a szociális dimenzió különböző vetületeire. Ilyen például:

- a felsőoktatás vonzóvá tétele az alulreprezentált, „nem tradicionális” tanulói csoportok számára az előzetesen megszerzett képességek elismerése révén;
- a tanulmányi ösztöndíj mellett rászorultsági alapú ösztöndíjak, államilag garantált diákhitel és kamattámogatások, valamint adókedvezmények biztosítása az alacsony jövedelemmel rendelkező, hátrányos helyzetű személyek, családok számára;
- ösztöndíjak, adókedvezmények és az oktatásban való zökkenőmentes részvétel biztosítása a fogyatékossgal élők (és családjuk) számára;
- a felsőoktatási intézményekbe való könnyebb bekerülés elősegítése a rurális térségekben (hátrányos helyzetű területeken) élők számára;
- a felnőttképzésben résztvevők arányának emelése (a 2011. évi 4,4%-ról 2020-ig legalább 10%-ra).²⁷

A lengyel felsőoktatás-politika az általános, és konkrétan az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra vonatkozó célok megvalósulását kvantitatív adatokkal, indikátorokkal próbálja nyomon követni. Ehhez a megfelelő adatokat a Központi Statisztikai Hivatal által előírt kötelező adatszolgáltatások adják, melynek keretében a hallgatói összetétel számos vetületéről állnak rendelkezésre információk (pl. életkor, nem, fogyatékossg, migráns háttér, társadalmi-gazdasági helyzet). Az adatok alapján minden évben kiszámolják és publikálják a legfontosabb mutatószámokat (pl. végzettséget szerzők aránya, lemorzsolódási arány). A szociális dimenzió fontosságát mutatja, hogy a legfontosabb indikátorokat külön az alulreprezentált, „nem tradicionális” csoportokra is kiszámítják. Alapvető szabály, hogy az egyéni szintű adatok gyűjtése megengedett, ugyanakkor közzé tenni csak aggregált adatokat lehet. Lengyelország részt vesz a nemzetközi Eurostudent felmérésben is, amely adatbázist az egyik legfontosabb adatforrásnak tekintik a hallgatók társadalmi-gazdasági hátterének feltárására. Az utóbbi 10 évben a hallgatói összetételben tapasztalható legjelentősebb változás, hogy több mint háromszorosára emelkedett a fogyatékossgal élő hallgatók száma, amely négyszeres, 0,5%-ról 2%-ra történő aránynövekedést jelent a hallgatói létszámon belül.²⁸

Jelenleg Lengyelországban a felsőoktatásba történő bekerülés megfelelő végzettséghez, képzéshez (általában érettségi meglétéhez) kötött, tehát alternatív, nem hagyományos utak egyelőre nincsenek a rendszerben. Ugyanígy, a többi vizsgált országhoz képest szűk a nem formális és informális tanulás révén előzetesen megszerzett képességek elismerése, hiszen

²⁷ A felsőoktatási intézmények olyan – általában tandíjköteles – levelező, esti tagozatos képzéseket is biztosítanak, amelyek lehetővé teszik azon felnőttek tanulását is, akik már teljes munkaidőben dolgoznak.

²⁸ Nem véletlen, hogy az Európai Felsőoktatási Térség honlapján összegyűjtött intézményi jó gyakorlatok között – valamint a PL4SD projekt honlapján is – Lengyelország esetében a krakkói Jagelló Egyetem Fogyatékossgal élők Támogatási Szolgáltatási Központja szerepel. (Lásd: http://www.ehea.info/Uploads/Good-practices%20in%20SD_Poland.pdf)

jelenleg csak a tanulmányok, kurzusok teljesítése során van lehetőség ezek elfogadtatására. Ugyanakkor erős szakpolitikai, jogalkotói szándék irányul az alternatív bekerülési utak biztosításának és az előzetesen megszerzett tudás elismerésének az ösztönzésére, az erre vonatkozó jogszabályi módosítások jelenleg folyamatban vannak. Sőt, van már olyan lengyelországi projekt, amely éppen arra irányul, hogy az előzetes tudás és a szakképzési végzettség elfogadtatásának lehetőségeit kiszélesítsék a felsőoktatásban, valamint, hogy megalapozzák annak formális, jogszabályi és kulturális kereteit, és a megvalósíthatóságra vonatkozóan ajánlásokat, iránymutatásokat fogalmazzanak meg a döntéshozók és az egyéb érdekelttek számára.²⁹

2.3.4. Tandíj és támogatási rendszer

Lengyelországban az állami felsőoktatási intézményekben a teljes idős hallgatók tandíjmentesen vehetik igénybe a felsőoktatást³⁰, míg a részidős (levelező, esti) és a távoktatási képzési formákban tandíjat állapíthatnak meg az intézmények. Az állami és a magán felsőoktatási intézmények is saját maguk állapítják meg a tandíjak mértékét, azonban az állami intézmények a kormányzat által meghatározott kereteken belül mozoghatnak. A tandíj mértéke változó, azonban bizonyos feltételek teljesülése esetén lehetőség van az elengedésre vagy csökkentésre is (pl. rossz anyagi körülmények, kiváló teljesítmény esetén). Általánosságban az is elmondható, hogy bizonyos adminisztratív költségeket a hallgatókra terhelnek az intézmények (pl. diákigazolvány, diploma költségei).

A hallgatók pénzügyi támogatása több formában történik, a támogatási rendszerben fellelhetők:

- *a tanulmányi ösztöndíjak* (a legjobb teljesítményű hallgatók számára),
- *a rászorultsági alapon járó szociális támogatások* (az alacsony jövedelemmel rendelkezők és a fogyatékkal élők számára),
- *az államilag garantált diákhitel* (az alacsony jövedelmi helyzetű személyeknek, családoknak),
- *adókedvezmény* (a hallgató 25 éves koráig),
- *családtámogatás* (alacsony jövedelem és fogyatékoság esetén),
- *utazási kedvezmény* (tömegközlekedés, vonat, távolsági busz).

A lengyel finanszírozási modellben tehát több támogatási forma (ösztöndíj, diákhitel, családtámogatás/adókedvezmény, utazási kedvezmény) is megtalálható. A pénzügyi támogatási rendszer egyik alapvető jellemzője, hogy sok esetben figyelembe veszi a rászorultságot, különösen fókuszál az alacsony jövedelmi helyzetűekre, valamint a fogyatékkal élőkre. Ennek is köszönhető, hogy a finn vagy a német rendszerhez viszonyítva, a lengyel felsőoktatásban a hallgatók kisebb százaléka, kicsivel több, mint egyötöde részesül ösztöndíjban, míg a diákhitelt igénybe vevők aránya 5% körüli.

Lengyelországban is megtalálhatóak bizonyos hallgatói szolgáltatások (pl. karrier-, képzési- vagy pszichológiai tanácsadás), ugyanakkor nem olyan mértékben, mint ahogy

---

²⁹ Lásd: University Recognition of Prior Learning Centres – Bridging Higher Education with Vocational Education and Training (<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=766>)

³⁰ Hozzátevé, hogy a kurzus-újrafelvételért fizetni kell, ha a követelményeket nem teljesítik.

Finnország vagy Németország esetében tapasztalható: karrieriroda a felsőoktatási intézmények háromnegyedében található, míg pszichológiai tanácsadást csak az intézmények egynegyede biztosít. Ráadásul a leendő hallgatók közül sem mindenki számára biztosítanak a felsőoktatási továbbtanuláshoz, karrier-utakhoz kapcsolódó tanácsadási lehetőséget. Ugyanakkor a lengyel hallgatói szolgáltatási rendszer erőssége, hogy a felsőoktatásban résztvevők (és az öregdiákok) karrier-tanácsadására állami forrásokat biztosítanak, sőt az alulreprzentált, „nem tradicionális” tanulói csoportok részére külön karrier-tanácsadási szolgáltatások állnak rendelkezésre.

2. táblázat: A vizsgált országok és Magyarország összehasonlítása a felsőoktatás szociális dimenziójának néhány fontos tényezője szerint

	FINNORSZÁG	NÉMETORSZÁG	LENGYELORSZÁG	MAGYARORSZÁG	
A szociális dimenzió szakpolitikai megjelenése	Általános szakpolitikai célkitűzés, de általában nem irányulnak rá konkrét intézkedések.	Számos konkrét intézkedés az irányító, irányt adó szakpolitikai dokumentumokban.	Számos konkrét intézkedés az irányító, irányt adó szakpolitikai dokumentumokban.	Számos konkrét intézkedés az irányító, irányt adó szakpolitikai dokumentumokban.	
Hallgatói összetétel rendszeres monitorozása*	Belépésnél	- életkor, nem - belépést megelőző képzettség - etnikai, kulturális, vallási és nyelvi kisebbség	–	- életkor, nem - fogyatékossgal élő - bevándorló	- életkor, nem - belépést megelőző képzettség - fogyatékossgal élő
	Tanulmányok alatt	- életkor, nem	- életkor, nem - belépést megelőző képzettség - fogyatékossgal élő - bevándorló - társadalmi-gazdasági háttér - belépést megelőző munkaerőpiaci státusz - egyéb: családi állapot	- életkor, nem - fogyatékossgal élő - bevándorló - társadalmi-gazdasági háttér	–
	Végzésnél	- életkor, nem - belépést megelőző képzettség	–	- életkor, nem - fogyatékossgal élők - bevándorló	–
	Végzés után	–	–	–	–
Alternatív, nem hagyományos belépési lehetőség	Van	Van	Nincs (középfokú végzettséghez kötött)	Nincs (középfokú végzettséghez kötött)	
Nem formális és informális tanulással előzetesen megszerzett képességek elismerése	A bekerülés, a tanulmányok teljesítése és a fokozatszerzés során is figyelembe vehetők.	A bekerülés és a tanulmányok teljesítése során figyelembe vehetők (jogsabályi háttér).	Csak a tanulmányok teljesítése során vehetők figyelembe (a kiterjesztés előkészítése zajlik).	Csak a tanulmányok teljesítése során vehetők figyelembe.	
Tandj/költségtérítés	Nincs tandj a hazai hallgatók számára (nemzetközi hallgatóknak is csak néhány mesterprogram esetén).	Nincs tandj. Adminisztrációs költségek (néhány tartományban plusz díjfizetés „túlszűrés” esetén).	A részidős képzés tandj köteles (tandjcsökkentés és elengedés lehetősége). Adminisztrációs költségek.	A hazai hallgatók egy része költségtérítést fizet: teljesítménykritérium alapján. Adminisztrációs költségek.	
Hallgatói támogatások	Ösztöndíj, lakhatási támogatás, diákhitel (európai szinten is kiemelkedő a részesülők/igénybevevők aránya).	Juttatások/ösztöndíjak (rászorultság figyelembe vétele), diákhitel, családi támogatás/adókedvezmény.	Tanulmányi és rászorultsági alapú ösztöndíjak, diákhitel rászorulóknak, családi támogatás/adó- és utazási kedvezmény.	Ösztöndíjak (tanulmányi és rászorultsági alapon), diákhitel (Diákhitel 1, Diákhitel 2), utazási kedvezmény.	
Hallgatói szolgáltatások	Erős, kiemelkedően széleskörű.	Erős, kiemelkedően széleskörű.	Mérsékelt tartalom és kínálat.	Mérsékelt tartalom és kínálat.	

Forrás: Saját szerkesztés a BFUG kérdőívek alapján. *Megjegyezzük, hogy a monitorozás kapcsán a magyar válaszoktól némiképp eltérő az álláspontunk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bergen (2005): *The European Higher Education Area - Achieving the Goals Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*. Bergen, 19–20 May 2005. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf [2015.11.30]
- Berlin (2003): “*Realising the European Higher Education Area*”. *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf [2015.11.30]
- BFUG WG (2007): *Key issues for the European Higher Education Area – Social Dimension and Mobility. Report from the Bologna Process Working Group on Social Dimension and Data on Mobility of Staff and Students in Participating Countries*. Ministry of Education and Research, Sweden. Elérhető: <http://www.ehea.info/Uploads/Social%20Dimension/Socialdimensionandmobilityreport.pdf> [2015.11.30]
- Bologna Follow-up Seminar (2003): *Exploring the Social Dimensions of the European Higher Education Area*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Seminars/030219-20General_report.pdf [2015.11.30]
- Budapest–Bécs (2010): *Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area March 12, 2010*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Budapest-Vienna_Declaration.pdf [2015.11.30]
- Bukarest (2012): *Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area Bucharest Communiqué*. Elérhető: <http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communiqué%202012%281%29.pdf> [2015.11.30]
- CHEPS–INCHER–ECOTEC (2010): *The Bologna Process Independent Assessment. The first decade of working on the European Higher Education Area. Volume 2: Case studies and appendices*. Centre for Higher Education Policy Studies–International Centre for Higher Education Research Kessel–ECOTEC. Elérhető: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/IndependentAssessment_2_CasesAppendices.pdf [2015.11.30]
- EC (2015): *Education and Training – Monitor 2015*. European Commission Directorate-General for Education and Culture, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor15_en.pdf [2015.11.30]
- EC/EACEA/Eurydice (2014): *Modernisation of Higher Education in Europe: Access, Retention and Employability 2014. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/165EN.pdf [2015.11.30]
- EC/EACEA/Eurydice (2015a): *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/132824.pdf [2015.11.30]
- EC/EACEA/Eurydice (2015b): *European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. National Student Fee and Support Systems in European Higher Education – 2015/16. Eurydice Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/img/covers/189EN.pdf> [2015.11.30]

- EP (2015): *Jelentés a bolognai folyamat végrehajtásának nyomon követéséről (2015/0000(INI))*. Kulturális és Oktatási Bizottság. Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2015-0121+0+DOC+PDF+V0//HU> [2015.11.30]
- ESU (2012): *Bologna with Student Eyes 2015. Time to meet the expectations from 1999*. Brussels: European Students' Union ESU. Elérhető: <http://www.esu-online.org/asset/News/6068/BWSE-2015-online.pdf> [2015.11.30.]
- Eurydice (2011): *Modernisation of Higher Education in Europe 2011: Funding and the Social Dimension 2011*. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice). Elérhető: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/131en.pdf [2015.11.30.]
- ET (2010): *A Tanács 2010. május 11-i következtetései az oktatás és a képzés szociális dimenziójáról*. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2010/C 135/02. Elérhető: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0526\(01\)&from=HU](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0526(01)&from=HU) [2015.11.30.]
- Finland (2012): *Education and Research 2011–2016. A development plan. Reports of the Ministry of Education and Culture*. Finland 2012:3. Elérhető: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm03.pdf> [2015.11.30.]
- Finland (2015): *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012–2015 Finland*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/4_2015/145708.pdf [2015.11.30]
- Germany (2008): *Getting ahead through education. The Qualification Initiative for Germany*. Dresden, 22 October 2008. Elérhető: https://www.bmbf.de/pub/beschluss_bildungsgipfel_dresden_en.pdf [2015.11.30]
- Germany (2015): *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012–2015 Germany*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/4_2015/110213.pdf [2015.11.30]
- Leuven (2009): *The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28–29 April 2009. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique%20C3%A9_April_2009.pdf [2015.11.30]
- London (2007): *London Communiqué Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, 18 May 2007*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf [2015.11.30]
- OECD (2015): *Education at a Glance 2015: OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2015-en> [2015.11.30]
- Poland (2015): *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012–2015 Poland*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/4_2015/170905.pdf [2015.11.30]
- Prága (2001): *Towards the European Higher Education Area. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf [2015.11.30]
- Yasemin, Kooij (2015): *European Higher Education Policy and the Social Dimension – A Comparative Study of the Bologna Process*. Palgrave Macmillan.
- Yerevan (2015a): *Yeravan Communiqué*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf [2015.11.30]
- Yerevan (2015b): *The Bologna Process Revisited: The Future of the European Higher Education Area*. Elérhető: http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/Bologna%20Process%20Revisited_Future%20of%20the%20EHEA%20Final.pdf [2015.11.30]

HIVATKOZÁSOK

Accessibility mobility grant (*fogyatékossgal élők mobilitásának támogatása – Finnország*):

<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=763>

Catalogue of good practices in Social Dimension implementation in Higher Education (*jó gyakorlatok a szociális dimenzió érvényesítésére*): <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=244>

Data Collection / Reporting on the Bologna Process Implementation (*adatgyűjtések, nemzetközi összehasonlító jelentések és országriportok*): <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=21>

ETM Interactive maps (*oktatási és képzési interaktív térkép*):

http://ec.europa.eu/education/dashboard/index_en.htm

Eurostat database (*Eurostat adatbázis*): <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostudent V database (*az Eurostudent V felmérésének adatbázisa*): <http://database.eurostudent.eu/>

Finn főiskolai hídprogram: Preparatory courses for immigrant students in performance based funding model (*teljesítményalapú finanszírozási modell a bevándorlók felkészítő tanfolyamainak biztosítására - Finnország*): <http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=271>

Finn főiskolai hídprogram: Preparatory studies for migrants aiming to study at universities of applied sciences (*evándorlók főiskolai felkészítő képzése – Finnország*):

<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=272>

Finnish Student Survey 2014. Higher education students' income and studies (*inn hallgatói kérdőíves felmérés*): http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2014/Opiskelijatutkimus_2014.html?lang=en

Lengyel intézményi jó gyakorlat: The Disability Support Service at the Jagiellonian University (UJ) in Cracow (*a krakkói Jagelló Egyetem Fogyatékkal élők Támogatási Szolgáltatási Központja*):

http://www.ehea.info/Uploads/Good-practices%20in%20SD_Poland.pdf

Lengyel projekt az előzetes képességek elismertetésére: University Recognition of Prior Learning Centres – Bridging Higher Education with Vocational Education and Training (*előzetes tanulás egyetemi elismerése központ – átmenet a szakképzésből a felsőoktatásba*):

<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=766>

Német jó gyakorlat: Student Services and Student Affairs in Germany (*hallgatói szolgáltatások*)

http://www.ehea.info/Uploads/Good%20practices%20in%20SD_Germany.pdf

OECD Education GPS (*OECD oktatási interaktív adatbázisa*): <http://gpseducation.oecd.org/>

PL4SD (*Peer Learning for Social Dimension – kölcsönös tanulás a szociális dimenzió terén*):

<http://www.pl4sd.eu/>

Kiss László

**HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK A
FELSŐOKTATÁSBAN – A CSOPORTOK
AZONOSÍTÁSA, A KUTATÁSI FÓKUSZ
MEGHATÁROZÁSA**

I. BEVEZETŐ

A bolognai folyamattal kapcsolatos legújabb dokumentumok egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek arra a kérdésre, hogy kik kerülnek be a felsőoktatásba, érvényesül-e az esélyek egyenlősége, tehát hogy „inkluzív” vagy „exkluzív” módon működik-e a rendszer. A felsőoktatási rendszer inkluzív, tehát befogadó jellegű, ha a felsőoktatás nem csak a magasan képzett, jó társadalmi státuszú családokból származó fiatalok kiváltsága, ha a társadalom minden rétege számára biztosított a hozzáférés, elérhető a felsőfokú tanulmányok folytatásának lehetősége.

A szociális dimenzió a 2001-es prágai miniszteri találkozó óta központi kérdése a bolognai folyamat gondolatkörének. Az „erős” szociális dimenzió lényegében felsőoktatási, bejutási esélyegyenlőséget jelent, segíti az egyéni életesélyek javítását, a társadalmi felzárkózást, de hatással van a tehetséggondozás sikerességére is. Az inkluzív felsőoktatás a foglalkoztatásban is megmutatja hatását, a társadalmi különbségek újratermelődése ellen hat, növeli a társadalmi mobilitást, fokozza a társadalom nyitottságát.

A nemzetközi szakirodalom használja a „nem tradicionális” vagy „nem-szokványos” hallgató fogalmát. Ennek egyik általánosan elterjedt definíciója a következő: „a nem szokványos társadalmi rétegből (kisebbségek/nemzetiségek, hátrányos helyzetűek, bevándorlók, alacsony társadalmi-, gazdasági-, kulturális háttérrel rendelkezők stb.) érkező” hallgatókat sorolja ebbe a kategóriába. Az amerikai szakirodalomban előfordul, hogy a részidős képzésekre járó hallgatókat is „nem tradicionális”-nak tekintik, ezzel együtt a nemzetközi szakirodalom döntő többsége mégiscsak azokat tekinti „atipikus” hallgatóknak, akik nem szokványos, a többségitől eltérő társadalmi rétegből érkeznek a felsőoktatásba.

Kutatásunk ezen a gondolati síkon elindulva kívánja azonosítani a „nem tradicionális” hallgatók körét.

II. SZOCIÁLISAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓK

2.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók

2.1.1. Hátrányos helyzet

A hátrányos helyzet fogalma a felsőoktatásban meglehetősen nehezen értelmezhető, egyértelműen használható kutatási szempontú definíciója nincs. A hátrányos helyzetű hallgató törvényben meghatározott fogalma a felsőoktatásba történő jelentkezés és felvételi során nyer jelentőséget. Hátrányos helyzetért legfeljebb 40 többletpont adható (kivéve, amennyiben művészet és művészetközvetítés képzési területeken, valamint osztatlan tanárszakon gyakorlati vizsga alapján számítják a felvételi pontszámot). Az elérhető összpontszámhoz (jelenleg 500 pont) viszonyítva a 40 lehetséges többletpont relatíve komoly támogatásként értelmezhető.

A nemzeti felsőoktatásról szóló CCIV. törvény 108. § 10. pontja alapján hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű az a beiratkozás (jelentkezés) időpontjában huszonötödik életévét be nem töltött személy, aki a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló

törvényben meghatározottak szerint hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetűnek minősül.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény szerint hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult és az a nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül valamelyik fennáll:

- a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége: ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családbafogadó gyámról - önkéntes nyilatkozata alapján - megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik;
- a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága: ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családbafogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az Szt. 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy;
- a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei: ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

2.1.2. Halmozottan hátrányos helyzet

Halmozottan hátrányos helyzetű az a jelentkező, akinél a fenti körülmények közül legalább kettő fennáll, a nevelésbe vett gyermek, valamint az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

Árvának minősül az a jelentkező, aki 25 évnél fiatalabb, és akinek nagykorúsága elérése előtt mindkét szülője elhunyt; vagy nagykorúsága alatt a vele egy háztartásban élt hajadon, nőtlen, elvált, özvegy vagy házastársától külön élt szülője elhunyt; nem fogadták örökbe és árvaellátás folyósításában részesül.

A bevezetőben említett nemzetközi „*nem tradicionális hallgató*” fogalomból kiindulva kutatási célcsoportunkat a felsőoktatásban *hátrányos helyzetűnek* minősülő csoporttól eltérő módon is értelmezhetjük:

- kisebbségekhez/etnikai csoportokhoz tartozó,
- alacsony társadalmi státuszú családból érkező (ez átfedésben lehet a HH (hátrányos helyzetű)/HHH (halmozottan hátrányos helyzetű) fogalmakkal),
- nem értelmiségi szülők gyermeke (elsőgenerációs értelmiségi).

A nem értelmiségi szülőktől származó hallgatók sajátos helyzetét, speciális felsőoktatási pozícióját a nemzetközi szakirodalomban sokan vizsgálják. A kutatások során a legtöbb esetben a „munkáscsaládból” származó hallgatókról esik szó, ez különösen az amerikai szakirodalomra, illetve a német szakirodalomra igaz.

2.1.3. Hátrányos helyzetű kistérségek

A hátrányos helyzetű kistérségek fogalmáról a 311/2007. Kormányrendelet intézkedett. A rendelet elsősorban a településfejlesztési politika szempontjából kiemelkedő jelentőségű, a hátrányos helyzetűként megjelölt kistérségek számára megkönnyítette az uniós támogatási programokhoz, komplex fejlesztési projektekhez történő hozzáférést. A hátrányos helyzetű kistérségek körének meghatározása során komplex gazdasági, társadalmi, infrastrukturális mutatót számítottak. A komplex mutató kialakításához felhasznált gazdasági adatok között fogyasztási, adózási, valamint foglalkozásszerkezeti, az infrastrukturális adatok között elérhetőségi, közművekkel való ellátottsággal, valamint távközléssel kapcsolatos, a társadalmi adatok között pedig vándorlási, általános demográfiai, foglalkoztatási, valamint a lakosság iskolai végzettségére vonatkozó elemek szerepeltek. (Hátrányos helyzetű kistérségek minősültek azok a kistérségek, amelyeknek komplex mutatója rosszabb volt, mint az összes kistérség komplex mutatójának átlaga.)

A 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet megalkotta a kedvezményezett járások kategóriáját. Hasonlóképpen a korábbi területfejlesztési célú hátrányos helyzetű kistérség-fogalomhoz, a járások területi fejlettség alapján történő besorolását végezték el, a helyi gazdasági és munkaerő-piaci, infrastrukturális, valamint környezeti mutatók alkalmazásával komplex fejlettségi mutatót hoztak létre. A rendelet fejlesztendő járásokat, kedvezményezett járásokat, komplex programmal fejlesztendő járásokat, regionális szempontból kedvezményezett járásokat, valamint eseti jelleggel súlyos természeti vagy civilizációs katasztrófával sújtott térségeket határozott meg. (Magyar Közlöny, 2014/161.)

2.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok

A felsőoktatásba jelentkező, illetve oda felvett hátrányos helyzetű hallgatók számára, demográfiai adataikra, valamint jelentkezési motivációikra vonatkozóan az Oktatási Hivatal jelentkezési és felvételi statisztikáiból kaphatunk információkat. A jelentkezők a jelentkezési lapon, illetve az e-felvételi felületen hátrányos helyzetükre hivatkozva a felvételi összpontszám³¹ beszámító többletpontokat igényelhetnek a fentiekben kifejtett törvényi feltételek fennállása esetén.

A 2015. évi általános felvételi eljárás során 2498 jelentkező igényelt többletpontot hátrányos helyzet címszó alatt (ez az összes jelentkező 2,4 százaléka); a felvettek közül végül 1706-an kapták meg a többletpontokat, ez alapján az összes felvett 1,6 százaléka minősíthető hátrányos helyzetűnek. Ha képzési szintek szerint vizsgáljuk a legutóbbi felvételi eljárás adatait, láthatjuk, hogy a hátrányos helyzetű hallgatók alapképzésben és különösen felsőoktatási szakképzésben felülreprezentáltak; mesterképzésben ugyanakkor jelentősen kisebb arányban vesznek részt, mint nem hátrányos helyzetű társaik.

---

³¹ Erről részletesen a hátrányos helyzet fogalmi meghatározásánál írtunk.

3. táblázat: A fevett hátrányos, illetve nem hátrányos helyzetű hallgatók képzési szint szerinti megoszlása (%)

	Hátrányos helyzetű	Nem hátrányos helyzetű
alapképzés	68,1	62,5
felsőoktatási szakképzés	17,8	8,8
osztatlan képzés	7,7	8,9
mesterképzés	6,4	19,8
Total	100,0	100,0

Forrás: Jelentkezési és felvételi adatok; Oktatási Hivatal

Érdeklőség, hogy a hátrányos helyzetű felvettek 96 százaléka nappali munkarenden kezdi majd meg tanulmányait, nem meglepő ugyanakkor, hogy önköltséges képzésbe mindössze 6,9 százalékuk kapcsolódik majd be. A hátrányos helyzetű felvett hallgatók elsősorban agrár, közigazgatási, rendészeti és katonai területen, a pedagógusképzésben, valamint a sporttudomány képzési területein felülreprezentáltak.

4. táblázat: A fevett hátrányos, illetve nem hátrányos helyzetű hallgatók képzési terület szerinti megoszlása (%)

	Hátrányos helyzetű	Nem hátrányos helyzetű
agrár	8,2	5,4
bölcsészettudomány	7,8	9,1
gazdaságtudományok	17,6	20,2
informatika	7,4	7,5
jogi	4,4	4,8
közigazgatási, rendészeti és katonai	4,6	2,5
műszaki	10,1	14,6
művészet	,5	2,1
művészetközvetítés	,6	,7
orvos- és egészségtudomány	7,3	6,6
pedagógusképzés	15,2	13,3
sporttudomány	4,2	2,2
társadalomtudomány	7,2	6,7
természettudomány	4,9	4,3
Total	100,0	100,0

Forrás: Jelentkezési és felvételi adatok; Oktatási Hivatal

Az adatokat mindenképpen megfelelő óvatossággal kell kezelni, a hátrányos helyzetért járó többletpont igénylése ugyanis a jelentkezők személyes döntésének eredménye. Ugyanígy nem lehet egyértelműen biztosnak elfogadni a helyi igazgatási szervek által kiadott igazolásokat, nem ismerjük, nem ismerhetjük pontosan az igazolás kiadásának menetét, egyedi mintázatait. Nem állíthatjuk biztosan, hogy csak azok a jelentkezők felelnek meg a gyámügyi törvényben megfogalmazott hátrányos helyzetű kategóriának, akik emiatt ténylegesen többletpontokat is igényelnek.

Ha a hátrányos helyzetű kistérségekből érkező jelentkezők összes jelentkezőn belüli arányát nézzük, azt láthatjuk, hogy az az elmúlt években nem nagyon változott, 24-25 százalék között mozgott. Ha figyelembe vesszük, hogy a 2011-es népszámlálás adatai szerint a hátrányos helyzetű kistérségekben lakó 15-19 éves csoport a teljes országra vetítve azonos korcsoportjának 31 százalékát teszi ki, megállapíthatjuk, hogy a hátrányos helyzetű kistérségek fiataljai alulreprezentáltak a felsőoktatásba jelentkezők körében. (Népszámlálás 2011, Demográfiai adatok) Bár a hátrányos helyzetű kistérségből érkező hallgató fogalma értelemszerűen nem egyezik meg a hátrányos helyzetű hallgató fogalmával, megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekből jelentkezők körében a HH/HHH hallgatók aránya lényegesen meghaladja az éves átlagokat. 2011-ben a hátrányos helyzetű kistérségek jelentkezőinek 16,2, 2013-ban ugyanezen kistérségek jelentkezőinek 15,5 százaléka minősült (személyében is) hátrányos helyzetűnek – a többi jelentkező körében ugyanez az arány mindössze 4,6, illetve 3,8 százalék volt.

Az egyes képzési szinteket vizsgálva láthatjuk, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekből érkező jelentkezők az osztatlan képzéseken alul-, míg a felsőoktatási (2012-ig felsőfokú) szakképzéseken felülreprezentáltak. A felsőoktatási szakképzéseken egyharmados arányt közelítenek a hátrányos helyzetű kistérségekből érkező jelentkezők. A felülreprezentáltság mértéke a legutolsó vizsgált évben csökkent, 2014-ben a felsőoktatási szakképzésre jelentkezők körében mintegy három százalékponttal visszaesett a hátrányos helyzetű kistérségekből jelentkezők aránya – az okok közül első közelítésben a felvételhez szükséges minimumpontszám 200-ról 220-ra emelését kell megemlítenünk. (Berács et al. 2015)

Az első helyen önköltséges finanszírozási formát megjelölő hátrányos helyzetű jelentkezők az összes első helyen önköltséges formát megjelölő jelentkező húsz százalékát sem érik el - ezen a ponton jól látszik, hogy a HH (Hátrányos helyzetű), LHH (Leghátrányosabb helyzetű kistérség) és LHHK (komplex programmal segített hazai leghátrányosabb helyzetű kistérség) kistérségek fiataljai láthatóan alacsony arányban vállalják az önköltséges formát. Ha az alapképzésre jelentkezők körében megvizsgáljuk a hátrányos helyzetű kistérségekből érkezők elsődleges jelentkezési preferenciáit, azt láthatjuk, hogy négy képzési területen (agrár; közigazgatási, rendészeti és katonai; orvos- és egészségtudomány; pedagógusképzés) felül-, míg a bölcsészettudomány, a gazdaságtudományok, a művészet és a társadalomtudomány területeken alulreprezentáltak a teljes jelentkezői létszámon belüli arányukhoz képest. (Kiss, 2013)

Mindez azt jelzi, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekből, illetve kedvezményezett járásokból érkező hallgatók többsége számára a felsőoktatás csak korlátozott mobilitási esélyeket kínál, sokan közülük csak a kevésbé jó munkaerő-piaci lehetőségeket kínáló, alacsonyabb presztízsű pályákhoz férnek hozzá.

2.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények

A hátrányos helyzetű hallgatókra vonatkozóan kutatási információkkal szolgálhat a HÖÖK Mentorprogram és a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet együttműködésében 2010 tavaszán mentoráltak (elsőéves hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű hallgatók) körében végzett felmérés is, amelyben a válaszadók a felsőoktatási törvényben foglalt HH, illetve HHH hallgatóknak feleltek meg. (Nyüsti, 2012)

A hazai szinten rendelkezésre álló általánosabb célú kutatási adatbázisok közül mind a diplomás pályakövetési felmérések körében felvett hallgatói motivációs kutatások, mind a 2012-ben végrehajtott EUROSSTUDENT V felmérés tartalmaz adatokat a szülők társadalmi hátterére vonatkozóan, a „nem tradicionális” hallgatók közül a nem értelmiségi családból származók sajátosságai ezen adatbázisok alapján jól vizsgálhatóak.

Az egyes szociológiai kutatások természetesen a törvényi szabályozástól eltérő módon is értelmezhetik a hátrányos helyzet fogalmát. Ceglédi Tímea a Hátrányos helyzetű tehetséges hallgatók a Debreceni Egyetemen című kutatásában egy többváltozós modell alapján állapítja meg a hátrányos helyzetű hallgató definícióját. A kutatás alapsokaságát a Debreceni Egyetem Tehetség gondozó Programjában részt vett hallgatók alkották; az adatbázis egyes elemei alapján Ceglédi összevont mutatót készített, a hátrányos helyzet ismérvei alatt a következőket értette: magas testvérszám (2 vagy több testvér), hátrányos helyzetű településtípus (község), alacsonyan iskolázott szülők, elhunyt szülő a családban, munkanélküli szülő a családban. A Ceglédi által használt definíció, mint látjuk, átfedésben van a törvény által adott HH/HHH definícióval, azonban annál szélesebb vizsgálati körre terjed ki.

A TÁRKI Életpálya-kutatása során középiskolai kohorszok pályafutását és egyetemi továbbtanulási esélyeit vizsgálják, a diákok szociális helyzetével, mindenekelőtt etnikai hovatartozásával összefüggésben. A panelvizsgálaton alapuló kutatás hatalmas adatbázisa rendkívül fontos információkat tartalmaz a középiskolai hallgatók társadalmi státuszának és tanulmányi előmenetelének összefüggéseiről, kapcsolatáról, a középiskolai sikerességről, a lemorzsolódásról, a felsőfokú továbbtanulás háttértényezőiről. (többek között Kertesi – Kézdi, 2009a; Kertesi – Kézdi, 2010; Hajdu – Kertesi – Kézdi, 2014)

2.4. Szakirodalom

Berács J. et al. (2015): Magyar Felsőoktatás 2014. Stratégiai helyzetértékelés, Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja. URL: http://portal.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/kutatokozpontok/NFKK/konferencia2015jan-MF2014/MF2014_strat.pdf Utolsó letöltés: 2015. november 19.

Bódi E. – Garai O. (2011) Előnyben részesítés a felsőoktatási felvételi eljárásban. Felsőoktatási Műhely, 2011/1. 71-80.

Ceglédi T. (2009): Hátrányos helyzetű tehetséges hallgatók a Debreceni Egyetemen. *Educatio*, 2009/4.

Crossan, B., Field, J., Gallacher, J. és Merill, B. (2003): Understanding participation in learning for non-traditional adult learners: learning careers and constructing of learning identities. *British Journal of Sociology of Education*, 2003/1.

- Donaldson, F. J. és Townsend, K. B. (2007): Higher education journal's discourse about adult undergraduate students. *The Journal of Higher Education*, 2007/1.
- Fazekas Á. S. (2011): Fogyatékossgal élők hátránykiegyenlítése a felsőoktatásban. A magyar és a német jogi és szervezeti intézményrendszer főbb elemeinek összehasonlító bemutatása. In Tóth R. (szerk.): *Társadalmi tanulmányok 2011. Az ELTE TáTK Hallgatói Önkormányzatának évkönyve*. Budapest, ELTE Társadalomtudományi Kar.
- Garai O. – Kiss L. (2014): EUROSTUDENT V – magyarországi eredmények. In Kiss László (szerk.): *A felsőoktatás szociális dimenziója. Az EUROSTUDENT V kutatás hazai eredményei*. Budapest, Educatio Nonprofit Kft.
- Hajdu T. – Kertesi G. – Kézdi G. (2014): *Roma fiatalok a középiskolában*. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 2014/7.
- Kertesi G. – Kézdi G. (2009a): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. *Közgazdasági Szemle*, 2009. november, 959-1000.
- Kertesi G. – Kézdi G. (2010): Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a közép-iskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felvételének 2006 és 2009 közötti hullámaiból. *Társadalmi Riport*, 2010. Budapest, TÁRKI.
- Kiss L. (2012): „Alacsony státuszú” szakok az alapképzésben. In Garai O., Veroszta Zs. (szerk.): *Frissdiplomások 2011*. Budapest: Educatio Nonprofit Kft. 67-91.
- Kiss L. (2013): Hátrányos helyzetű régiókból érkezők felsőoktatási jelentkezési stratégiái. *Felsőoktatási Műhely*, 2013/2.
- Kiss P. (2008): Falusiak (és nem falusiak) a felsőfokú tanulmányaik kezdetén. *Felsőoktatási Műhely*, 2008/1. 45-58.
- Kovács A. (2010): HÖÖK Mentorprogram – Kutatás 2009/2010. Letölthető: http://hook.hu/hu/c/document_library/get_file?uuid=31b0ee5e-aebd-4644-8504-a096cac79a34&groupId=10531
- Nyüsti Sz. (2012): Hátrányos helyzetben – helyzeti hátrányban a felsőoktatásban. *Felsőoktatási Műhely*, 2012/2. 33–50.
- Ogren, A. Ch. (2003): Rethinking the “Nontraditional” Student from a Historical Perspective: State Normal Schools in the Late Nineteenth and Early Twentieth Century. *The Journal of Higher Education*, 2003/6.
- Tózsér Zoltán (2012): A „nem-tradicionalis” hallgató. A nemzetközi szakirodalom tanulságai. *Iskolakultúra*, 2012/2.

2.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság

Javasolt módszer: statisztikai/adminisztratív adatbázisok elemzése; kutatási adatbázisok másodelemzése

A hátrányos helyzetű hallgatók körét egyfelől a meglévő statisztikai adatbázisok alapján javasolt vizsgálni. Fontos kutatási kérdés lehet a jelentkezési és felvételi adatok alapján hátrányos helyzetűnek minősíthető jelentkezők demográfiai, valamint lakóhely/tartózkodási hely szerinti megoszlásának vizsgálata, mint ahogy a hátrányos helyzetű jelentkezők

munkarend-, finanszírozási forma-, képzési terület-, szak- továbbá intézményválasztása is alapvető vizsgálati fókusz lehet. Az egymást követő évek jelentkezési adatainak vizsgálatával idősorosan is megmutatható a hátrányos helyzetű jelentkezők jelentkezési tendenciáinak, stratégiáinak alakulása.

A személyükben hátrányos helyzetű jelentkezőkön túl vizsgálni kell a hátrányos helyzetű kistérségekből (2015-től kedvezményezett járásokból)³² érkezők demográfiai jellemzőit, jelentkezési preferenciáit (munkarend, finanszírozási forma, képzési terület, szak, intézmény) is. Érdekes kutatási kérdés a hátrányos helyzetű kistérségekből érkező hallgatók és a személyükben hátrányos helyzetű hallgatók köre közti átfedés vizsgálata. Ez különösen azért fontos vizsgálati fókusz, mert a kedvezményezett járásokkal kapcsolatos központi fejlesztések a következő 2014-2020-as tervezési szakaszban kiemelt fontosságúak; a felsőoktatási szektorral kapcsolatos fejlesztés-tervezés során elengedhetetlen annak tisztázása, hogy a kedvezményezett kistérségekből érkező jelentkezők milyen módon hozhatók összefüggésbe a hátrányos helyzet felsőoktatási törvényben megfogalmazott definíciójával.

A hátrányos helyzet kérdéskörét bővítendő, a meglévő kutatási adatbázisok (DPR hallgatói felmérések, EUROSTUDENT) alapján vizsgálni kell a felsőfokú végzettséggel nem rendelkező hallgatók (mint a fentebb meghatározott „nem tradicionális hallgatók”) felsőoktatásban elfoglalt helyét – képzési útjuk jellemzőit, előmenetelüket, stratégiáikat, terveiket, motivációikat, valamint az EUROSTUDENT alapján szociális helyzetüket is.

Külön vizsgálati témát képezhet az adott célcsoport számára elérhető azon kedvezmények, támogatások köre, amelyek felsőoktatási integrációjuk, előmenetelük szempontjából relevánsnak, és csoportspecifikusnak tekinthetők.

A hátrányos helyzetű hallgatók felsőoktatási életútjának vizsgálatához a jelenleg rendelkezésre álló adatbázisok nem elégségesek. A belépéskori, illetve azt megelőzően fennálló hátrányos helyzet a felvételi eljárás során igazolásra és megállapításra kerül, a felsőoktatási tanulmányok során azonban már nincs szerepe, így hivatalos adminisztratív rendszerekben nem jelenik meg. Megoldást jelenthetne a felvételi adatok hozzárendelése a Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) adatbázisához (esetlegesen az oktatói azonosító szám révén), ennek bevezetése azonban csak a jövőbeli felvételi eljárásokban alkalmazható, a korábbi évek eljárásainak adatait a törvényben meghatározott célhoz kötöttség miatt ugyanis nem lehet már elérni, illetve felhasználni.

---

³² A 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet alkotta meg a kedvezményezett járások fogalmát. Tekintve, hogy a korábbi kistérség-fogalom megszűnt, a járások és a kistérségek között pedig nincs teljes területi azonosság, a változás mindenképpen figyelembe veendő az esetleges longitudinális vizsgálatok során.

2.6. A kutatás során javasolt definíció

A kutatás során a hátrányos helyzetű hallgató 2011. évi CCIV. törvényben rögzített fogalmának kiterjesztését javasoljuk:

- személyükben hátrányos helyzetű hallgatók (illetve jelentkezők) – a 2011. évi CCIV. törvényben rögzített feltételeknek megfelelő, hátrányos helyzetért a felvételi eljárás során többletpontot kapott hallgató;
- hátrányos helyzetű kistérségből (kedvezményezett járásból) érkező hallgató.

III. ROMA HALLGATÓK

3.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók

A roma népességre vonatkozó hivatalos, törvényben rögzített definíció nem létezik. A népszámlálások az elsődleges és másodlagos nemzetiségi hovatartozással, valamint az anyanyelvre vonatkozó kérdéssel dolgoznak. A szociológiai adatfelvételek során leggyakrabban a Kemény István cigánykutatásai során bevezetett definíciót használják, mint ahogy pl. a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet által a TÁMOP-5.4.1-12/1-2012-0001 számú kiemelt projekt keretében 2013-ban, 7000 fős mintán végzett romakutatásban is. „Az alapsokaság definiálásánál azt az 1971 óta minden vizsgálatnál következetesen alkalmazott Kemény-elvet követtük, amely szerint cigány az, akit a nem cigány környezet annak tart (ennél fogva válaszadóként is az kerülhet be). A nem cigány környezetet gyakorlati megfontolásból a besorolásban kisszámú, olyan személy képviselte, aki az adott helyi lakosság egy-egy részéről teljes, vagy csaknem teljes áttekintéssel rendelkezett. Ezek az információforrások többnyire a helyi közösségben működő intézmények (közigazgatási, oktatási, egészségügyi intézmények, civil szervezetek stb.) munkatársai voltak. Az alapsokaság definíciójából következően a mintában olyan válaszadók is vannak, akik magukat nem tartják cigánynak.” (Koltai, 2013: 5.)

3.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok

Magyarországon a születéskori népmozgalmi adatgyűjtés nem tartalmaz adatot az etnikai hovatartozásra vonatkozóan, a Köznevelési Információs Rendszer, a Felsőoktatási Információs Rendszer és a felsőoktatási jelentkezési-felvételi adatbázis szintén nem rendelkezik ilyen adattal. Az etnikai hovatartozásra vonatkozó adatok a KSH népszámlálásaiban hozzáférhetők, itt azonban az iskolai végzettségre és foglalkozásra vonatkozó adatok nem köthetők össze az etnikai hovatartozást vizsgáló kérdésekkel.

3.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények

A felsőoktatásban tanuló roma hallgatókkal (is) kapcsolatos kutatások elsősorban az iskolai mobilitás, a családi háttér szempontjából vizsgálják a kérdést, a fókuszválasztás háttérében a

roma népesség iskolázottsági elmaradása, iskolázottság szempontjából is kiütöző hátrányos helyzete áll.

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet által a TÁMOP-5.4.1-12/1-2012-0001 számú kiemelt projekt által felvett kutatás adatbázisa a <http://www.modernizacio.hu/iii-pillerkutatas/romakutatas> oldalról letölthető.³³ A 2013-ban, 7000 fős mintán végzett romakutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a romák 80%-a legfeljebb az általános iskola elvégzéséig jut el. A szakmunkásképző iskola vagy szakiskola elvégzését további 17 százalékuk tudhatja magáénak, érettségivel már csak 4, felsőfokú végzettséggel mindössze 1 százalékuk rendelkezik. (Koltai, 2012) Összehasonlítható a szülők és gyermekeik képzettsége. Azok közül, akiknek az apja egyáltalán nem járt iskolába vagy csak legfeljebb 4 osztályt végzett, nagyon sokan ennél magasabb végzettségig jutottak. Az általánost kijárt apák gyermekei közül csak 23% szerzett ennél magasabb végzettséget, a szakmunkásképzőt végzett apák gyermekei közül pedig már csak 13% lépett az apjénál magasabb iskolázottsági szintre. Kijelenthető, hogy az általános iskola, a szakmunkásképző reális lehetőséget jelent, viszont az érettségi és a felsőfokú végzettség megszerzése a roma népességen belül csak egy szűk kisebbségnek sikerül; az általános iskolai végzettség felett ráadásul már jelentős a lefelé irányuló intergenerációs iskolai mobilitás is.

Fontos vizsgálati kérdés a roma és nem roma szülők motivációja gyermekeik iskoláztatásával kapcsolatban; Kertesi Gábor és Kézdi Gábor e tekintetben markáns különbséget talált a két csoport között. A roma szülők a nem roma szülőkhöz képest lényegesen nagyobb arányban szeretnék (több mint 40 százalékpontos többlet), ha gyermekeik szakmunkás végzettséget szereznének, a diplomaszerezés lényegesen kisebb arányban szerepel a szülői aspirációk között (Kertesi – Kézdi, 2009b).

5. táblázat: A gyermek továbbtanulását érintő szülői aspirációk a roma és nem roma szülők esetében

	Milyen végzettséget szeretne			Milyen végzettség alá nem szeretné semmiképp adni			Milyen végzettségi szintig tudják vállalni a költségeket		
	Roma	Nem roma	Eltérés	Roma	Nem roma	Eltérés	Roma	Nem roma	Eltérés
nyolc általános	2	0	2	3	0	3	3	0	3
szakmunkás v.	37	10	28	52	18	34	38	9	29
szakközépiskola	25	16	9	21	23	-2	22	14	8
gimn. érettségi	4	3	1	5	11	-6	3	3	0
érettségi+szakma	12	13	-1	11	19	-8	14	12	2
diploma	20	59	-39	7	28	-21	20	62	-42
Összesen	100	100	0	100	100	0	100	100	0

Forrás: Kertesi – Kézdi 2009b: 29

³³ A kutatók munkájuk során a Kemény István cigánykutatásai során bevezetett definíciót használták. „Az alapsokaság definiálásánál azt az 1971 óta minden vizsgálatnál következetesen alkalmazott Kemény-elvet követtük, amely szerint cigány az, akit a nem cigány környezet annak tart (ennél fogva válaszádként is az kerülhet be). A nem cigány környezetet gyakorlati megfontolásból a besorolásban kisszámú, olyan személy képviselte, aki az adott helyi lakosság egy-egy részéről teljes, vagy csaknem teljes áttekintéssel rendelkezett. Ezek az információforrások többnyire a helyi közösségben működő intézmények (közigazgatási, oktatási, egészségügyi intézmények, civil szervezetek stb.) munkatársai voltak. Az alapsokaság definíciójából következően a mintában olyan válaszadók is vannak, akik magukat nem tartják cigánynak.” (Koltai, 2013, 5.)

Cserti-Csapó Tibor (2012) a romák középiskolai lemorzsolódásának veszélyére hívja fel a figyelmet, de azt is kiemeli, hogy az érettségivel rendelkező roma fiatalok már nagy eséllyel továbbjutnak a felsőoktatásba.

A roma hallgatókkal kapcsolatos további kutatási fókusz a tehetséggondozás intézményrendszerének működése, a romákat segítő szakkollégiumok, alapítványok, ösztöndíjak működése adja. (Kardos, 2014; Messing, 2008; Takács, 2013)

3.4. Szakirodalom

Cserti-Csapó T. (2012): A cigány népesség a társadalmi-gazdasági térszerkezetben. Budapest.

Forray R. K. (1998): Cigánykutatás és nevelésszociológia. Iskolakultúra, 1998/12.

Hablicsek L. (2007): Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére. Demográfia, 2007/1.

Hablicsek László (2007): A roma népesség iskolázottságának területi alakulása: tények és becslések. Kisebbség – kutatás, 2007/4. 729–766.

Hajdu T. – Kertesi G. – Kézdi G. (2014): Roma fiatalok a középiskolában. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 2014/7.

Kardos K. (2014): Roma/cigány származású hallgatók és a felsőoktatási tehetséggondozó intézmények kapcsolata. Kapocs, 2014/1.

Kertesi G. – Kézdi G. (2009a): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. *Közgazdasági Szemle*, 2009. november, 959-1000.

Kertesi G. – Kézdi G. (2009b): A roma fiatalok általános iskolai eredményessége, középiskolai továbbtanulása és középiskolai sikeressége. Az MTA–KTI „A közoktatás teljesítményének mérése–értékelése” programjának zárótanulmánya. Budapest.

Kertesi G. – Kézdi G. (2010): Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a közép-iskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felvételének 2006 és 2009 közötti hullámaiból. *Társadalmi Ríport*, 2010. Budapest, TÁRKI.

Koltai J. (szerk.) (2012): A szegénység és a társadalmi kirekesztettség célzott vizsgálata a roma lakosság körében. <http://www.modernizacio.hu/iii-piller-kutatas/romakutatas>

Kriston L. – Varga E. (2011): A felsőoktatásban tanuló roma hallgatók motivációi és jövőtervei. Debrecen. <http://campuslet.unideb.hu/>

„Roma társadalom 2010”. A Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet megbízásából a Marketing Centrum által végzett kutatás zárótanulmánya

Messing V. – Molnár E. (2008): Tanulmányi ösztöndíjak etnikai és szociális alapon. *Educatio*, 2008/4.

Pusztai G. (2002): A társadalmi tőke szerepe a roma/cigány diplomások iskolai pályájának alakulásában. In.: Roma/cigány értelmiségiek iskolai karrierje, Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei CII., Debrecen

Szabóné Kármán J. (2012): A magyarországi cigány/roma értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola, Doktor PhD-értekezés. Pécs.

Takács V. (2013): A Romaversitas szerepvállalása a roma értelmiség kialakulásában. In.: Gereben F. – Lukács Á.: Fogom a kezét és együtt emelkedünk. Tanulmányok és interjúk a romaintegrációról. Faludi Ferenc Akadémia, Budapest. 225–257.

Torkos K.(2002): Értelmiségi romák család háttere. In Kozma Tamás (szerk.): Roma/cigány értelmiségiek iskolai karrierje. Debrecen, Acta Pedagogica Debrecina.

3.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság

Javasolt módszer: interjúk kutatás, esettanulmányok; roma hallgatókat segítő alapítványok, kollégiumok szakértőinek megkérdezése, ezen intézmények működésének értékelése (megfelelő források megléte esetén dokumentumelemzéssel támogatva)

Meglévő kutatási adatok másodelemzése; a <http://www.modernizacio.hu/iii-piller-kutatas/romakutatas> oldalon található „roma.sav” file adatainak feldolgozása a felsőoktatásban tanulókra, illetve a felsőfokú végzettséggel rendelkezőkre vonatkozóan

Külön vizsgálati témát képezhet az adott célcsoport számára elérhető azon kedvezmények, támogatások köre, amelyek felsőoktatási integrációjuk, előmenetelük szempontjából relevánsnak, és csoportspecifikusnak tekinthetők.

3.6. A kutatás során javasolt definíció

A kutatás során a kutatásba interjúalanyként bevont szakértőkkel közösen kialakított definíció használatát javasoljuk. Az adatbázis másodelemzése során értelemszerűen az adott kutatás által használt definíciós keretet kell elfogadni.

IV. FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ HALLGATÓK

4.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók

A fogyatékos, a fogyatékossgal élés orvosi és szociológiai (társadalmi) meghatározása némiképp eltér egymástól. A hagyományos orvosi megközelítés szerint a fogyatékossg problémaként jelentkezik, a hangsúly azon van, hogy mire nem képes az egyén fogyatékossga miatt. (Fazekas, 2011, 11) A hazai és a nemzetközi szakirodalomban megegyező módon a fogyatékossg a hivatalos orvosi meghatározás szerint valamely testi vagy mentális képesség károsodása. Fogyatékossgal élőknek nevezhetők ezek szerint a vakok és gyengén látók, a hallás- és beszéd fogyatékossgban szenvedők, a testi fogyatékosok, a mozgássérültek valamint az értelmi fogyatékosok. A WHO 1997-ben bővítette a fogyatékossgal élés fogalmát: az orvosi megközelítés mellé társadalmi elemeket is beemelt, kiindulópontja a társadalmi részvétel, a társadalomhoz tartozás aspektusa lett. Szociális szempontból akkor tekinthető fogyatéknak a testi vagy mentális sérülés, ha a személy valamely társadalmi szituációban versenyhelyzetbe kényszerül az adott fogyatékossgal nem rendelkezőkkel, s fizikai állapota miatt hátrányba kerül. (Kövér – Gazsi, 2006) Az ENSZ 2006-os meghatározása szerint fogyatékossgal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb

akadályal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását (ENSZ 2006).

A 29/2002. OM rendelet szabályozta a felsőoktatási intézményekbe felvételre jelentkezők körét, és értelmezte a fogyatékossgal élő hallgatók kategóriáját is. Hangsúlyt helyezett a fogyatékossgal élő jogainak érvényesítésére, meghatározta a fogyatékosügyi koordinátorok szerepét. A 2005. évi CXXXIX. Törvény 147.§ 8. pontja szabályozza a felvehető fogyatékosok körét. Ennek megfelelően a felsőoktatásba léphetnek – megfelelő eredmények alapján a mozgássérült, a hallássérült, a látássérült, a súlyosan beszédhibás, a diszlexiás, a diszgráfiás, a diszkalkuliás és az autista hallgatók.

2007-ben került kialakításra a felsőoktatási felvételiket érintő ún. előnyben részesítési szabályozás, amely egységesítette a gyermekgondozási státuszban lévő, hátrányos helyzetű és fogyatékossgal élő hallgatók helyzetét; a kedvezmények a felvételi összpontszámba beszámítandó többletpontok formájában jelentek meg. 2007 és 2010 között a fogyatékossgért többletpontot kérők évente az összes jelentkező 1,2-1,6 százalékát tették ki. (Bódi – Garai 2011, 75.) Fogyatékossg miatt 40 többletpont jár minden alapképzési szakon, osztatlan képzésen, illetve felsőoktatási szakképzésen. A hatályos jogszabályok szerint fogyatékossgal élő (többletpontra jogosult) az a jelentkező, aki mozgásszervi, érzékszervi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékossg együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.³⁴ A jelenleg 500 pontos rendszerben a 40 kapható többletpont komoly támogatásnak minősül.

A Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalról szóló 74/2015. (III.30.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdés s) pontja alapján a felsőoktatásban részt vevő hallgatók fogyatékossgát (a mozgáskorlátozott, hallássérült, látássérült, beszéd fogyatékos, hiperaktív, figyelemzavarral, magatartásszabályozási zavarral küzdő és autizmussal élő hallgatók esetén) a hallgató lakóhelye, tartózkodási helye szerint illetékes fővárosi és megyei kormányhivatal rehabilitációs hatóságként vizsgálja.

Ha a hallgató (jelentkező) fogyatékossga, sajátos nevelési igénye már a középfokú tanulmányok ideje alatt is fennállt, és erre tekintettel a tanulmányai, illetve az érettségi vizsga során kedvezményben részesült, a fogyatékossg, sajátos nevelési igény a megyei (fővárosi) pedagógiai szakszolgálati intézmények, illetve azok megyei vagy országos szakértői bizottságként eljáró tagintézményei (valamint jogelődjeik közül a tanulási képességvizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottságok, és az országos szakértői és rehabilitációs bizottságok) által kibocsátott szakértői véleménnyel igazolható.

Ha a hallgató (jelentkező) fogyatékossga, sajátos nevelési igénye a középfokú tanulmányok ideje alatt nem állt fenn, illetve fogyatékossgra, sajátos nevelési igényre tekintettel a tanulmányai és az érettségi vizsga során kedvezményben nem részesült, a

---

³⁴ Mozgásszervi, érzékszervi, beszéd fogyatékossg (diszfázia, diszlália, diszfónia, dadogás, hadarás, afázia, orrhangzós beszéd, dizartria, mutizmus, súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar, centrális pöszeség, megkésett beszédfejlődés stb.), pszichés fejlődési zavar (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, diszortográfia, hiperaktivitás és figyelemzavar, magatartás-szabályozási zavar stb), autizmus spektrum zavar, illetve halmozottan fogyatékos állapot

fogyatékoság a rehabilitációs szakértői szerv, illetve annak jogelődei által kibocsátott szakértői véleménnyel igazolható.³⁵

4.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok

Fogyatékosággal élésre vonatkozó adminisztratív adat a felsőoktatási jelentkezési és felvételi adatbázisokból nyerhető ki. A jelentkezők a jelentkezési lapon, illetve az e-felvételi felületen fogyatékuokra hivatkozva a felvételi összpontszámba beszámító többletpontokat igényelhetnek a fentiekben kifejtett törvényi feltételek fennállása esetén. Az adatokat mindenképpen megfelelő óvatossággal kell kezelni, a fogyatéért járó többletpont igénylése ugyanis a jelentkezők személyes döntésének eredménye. Nem állíthatjuk biztosan, hogy csak azok a jelentkezők élnek valamilyen fogyatékosággal, akik emiatt ténylegesen többletpontokat is igényelnek.

4.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények

A fogyatékosággal élő fiatalok, ezen belül is a felsőoktatásban tanuló fogyatékosággal élők integrációja, tanulmányi helyzete, esélyegyenlősége a nemzetközi szakirodalom jól feldolgozott témája. A kutatások során elsősorban a fogyatékosággal élők tanulmányi körülményeit, speciális helyzetüket, elégedettségét, integrálódásának lehetőségeit (Fuller–Bradley–Healey, 2004), a fogyatékosággal élő hallgatók tanulásának támogatását, a hozzáférésben megnyilvánuló esélyegyenlőséget (Riddell–Tinklin–Wilson, 2005), az adminisztratív, törvény szerinti egyenlőség érvényesülését (Milani, 1996) vizsgálták. A fogyatékosággal élő fiatalok integrációjának témájával Magyarországon is több kutatás foglalkozott már. Ezek többek között a fogyatékosággal élő fiatalok társadalmi elfogadásának, integrációjának esélyeit, lehetőségeit (Kabai, 2010; illetve Laki, 2010), az oktatásban, elsősorban a felnőttképzésben érvényesülő esélyegyenlőséget (Mazzag–Sári, 2006; Laki, 2008; Hangya, 2010), a speciális képzési módszerek alkalmazásának hatásait vizsgálják (Sarkadi, 2008; Laki, 2012).

A fogyatékosággal élő fiatalok megjelenése a felsőoktatásban az ezredforduló környékén vett lendületet. Laki Ildikó adatai szerint a 2002/03-as tanévben 271, 2007/08-ban 1176, 2010/11-ben 2134 fogyatékos hallgató tanult a hazai felsőoktatási intézményekben. (Laki, 2011)

A EUROSTUDENT V vizsgálta a fogyatékosággal élő, illetve tartósan beteg hallgatókat is.

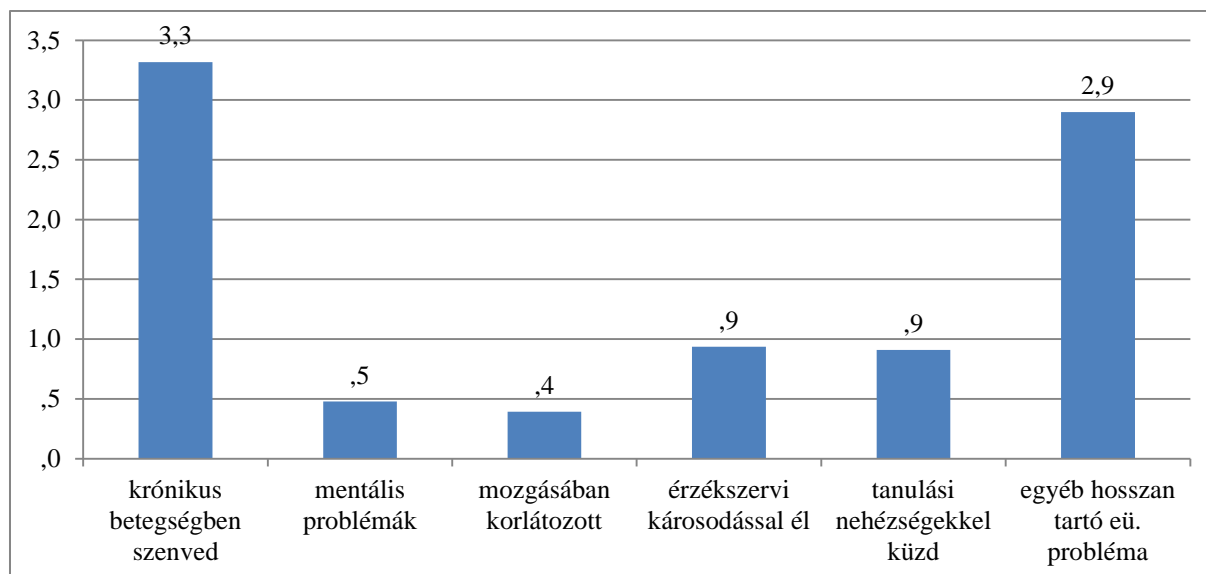
Az adatok szerint a hallgatók 8 százaléka, a mintában mintegy 1300 fő él valamilyen fogyatékosággal, vagy szenved krónikus betegségben. A fogyatékosággal élők, illetve betegségben szenvedők közül a legnagyobb arányt, 3,3 százalékot a krónikus betegek teszik ki, ugyancsak magas, 2,9 százalékos a hosszan tartó egyéb egészségügyi problémával rendelkezők aránya. 1 százalék alatti az érzékszervi károsodással élők, valamint a tanulási

---

³⁵ 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról 63 §. (2) és (3) bekezdése.

nehézségekkel küzdők aránya, míg a mozgásukban korlátozottak és a mentális problémáktól szenvedők részaránya nem éri el a fél százalékot. (Kiss, 2014)

1. ábra: Fogyatékossgal élő és krónikus beteg hallgatók a betegség/fogyatéék típusa szerint (%)

Forrás: Kertesi – Kézdi 2009b: 29

A fogyatékossgal élő hallgatókkal kapcsolatos célzott vizsgálatra került sor 2014-ben az Educatio Nkft. megbízásából a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája végrehajtásában. A vizsgálat során kérdőíves valamint fókuszcsoportos felmérésre került sor, a kutatás fő célja a felsőoktatási életút és a munkaerő-piaci integráció vizsgálata volt.

4.4. Szakirodalom

Fuller, M. – Bradley, A. – Healey, M. (2004): Incorporating disabled students within an inclusive higher education environment. *Disability and Society*, 2004./5.

Garai O. – Kiss L. (szerk.) (2015): Fogyatékkal élő frissdiplomások munkaerő-piaci integrációja. Budapest, Educatio Nkft.

Hangya D. (2010): Az esélyegyenlőség, mint társadalmunk mércéje. A fogyatékossgal élők felnőttképzésének jelene. *KÉK* 2010/3. 43-55.

Kálmán Zsófia – Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Budapest, Osiris.

Karlovitcz J. (2013): Akadályozott hallgatók a felsőoktatásban? *Iskolakultúra*, 2013/10.

Kiss L. (2014): Fogyatékkal élő és krónikus beteg hallgatók a felsőoktatásban. *Felsőoktatási Műhely*, 2014/1.

Kövér Á. – Gazsi A. (2006): A fogyatékos személyek esélyegyenlősítése Magyarországon - Jogok és realitások 2005-ben. *Kapocs*, 2006/1.

Laki I. (szerk.) (2009): Fogyatékossgal és a mai magyar társadalom. Budapest – Szeged, Belvedere Meridionale – MTA Szociológiai Intézet.

Laki, I. – Kabai I. (2010): Fogyatékossgal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon. Budapest, L'Harmattan.

- Laki I. (2012): Oktatás, képzés – avagy fogyatékosok/fogyatékkal élő emberek a felnőttoktatásban? Act Sci Soc 37. 51-60.
- Laki I. (2015): A felsőoktatás hallgatói – a fogyatékosokkal élő hallgatók felsőfokú tanulmányai. In Karlovitz J. (szerk.): Fejlődő jogrendszer és gazdasági környezet a változó társadalomban. Komarno, International Research Institute s.r.o.
- Mazzag É. - Sári M.: (2006) A mozgáskorlátozottak a felnőttképzésben és a közművelődésben - esély az egyenlőségre? Valóság, 2006/4. 82-95.
- Milani, A. (1996): Disabled Students in Higher Education. Journal of College and University Law, 1996/22. 989-1043.
- Pusztai G. – Szabó D. (2014): Felsőoktatási hallgatók és fogyatékosokkal élő társaik. Kapocs, 2014/4.
- Riddell, S. – Tinklin, T., - Wilson, A. (2005): Disabled Students in Higher Education. Perspectives on widening access and changing policy. Routledge.
- Sarkadi Á. (2008): A felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók jogai az idegennyelv-tanulás terén. Új Pedagógiai Szemle, 2008/4. 12-20.
- Riddel, S., Tinklin, T. és Wilson, A. (2005): Disabled Students in Higher Education: Perspectives on widening access and changing policy. Routledge, Abingdon.
- Sarkadi Ágnes (2008): A felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók jogai az idegennyelv-tanulás terén. Új Pedagógiai Szemle, 58. 4. sz. 12–20.
- http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_11_2011.pdf
- http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf

4.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság

Javasolt módszer: adminisztratív adatbázisok elemzése, kutatási adatbázisok másodelemzése, szakértői interjúelemzés

A fogyatékosokkal élő hallgatók körét egyfelől a meglévő statisztikai adatbázisok alapján javasolt vizsgálni. Fontos kutatási kérdés lehet a jelentkezési és felvételi adatok alapján fogyatékosokkal élőknek minősíthető jelentkezők demográfiai, valamint lakóhely/tartózkodási hely szerinti megoszlásának vizsgálata, valamint munkarend-, finanszírozási forma-, képzési terület-, szak- és intézményválasztásuk. Az egymást követő évek jelentkezési adatainak vizsgálatával idősorosán is megmutatható a fogyatékosokkal élő jelentkezők jelentkezési tendenciáinak, stratégiáinak változása.

Fontos a meglévő kutatási adatbázisok – elsősorban az EUROSTUDENT V, valamint az Educatio Nkft. által koordinált célzott kutatás kutatási adatbázisának másodelemzése.

Külön vizsgálati témát képezhet az adott célcsoport számára elérhető azon kedvezmények, támogatások köre, amelyek felsőoktatási integrációjuk, előmenetelük szempontjából relevánsnak, és csoportspecifikusnak tekinthetők.

4.6. A kutatás során javasolt definíció

A kutatás során a hátrányos helyzetű hallgató 2011. évi CCIV. törvényben rögzített fogalmának kiterjesztését javasoljuk:

- fogyatékossgal élő jelentkezők – a 2011. évi CCIV. törvényben rögzített feltételeknek megfelelő, fogyatékossgal élés miatt a felvételi eljárás során többletpontot kapott hallgató;
- tartósan beteg, krónikus beteg hallgatók.

V. KISGYERMEKET NEVELŐ HALLGATÓK

5.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók

A gyermeke gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, vagy terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülő jelentkezőnek 40 többletpont jár minden alapképzési szakon, osztatlan mesterképzésen, illetve felsőoktatási szakképzésen.

5.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok

A kisgyermeket nevelő hallgatókra vonatkozó adminisztratív adat a felsőoktatási jelentkezési és felvételi adatbázisokból nyerhető ki. A jelentkezők a jelentkezési lapon, illetve az e-felvételi felületen kisgyermekükre (GYES-, illetve GYED-jogosultságukra) hivatkozva a felvételi öszpontszámba beszámító többletpontokat igényelhetnek a fentiekben kifejtett törvényi feltételek fennállása esetén. Az adatokat mindenképpen megfelelő óvatossággal kell kezelni, a kisgyermek neveléséért járó többletpont igénylése ugyanis a jelentkezők személyes döntésének eredménye. Nem állíthatjuk biztosan, hogy csak azok a jelentkezők nevelnek kisgyermeket, akik emiatt ténylegesen többletpontokat is igényelnek.

5.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények

A kisgyermeket nevelő felsőoktatási hallgatókra viszonylag kevés kutatás, tanulmány fókuszál. Kiemelendő a témában Engler Ágnes kutatási tevékenysége, aki doktori disszertációján túl számos kisebb publikációban is vizsgálta ezen speciális hallgatói csoport motivációit, tanulmányi beruházásait, tanulmányi körülményeit.

A hallgatók szociális körülményeinek, a felsőoktatás szociális dimenziójának vizsgálatával foglalkozó EUROSTUDENT V is érintette a hallgatók családi állapotát, gyermekkel rendelkezésük kérdését. A felmérés adatai szerint saját gyermeke a válaszadók 8,4 százalékának van. A gyermekkel rendelkezők 41,5 százalékának 1, további mintegy 41 százalékának 2 gyermeke van; a gyermekesek egyharmada (a teljes válaszadói minta 2,2 százaléka) hároméves, vagy annál fiatalabb gyermeket (is) nevel.

5.4. Szakirodalom

- Engler Á. (2004): Dilemmák felsőfokon. Hallgatók családalapítási tervei. Kapocs, 2014/1.
- Engler Á. (2007): A felsőfokú tanulmányokat folytató kismamák tanulási attitűdjéről. Educatio, 2007/4.
- Engler Á. (2010): Kisgyermeket nevelő hallgatók felsőfokú tanulmányi beruházásának és hozamainak nevelésszociológia vizsgálata. Ph.D. értekezés, Kézirat. Debrecen, DE Neveléstudományok Intézete.
- Engler Á. (2011). Kisgyermekes nők a felsőoktatásban. Budapest, Gondolat.

5.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság

A kisgyermeket nevelő hallgatók körét egyfelől a meglévő statisztikai adatbázisok alapján javasolt vizsgálni. Fontos kutatási kérdés lehet a jelentkezési és felvételi adatok alapján gyermeknevelés jogcímen előnyben részesített jelentkezők demográfiai, valamint lakóhely, illetve tartózkodási hely szerinti megoszlásának vizsgálata, mint ahogy az adott jelentkezők munkarend-, finanszírozási forma-, képzési terület-, szak- továbbá intézményválasztása is alapvető vizsgálati fókusz lehet. Az egymást követő évek jelentkezési adatainak vizsgálatával idősorosan is megmutatható az adott jogcímen többletpontot kapott jelentkezők jelentkezési tendenciáinak, stratégiáinak alakulása.

Külön vizsgálati témát képezhet az adott célcsoport számára elérhető azon kedvezmények, támogatások köre, amelyek felsőoktatási integrációjuk, előmenetelük szempontjából relevánsnak, és csoportspecifikusnak tekinthetők.

Lehetőség van a EUROSTUDENT V felmérés adatainak másodelemzésére, a kisgyermeket nevelők szociális háttérének, szociális körülményeinek, tanulási és megélhetési stratégiáinak vizsgálatára is.

Külön vizsgálati témát képezhet az adott célcsoport számára elérhető azon kedvezmények, támogatások köre, amelyek felsőoktatási integrációjuk, előmenetelük szempontjából relevánsnak, és csoportspecifikusnak tekinthetők.

5.6. A kutatás során javasolt definíció

Definíciós keretként a felsőoktatási felvételi eljárás megfelelő definícióját javasoljuk. A EUROSTUDENT V felmérés adatainak másodelemzésénél a 3 évnél fiatalabb gyermeket nevelőket javasoljuk vizsgálat tárgyává tenni.

VI. HATÁRON TÚLI MAGYAR HALLGATÓK

6.1. Tudományos, oktatásstatisztikai, törvényi definíciók

A határon túl élő magyar fiatalokra ugyanazok a szabályok vonatkoznak, ha magyarországi egyetemre, főiskolára jelentkeznek, mint itthoni társaikra. A jelentkezési lapon vagy online

felületen található „Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy határon túli vagyok” mezőt akkor kell megjelölni, ha a jelentkező olyan ország állampolgára, amely nem az Európai Unió vagy az Európai Gazdasági Térség (az Európai Unió tagállamai, valamint Izland, Liechtenstein, Norvégia) vagy Svájc állampolgára. Ez azért fontos, mert ha a jelentkező nem a fenti országok állampolgára, de határon túli magyar, akkor jogosult lehet az állami ösztöndíjas képzésben való részvételre. Jellemzően ezt a mezőt a szerbiai és az ukrajnai fiataloknak kell kitölteniük, hiszen mind Románia, Szlovákia, Szlovénia, Horvátország és Ausztria uniós tagállam.

A határon túli magyarságot dokumentummal nem kell igazolni, csak büntetőjogi felelőssége tudatában nyilatkozni erről a státuszról. Az e-felvételben ez a mező eleve csak akkor jelenik meg, ha olyan állampolgárságot választ a személyes adatoknál, amelynél felmerülhet.

A magyarországi egyetemek, főiskolák képzésein, különösen azok állami ösztöndíjas formáin meghatározott feltételekkel lehet részt venni. A nem magyar állampolgárok akkor jelentkezhetnek támogatott képzésre, ha az Európai Gazdasági Térséghez tartozó ország állampolgárai.

A szerbiai és ukrajnai határon túli magyarok azonban szintén jelentkezhetnek állami ösztöndíjas képzésre. (Erről a felsőoktatási törvény, illetve a szomszédos államokban élő magyarokról szóló 2001. évi LXII. törvény rendelkezik.) Ennek a feltétele, hogy jelentkezéskor a jelentkezők büntetőjogi felelősségük tudatában nyilatkozzanak határon túli magyar nemzetiségükről.

6.2. Adminisztratív rögzítettség, elérhető statisztikai és adminisztratív adatbázisok

A határon túli hallgatókra vonatkozó adminisztratív adat a felsőoktatási jelentkezési és felvételi adatbázisokból nyerhető ki. A jelentkezők a jelentkezési lapon, illetve az e-felvételi felületen jelölhetik határon túli státuszukat. Az adatokat mindenképpen megfelelő óvatossággal kell kezelni, az EU-tagállamokból érkezők számára ugyanis különösebb pozitív hozadékkal nem jár a státusz megjelölése.

6.3. Kutatási adatbázisok és adattartalmuk; kutatási előzmények

A határon túli hallgatók kutatásai során elsődlegesen a magyar identitás, a születési országhoz és Magyarországhoz fűződő viszony kérdésköre áll a középpontban. Fontos vizsgálati szempont a hallgatók letelepedési, migrációs stratégiája, ezek strukturális és egyéni háttere (Gödri, 2005), a tanulmányi és munkavállalási célú migrációs folyamatok sajátosságainak megkülönböztetése.

A EUROSTUDENT V kutatás az első- és a második generációs migránsokra vonatkozóan is tartalmaz adatokat.

6.4. Szakirodalom

- Epare, C. (2008): A nemzet peremén. Külhoni magyar ösztöndíjasok a fővárosban. In: Szarka L. – Kötél E. (szerk.): Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 10–29.
- Erdei I. (2003): Határon túli hallgatók magyarországi részképzése. *Educatio*, 2003/4.
- Erdei I. (2005): Hallgatói mobilitás a Kárpát-medencében. *Educatio*, 2005/2., 334–359.
- Eröss Á. et al. (2011): Tanulmányi célú migráció, migráns élethelyzetek: vajdasági diákok Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 2011/4.
- Fábrí I. (szerk.) (2003): Kisebbségi lét és érvényesülés. A magyar lakosság munkaerő-piaci kihívásai a Kárpát-medencében. *Kisebbségkutatás Könyvek*. Lucidus Kiadó, Budapest.
- Fercsik R. (2008): Szülőföldről a hazába – és vissza In: Szarka L. – Kötél E. (szerk.): Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 124–138.
- Gábrity Molnár I. (2007): Megmaradás, avagy továbbtanulási lehetőségek es szándékok a Vajdaságban – etnikai magatartásvizsgálat. In: Kupa L. (szerk.): *Tájak, tájegységek, etnikai kisebbségek Közép-Európában*. B&D Stúdió, Pécs, 110–120.
- Gödri I. (2004): Etnikai vagy gazdasági migráció? Az erdélyi magyarok kivándorlását meghatározó tényezők az ezredfordulón. *Erdélyi Társadalom*, 1., 37–54.
- Gödri I. (2005): A bevándorlók migrációs céljai, motivációi es ezek makro- es mikrostrukturális háttere. In: Gödri I., Tóth P. P. (szerk.): *Bevándorlás és beilleszkedés*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 69–131. (KSH NKI Kutatási Jelentések; 80.)
- Horváth István: *Az erdélyi magyar fiatalok Magyarország irányú tanulási migrációja, 1990–2000*. Central and Eastern European Online Library.
- Keller M.: Lokális kötődés és tanulmányi célú migráció. *Kutatás közben*. *Educatio*
- Kész A. (2008): Kárpátaljai diplomás betelepülők az Észak-alföldi Régióban. In: Szarka L. – Kötél E. (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 155–166.
- Mandel K., Csata Zs. (szerk.): *Karrierutak vagy parkoló pályák? Friss diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei a Kárpát-medencében*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 132–173.
- Pálfy Zoltán: *The Dislocated Transylvanian Hungarian Student Body and the Process of Hungarian Nation-Building after 1918*. In: Trencsényi B. et al. (szerk.): *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies*. pp. 179–196, Budapest / Iași, 2001, Régió Books / Polirom.
- Pusztai G. – Nagy É. (2005): Tanulmányi célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. *Educatio*, 2005/2.
- Rédei L. M. (2002): A külföldön tanuló magyar diákok – a Magyarországon tanuló külföldi diákok. In: Illés Sándor, Lukács Éva (szerk.): *Migráció és statisztika*. Budapest, KSH Népeségtudományi Kutató Intézet.

Sorbán A. – Nagy K. (2001): Hazajöttem Magyarországról... In Bodó B. (szerk.): Románi ai Magyar Évkönyv. pp. 56–75, Temesvár / Kolozsvár.

Szentannai Á. (2001): A Magyarországon tanult fiatalok karrierkövetése. Regio, 2001. 4. szám.113-131.

T. Mirnics Zs. (2001): Hazától hazáig (A Vajdaságban es Magyarországon tanuló vajdasági magyar egyetemi hallgatók életkilátásai es migrációs szándékai). In: Gábrity Molnár I., Mirnics Zs. (szerk.): Fészekhagyó vajdaságiak. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 163–204.

6.5. A kutatás keretein belüli vizsgálhatóság

Javasolt módszer: adminisztratív adatbázis elemzése; interjúk kutatás, esettanulmányok

Fontos kutatási kérdés a jelentkezési és felvételi adatok alapján önmagukat határon túlinak valló jelentkezők demográfiai, valamint lakóhely/tartózkodási hely szerinti megoszlásának vizsgálata, mint ahogy munkarend-, finanszírozási forma-, képzési terület-, szak- továbbá intézményválasztásuk is. Az egymást követő évek jelentkezési adatainak vizsgálatával idősorosan is megmutatható határon túli magyar jelentkezők jelentkezési tendenciáinak, stratégiáinak alakulása.

Kutatási adatok másodelemzése; a határon túli (operacionalizálva: nem magyar állampolgárságú, de magyar anyanyelvű) hallgatókra vonatkozó adatokat tartalmaz a EUROSTUDENT V kutatási adatbázis. Ennek alapján vizsgálható a hallgatói csoport szociális helyzete, tanulmányi körülményei, munkavállalása, tanulmányi és munkavállalási stratégiája – mindez összevetve a korábbi kisebb mintákon végzett célzott kutatások eredményeivel fontos adalékokkal szolgálhat a határon túli magyar hallgatók helyzetének megismeréséhez.

A Márton Áron Szakkollégium vezetőivel, a határon túli magyar hallgatókkal kapcsolatos ügyekért felelős szakértőivel felvett interjúk a hallgatói csoporttal kapcsolatos hazai segítő-támogató intézményrendszer működését tudják bemutatni.

6.6. A kutatás során javasolt definíció

A kutatás során határon túli magyar hallgatóként a szomszédos országokban (Ukrajna, Szlovákia, Románia, Szerbia, Horvátország) született magyar anyanyelvű hallgatók csoportját javasoljuk célcsoportnak tekinteni.

VII. HORIZONTÁLIS VIZSGÁLATI SZEMPONTOK

7.1. Önszelekció és szelekció – hová jelentkeznek a hallgatók és hová veszik fel őket?

Róbert Péter 2000-ben megjelent tanulmányában bemutatja, hogy a felsőoktatás úgymond „piacképes” és „nem piacképes” szakjain eltérőek a szelekciós mechanizmusok. A „piacképes” szakokon egyre erősebb a szelekciós hatás, ami azt eredményezi, hogy az alacsonyabb társadalmi státuszú jelentkezők kisebb eséllyel pályáznak ide, és ezzel

párhuzamosan a felsőoktatás kevésbé, vagy egyáltalán nem piacképes szakjaira jutnak be (Róbert, 2000). Hasonló tendenciák látszanak kibontakozni az Educatio Nonprofit Kft. által koordinált hallgatói motivációs, valamint diplomás pályakövetéses felmérések adataira építő elemzésekből is. A kevésbé piacképes, könnyebb bejutást ellenben rosszabb munkaerő-piaci elhelyezkedési és előmeneteli esélyeket kínáló, „alacsony státuszú” szakok jelentkezői, valamint hallgatói körében az átlagosnál magasabb a középfoknál alacsonyabb iskolai végzettségű, községi vagy kisvárosi háttérű, szakközépiskolát végzett fiatal, mint a többi szakon.

Kiss 2012-ben a legalacsonyabb bejutási átlagpontszámmal rendelkező alapszakok elemzését elvégezve arra a megállapításra jutott, hogy az általa az „alacsony státuszú”-nak nevezett szakok társadalmi mobilitásban betöltött szerepe korlátozott mértékű: döntően szakmunkás vagy középfokú végzettségű szülők közepesen (elő)képzett gyermekeit juttatják a diplomás munkaerőpiac alsó, a középfokú végzettségű munkaerőpiac kvalifikáltabb pozícióival részben összeolvadó szegmensébe. (Kiss, 2012)

Egy, a hátrányos helyzetű kistérségek jelentkezőit vizsgáló tanulmány rámutat, hogy az adott kistérségekből érkező jelentkezők az átlagosnál nagyobb arányban választottak első helyen a fent említett értelemben vett „alacsony státuszú” szakot, mint a többiek – a két csoport közötti eltérés 2011-ben 4, 2013-ban már 5 százalékpontos volt. (Kiss, 2013) Az adatok alapján egyértelmű, hogy fontos vizsgálati kérdés a szociálisan vagy a kutatási programban meghatározott más szempontok szerint hátrányos helyzetű hallgatók szakválasztása, esetleges „önselektációja”.

7.2. Az egyes munkarendek közötti különbségek – mit takar a részidős (esti vagy levelező munkarendű) képzés?

A hátrányos helyzetű, fogyatékossgal élő stb. hallgatói csoportok felsőoktatásban elfoglalt helyének vizsgálata arra a fontos kérdésre is választ adhat, hogy milyen szerepet kell tulajdonítanunk a felsőoktatás részidős képzéseinek. A leegyszerűsítő álláspontok szerint a részidős képzések a „munka mellett tanulás” kényszerstratégiájába szoruló vagy az élethosszig tartó tanulás jegyében idősebb korban tanulmányokat kezdő hallgatók, a negatív értékítélettel közelítő szerzőknél a nappali képzésekből kiszoruló terepét jelentik. Garai a EUROSTUDENT V adatain végzett elemzésében rámutatott, hogy a csoport nem képez homogén egységet. Annak ellenére, hogy a részidős képzés oktatási definíció szerint felnőttképzés, a részidős képzésben tanuló legfiatalabb korcsoport egy jelentős hányada nem csak, hogy nincs túl a szülői háztartástól való leváláson, hanem még a részidős csoportba bekerülése is a felsőoktatási primer döntés kudarcának, nem pedig egy tudatos stratégiának az eredménye.

További kutatási kérdés lehet, hogy a Garai által említett, a primer döntés sikertelensége végett a részidős képzésbe szoruló csoport esetében beszélhetünk-e valamiféle esélyegyenlőségi csatorna működéséről. Tekintve hogy az iskolai előmenetelnek, a tanulmányi eredménynek, a felvételi sikerességnek komoly társadalmi háttértényezői vannak (vö. többek között Kézdi – Kertesi, 2009), fontos kérdés, igazolható-e az a hipotézis, hogy a részidős képzések a normatív „magasabb státuszú” teljes idős képzésekből kiszoruló

szociálisan vagy egyéb szempontból hátrányos helyzetű csoportoknak kínálnak lehetőséget felsőfokú végzettség megszerzésére.

VIII. ÖSSZEGZÉS

8.1. Legfőbb kihívások

1. A hátrányos helyzetű csoportok beazonosítása; definíciós problémák – definíciók hiánya, eltérő definíciók, célhoz kötött definíciók.
2. A hátrányos helyzetű csoportokra vonatkozó statisztikai adatok megszerzése; adatbázisok hiánya, adatközlések hiánya, az adatközlésekkel kapcsolatos érdektelenség, az adatok ellenőrizhetőségének hiánya.
3. Idősoros kimutatások készítése; visszamenőleges adatok rendelkezésre állásának hiánya, definícióváltozásból fakadó adattartalom-módosulások, nem ismert mérési és adatgyűjtési eljárásokból fakadó megbízhatósági problémák.
4. Adatsorok „szétszórtsága”; különböző adatbázisok, különböző adatgazdák, nem vagy nem megfelelően definiált adatfelhasználási jogkörök.
5. A több adatgazdánál lévő adatbázisok összekötésének nehézségei; technikai problémák – nem azonos módon gyűjtött és tárolt adatok, definíciós kérdések; jogi-szabályozási nehézségek, eljárásrendi nehézségek.

8.2. Javaslatok

1. Egységes definíciós rendszer megalkotása; a definíciók validálása, elfogadtatása az érintettekkel, az ágazati és a szakmai szereplőkkel.
2. Az adatok felhasználási körének meghatározása – ez a célhoz kötöttség révén érintheti a definíciós folyamatot, valamint értelemszerűen érinti az adatgyűjtés módjának, illetve a konkrét adatstruktúra kialakításának folyamatát.
3. Statisztikai adatgyűjtések egységesítése, a párhuzamosságok felszámolása, egységes módszerek és definíciók használata – a Felsőoktatási Információs Rendszer megfelelő adatköreiből ellenőrzése, a hiányzó adatkörök bevezetése a FIR-be, az intézmények által történő adatfeltöltések rendszeres monitorozása, akár időszakos szervezett adatgyűjtésekkel, monitoring-felmérésekkel; a nem megfelelő adatfeltöltések szankcionálási lehetőségeinek körvonalazása.
4. A FIR (felsőoktatási információs rendszer) adattartalmának bővítését egyszerűsíteni a KIR (köznevelési információs rendszer), a jelentkezési-felvételi adatbázis és a FIR vonatkozó adattartalmainak összekötése, ehhez szükséges a megfelelő jogszabályi környezet megalkotása.

Szemerszki Marianna

**A JOGSZABÁLYI HÁTTÉR, VALAMINT
AZ ORSZÁGOS SZINTŰ TÁMOGATÓ-
RENDSZER JELLEMZŐI**

I. BEVEZETÉS

A hazai törvényalkotás részben már a témakör európai szinten való tematizálódása előtt³⁶, nagyrészt azonban azzal párhuzamosan számos olyan jogszabályt (törvényt, illetve rendeletet) fogadott el, amelyek általában, illetve különösen egyes célcsoportokra vonatkozóan érintik a felsőoktatásban a szociális dimenzió kérdéskörét, illetve szabályozzák az ezzel a témakörrel összefüggő hallgatói támogatások különböző elemeit. Amint azt a témával kapcsolatos kutatások összegzése és a nemzetközi feltáró elemzés is mutatja, e tekintetben többdimenziós áttekintésre van szükség, részben a különböző célcsoportokra külön-külön koncentrálni, részben az eltérő támogatási formákat és támogatási területeket egyaránt figyelembe véve. Ez utóbbin belül az alábbi szempontok mentén fontos megkülönböztetnünk és csoportosítanunk az intézkedéseket.

1. A felsőoktatás mely szakaszára vonatkozó szabályozásról, intézkedésről, támogatásról van szó:

- bekerülés és hozzáférés (a felsőoktatás minden szintjén),
- bent maradás (a felsőoktatás minden szintjén),
- sikeres kilépés és továbblépés, munkavállalás (a felsőoktatás alap-, osztatlan és mesterképzéseiből).

2. Pénzbeli támogatási formáról van-e szó:

- pénzbeli,
- nem pénzbeli.

3. A különféle támogatási formákra vonatkozó szabályozás az elveket és a megvalósulást tekintve milyen szintű:

- egységes szabályozás, minden intézményre ugyanúgy érvényes megvalósulás (pl. alap-, osztatlan és FSZ képzések esetében a többletpontok),
- egységes elvi szabályozás, de intézményenként (részben) eltérő megvalósulás (pl. hallgatói ösztöndíjak),
- intézményenként eltérő szabályozás és megvalósulás (pl. mesterképzésre jelentkezők többletpontjai).

4. Az intézkedések, támogatások egy része általános, de az általános jelleg ellenére is segítheti az egyes célcsoportok felsőfokú tanulmányait, míg mások kifejezetten és célzottan egy-egy kiemelt csoport igényeire, szükségleteire reflektálnak, így szükségesnek tartjuk e dimenzió beemelését is a leírásba. A hátrányos helyzetű csoportokra (is) vonatkozó támogatás, intézkedés tehát lehet:

- általános, vagy
- kifejezetten egy vagy több célcsoportra irányuló.

---

³⁶ Ezzel kapcsolatban lásd a nemzetközi rész összefoglalóit.

A kutatás során – a megrendelővel egyeztetve - 5 célcsoport került beazonosításra:

- szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók
- roma hallgatók
- fogyatékossgal élő hallgatók
- kisgyermekes hallgatók
- határon túli hallgatók.

A jogszabályi háttér vizsgálata mellett kutatásunk a különböző országos szintű szervezetek, vagy országos lefedettséget, országos koordinációt mutató szervezetek³⁷ által nyújtott támogatási formák feltárására is irányult. Ez utóbbi tekintetében a különböző, a megadott célcsoportokkal valamilyen módon kapcsolatba kerülő, vagy azokkal célzottan foglalkozó legfontosabb országos szervezetek honlapjainak áttekintését végeztük el, törekedve az információk minél szélesebb körű feltérképezésére. Míg azonban a jogszabályi háttérrel tekintve alapvetően jellemző az időállóság, illetve a nyomon követhetőség, a különböző szervezetek tevékenységét illetően ez nem feltétlenül helytálló, illetve a változások is nehezebben követhetők, így pl. egy-egy pályázat nem feltétlenül kerül minden évben meghirdetésre, vagy a honlapon frissítésre, ezért fontos felhívunk a figyelmet arra, hogy csak a tanulmány készítésének időszakában³⁸ elérhető adatforrásokra tudunk támaszkodni.

II. A HALLGATÓI TÁMOGATÁSOK, JUTTATÁSOK FORMÁI A MAGYAR FELSŐOKTATÁSBAN

Amint azt már korábban jeleztük, a magyar felsőoktatásban vannak olyan támogatási formák, juttatások, kedvezmények, amelyek nem kiemelten az általunk vizsgált célcsoportokra irányulnak, hanem vagy lényegében alanyi jogon járnak minden érintett hallgatónak (pl. utazási kedvezmény, diákhitel felvételi lehetőség), vagy pályázat útján – megfelelő jogosultság esetén – a feltételeknek megfelelően kaphatja valaki azokat (pl. kollégiumi ellátás, ösztöndíj). Ez utóbbi támogatások egy részének odaítélése, illetve a támogatási összeg meghatározása intézményi hatáskörbe tartozik, egyes esetekben azonban jogszabályi szinten is előírt az egyes célcsoportok számára nyújtandó támogatások pontos összege, vagy minimális mértéke.

A pénzbeli támogatásokon kívül a hallgatók különféle szolgáltatásokra is jogosultak az intézményen belül, így a hallgatók kapnak diákigazolványt, és részesülnek az azokhoz kapcsolódó kedvezményekben, a legtöbb intézményben működik kollégium, illetve rendelkezésre állnak különféle sport- és kulturális szabadidő eltöltési lehetőségek, működnek a felsőfokú tanulmányokat támogató különféle szakmai közösségek. Közülük csak a kifejezetten az öt célcsoport valamelyike szempontjából fontos, országos szinten is jelentőséggel bíró támogatási formákat mutatjuk be.

---

³⁷ Az alapvetően helyi, intézményi támogatási formák, illetve szabályozások jó gyakorlatok formájában a kutatás következő szakaszában kerülnek feltárásra és bemutatásra.

³⁸ 2015. augusztus-szeptember

1. táblázat: A hallgatóknak nyújtható pénzübeli támogatások legfontosabb jogcímei

Jogcím	Jogosultsági kör, igénybe vevő	Megjegyzés
tanulmányi ösztöndíj	Csak államilag támogatott, nappali képzésben részt vevő hallgató.	Tanulmányi átlageredmény alapján kapható, összege a hallgatói normatíva legalább 5%-a (2015-ben 5950 Ft/hó). Az első félévet végző nem kapja. Intézményenként eltérő számítási mód, eltérő összeg.
alaptámogatás	Csak államilag támogatott, nappali képzésben részt vevő elsőéves hallgató.	A tanulmányok első félévében jár, összege alap-, osztatlan és FSZ képzésben a hallgatói normatíva 50%-a, mesterképzésben 75%-a.
szociális ösztöndíj (rendszeres szociális ösztöndíj, rendkívüli szociális ösztöndíj, lakhatási támogatás,)	Csak államilag támogatott, nappali képzésben részt vevő hallgató, illetve lakhatási támogatás esetében az államilag támogatott, nappalis doktorandusz is.	Rendszeres és rendkívüli szociális támogatást az első félévét végző nem kaphatja (helyette alaptámogatás jár). Pályázat alapján kapja a hallgató, összege intézményi szabályzatfüggő, kivéve meghatározott hallgatói csoportok esetében, ahol törvényileg előírt. ³⁹ Az odaítélés félévre szól, havonta folyósított. Rendkívüli szociális támogatás eseti jelleggel az adott felsőoktatási intézményben külön kérvényezhető.
Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj	Teljes idejű alap-, osztatlan, illetve mesterképzésben valamint felsőoktatási szakképzésben tanulók.	Az ösztöndíjra az ezen ösztöndíjrendszerhez csatlakozott települési, megyei önkormányzatok írják ki pályázatot. A támogatás az önkormányzati ösztöndíj mellett intézményi ösztöndíjrészből is áll. Ez az 51/2007. Korm. rendelet alapján az önkormányzati ösztöndíj mértékével, de maximum 5000 Ft-tal egyezik meg. Az ösztöndíjra az ezen ösztöndíjrendszerhez csatlakozott települési, megyei önkormányzatok írják ki pályázatot. Aki az önkormányzati pályázaton támogatást nyert, az kaphatja - általában azzal megegyező összegben - az intézményi részt.
doktorandusz ösztöndíj	Csak államilag támogatott, nappalis doktorandusz.	Alanyi jogon jár, összege 100 550 Ft/hó.
köztársasági ösztöndíj	Nappali képzésben résztvevők, önköltséges hallgatók is kaphatják.	Az illetékes miniszter a szenátus kezdeményezésére, egy tanévre szóló köztársasági ösztöndíjat adományoz a kimagasló teljesítményt nyújtó, legalább 2 lezárt félévvel rendelkező és legalább 55 kreditet teljesített hallgatók részére. 10 hónapon keresztül jár, havi összege 34.000 Ft.
Klebsberg képzési ösztöndíj	Csak osztatlan tanárképzésben részt vevő hallgató.	Pályázat alapján, havi 25-75000 Ft az első két félévben utána kreditindex alapján.
Egyéb támogatások: tankönyv- és jegyzettámogatás, intézményi szakmai, tudományos, közéleti ösztöndíj, kollégiumi támogatás, terepgyakorlati ösztöndíj, városi közlekedési bérlet stb.	Csak államilag támogatott hallgató és államilag támogatott, nappalis doktorandusz.	Egyösszegű vagy pályázathoz kötött, jellemzően intézményi szabályzat alapján.

³⁹ E csoportok: fogyatékkal élő hallgató, egészségi állapota miatt rászorult hallgató, halmozottan hátrányos helyzetű hallgató, családfenntartó hallgató, nagycsaládos hallgató, árva (a hallgatói normatíva 20%-ára jogosult); illetve hátrányos helyzetű hallgató, félárva és akinek gyámsága nagykorúsága miatt szűnt meg (a hallgatói normatíva 10%-ára jogosultak).

Az elemzés során gyűjtött információk rendszerezése során egységes szempontrendszer szerint célcsoportonként mutatjuk be a különféle intézkedések, támogatások főbb jellemzőit, lábjegyzetben lehetőség szerint az információforrást (jogsabályi illetve szervezeti háttér, honlapon való elérhetőséget) is megjelölve. Az előző táblázatban bemutatott támogatási formákra csak azokban az esetekben utalunk újra, ha az a célcsoport szempontjából valamilyen okból kitüntetett jelentőséggel bír, vagy a célcsoportra speciális támogatási szabályok érvényesek.

III. SZOCIÁLISAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓK

3.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója

A 2005. évi felsőoktatási törvény értelmezési rendelkezései szerint⁴⁰ hátrányos helyzetű az a 25. életévét még be nem töltött hallgató (jelentkező), akit közép fokú tanulmányai során családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve aki után rendszeres gyermekvédelmi támogatást folyósítottak, illetve rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult, vagy állami gondozott volt. Alcsoportként definiálja a halmozottan hátrányos helyzetű hallgató (jelentkező) fogalmát is, ami plusz kritériumként a szülők legfeljebb alacsony iskolai végzettségét, illetve a tartós nevelésbe vételt írja elő.

Témánk szempontjából és a felmenő rendszer miatt nem lényegtelen felhívni a figyelmet azonban a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek vagy tanulók fogalmának változására. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 121. §-ának 2013-ig hatályban lévő rendelkezése is az előzőekben ismertetett módon határozza meg a hátrányos helyzetű gyermek vagy tanuló fogalmát⁴¹, a 2011. évi köznevelési törvény ugyanakkor már nem definiálja azt, helyette 2013. szeptember 1-jétől a gyermekvédelmi törvény rendelkezései, azaz a 2013. évi XXVII. törvény⁴² 45. §-a az iránymutató. Ennek legfontosabb eleme, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény mellett szükséges az alábbi három feltétel valamelyikének érvényesülése is: a szülők alacsony iskolai végzettsége, tartós munkanélkülisége, illetve az elégtelen lakáskörülmények. A halmozottan hátrányos helyzetűvé váláshoz pedig a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény mellett e három további kritérium közül legalább kettő teljesülése szükséges.⁴³

A 2011. évi felsőoktatási törvény 2014. évi módosítása szintén tartalmazza ezt a megváltozott értelmezést.⁴⁴ Mindezeknek a felsőoktatásra vonatkozóan két szempont miatt

⁴⁰ 2005. évi CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról 147. §

⁴¹ Hátrányos helyzetű tanuló/gyermek az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította). E csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek/tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője (óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállásának időpontjában) legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen, vagy az, akit tartós nevelésbe vettek.

⁴² 2013. évi XXVII. törvény a szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvények Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról, valamint egyéb törvények módosításáról.

⁴³ A változásokkal kapcsolatban lásd részletesen: Varga Aranka (2013): Hátrányos helyzet az új jogszabályi környezetben. Iskolakultúra 3-4. sz. pp. 134-137.

http://epa.oszk.hu/00000/00011/00174/pdf/EPA00011_iskolakultura_2013_3-4_134-137.pdf

⁴⁴ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV

van kitüntetett jelentősége. Egyrészt azért, mert a bekerülés előtti időszak támogatási formái (így speciálisan a hátrányos helyzethez kapcsolódó ösztöndíjak) már ehhez az új definícióhoz kötődnek, részben pedig azért, mert a 2015. évi felsőoktatási felvételi eljárás során, illetve a bekerülést követően e hallgatói csoportokra vonatkozóan már ugyancsak a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározottak szerinti hátrányos helyzet meghatározását és igazolását veszik figyelembe. A szociálisan hátrányos helyzetnek ugyanis nem csupán a különféle támogatások odaítélésében (pl. rendszeres szociális ösztöndíj, Bursa Hungarica ösztöndíj, Út a diplomához program ösztöndíja), hanem a bekerülés során az előnyben részesítésben (a felvételi eljárásban 40 többletpont kapható), illetve egyes szolgáltatásokhoz (pl. kollégiumi elhelyezés, mentorprogramban való részvétel) való hozzáférésben is van szerepe.

Amennyiben az oktatási rendszer egészét vizsgáljuk, fontos figyelembe venni a felsőoktatást megelőző időszak tanulmányi támogatási lehetőségeit is, hiszen ezek hiánya, vagy elégtelen volta a hátrányos helyzetűek nagyobb arányú felsőoktatási részvétele előtt is akadályt jelenthet. A közoktatás rendszerét tekintve két olyan nagyobb intézkedéscsomag van, amelyek kifejezetten a szociálisan hátrányos helyzetben lévők tanulmányi előmenetelét segítik, ezek az Arany János Programok (elsősorban az Arany János Tehetséggondozó Program), illetve az Útravaló programok (ezen belül az Út az érettségihez program). Az AJTP-t 2000-ben indította el a kormány a kistéleplési hátrányokkal rendelkezők közoktatási esélyeinek növelésére. 2003-tól a program célcsoportjává a hátrányos helyzetűek, illetve a halmozottan hátrányos helyzetűek, azaz az egyéni szociális hátrányokkal rendelkezők váltak. A program működését rendszeresen monitorozzák, eredményeit több szempontból is vizsgálták. Az első részletes vizsgálatra 2005-ben került sor, majd ezt követően 2009-ben és 2014-ben is folytak vizsgálatok a program hatásainak elemzésére. Valamennyi vizsgálat azt mutatta, hogy az AJP olyan sikeres kísérletnek tekinthető, amely képes kompenzálni a benne részt vevő fiatalok induláskori hátrányait. (Fehérvári, 2015).

Az Útravaló – MACIKA ösztöndíjprogram Út az érettségihez alprogramja ösztöndíjat és mentori segítséget ad a középiskola sikeres befejezéséhez halmozottan hátrányos helyzetű illetve hátrányos helyzetű tanulók számára. Az esélyteremtő ösztöndíjakra a tanuló és mentor közösen pályázhat.⁴⁵ Egy másik alprogramja a diplomaszerezést támogatja ugyancsak esélyteremtő céllal Út a diplomához néven, az Út a felsőfokú szakképesítéshez program pedig a felsőoktatási szakképzésben tanulóakra fókuszál. Mindhárom programon belül kiemelten koncentrálnak a roma/cigány származású tanulóakra, hallgatókra (legalább 50%).

Az Útravaló Programok, benne az Út az érettségihez program hatásvizsgálatára 2014-ben került sor. E vizsgálat kimutatta, hogy a programban igen nagy arányban vesznek részt halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, s a roma tanulók aránya is megfelel az eredeti célkitűzéseknek (Kállai, 2015).

---

⁴⁵ 152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útravaló Ösztöndíjprogramról

3.2. A célcsoport számára biztosított támogatások

3.2.1. Bekerülés, hozzáférés

2.1.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az Arany János Tehetséggondozó Program és az Útravaló – MACIKA ösztöndíjprogram Út az érettségihez alprogramja pénzügyi segítséggel is hozzájárul a hátrányos helyzetű jelentkezők érettségihez juttatásához és ezáltal közvetetten a nagyobb arányú felsőoktatási részvételhez. Az utóbbi program esetében a tanuló havi ösztöndíjban részesül, melynek mértéke a tanulmányi átlagtól függően sávosan változik, 8 000–15 000 Ft/hó összegű.

2.1.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Az Arany János Tehetséggondozó Program és az Útravaló – MACIKA ösztöndíjprogram Út az érettségihez alprogramja egyaránt tartalmaz olyan nem pénzbeli támogatási formákat (pl. mentori segítség, fejlesztés, tehetséggondozás, nyelvvizsga), amelyek hozzájárulnak a felsőoktatásba való bekerülés esélyének növeléséhez.
- A 2005. évi felsőoktatási törvény, illetve annak nyomán a 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól rendelkező első ízben az előnyben részesítésről, ami 25 többletpontot jelentett a hátrányos helyzetű és 50 többletpontot a halmozottan hátrányos helyzetű jelentkező számára, ennek jelenlegi mértéke egységesen 40 pont.⁴⁶ Mesterképzés esetében a maximálisan szerezhető 100 ponton belül az egyes többletpontok jogcímeit, mértékét a felsőoktatási intézmények határozzák meg, azzal a megkötéssel, hogy előnyben részesítés jogcímen (hátrányos helyzetért, fogyatékoságért, gyermekgondozásért együttevén) kötelesek többletpontot adni, annak mértéke azonban 1-től 10-ig terjedhet, tehát intézményenként eltérő.

2.1.3. Egyéb szervezeti, egyesületi támogatás:

- Különböző alapítványi támogatási formák lehettek fel (pl. Motiváció Oktatási Egyesület, Igazgyöngy Alapítvány), amelyek egy része azonban csupán helyi vagy regionális hatókörű. Ezek keretében már a közoktatásban kaphatnak segítséget a mélyszegénységben élők, vagy a hátrányos helyzetűek részben tanulástámogatás, részben ösztöndíj formájában.

3.2.2. Bent maradás, előrehaladás

2.2.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az Út a diplomához program 2012 óta működik, a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű hallgatók támogatására irányul, s ösztöndíj-támogatási és önköltség-támogatási komponensből áll. Államilag finanszírozott vagy önköltséges

---

⁴⁶ 423/2012. (XII. 29.) kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról 24. § (1) a) pont. Az ezt módosító, a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 502/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet értelmében 2013. december 30-tól a tartós nevelésbe vételért és az árvaságért nem jár többletpont.

képzésben részt vevő és bármilyen munkarendben tanuló kaphatja, de csak diplomát adó, alap-, osztatlan, vagy mesterképzésben.

- A felsőoktatási szakképzésben tanulók az Út a felsőfokú szakképesítéshez ösztöndíjra pályázhatnak. Az ösztöndíj összege félévente 125 ezer Ft, költségtérítés támogatásként pedig legfeljebb 400 ezer Ft/félév, illetve az önköltség mértékének 95%-a. Az ösztöndíjat a második félévre csak az kaphatja folytatólagosan, aki legalább a mintatanterv 50%-ának megfelelő kreditet teljesített.⁴⁷
- A nappali munkarendben, államilag finanszírozott képzésben tanuló hallgatók szociális ösztöndíjánál az anyagi helyzet valamennyi intézményben a legfontosabb szempont. Ezt erősíti az a törvényi rendelkezés, hogy az ilyen ösztöndíjra rászoruló hátrányos helyzetű és félévben hallgatók minimum a hallgatói normatíva 10%-ának megfelelő havi ellátást kapnak (2015-ben 11900 Ft), míg a halmozottan hátrányos helyzetűek, nagycsaládosok, árvák 20%-ot (2015-ben 23 800 Ft/hó). Az ösztöndíj a tanulmányok második félévétől áll rendelkezésre.⁴⁸
- A tanulmányok megkezdésének első félévében egyszeri alaptámogatás adható, amelynek jogosultjai között a nappali képzésben részt vevő, állami ösztöndíjas hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, nagycsaládos, árva, félévben hallgatók kiemelten szerepelnek. Ennek egyszeri összege alap-, osztatlan és felsőoktatási szakképzésben 59 500 Ft, mesterképzésben 89 250 Ft.
- A Bursa Hungarica ösztöndíj kifejezetten a szociálisan rászoruló hallgatók támogatását szolgálja. Csak nappali képzésben tanuló kaphatja, de finanszírozott és önköltséges formában tanuló egyaránt. A helyi, megyei önkormányzat által nyújtott támogatást a felsőoktatási intézmény kiegészíti. Kérelmezhető már a felsőfokú tanulmányok megkezdését megelőzően is, így az első félévtől kaphatja a hallgató. Az EMET közlése szerint⁴⁹ évente kb. 27 ezer hallgató kap ilyen támogatást, miután azonban csak azok a hallgatók kaphatnak ilyen támogatást, akiknél a lakóhely szerint illetékes önkormányzat csatlakozott a programhoz, nem minden hallgató számára egyforma eséllyel elérhető.

2.2.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok felsőfokú tanulmányait elősegítő mentorprogram a 2005/2006. tanév óta működik, 2009-től HÖÖK Mentorprogram néven⁵⁰. Támogatást nyújt a programra jelentkező hátrányos helyzetű illetve halmozottan hátrányos helyzetű elsőéves hallgatóknak felsőfokú tanulmányaik sikeres megkezdésében és eredményes megalapozásában. A mentoráltak száma évente 1200-

⁴⁷ 152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útavaló Ösztöndíjprogramról, 11. §.

⁴⁸ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről

⁴⁹ http://www.emet.gov.hu/hatter_1/bursa_hungarica/

⁵⁰ A mentorprogram megszervezésének részletes elveit a 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet tartalmazta. A hatályos rendelkezéseket a 87/2015. Korm. rendelet rögzíti.

1300 fő, a mentorok azonos intézményben és szakterületen tanuló felsőbb évesek, akik segítik a rájuk bízott hallgatók intézményi beilleszkedését.⁵¹

- A 2005. évi Felsőoktatási törvény illetve az 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet előírta, hogy a kollégiumi jelentkezések elbírálásánál előnyben kell részesíteni azt a hátrányos helyzetű hallgatót, aki kollégiumi elhelyezés hiányában felsőfokú tanulmányait nem tudja megkezdeni, illetve folytatni, s ezt az intézmények saját kollégiumi szabályzatukban is rögzítik.

2.2.3. Egyéb szervezeti, egyesületi támogatás:

- Az országos ösztöndíjak mellett különböző önkormányzati és alapítványi támogatási formák is léteznek a hátrányos helyzetű tanulók számára, ezek azonban egy-egy településre, vagy egy-egy régióra korlátozódnak (pl. Kárpátok Esélyegyenlőségi Ösztöndíj Program, Miskolci ifjúságvédelmi támogatás⁵², Szeged városi ösztöndíj, Pécs Polgármesteri ösztöndíj). Az Eszterházy Károly Főiskolán a 2015/16-os tanévben indult az AJTP Felsőoktatási Támogatási Rendszer, amit kifejezetten az Arany János Tehetséggondozó Program végzettjei számára dolgoztak ki.

3.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet

2.3.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

2.3.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

IV. ROMA HALLGATÓK

4.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója

Oktatáspolitikai és társadalompolitikai szempontból egyaránt fontos kérdés a cigány/roma tanulók felsőfokú továbbtanulása, ami azonban – hasonlóan a szociálisan hátrányos helyzetű tanulókéhoz, sőt még annál is látványosabban – alapvetően a középfokú továbbtanulási esélyekkel függ össze. A felsőoktatásra vonatkozó törvénykezés alapvetően nem különít el a roma hallgatókra vonatkozó speciális intézkedéseket, támogatási formákat, nem is definiálja a roma/cigány hallgató fogalmát, egyedül a roma szakkollégium kerül a felsőoktatási törvényben nevesítésre. A roma hallgatókra tehát alapvetően a szociálisan hátrányos helyzetű hallgatókra vonatkozó szabályozások és támogatási formák érvényesek, ez utóbbiak között azonban esetenként külön kitétel jelenik meg a roma hallgatók részvételi arányára vonatkozóan (Izd. Út az érettségihez, Út a diplomához, Út a felsőfokú szakképesítéshez programok). Vannak ugyanakkor speciális, kifejezetten a roma/cigány hallgatók támogatását célzó egyéb pályázatok, ösztöndíjak, támogatási formák is, többnyire alapítványi formában.

⁵¹ <http://hook.hu/mentor/>

⁵² <http://miskolc.hu/varoshaza/ugyintezes/ugyleiras/ifjusagvedelmi-tamogatas>

4.2. A célcsoport számára biztosított támogatások

4.2.1. Bekerülés, hozzáférés

2.1.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az Útravaló – MACIKA ösztöndíjprogram Út az érettségihez alprogramja ösztöndíjat és mentori segítséget ad a középiskola sikeres befejezéséhez halmozottan hátrányos helyzetű illetve hátrányos helyzetű tanulók számára, akik között a roma tanulókat előnyben részesítik, arányukat minimum 50%-ban határozzák meg.

2.1.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Az Út az érettségihez program tartalmaz nem pénzbeli támogatási formákat (pl. mentori segítség, fejlesztés), amelyek hozzájárulnak a felsőoktatásba való bekerülés esélyének növeléséhez.

2.1.3. Egyéb szervezeti, egyesületi támogatás:

- A ROMASTER tehetséggondozó programot a Magyar Üzleti Vezetők és az IBM Magyarország alapította azzal a céllal, hogy hozzájáruljanak a roma fiatalok továbbtanulásához, diplomaszerezéséhez. A gazdasági, vagy műszaki területen továbbtanulni vágyó fiatalok az érettségi előtti évben pályázhatnak. A program keretében vállalatok mentorálják és támogatják a részt vevő fiatalokat a középiskolai évektől kezdve a diplomaszerezésig (5-7 éven keresztül), az ösztöndíj mértéke havi 24 ezer Ft.
- A Romaversitas Alapítvány a 2014/2015-ös tanév során indította el elsőként roma középiskolásoknak szóló mentorprogramját. A projekt címe Roma fiatalok demokráciára és felelős állampolgárságra nevelése, mely a Norvég Civil Támogatási Alap segítségével jött létre. A tanév során a Romaversitas ösztöndíjasai közül tizennyolcan vállalták, hogy rendszeresen felkeresik és mentorálják az általuk választott roma középiskolásokat, segítséget nyújtanak nekik az érettségire való felkészülésben és a pályaválasztásban, a felsőoktatásba való bejutásban.⁵³

4.2.2. Bent maradás, előrehaladás

2.2.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az Út a diplomához program, illetve az Út a felsőfokú szakképesítéshez program (részletesen lásd a hátrányos helyzetűekre vonatkozó részt) a hátrányos helyzetű
- hallgatókon belül kiemelt célcsoportként kezeli a roma hallgatókat (minimum 50% roma hallgató).

2.2.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A 2011. évi Felsőoktatási törvény első ízben említi a tehetséggondozó intézményrendszer részeként a roma szakkollégiumokat, amelyek azonban már azt megelőzően is működtek. Tömeges létrehozásukra 2011-ben került sor, amikor

---

⁵³ <http://www.romaversitas.hu/?q=mentorprogram>

megalakult a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat. Az egyházi és egyéb szakkollégiumok együttesen jelenleg 9 intézményt jelentenek⁵⁴, és az országban viszonylag nagy lefedettséggel működnek, összesen mintegy 150-200 fős taglétszámmal.⁵⁵ (A tagok nem mindegyike romacigány származású.)

2.2.3. Egyéb szervezeti, egyesületi támogatás:

- A Roma Oktatási Alap Ösztöndíjprogramja a felsőoktatásban tanuló kelet-közép-európai roma hallgatók számára nyújt ösztöndíjat 2007 óta, évi 2000 euró összegben. A Roma Oktatási Alap REF ösztöndíjait alapvetően tanulmányi teljesítmény, kiemelkedő tevékenységek alapján ítélik oda.⁵⁶
- A Romaversitas Alapítvány 1997 óta egyszerre nyújt ösztöndíjat, valamint további – nem feltétlenül csak anyagi jellegű – támogatást, hozzájárulva a fiatal, leendő roma értelmiségiek, diplomás szakemberek személyes és szakmai fejlődéséhez, az identitásuk megerősítéséhez. A támogatott roma hallgatók száma minden tanévben 50 fő, azaz évente kb. 15 új hallgató kerülhet be a programba. A támogatott hallgatóknak havi 30 000 Ft-os ösztöndíj mellett nyelvtanulási lehetőséget, tankönyvtámogatást, egyéni tanácsadást és fejlesztést, speciális képzéseket biztosít (roma társadalomtörténet, EU-s ismeretek, drámapedagógia stb.), valamint támogatja őket további szakmai lehetőségek, pályázatok és állások keresésben is.⁵⁷
- A már említett ROMASTER program a középiskolai évektől kezdve a diplomaszerezésig támogatja a roma fiatalokat.
- CEU Access Programs: Teljes idős képzési programok két alprogrammal mesterképzésbe belépni kívánó hallgatóknak. A Roma Graduate Preparation Program (RGPP) 2004 óta működik (2004-2012 között Roma Access Program néven) - egy éves (9 hó) ösztöndíj-program havi 96 ezer Ft összegben ösztöndíjat, továbbá szállást, tananyagokat, oktatást biztosít. A Roma English Learning Program (RELP) 2011 óta működik, 9 hónapos intenzív angol nyelvtanfolyam, az ösztöndíj fedezi a szállást, tandíjat, egészségbiztosítást, útiköltségeket és a havi költőpénzt.⁵⁸

4.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet

2.3.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Nem lelhetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

2.3.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Nem lelhetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

⁵⁴ Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest; Evangélikus Roma Szakkollégium, Nyíregyháza; Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégium; Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium; Wlislócki Henrik Szakkollégium, Pécsi Tudományegyetem; Wáli István Református Cigány Szakkollégium, Debrecen; EKF Roma Szakkollégium, Eger; Görögkatolikus Cigány Szakkollégium, Miskolc; Lippai Balázs Roma Szakkollégium, Hajdúböszörmény.

⁵⁵ Galántai László: Modern hagyományok. Cigány szakkollégiumi mozgalom Magyarországon.

⁵⁶ http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop422b/2010-0029_kotet_07_074/074_1_1.html

⁵⁷ <http://www.romaeducationfund.hu/rmusp-jelentkezési-utmutato-0>

⁵⁸ <http://www.romaversitas.hu/?q=szolgalatasok>

⁵⁸ <https://rap.ceu.edu>

V. FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ HALLGATÓK

5.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója

A fogyatékossgal élők (felső)oktatási részvételére vonatkozóan az országos szintű szabályozás viszonylag hosszabb múltra tekinthet vissza. A fogyatékossgal élő személyek jogait, oktatásban való részvételének fontosságát hangsúlyozza az 1998. évi XXVI. törvény⁵⁹, ami egyébként a 18 év felettiek fogyatékossgai támogatásának mértékéről és a jogosultság feltételeiről is rendelkezik. A másik általános kerettörvény az ENSZ keretei között 2006 végén elfogadott nemzetközi egyezmény, amelyet 2007-ben Magyarország is törvénybe iktatott.⁶⁰

A felsőoktatás szempontjából specifikusan a 29/2002. (V. 17.) OM rendelet⁶¹ emelhető ki, amely szabályozta a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők, illetve ott tanulmányokat folytatók fogyatékossgukhoz fűződő jogait és értelmezte a fogyatékossgal élő hallgatók kategóriáját is. Hangsúlyt helyezett a fogyatékossgal élő felvettek jogainak érvényesítésére, s előírta a felsőoktatási intézmények számára a fogyatékossgal rendelkező hallgatók esélyegyenlőségének biztosítását elősegítő intézményi szabályzatok kidolgozását, így többek között fogyatékosügyi koordinátorok kijelölését, a tanulmányi követelmények teljesítéséhez fűződő speciális mentességek, sajátos tanulmányi és vizsgakövetelmények szabályozását. A 2005. évi CXXXIX. Törvény 147.§8. pontja szabályozta a felvehető fogyatékossgal élők körét. A 2005. évi törvényben jelent meg elsőként a fogyatékossgal rendelkező jelentkezők többletpontszámokkal való előnyben részesítése is.⁶² Itt a fogyatékossgal élő hallgató fogalma részben eltér az 1998. évi törvényben használt általános fogalomtól, hiszen pl. az értelmi fogyatékossg nem jelenik meg benne, ugyanakkor a különféle tanulási zavarokra kitér.⁶³ Eszerint a felsőoktatás e rendelkezései szempontjából fogyatékossgal élő hallgató illetve jelentkező az, aki mozgásszervi, érzékszervi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékossg együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. Nem számít fogyatékossgnak a többletpontok szempontjából a tartós vagy krónikus betegség (pl. cukorbetegség, epilepszia).⁶⁴

A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról megerősíti a fogyatékossgal élő fiatalok felsőfokú továbbtanulással kapcsolatos jogait, esélyegyenlőségüket mind a felsőoktatási

⁵⁹ 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

⁶⁰ 2007. évi XCII. Törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

⁶¹ 29/2002. (V. 17.) OM rendelet a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről

⁶² 2005. évi CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról, illetve 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

⁶³ Az 1998. évi törvény 4. §-a szerint fogyatékos személy az, aki érzékszervi - így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.

⁶⁴ Ugyanakkor az egyes intézmények szabályzatait, honlapjait megvizsgálva találunk példát arra, hogy a tartósan vagy krónikusan beteg hallgatók is kaphatnak különféle kedvezményeket (pl. ELTE PPK: <http://ppkhok.elte.hu/index.php?a=Eselyegyenloseg&dirs=>).

felvételi eljárás, mind a felsőoktatási tanulmányok során biztosítja.⁶⁵ A 2002. évi rendelethez és a 2005. évi felsőoktatási törvényhez képest – némi megfogalmazásbeli változáson túl – 2011-ben újdonságot jelentett a halmozott fogyatékoság kifejezés beemelése a törvénybe⁶⁶. A halmozott fogyatékoság a 18 év felettek fogyatékosági támogatása szempontjából magasabb összegű támogatást jelent, ugyanakkor a felsőoktatásra vonatkozó országos szintű szabályozásokban csak annyiban lelhető fel e kategória szerint eltérő támogatás, hogy – több fogyatékoságtípus megléte esetén - a vizsgákhoz kapcsolódó kedvezmények bármelyike adható az egyéni szükségletek szerint.

Eltérő módon definiálják a fogyatékoságot a hallgatók juttatásairól szóló jogszabályok, ahol azonban az egészségi állapotuk miatt tartósan rászorulók is szerepelnek a kedvezményezettek között.⁶⁷ Eszerint fogyatékosággal élő vagy egészségi állapota miatt rászorult hallgató az a hallgató, aki fogyatékosága miatt állandó vagy fokozott felügyeletre, gondozásra szorul, illetve aki fogyatékosága miatt rendszeresen személyi és/vagy technikai segítségnyújtásra és/vagy szolgáltatásra szorul, vagy munkaképességét legalább 67%-ban elvesztette és ez az állapot egy éve tart vagy előreláthatólag még legalább egy évig fennáll. E jogszabály 2014. évi változtatása beemeli a támogatandók közé azokat is, akik legalább 50%-os mértékű tartós egészségkárosodást szenvedtek.⁶⁸ A fogyatékosággal élők speciális szükségleteinek finanszírozását az állam kiegészítő intézményi normatíva biztosításával támogatja, amely a fogyatékosággal élők sajátos igényeinek megfelelő feltételek javítása érdekében szükségessé váló feladatok finanszírozására használható fel.

5.2. A célcsoport számára biztosított támogatások

5.2.1. Bekerülés, hozzáférés

2.1.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Nem lelhetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

2.1.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A 2005. évi felsőoktatási törvény, illetve annak nyomán a 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól rendelkezett első ízben az előnyben részesítésről, ami a felvételi eljárásban 2007-ben 8, 2008 és 2010 között 50 többletpontot jelentett a fogyatékosággal élő jelentkezőnek (a 480 pontból). A többletpont kedvezményt a 2011. évi Ftv. és a 423/2012. (XII. 29.) kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról is rögzíti, 2011-től 40 pontban határozza meg a maximálisan elérhető 500-ból⁶⁹. A mesterképzés felvételi eljárásában maximálisan szerezhető 100 ponton belül a többletpontok jogcímeit a felsőoktatási intézmény

⁶⁵ 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. 41. §

⁶⁶ 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. 108.§ 6. pont.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV

⁶⁷ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről, 2.§.

⁶⁸ A Kormány 220/2014. (VIII. 29.) Korm. rendelete egyes felsőoktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról.

⁶⁹ 24. § (1) b): a fogyatékosággal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult

határozza meg, de kötelező többletpontot adni az esélyegyenlőség biztosítására, ami azonban nem lehet több 10 pontnál.⁷⁰

- A fogyatékossgal élő jelentkezők a felvételi eljárás során ugyanazokban a vizsgakedvezményekben részesülhetnek, mint amelyek őket a közoktatásban is megillették, az egészségügyi, pályaalkalmassági, szakmai alkalmassági követelmények teljesülése kapcsán a jogszabály a kedvezmények, illetve mentességek szabályozását intézményi hatáskörbe utalja.⁷¹

5.2.2. Bent maradás, előrehaladás

2.2.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az 51/2007. Kormányrendelet⁷² rendelkezik azon hallgatók köréről, akik esetében a rendszeres szociális ösztöndíj összege nem lehet alacsonyabb a hallgatói normatíva 20%-ánál (2015-ben ez 23 800 Ft/hó), s közéjük tartoznak azok a fogyatékossgal élő hallgatók, akik anyagi helyzetük alapján egyébként megfelelnek a rendszeres szociális támogatás feltételeinek. Az anyagi helyzet megítélésakor figyelembe veszik a fogyatékossgal élő hallgató speciális szükségleteit, kiadásait is. A támogatás ugyanakkor nem alanyi jogon, hanem a jövedelmi helyzet függvényében jár, azaz a szociális támogatás pontrendszerében jelent többletpontokat (a pontrendszer intézményenként eltérő). További feltétel az államilag támogatott nappali képzési formákban való részvétel.
- A tanulmányok megkezdésének első félévében egyszeri alaptámogatás adható, amelynek jogosultjai között a nappali képzésben részt vevő, állami ösztöndíjas fogyatékossgal élő hallgatók is kiemelten szerepelnek. Ennek összege alap-, osztatlan és FSZ képzésben a hallgatói normatíva 50%-a, mesterképzésben 75%-a.

2.2.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A 2011. évi törvény a korábbi szabályozással összhangban megerősítette, hogy a fogyatékossgal élő hallgató részére biztosítani kell a fogyatékossgához igazodó felkészítést és vizsgáztatást, továbbá segítséget kell nyújtani részére ahhoz, hogy teljesíteni tudja a hallgatói jogviszonyából eredő kötelezettségeit. Lehetőséget ad a vizsgák alóli részleges vagy teljes mentességre, segédeszközök igénybevételére oly módon, hogy a hallgató az alapvető tanulmányi követelményeinek eleget tesz.⁷³
- A fogyatékossgal élő hallgatók segítésére a felsőoktatási intézmény koordinátort nevez ki, aki nyilvántartja az érintett hallgatókat, folyamatosan konzultál velük és megszervezi számukra az intézményen/karon belüli segítségnyújtást. Erre az e célra szolgáló fogyatékossgai normatíva szolgál fedezetül az intézményekben.

⁷⁰ 423/2012. (XII. 29.) kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról 34. §.

⁷¹ 423/2012. (XII. 29.) kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról 24. §.

⁷² 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről

⁷³ 2011. évi felsőoktatási törvény, 49. §.

2.2.3. Egyéb szervezeti, egyesületi támogatás:

- A különböző országos szervezetek honlapjai közül néhányon fellelhető a fogyatékossgal élő hallgatókra vonatkozó jogszabályi háttér ismertetése, de ezen felül kevés konkrét, kifejezetten a felsőoktatásban való részvételt támogató segítségnyújtási formát találtunk. A Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének különböző megyei tagszervezetei saját pályázatot hirdetnek felsőoktatásban tanuló tagtársaik tanulmányainak támogatására ösztöndíj formájában (pl. Vakok és Gyengénlátók B.-A.-Z. Megyei Egyesülete, Vakok és Gyengénlátók Hermina Egyesülete), másrészt közzéteszik a fogyatékossgal élő hallgatók, illetve végzés előtt állók számára kiírt egyéb pályázati lehetőségeket, így pl. a Közigazgatási Ösztöndíjprogram felhívását.

5.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet

2.3.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az elsőként 2014-ben meghirdetett Fogyatékos Felsőoktatási Hallgatók Közigazgatási Ösztöndíjprogramjának célja a fogyatékossgal élő hallgatók munkatapasztalat-szerzésének elősegítése valamely minisztériumban.⁷⁴ Az ösztöndíjra legalább 4 lezárt félévvel rendelkezők pályázhatnak, összege havonta 50 000 Ft adómentes jövedelem három hónapon keresztül.

2.3.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A hátrányokból és nehézségekből adódó esetleges időbeli lemaradás negatív következményeinek mérséklését szolgálja az a rendelkezés, miszerint a fogyatékossgal élő hallgató számára a törvényben meghatározott 12 finanszírozott félévhez képest a támogatott félévek száma további 4 félévvel megnövelhető.⁷⁵

VI. KISGYERMEKKEL RENDELKEZŐ HALLGATÓK

6.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója

A kisgyermekkel rendelkezők közül a gyermekük gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévők, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülők speciális csoportját adják a hallgatóknak. A kisgyermeket nevelők továbbtanulással, képzéssel kapcsolatos anyagi terheinek könnyítését célozta az a 2002 és 2006 között érvényben lévő rendelkezés, amely – költségtérítéses képzés esetén is - lehetővé tette a felsőoktatásban való ingyenes részvételt (az állam átvállalta a költségtérítés kifizetését).⁷⁶ Jelenleg alapvetően kétféle kedvezmény kötődik e hallgatói csoporthoz, az egyik az előnyben részesítés a felvétel során, amelyet a 2005. évi

⁷⁴ 555/2013. (XII. 31.) Korm. Rendelet a fogyatékos felsőoktatási hallgatók közigazgatási ösztöndíjprogramjának létrehozásáról.

⁷⁵ 55. § 2. pont

⁷⁶ 51/2002. (III. 26.) Kormányrendelet az egyetemi és főiskolai hallgatók által fizetendő díjakról és térítésekről, valamint a részükre nyújtható egyes támogatásokról, 22.§ (1).

Ftv. szabályozott elsőként⁷⁷, a másik pedig az a kedvezmény, miszerint azokra a nőkre, akik három gyermeket szülnek, nem vonatkozik a 2011. évi Felsőoktatási törvény 48/A. §-ban megfogalmazott azon kitétele, miszerint legfeljebb a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott képzési idő másfélszeresén belül kell megszereznie az oklevelet, illetve ennek hiányában vissza kell fizetni az állami ösztöndíj 50%-ának megfelelő összeget.⁷⁸

6.2. A célcsoport számára biztosított támogatások

6.2.1. Bekerülés, hozzáférés

2.1.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehettek fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

2.1.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A 2005. évi felsőoktatási törvény, illetve annak nyomán a 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól rendelkező első ízben az előnyben részesítésről, aminek jelenlegi mértéke egységesen 40 pont.⁷⁹
Mesterképzésben a többletpontok jogcímeit, mértékét, megállapításának rendjét a felsőoktatási intézmény határozza meg, előnyben részesítés jogcímen (beleértve a gyermekgondozásért adandó többletpontot is) minimum 1, maximum 10 pont adható.

6.2.2. Bent maradás, előrehaladás

2.2.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Az államilag támogatott képzési formában tanuló családfenntartó hallgatót (akinek legalább egy kisgyermek van) megilleti a hallgatói normatíva 20%-át kitevő rendszeres szociális támogatás, ha egyébként jövedelmi helyzete alapján rászorul.
- A családfenntartó hallgató szociális helyzete alapján mentesülhet a kollégiumi díj fizetése alól.

2.2.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehettek fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

6.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet

2.3.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehettek fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

---

⁷⁷ 2005. évi CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról 39. § 7. pont.

⁷⁸ Ftv. 48/M. §: A volt magyar állami (rész)ösztöndíjas hallgatónak nem kell teljesítenie a 48/A. § a) pontjában meghatározott feltételt, illetve a 48/A. § c) pont alapján fennálló még nem teljesített kötelezettséget, ha három gyermeket szül.

⁷⁹ 423/2012. (XII. 29.) kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról 24. § (1) a) pont, illetve az ennek módosításáról szóló 502/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet.

2.3.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Nem kell teljesíteni a legfeljebb másfélszeres végzési idő kritériumot, illetve nem kell visszafizetni az állami ösztöndíj 50%-át, ha a nő három gyermeket szül.

VII. HATÁRON TÚLI HALLGATÓK

7.1. Általános ismertetés, a célcsoport jogszabályok szerinti definíciója

A határon túli magyarok a szomszédos államokban élő magyarokról szóló 2001. évi LXII. törvényben (kedvezménytörvény) foglalt feltételek szerint jogosultak részt venni az államilag támogatott képzésekben. A határon túl élő magyar fiatalokra ugyanazok a szabályok vonatkoznak, ha magyarországi egyetemre, főiskolára jelentkeznek, mint itthoni társaikra, azaz jogosultak az államilag támogatott képzésekben való részvételre is. A kormány létrehozta a Balassi Intézetet⁸⁰, amely a határon túli magyar hallgatók magyarországi tanulmányainak elősegítése érdekében szakkollégiumi rendszert működtet. A Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégiuma 4 magyarországi városban (Budapest, Pécs, Szeged, Debrecen) működik. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a Balassi Intézettel közösen többféle pályázatot ír ki a határon túli hallgatók, illetve felsőoktatásba jelentkezni szándékozók magyarországi tanulmányainak támogatására.

7.2. A célcsoport számára biztosított támogatások

7.2.1. Bekerülés, hozzáférés

2.1.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Balassi Intézet magyarországi felsőoktatási előkészítő képzésében történő ösztöndíjas részvételi lehetőség a magyarországi felsőoktatásban részt venni kívánó határon túli magyar tanulók számára. Az ösztöndíj célja az érettségire felkészítés különböző tantárgyakból emelt szinten. A képzések és egyéb szolgáltatások mellett átlagosan havi 17850 Ft-os ösztöndíj-támogatást jelent.⁸¹ Lehetőség van második ösztöndíjas részvételre az előkészítő képzésben részt vettek számára, ha valaki nem nyert felvételt a felsőoktatásba, az ösztöndíj a hallgatói normatíva 15%-a (17850 Ft).⁸²

2.1.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Az előkészítő ösztöndíj ingyenes szaktárgyi és magyar nyelvi képzést, ingyenes tankönyvet, ingyenes kollégiumi elhelyezést is jelent. A Balassi Intézet képzésén részt vevők jogosultak diákigazolványra.⁸³

⁸⁰ 309/2006. (XII. 23.) Korm. Rendelet a Balassi Intézet létrehozásáról.

⁸¹ <http://www.martonaron.hu/hu/homehun/7-slideshow/697-egyetemi-elokeszito-palyazat-2015-2016-os-tanevre/>

⁸² http://www.martonaron.hu/images/institutes/masz/Palyazatok/Felsőoktatási_pályázatok/2015-2016/Egyetemi_előkészítő/BI_elokeszito_2015_2evf_ok.pdf

⁸³ 362/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet 13. §.

7.2.2. Bent maradás, előrehaladás

2.2.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Miniszteri ösztöndíj határon túli magyar hallgatók számára (első évesek, előkészítő képzésben részt vettek). Nappali államilag támogatott képzésben résztvevők kaphatják az ösztöndíjat, melynek összege 17850 Ft/hó, 10 hónapon át. A keret összesen 40 fő.⁸⁴
- Miniszteri ösztöndíj határon túli magyar hallgatóknak (első évesek) nemzetiségek szerint eltérő eloszlásban. A keretszámok alap- és mesterképzésre valamint országonként lebontva szerepelnek.⁸⁵
- Miniszteri ösztöndíj határon túli magyar hallgatóknak (felsőbb évfolyam) – MÖDFE (Miniszteri ösztöndíj felsőbb éveseknek) ösztöndíj nappali tagozatos képzésben részt vevők számára. A szerződésben vállalni kell a végzés utáni hazaköltözést. A létszámkeret alap- és osztatlan képzésben 260 fő, mesterképzésben 60 fő volt 2015-ben. A pályázatok elbírálásánál a tanulmányi eredmény mellett a nyelvvizsgát, szakkollégiumi tevékenységet, illetve tudományos és egyéb tevékenységet is értékeli.⁸⁶
- Doktori ösztöndíjas pályázat nappali képzésre jelentkező, de önköltséges képzésre felvett határon túli magyarok számára, a keret 30 fő eltérő nemzetiségi és tudományterületi eloszlásban. Az ösztöndíj mértéke 100.555 Ft/hó legfeljebb 36 hónapon keresztül.⁸⁷

2.2.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

7.2.3. Végzés és munkaerő-piaci kimenet

2.3.1. Pénzbeli támogatási formák:

- Nem lehetők fel speciálisan a célcsoportra irányuló támogatások.

2.3.2. Nem pénzbeli támogatási formák:

- A magyar állami (rész)ösztöndíjas hallgató az oklevél megszerzését követő húsz éven belül az általa ösztöndíjjal folytatott tanulmányok idejével megegyező időtartamban köteles magyar joghatóság alatt álló munkáltatónál biztosítási jogviszonyt eredményező munkaviszonyt fenntartani vagy magyar joghatóság alatt vállalkozási tevékenységet folytatni. Ez a határon túli magyar ösztöndíjas hallgatókra is érvényes,

---

⁸⁴

http://www.martonaron.hu/images/institutes/masz/Palyazatok/Fels%C5%91oktat%C3%A1si_p%C3%A1ly%C3%A1zatok/2015-2016/Miniszteri_els%C5%91_%C3%A9veseknek/Blelok_alap_o_1516_ok.pdf

⁸⁵ <http://www.martonaron.hu/hu/homehun/7-slideshow/717-miniszteri-osztondijas-szakok-2/>

⁸⁶

http://www.martonaron.hu/images/institutes/masz/Palyazatok/Fels%C5%91oktat%C3%A1si_p%C3%A1ly%C3%A1zatok/2015-2016/M%C3%96DFE/MODFE_alap_o_mest_1516_ok.pdf

⁸⁷ <http://www.martonaron.hu/hu/2011-11-08-23-08-15/palyazatok/magyarorszagi-palyazatok/711-palyazati-kiiras-doktori-osztondijra-2015-2016/>

azzal a kitételrel, hogy esetükben a származási országban való munkavállalás, az ottani biztosított jogviszony kétszeres szorzóval vehető figyelembe.⁸⁸

VIII. ÖSSZEGZÉS

Az előzőekben áttekintettük azokat a támogatási formákat, amelyek a különböző hátránnyal rendelkező hallgatói célcsoportokat jellemzik. Megfigyelhető, hogy célcsoportonként és a felsőfokú tanulmányok különböző szakaszában eltérő a támogatásokhoz való hozzáférés esélye és a támogatások jellege. A felsőoktatáshoz való hozzáférést megelőzően a (tanulói) ösztöndíjak játsszák a legnagyobb szerepet, amelyek azonban jellemzően nem a felsőoktatáshoz, hanem az azt megelőző iskolai szinthez (pl. Arany János Program, Útravaló/MACIKA program), vagy valamilyen civil kezdeményezéshez (pl. alapítványi támogatás) kötődnek. **Három célcsoport esetében a hozzáférés során az esélynövelés többletpontok révén is megvalósul.** Sajátos helyzetben vannak a roma hallgatók, illetve a roma jelentkezők, akiket a törvény e vonatkozásban nem nevesít, a felvétel során előnyben részesítésük hátrányos szociális helyzetük révén valósulhat meg. Bár a roma/cigány származás többletpont formájában kapható előnyben részesítést nem eredményez, azonban a felsőoktatásba való nagyobb arányú bejutást is célzó Út az érettségihez ösztöndíj odaítélése során előnyt jelent. **A felsőoktatásba való bekerülést célzó programok esetében fontosnak tartjuk e programok rendszeres nyomon követését, hatásaik vizsgálatát, hogy mérni lehessen azok hozzájárulását a szociálisan hátrányos helyzetű, illetve a roma hallgatók felsőoktatásba való bekerülésére, s az eredmények alapján további fejlesztési javaslatokat lehessen megfogalmazni.** E tekintetben pozitív példa az Arany János Tehetséggondozó Programé, amelynek fennállása óta több ízben is vizsgálták a hatásait.

A felsőfokú tanulmányok alatti támogatás jellemzően ösztöndíjak révén valósul meg, ezen kívül a fogyatékkal élő hallgatók számára jogszabályban előírtak bizonyos intézmények által biztosítandó támogatási formák, amelyek a fogyatékoság jellegéhez igazodó könnyítéseket, támogatásokat jelentenek a tanulmányok elvégzése során. A szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók mentorprogram keretében részesülhetnek támogatásban, amelyet a felsőoktatási intézményben vehetnek igénybe. A szociálisan hátrányos helyzetűekre általában érvényes támogatási formák mellett a - többségében e csoportba tartozó - roma hallgatók számára célzott ösztöndíjak is rendelkezésre állnak (elsősorban azonban nem állami forrásból), ezen kívül a roma szakkollégiumi hálózat támogatja tanulmányaikat, ami anyagi helyzettől független, nem pénzbeli támogatási forma. A határon túli hallgatók szintén részesülhetnek ösztöndíjban, illetve – a kedvezménytörvény vagy a kettős állampolgárság révén – általában mindazokban a kedvezményekben, amelyekre a magyarországi hallgatók jogosultak. A kisgyermekesek számára nincsenek külön ösztöndíjak, szociális alapú támogatásban azonban célzottan is részesülhetnek a nappali munkarendben államilag finanszírozott formában tanuló, egy vagy több gyermeket nevelők. Megfigyelhető tehát, hogy **a hallgatóknak nyújtható pénzbeli támogatások többsége csak államilag támogatott, nappali képzésben tanuló hallgatóknak adható még a szociális hátrányokkal bírók körében is. Ez jelentős nehézséget okozhat azoknak a hallgatóknak, akik valamilyen ok**

⁸⁸ 2/2012. (I. 20.) Korm. rendelet a magyar állami ösztöndíjas és magyar állami részösztöndíjas hallgatókkal kötendő hallgatói szerződésről 4. §. (5). <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12006.pdf>

miatt nem tudják tanulmányaikat államilag finanszírozott, nappali képzésben végezni. Ezért fontosnak tartanánk annak vizsgálatát, hogy a pénzbeli szociális támogatási formák kiterjesztése a nem nappali és nem államilag támogatott első diploma megszerzésére irányuló képzési formákra milyen többletköltséggel járna.

A támogatási formák sokkal kisebb hányada kapcsolódik a végzés körüli időszakhoz, legyenek azok pénzbeli vagy nem pénzbeli támogatások. Bizonyos kedvezmények jellemzik a kisgyermekeseket és a fogyatékossgal élőket a támogatott félévek számát, illetve a végzéshez szükséges időszak hosszát illetően, illetve a fogyatékossgal élők esetében találtunk olyan ösztöndíj lehetőséget is, ami a későbbi munkavállalást, munkába állást segíti. **Ezeknek az ösztöndíj-lehetőségeknek a kiszélesítését érdemes lenne megfontolni. Azok már a felsőoktatás utolsó évében elindíthatók lennének, s nem csupán a közigazgatásban való tapasztalatszerzésre irányulóan és nem kizárólag a fogyatékossgal élők támogatására, hanem a munkáltatók szélesebb körének (állami vállalatok, intézmények és piaci szféra) bevonásával és más hallgatói csoportokra (pl. roma hallgatók) való kiterjesztéssel.**

Magyarországon a hallgatói támogatási formák viszonylag változatos jellemzőkkel bírnak, ugyanakkor esetenként nehezen átláthatóak, különösen azon fiatalok számára, akik valamely hátrányos helyzetű csoport tagjaként kezdik meg felsőoktatási tanulmányaikat, vagy döntenek felsőoktatásban való részvételükről vagy éppen távolmaradásukról. A felsőoktatási tájékoztató minden évben tartalmazza a felsőoktatási intézmények hallgatói részére adható támogatások fontosabb jogcímeit és az intézmények által meghatározott összegeket, feltételeket. Emellett a felvi.hu honlapon jelenleg is elérhető egy olyan szolgáltatás, amelyen a jelentkezők, hallgatók tájékozódhatnak egyéb ösztöndíjformákról, támogatásokról⁸⁹, az intézmények köre azonban nem teljes, s az adatok áttekintése azt mutatja, hogy a tartalom sem frissül rendszeresen. **Egy ilyen tájékoztató webfelület pedig nagyon hasznos lehetne, itt az állami támogatási formák mellett a nem állami támogatási formák (pl. civil kezdeményezések, egyesületi, intézményi támogatások) is helyet kaphatnának, s mind a középiskolások, mind a már a felsőoktatásban bent lévők kereshetnének a potenciális támogatási formák, ösztöndíjak között.** A felületen maguk a felsőoktatási intézmények is megjeleníthetnék azokat a legfontosabb információkat, amelyek vonzóbbá teszik intézményüket a hátrányos helyzetű hallgatói csoportok tagjai számára.

Problémát jelenthet az egyes programok, illetve támogatási formák finanszírozása, fenntarthatósága. Elemzésünkben utaltunk rá, hogy vannak olyan programok, amelyek már hosszabb ideje stabilan működnek, hatásosságukat programértékelések is alátámasztják, s finanszírozásuk alapjai is törvényileg garantáltak, más programoknak, támogatási formáknak azonban évről-évre meg kell küzdeniük a forrásokért, megint másokról pedig feltételezhető, hogy még ennél is kevésbé kiszámítható a működtetésük, s inkább időszakosan képesek segítséget nyújtani a rászoruló hallgatóknak. A stabil, kiszámítható környezet biztosítása azért is lényeges, mert a hátrányos helyzetű hallgatói csoportok számára a különféle támogatások léte vagy nem léte fontos szempontot jelent akkor, amikor meghozzák a döntésüket a felsőoktatási részvételükről.

---

⁸⁹ <http://www.felvi.hu/hallgatoknak/osztondijkereso!/Osztondijkereso/index.php/osztondijkereso/kereses/1>

2. táblázat: A különböző célcsoportokra vonatkozó specifikus támogatási formák előfordulása

Célcsoport	Belépés, hozzáférés		Bent maradás		Sikeres végzés, munkaerő-piaci kilépés	
	Pénzbeli támogatás	Nem pénzbeli támogatás	Pénzbeli támogatás	Nem pénzbeli támogatás	Pénzbeli támogatás	Nem pénzbeli támogatás
(halmozottan) hátrányos helyzetű hallgatók (jelentkezők)	+ (ösztöndíj)	+ (többletpont, egyéb támogatás)	+ (szociális támogatás, ösztöndíj)	+ (szabályozás, egyéb támogatás)	-	-
roma hallgatók (jelentkezők)	+ (ösztöndíj)	+ (egyéb támogatás)	+ (ösztöndíj)	+ (egyéb támogatás)	-	-
fogyatékossgal élő hallgatók (jelentkezők)	-	+ (többletpont, szabályozás)	+ (ösztöndíj szociális támogatás)	+ (szabályozás, egyéb támogatás)	+ (ösztöndíj)	+ (szabályozás)
kisgyermeket nevelő hallgatók (jelentkezők)	-	+ (többletpont)	+ (szociális támogatás)	-	-	+ (szabályozás)
határon túli hallgatók (jelentkezők)	+ (ösztöndíj)	+ (egyéb támogatás)	+ (ösztöndíj)	-	-	+ (szabályozás)

MELLÉKLET

I. A hallgatói támogatások, juttatások nyilvántartási rendszere

A témához kapcsolódóan röviden áttekintettük, hogy a különböző hallgatói támogatásokkal kapcsolatban rendelkezésre állnak-e adatok a FIR-ben, illetve egyéb adatbázisokban. A felsőoktatási törvény szabályozza, hogy milyen adatok tarthatók nyilván a hallgatókról. Ezek fő csoportjai:

- a) felvétellel összefüggő adatok;
- b) a hallgatói (doktorjelölt) jogviszonnyal összefüggő adatok;
- c) a hallgatói pályakövetéssel kapcsolatos adatok;
- d) a hallgató adóazonosító jele;
- e) az adatokat igazoló okiratok azonosítására szolgáló adatok;
- f) a hallgató által fizetett díjak és térítések - a kötelezettséghez kapcsolódó részletfizetési kedvezmény, halasztás, mentesség - adatai;
- g) hallgatói támogatásban gyermekellátási segélyben, gyermekgondozási díjban, rendszeres gyermekvédelmi támogatásban, lakhatási támogatásban részesülés esetén e támogatások adatai;
- h) a hallgató tanulmányai támogatása érdekében, a hallgató jogviszonyára tekintettel folyósított - a 85. § (1) és (2) bekezdésében foglaltak szerint a Kormány által rendelettel alapított - ösztöndíj adatai;
- i) a hallgatói kompetenciamérésre, annak eredményére vonatkozó adatok.⁹⁰

Témánk szempontjából a felvétellel összefüggő adatok, a hallgatói jogviszonnyal összefüggő adatok és a különféle hallgatói támogatásra, ösztöndíjakra vonatkozó adatok érdekesek. Mindezek egyéni szinten rendelkezésre állnak, valamennyi adatot az Oktatási Hivatal kezeli.

A felvétellel összefüggő adatok:

- a jelentkező neve, neme, születési neve, anyja neve, születési helye és ideje, állampolgársága, állandó lakásának és tartózkodási helyének címe és telefonszáma, nem magyar állampolgár esetén a Magyarország területén való tartózkodás jogcíme és a tartózkodásra jogosító okirat megnevezése, száma;
- az érettségi vizsga adatai, a középiskola adatai, a felvételi kérelem elbírálásához szükséges adatok, a felvételi eljárás adatai, a felvételi azonosító.

A hallgatói (doktorjelölt) jogviszonnyal összefüggő adatok:

- a hallgató(doktorjelölt) neve, születési neve, anyja neve, születési helye és ideje, állampolgársága, neme, lakóhelye vagy tartózkodási helye, nem magyar állampolgárság esetén a Magyarország területén való tartózkodás jogcíme és a tartózkodásra jogosító okirat megnevezése, száma;

---

⁹⁰ 2011. évi CCIV. A nemzeti felsőoktatásról szóló törvény 3. melléklet I/B.

- a jogviszony típusa, keletkezésének és megszűnésének időpontja és módja;
- a hallgató által folytatott képzés megnevezése, finanszírozásának módja és munkarendje, megkezdett félévek, a hallgatói jogviszony szünetelésének ideje, a képzés befejezésének várható időpontja;
- a képzés során, illetve azt megelőzően igénybe vett támogatási idő;
- a külföldi felsőoktatási résztanulmányok helye, ideje;
- az előnyben részesítési követelmények teljesülésére vonatkozó adatok;
- a fogyatékkal élőket megillető különleges bánásmód elbírálásához szükséges adatok;
- a hallgató azonosító száma, adóazonosító jele, társadalombiztosító azonosító jele, a felvételi azonosító;
- a szakmai gyakorlat teljesítésére, az abszolutóriumra, a záróvizsgára (doktori védésre), a nyelvvizsgára, a korábban megszerzett oklevélre vonatkozó adatok;
- a külföldi állampolgárságú hallgató miniszteri ösztöndíjára vonatkozó adatok;
- a képzés során megszerzett, illetve elismert kreditek száma;
- kollégiumi elhelyezés esetén a kollégium megnevezése, az adott félévre vonatkozó elhelyezés ténye;
- diákotthoni elhelyezés esetén a diákotthon megnevezése és OM-azonosítója, az adott félévre vonatkozó elhelyezés ténye.

A Bursa Hungarica ösztöndíjakhoz kapcsolódó adatokat az EPER Bursa⁹¹ rendszerben tartják nyilván, ahol a pályázat során megadandók az alábbi adatok:

- Személyes adatok (név, születési adatok, adóazonosító jel stb.)
- Lakcím, elérhetőség
- Intézményi és oktatási adatok (intézmény, kar, szak, képzési forma, tagozat, Neptun vagy ETR azonosító)
- A pályázó szociális helyzetére vonatkozó adatok (fogyatékoság is)

A pályázati úrlapon a hallgatók ahhoz járulnak hozzá, hogy adataikat a támogatáskezelő használhassa, harmadik félnek való átadás lehetőségéről nincs információ.

Az Útravaló esélyegyenlőségi ösztöndíjak tartalmazzák a tanulók oktatási azonosítóját, nevét, születési helyét és idejét, anyja nevét, önkéntes alapon a családi körülményeire vonatkozó adatokat, kötelezően az iskolai előmenetelre vonatkozó adatokat.⁹² Az adatok ugyanakkor nem nyilvánosak, azokat kizárólag a támogatás megítélésével és ellenőrzésével kapcsolatban lehet felhasználni. Harmadik félnek való átadás – az ellenőrzést kivéve - nem lehetséges.

⁹¹ Bursa Hungarica Elektronikus Pályázatkezelési és Együttműködési Rendszer

⁹² 152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útravaló Ösztöndíjprogramról 12. §.

II. Legfontosabb jogszabályok és elérhetőségük

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról	http://fszk.hu/fszk/tudastar/jogszabaly/hazai/1998xxvi.pdf
2007. évi XCII. Törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700092.TV
29/2002. (V. 17.) OM rendelet a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről	http://www.arts.u-szeged.hu/download.php?docID=23482 http://demoszthenesz.hu/292002-v-17-om-rendelet-a-fogyatekossgal-elo-hallgatok-tanulmanyainak-folytatashoz-szukseges-eselyegyenloseget-biztosito-feltetelekről/
51/2002. (III. 26.) Kormányrendelet az egyetemi és főiskolai hallgatók által fizetendő díjakról és térítésekről, valamint a részükre nyújtható egyes támogatásokról	http://www.kreditlap.hu/doc/51-2002.asp
51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről	http://ehok.elte.hu/sites/default/files/51_2007_iii_26_korm_rendelet.pdf
A Kormány 220/2014. (VIII. 29.) Korm. rendelete egyes felsőoktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14118.pdf
2005. évi CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról	http://www.complex.hu/kzldat/t0500139.htm/t0500139.htm
152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útravaló Ösztöndíjprogramról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500152.KOR
79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról	https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/jogszabalyok/79_2006_felsooktv_vegrehajta_090501.pdf
237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól	https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/jogszabalyok/237_2006_felveteli_eljarasrol_20110325.pdf
2001. évi LXII. Törvény a szomszédos államokban élő magyarokról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100062.TV
309/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Balassi Intézet létrehozásáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600309.KOR

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV
2/2012. (I. 20.) Korm. rendelet a magyar állami ösztöndíjas és magyar állami részösztöndíjas hallgatókkal kötendő hallgatói szerződésről	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12006.pdf
423/2012. (XII. 29.) kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200423.KOR
A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról szóló 502/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK13220.pdf
555/2013. (XII. 31.) Korm. Rendelet a fogyatékos felsőoktatási hallgatók közigazgatási ösztöndíjprogramjának létrehozásáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300555.KOR
A Kormány 220/2014. (VIII. 29.) Korm. rendelete egyes felsőoktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14118.pdf
87/2015. Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500087.KOR

Szemerszki Marianna

**HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓI
CSOPORTOK FELSŐOKTATÁSBA VALÓ
BEKERÜLÉSE**

I. A VIZSGÁLAT TÉMÁJA

A tanulmány *A felsőoktatás szociális dimenziója – hátrányos helyzetű csoportok hozzáférése és részvétele a felsőoktatásban* című kutatás részeként e hallgatói csoportok felsőoktatásba való bekerülését vizsgálja. Az elemzésben a 2007–2015 közötti időszak felsőoktatási jelentkezési és felvételi adataira támaszkodunk. Ezen adatbázisok előnye, hogy teljes körű adatforrást jelentenek, továbbá idősoros összevetésre is lehetőséget adnak, hátrányuk ugyanakkor, hogy – adminisztratív adatforrások lévén – az adattartalom elsősorban adminisztratív jellegű, azaz kifejezetten és kizárólag az iskolai életút felsőoktatási felvételi eljárás szempontjából lényeges elemeire koncentrálnak. A felsőoktatási jelentkezésre és felvételre vonatkozó adatok mellett szerepel bennük a középiskolai képzés néhány jellemzője (a képzés típusa, az érettségi vizsgák eredményei, a megszerzett nyelvvizsga), amelyek lehetőséget adnak a közoktatásban elért eredmények felvételre gyakorolt hatásának vizsgálatára, ugyanakkor néhány alapvető demográfiai ismérven túlmenően kevésbé tudják megragadni a jelentkezők és felvettek személyes illetve családi jellemzőit. Teljes körűsége és évről évre összehasonlítható adattartalma ugyanakkor nagy előnyt jelent az eseti jelleggel lebonyolított szociológiai kutatásokhoz képest.

A bekerülés vizsgálatokor a célcsoportok beazonosítása is csak kisebb-nagyobb kompromisszumok árán lehetséges, amint azt a *Hátrányos helyzetű csoportok a felsőoktatásban - a csoportok azonosítása, a kutatási fókusz meghatározása* című tanulmány is bemutatja. Az adatbázisokból származó információkat tehát abból a szempontból érdemes óvatosan kezelni, hogy a célcsoporthoz való tartozás valószínűleg valamelyest szűkített adattartalmú, azaz nem állíthatjuk, hogy a vizsgált populációból csak és kizárólag azok a tagjai egy adott célcsoportnak, akik azt a jelentkezésük során jelölték. Ennek oka, hogy miután a célcsoporthoz való tartozás jelölése többnyire valamilyen kedvezmény igénylését célozza, az igénybevétel jelölése azonban egyéni döntés eredménye, így a jelölés ténye a legtöbb esetben azon múlik, hogy valakinek érdekében áll-e igénybe venni bizonyos kedvezményt, vagy sem, például szüksége van-e az adott jogcímen szerzhető többletpontokra, vagy azokat a jelentkező más jogcímen is meg tudja kapni. Az előnyben részesítés jogcímén (azaz hátrányos helyzetért, fogyatékoságért, gyermekgondozásért) kapható többletpontok nem összeadhatóak (jelenleg összesen 40 pont vehető igénybe), ami szintén bizonytalanná teszi a felsőoktatásba bekerülő hátrányos helyzetű csoportok pontos létszámának meghatározását, hiszen ha például több jogcímen is jogosult valaki a többletpontra, nyilvánvalóan a számára könnyebben teljesíthető (pl. egyszerűbb adminisztrációt igénylő) pontszerzést választja.

További nehézséget jelent, hogy a csoportok beazonosítását leíró tanulmány által definiált hallgatói csoportok közül a vizsgált adatbázisok a roma hallgatókra nézve egyáltalán nem tudnak adatokkal szolgálni, hiszen Magyarországon (a népszámláláson kívül) nincs adatgyűjtés az etnikai hovatartozásra vonatkozóan. A célcsoportok közül ezért tanulmányunk az alábbi alcsoportokra tér ki:

- Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók
- Fogyatékosággal élő hallgatók
- Kisgyermeket nevelő hallgatók
- Határon túli magyar hallgatók

Elemzésünkben kizárólag az érettségire épülő továbbtanulási lehetőségeket vizsgáljuk, azaz az alap-, az osztatlan és a felsőoktatási szakképzési formákat. Ezt a szűkítést azért tartottuk a téma szempontjából fontosnak, mert ezek a képzési szintek jelentik a felsőfokú képzésbe való első bemenetet, s így kaphatunk összevethető adatokat a hozzáférésről, többek között az előnyben részesítésre vonatkozóan, a továbbhaladás és a kilépés jellegzetességeit egy másik tanulmányunk tekinti át. Az egyes alcsoportok felsőoktatási felvételi jellemzőinek a leírását az alábbi szempontok mentén mutatjuk be:

- az egyes hátrányos helyzetű csoportok létszáma, aránya jelentkezőkor és felvételnél,
- az egyes hátrányos helyzetű csoportok összetétele,
- az adott célcsoportokhoz tartozók felsőoktatási jelentkezéseinek és felvételének jellemzői.

Az adott *célcsoport nagyságára* vonatkozóan fontosnak tartjuk bemutatni a célcsoportokhoz tartozók létszámát, illetve annak időbeli változását, továbbá a teljes populációhoz viszonyított arányukat.

Az adott *célcsoport összetételére* vonatkozóan elemezzük a demográfiai és lakóhelyi jellemzőket, továbbá a középiskolai háttérét. Ez utóbbin belül kitüntetett figyelmet érdemelnek az érettségire és a nyelvvizsgára vonatkozó eredmények. Az adatokat részleteiben az utolsó tanévre vonatkozóan vizsgáljuk képzési szintek szerinti bontásban.

A *jelentkezők jellemzőinek* vizsgálata során az elsődleges jelentkezőkre koncentrálnak, elsősorban a munkarend, a képzési szint és a képzési terület szerinti megoszlásokat szem előtt tartva. Ehhez szorosan kapcsolódóan tekintjük át a *felsőoktatási felvétel* jellegzetességeit, azaz a bekerülési esélyeket egyes hátrányos helyzetű hallgatói csoportok körében. Itt is az érettségi utáni képzési szintekre koncentrálnak a munkarend, a képzési szint és a képzési terület szerinti eltéréseket vizsgáljuk.

A kutatás célja az egyes – korábban definiált – hátrányos helyzetű csoportok helyzetének feltárása a felsőoktatáson belül, jelen esetben a felsőoktatásba való bekerülés időszakában. Elemzésünk tehát azt mutatja be, hogy egyes hátrányos helyzetű csoportok milyen szempontokat tekintve térnek el a többiektől. Emellett fontosnak tartjuk annak áttekintését is, hogy a rendelkezésre álló hazai statisztikai adatbázisok mennyire alkalmasak a kérdéskör vizsgálatára.

A tanulmányt a fenti négy hátrányos hallgatói alcsoportra, ezen belül pedig a bemutatott 4 tematikus egységre tagoljuk. Az így kialakított alfejezetek tartalma tehát egységes elveket követ, ugyanakkor az egyes csoportok eltérő azonosíthatósága miatt a vizsgált változók és az adatok köre némileg eltérő lehet.

II. MÓDSZERTANI HÁTTÉR

2.1. Adatforrás

Az elemzés során a 2007-2015 között a normál felvételi eljárás keretében a felsőoktatásba jelentkezők és felvettek adatait használjuk. Az adatbázisokat 2012 előtt az Educatio Nonprofit Kft. – OFIK bocsátotta rendelkezésünkre, 2012-től pedig az Oktatási Hivatal. Az adatbázisok valamennyi jelentkező anonimizált adatait tartalmazzák.

2.2. Adatkezelés

A kutatás során alkalmazott módszer az előzőekben jelzett rendelkezésre álló oktatásstatisztikai adatbázisok (a normál felvételi eljárásra jelentkezők és felvettek adatai) másodelemzése a fent leírt egységes szemléletmód és szempontrendszer alapján. A leíró, feltáró jellegű kutatási célhoz igazodva jellemzően az egyes hátrányos helyzetűként azonosított és az adott adatbázis kereteihez igazodva operacionalizálható hallgatói csoportok jellegzetes alul- és felülreprezentációit vizsgáljuk, a hátrányos helyzetű csoport adatait a teljes populációra, illetve a csoporthoz nem tartozókra vonatkozó adatokkal összevetve.

Az elemzés a kutatás korábbi szakaszában kidolgozott definíciós bázison alapul. A *Hátrányos helyzetű csoportok a felsőoktatásban - a csoportok azonosítása, a kutatási fókusz meghatározása* című tanulmány alapján a felsőoktatási életút vizsgálatához az alábbi célcsoport-definíciókkal dolgoztunk:

A *szociálisan hátrányos helyzetű* hallgatók körének operacionalizálása során a hátrányos helyzetű hallgató Nemzeti felsőoktatási törvényben rögzített fogalmát alapul véve az NFTV-ben rögzített feltételeknek megfelelő, hátrányos helyzetért (vagy halmozottan hátrányos helyzetért) a felvételi eljárás során többletpontot kapott hallgatókat definiáltuk szociálisan hátrányos helyzetűként. A személyükben hátrányos helyzetűek mellett kitérünk a helyzetfeltáró tanulmányban javasolt hátrányos helyzetű kistérségekből érkezők csoportjára is. E kategória vizsgálata során azonban eltekintünk az idősoros összevetéstől, mert az adatsor nem minden évre áll rendelkezésre.

A *fogyatékossgal élő hallgatók* esetében szintén az NFTV-ben rögzített fogalommal dolgoztunk, a fogyatékossgal élőket az NFTV-ben rögzített feltételekben definiált fogyatékek miatt a felvételi eljárás során többletpontot kapottakkal azonosítva.

A *kisgyermeket nevelő hallgatók* körének meghatározásakor szintén az NFTV. rendelkezéseire tudunk támaszkodni, miszerint a gyerekvállalás miatt fizetés nélküli szabadságon lévők, a terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülő felvételizők többletpontban részesülhetnek.

A *határon túli magyar hallgatók* vizsgálata során a definíció az előzőeknél kevésbé pontos, hiszen a jelentkezők során a külföldiek nem az állampolgárságukat, azaz nem a konkrét származási országot jelölik, hanem ún. országcsoportokat, azaz ha uniós állampolgárok, vagy ha nem Európai Unió ország tagjaként a szomszédos államok valamelyikében élnek. Ez utóbbi jellemzően a Szerbiában és Ukrajnában élő magyarokat érinti.

III. SZOCIÁLISAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓK

3.1. A csoport létszáma, aránya

A felsőoktatási jelentkezések során lehetőség van a hátrányos helyzet, illetve a halmozottan hátrányos helyzet jelölésére. A halmozottan hátrányos helyzet jogszabályilag a hátrányos helyzet alkategóriájának tekinthető, a korábbi években ez a két kategória az adatbázisokban külön-külön jelent meg. A többletpontok mértéke ugyan az idők során változott valamelyest, de az mindvégig jellemző volt, hogy az érettségire épülő képzések esetében a halmozottan

hátrányos helyzetet igazoló jelentkezők kétszer annyi többletpontot kaphattak, mint a hátrányos helyzetet igazolók. 2013 óta a két kategóriát nem különböztetik meg, az egységesen 40 többletpontot jelent, így a két csoport közötti megkülönböztetés az adatbázisban is elmosódik, hiszen a továbbiakban a nyilvántartás nem indokolt.

A (halmozottan) hátrányos helyzet jelölése elsősorban a többletpontok szerzését, illetve az eljárási díjkedvezményt szolgálja, az utóbbi években pedig a jelölés alapfeltétele a hátrányos helyzetűeknek szóló mentorprogramban való részvételnek is. Amint az az idősoros adatokból látszik, a halmozottan hátrányos helyzetűek jelentkezőkön belüli részaránya mindvégig 1% körüli, a hátrányos helyzetűeké azonban 2012-ig időben növekvő. 2013-tól az adatok kettébontása nem lehetséges, így azok nem összevethetőek a korábbi évekkel, miután – a hátrányos helyzetűek jelentkezéseire és többletpontjaira vonatkozó jogszabályváltozásokkal összefüggésben – az adatbázisban a halmozottan hátrányos helyzetűeknél kerülnek regisztrálásra e csoport tagjai⁹³. Emiatt tanulmányunkban egységesen a (szociálisan) hátrányos helyzetű kategóriát használjuk, akik között vannak halmozottan hátrányos helyzetűek is.

1. táblázat: A hátrányos helyzetük miatt többletpontra jogosult jelentkezők száma és aránya az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők esetében (2007-2015)

Év	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
HH jelentkezők	3926	3945	5474	6793	7007	5894	5249	3875	2162
HHH jelentkezők	1127	953	1447	794	985	810			
Összes jelentkező	100515	90992	110253	116145	115452	88770	76900	84941	84724
HH jelentkezők (%)	3,9	4,3	5,0	5,8	6,1	6,7	6,8	4,6	2,6
HHH jelentkezők (%)	1,1	1,0	1,3	0,7	0,9	0,9			

3.2. A csoport összetétele

Amint azt az 1. táblázatban láthatjuk, a 2014. évi, de különösen a 2015. évi jelentkezések során jelentős mértékben visszaesett azoknak a jelentkezőknek a száma és aránya, akik jelölték a hátrányos helyzetet, azaz igényt tartottak az ezen a jogcímen kapható többletpontokra. Ez valószínűleg összefüggésben van azzal, hogy – a 2013. évi jogszabályváltozás következtében – a feltételeknek nehezebb megfelelni, hiszen míg korábban a hátrányos helyzet definíciója alapvetően a rendszeres gyermekvédelmi támogatás folyósításához kötődött, az utóbbi 2 évben a jogszabály e mellett egyéb, az életminőséget jellemző hátrányokat is figyelembe vesz (szülők alacsony iskolai végzettsége, szülők munkanélkülisége, elégtelen lakókörnyezet). A létszámcsökkenés ugyanakkor nem csupán a felsőoktatásban, hanem a közoktatás egészében, ezen belül a merítési alapot jelentő érettségit

⁹³ Természetesen nem nőtt ennyivel a halmozottan hátrányos helyzetűek létszáma, csupán arról van szó, hogy a korábban a halmozottan hátrányos helyzetűekre használt kategória megkülönböztetése az egységes többletpont okán értelmetlenné vált, mindenki ebbe a kategóriába került.

adó képzések esetében is megjelenik.⁹⁴ Emiatt a szociálisan hátrányos helyzetű csoport vizsgálata esetében fontosnak tartjuk az utolsó 3 év adatainak összevetését, hogy láthatóvá váljon, a létszámcsökkenés következtében változott-e a hátrányos helyzetűeket jelölők összetétele.

Az adatok azt mutatják, hogy a létszámcsökkenés egyetlen tekintetben mutatott érzékelhető változást, ez pedig a jelentkezők településtípus szerinti összetétele. A 2015-ben továbbtanulásra jelentkező, magukat hátrányos helyzetűnek vallók 51,1%-a valamely község lakója, míg a megelőző két évben 45,2% (2013), illetve 48% (2014) volt ez az arány. Ezzel párhuzamosan értelemszerűen lecsökkent a hátrányos helyzetűek között a városokban lakók, ezen belül különösen a nagyobb városokban lakók aránya.

A többi vonatkozásban azonban viszonylag stabil arányokkal találkozunk: a hátrányos helyzetűként továbbtanulók között nagyobb arányban vannak a nők (2015-ben 62,5% volt az arányuk, szemben a nem hátrányos helyzetűek körében megfigyelhető 54,3%-kal), életkorukat tekintve pedig jellemzően fiatalabbak a többi jelentkező átlagánál. Nyilvánvalóan nem véletlen ez amiatt, hogy a hátrányos helyzetűért járó többletpont 25 éves korig vehető igénybe, de a túlnyomó többség – 91-92% – jellemzően legfeljebb 21 éves. Ebből már következik az a másik sajátosság is, hogy a hátrányos helyzetűek közül a legtöbben az érettségi évében, vagy közvetlenül azt követően jelentkeznek a felsőoktatásba: míg a 2013-2015 közötti időszakban a nem hátrányos helyzetű jelentkezők között 59-62% volt a jelentkezés évében vagy azt egy évvel megelőzően érettségizettek aránya, addig a hátrányos helyzetű jelentkezők 84-86%-a érettségizett a jelentkezés évében vagy a megelőző évben.

2. táblázat: A hátrányos helyzetűek miatt többletpontra jogosult jelentkezők összetétele az érettségi éve szerint (2013-2015)*

Az érettségi éve		a jelentkezés évében	egy évvel korábban	két évvel korábban	három évvel korábban	négy évvel korábban	ennél régebben
2013	hátrányos helyzetű jelentkezők	74,3	9,4	8,7	3,8	2,3	1,5
	nem hátrányos helyzetű jelentkezők	51,8	9,8	8,2	5,3	3,9	21,0
2014	hátrányos helyzetű jelentkezők	77,5	7,7	8,8	3,6	1,6	0,8
	nem hátrányos helyzetű jelentkezők	49,3	9,1	8,3	5,7	4,4	23,2
2015	hátrányos helyzetű jelentkezők	75,8	10,3	7,3	3,7	1,8	1,1
	nem hátrányos helyzetű jelentkezők	48,9	10,7	7,5	5,6	4,4	23,0

*az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

⁹⁴ A rendelkezésre álló közoktatási adatok azt mutatják, hogy 2012/13-ban a gimnáziumokban tanulók közül 20 498 fő volt hátrányos helyzetű, szakközépiskolában pedig 36 836 fő (ez a gimnáziumokban mintegy 9%-os arányt, a szakközépiskolákban pedig 14%-os arányt jelent), 2013/2014-ben pedig 15 782 fő (7%) illetve 26 715 fő (7%).

Mindez arra hívja fel a figyelmet, hogy a középfokú oktatásnak valószínűleg nagy szerepe van abban, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok eljutnak-e a felsőoktatásba, az évek előrehaladtával ugyanis ennek már csökkenni látszik az esélye.

Hogy mekkora a tényleges merítési bázis a frissen érettségizettek körében, arra vonatkozóan a köznevelési statisztikai adatok nyújtanak adatforrást, a rendelkezésre álló adatok ugyanakkor évfolyamokra nem, csupán összesítve adják meg a hátrányos helyzetűek létszámát (lásd az Oktatási évkönyvek III/5. és III/6. tábláit). Ezekből kis közelítéssel megbecsülhető a végzősökon belüli létszám, de figyelembe kell venni az önszelekciót, azaz a gimnáziumokban illetve a szakközépiskolákban érettségizettek eltérő továbbtanulási hajlandóságát is, ami a gimnáziumokban jóval magasabb. A köznevelési adatokból az látszik, hogy évente kb. 10.000 ezer hátrányos helyzetű fiatal érettségizik, ehhez képest 2014-ben 3002 fő, 2015-ben 1639 fő volt az adatbázisban, aki az adott évben érettségizett és többletpontra tartott igényt e jogcímen.

A középiskola típusa nem tér el jelentősen a hátrányos helyzetű és a nem hátrányos helyzetű jelentkezők esetében, mindkét csoport tagjai kétszer akkora eséllyel kerülnek ki gimnáziumokból, mint szakközépiskolákból, de a hátrányos helyzetűek valamivel kisebb arányban végeznek két tannyelvű képzési programokban. Itt minden bizonnyal tetten érhető azoknak a középiskolai programoknak és ösztöndíjaknak (pl. Arany János Program) a jótékony hatása, amelyek nagy számban juttatnak be elit középiskolákba hátrányos helyzetű, gyakran kistelepüléseken élő tanulókat. Ezt jelzi az is, hogy a települési hátrány a személyükben is hátrányos helyzetűek esetében kisebb mértékben jelentkezik. Míg Kiss 2008-ban azt találta, hogy a falusi jelentkezők között az országos átlaghoz képest magasabb a szakközépiskolát végzettek aránya, s ez a nem hátrányos helyzetűek esetében az utóbbi években is így van, a hátrányos helyzetű falusiak előtanulmányai nagyobb arányban kötődnek gimnáziumokhoz.

Ami viszont mutat egy kis különbséget az előzetes tanulmányokban, az a megszerzett nyelvvizsgák és az emelt szintű érettségi vizsgák aránya. A hátrányos helyzetű jelentkezők kétharmada nem rendelkezik nyelvvizsgával, míg a többi – szociális hátránnyal nem rendelkező – jelentkező 53-56%-a, s fontos jellegzetesség az is, hogy a felsőfokú nyelvvizsgával rendelkezők aránya is jóval alacsonyabb körökben (2015-ben mindössze 3% volt, míg a hátrányos helyzetűeket nem jelölők csaknem egytizede rendelkezett ilyennel).⁹⁵ Egy elsőéves hallgatók körében végzett kutatás azt mutatta, hogy a nyelvvizsga megszerzése szempontjából a középiskolában az iskolán kívüli különórának van különösen nagy szerepük, márpedig az árnyékoktatásban és ezen belül a magán nyelvoktatásban való részvétel az alacsonyan iskolázott szülők gyermekeit jóval kevésbé jellemzi (Szemerszki, 2012). A nyelvvizsga hiánya azonban nem csupán a belépéskor jelent hátrányt, hanem a sikeres végzés gátja is lehet, így megfontolandó lehet, hogy a hátrányos helyzetű hallgatók kapjanak célzott támogatást még a felsőfokú tanulmányok időszakában, hogy nyelvvizsgát tudjanak szerezni.

Az emelt szintű érettségi vizsga letételére vállalkozók és azt sikeresen abszolválók aránya ennél kisebb mértékben ugyan, de szintén valamelyest jelez egy minőségi hátrányt: míg a

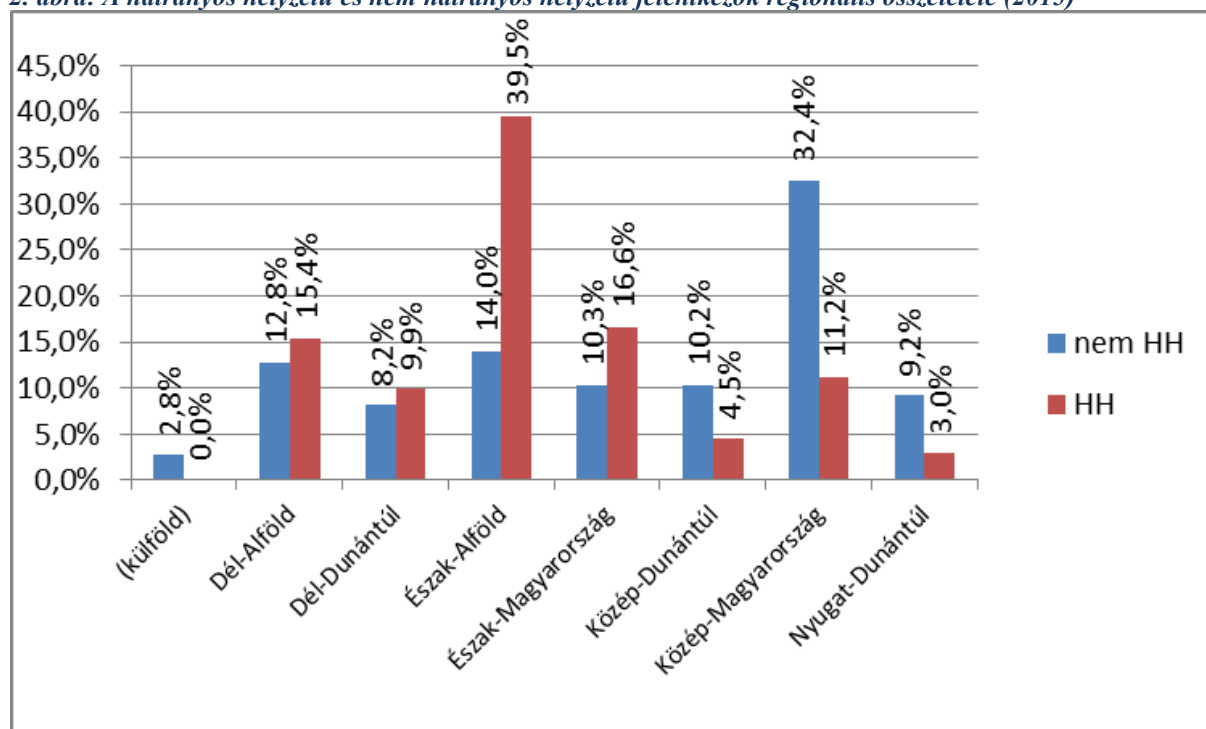
---

⁹⁵ A nyelvismeret tekintetében megmutatókozó eltérések és a hátrányos helyzetű mentorált hallgatók nyelvtudásának hiányosságai rajzolódnak ki Nyüsti Szilvia tanulmányából is, aki az első éves hallgatók átlagához képest jelentős hátrányokat mutatott ki a HH/HHH hallgatók vonatkozásában. (Nyüsti, 2012)

hátrányos helyzetű jelentkezők 36,8%-a rendelkezett legalább egy tantárgyból sikeres emelt szintű érettségivel 2015-ben, addig a többiek 41,5%-a.

Az előzőekben már szót ejtettünk a településtípus szerinti hátrányokról, s arról, hogy 2015-ben a hátrányos helyzetűeket jelölők között még a korábbinál is magasabb arányban voltak megtalálhatók a községekben élők. Több tanulmány mutatott rá, hogy a települési hátrányt a regionális hátrányok tovább árnyalják, nem ritkán súlyosbítják (Kiss, 2008; Kiss, 2013). 2015-ben a hátrányos helyzetűek miatt többletpontra jogosultak közel 44%-át 3 megye – Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén – jelentkezői adták, s ezek az arányok nem térnek el az előző évektől. Korábbi összegzések is bemutatták, hogy a hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű jelentkezők eloszlása állandó lakóhelyüket tekintve az ország gazdasági fejlettségének, területi egyenlenségeinek megfelelően közel sem tekinthető homogénnek (Szemerszki, 2010; Szemerszki, 2012). Mostani adataink is azt mutatják, hogy a területi eloszlás egyenlenségei következtében három régió adja a hátrányos helyzetű jelentkezők több mint kétharmadát, míg a nem hátrányos helyzetű jelentkezők eloszlása – leszámítva a fővárosi jelentkezők felülreprezentáltságát – kevésbé tér el régióként. A legmagasabb hátrányos helyzetű jelentkezői aránnyal rendelkező régiók esetében a települési hátrányok is nagyobbak: a községekben érkezők adják a jelentkezők 55-65%-át, míg a megyeszékhelyeken élők legfeljebb egytizedüket.

2. ábra: A hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű jelentkezők regionális összetétele (2015)*

*az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

További vizsgálódási lehetőséget jelent a hátrányos helyzetű kistérségekből⁹⁶ érkező jelentkezők és a személyükben hátrányos helyzetű jelentkezők összevetése. Elsőként az tűnik

⁹⁶ A jelentkezési adatbázisban a lakóhely kistérségi besorolása szerepel, nem pedig a járáshoz tartozás, ezért mi is ezt a kategóriát használjuk. A kistérségek fejlettség szerinti kategóriába rendezéséhez a 311/2007. (XI. 17.) számú kormányrendeletet vettük alapul, ami a felvételi eljárás óta a 105/2015. (IV. 23.) kormányrendelettel módosult. A két térségi besorolás eltéréseit lásd a függelékben szereplő térképeken.

fel, hogy a hátrányos helyzetű kistérségek fiataljai alulreprezentáltak a felsőoktatásba jelentkezők körében. Ha figyelembe vesszük, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekben lakók a teljes lakónépesség mintegy 31%-át teszik ki, míg a jelentkezők aránya e térségekből mindössze 25%, akkor ez könnyen belátható. Ezen belül 2015-ben a leghátrányosabb helyzetű területekről érkezők még inkább alulreprezentáltak voltak, hiszen a jelentkezők 11%-át adták, miközben az országos lakossági arány e térségekben 15%. A leghátrányosabb térségekből érkezők ötöde egyébként személyében is hátrányos helyzetű, ami jelentős felülreprezentáltságot jelent, hiszen láttuk, hogy átlagosan a jelentkezők 2,6%-a volt hátrányos helyzetű. A korábbi években is ez volt megfigyelhető, 2011-ben a hátrányos helyzetű kistérségek jelentkezőinek 16,2%-a, 2013-ban ugyanezen kistérségek jelentkezőinek 15,5 százaléka minősült (személyében is) hátrányos helyzetűnek, miközben a többi jelentkező körében ugyanez az arány mindössze 4,6, illetve 3,8 százalék volt (Kiss, 2013).

3.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése

Az egyes képzési szinteket vizsgálva azt láthatjuk, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekből érkező jelentkezők az alap- és osztatlan képzéseken alul-, míg a felsőoktatási (felsőfokú) szakképzéseken felülreprezentáltak. Ugyanez igaz a személyükben hátrányos helyzetű jelentkezőkre is, ami hosszabb idősort tekintve is megállapítható. Az adatokból úgy tűnik, hogy a hátrányos helyzetért többletpontot igénylő jelentkezők bekerülési esélye az átlagosnál kicsit kedvezőbb, hiszen 2013-ban 82%-ukat, 2014-ben 76%-ukat, 2015-ben 73%-ukat felvették valahová, míg az országos arányok 78%, 71%, illetve 69% voltak (lásd 3. táblázat). Átlagos vagy egy kicsit kedvezőbb bekerülési mutatók jellemzik a csoport tagjait abban a tekintetben is, hogy 69,9%-ukat veszik fel az elsőként megjelölt helyre, s 18,2%-ukat a másodikra (az országos arány 68,0 illetve 17,7%).

A rendelkezésünkre álló adatokból nem tudjuk megmondani, hogy a felvételhez mennyiben járultak hozzá a többletpontok, s mennyiben az a tény, hogy a hátrányos helyzetűek jelentkezési stratégiái is eltérnek a többiekétől, de valószínűsíthetjük, hogy mindkettőnek szerepe van benne. A jelentkezési stratégiák szerepét mindenesetre már az is jelzi, hogy az alacsonyabb presztízsunek számító FSZ-képzésekre a bekerülési valószínűség nagyobb, mint az alapképzésekre vagy az osztatlan képzésekre, márpedig a HH jelentkezők az előbbit az átlagosnál jobban preferálják.

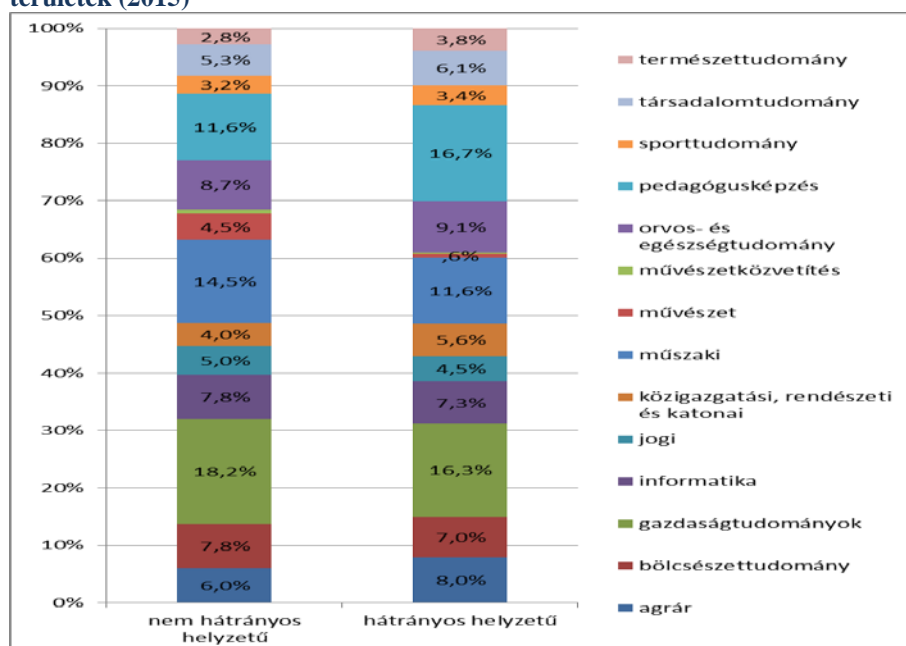
3. táblázat: A hátrányos helyzetük miatt többletpontra jogosult jelentkezők és felvettek aránya képzési szint szerint (2013-2015)*

		alapképzés	osztatlan képzés	FSZ-képzés	Összesen
2013	jelentkezők száma	4457	450	342	5249
	jelentkezők aránya (%)	6,9	5,4	9,3	6,8
	felvettek száma	3483	336	473	4292
	felvettek aránya (%)	7,0	5,8	10,4	7,2
2014	jelentkezők száma	3181	391	303	3875
	jelentkezők aránya (%)	4,5	4,1	5,7	4,6
	felvettek száma	2217	276	437	2930
	felvettek aránya (%)	4,6	4,5	7,3	4,9
2015	jelentkezők száma	1740	197	225	2162
	jelentkezők aránya (%)	2,5	1,9	3,9	2,6
	felvettek száma	1149	126	304	1579
	felvettek aránya (%)	2,5	2,0	4,7	2,7

* első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők/alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre felvettek

Ugyancsak az eltérő jelentkezési stratégiák meglétére hívja fel a figyelmet az, hogy a hátrányos helyzetük miatt többletpontot kapó jelentkezők előnyben részesítik a pedagógusképzést, az agrárképzést, a közigazgatási és rendészeti képzést, a társadalomtudományi képzést, míg az átlagosnál ritkábban választják a gazdaságtudományi és a bölcsészettudományi képzést, a műszaki képzést, de különösen a kifejezetten nehéz bekerüléssel jellemezhető művészeti képzést. Ráadásul – amennyiben többféle képzési szint is van – az adott képzési területen belül is gyakrabban választják az alacsonyabb presztízsű felsőoktatási szakképzést, s ritkábban az osztatlan képzési formákat.

2. ábra: A hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű jelentkezők jelentkezési preferenciái – képzési területek (2015)*

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

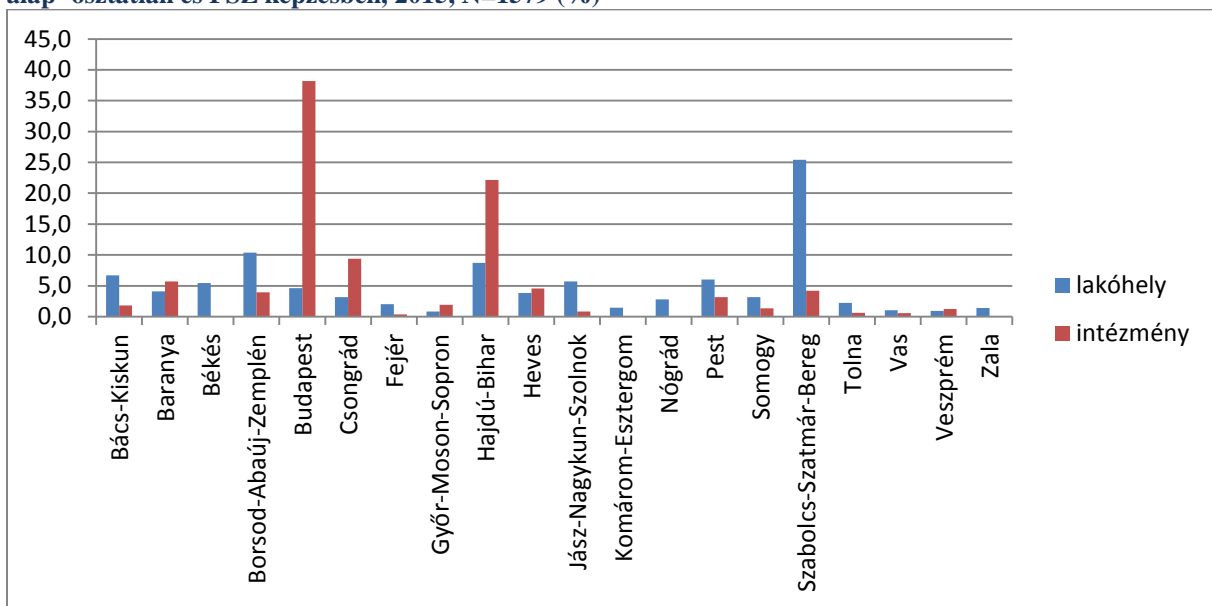
Az életkori sajátosságból is adódóan a szociális hátrányokkal rendelkező jelentkezők túlnyomó többsége nappali képzésre kéri felvételét, 2015-ben 96%-uk ezt a munkarendet jelölte meg az első helyen (a többiek körében 75,5% volt ez az arány). A felvételt tekintve ugyanezt tapasztaljuk, a hátrányos helyzetűek 96%-a nappali képzésben kezdheti meg tanulmányait. A szociális hátránnyal rendelkezők ritkábban kérik felvételüket költségtérítéses képzésekre, első helyen mindössze 3,2%-uk jelölt 2015-ben ilyen képzést, 77,9%-uk pedig az összes jelentkezési helyen csak állami ösztöndíjas formát jelölt meg (a többiek 14,9%-a első helyen is költségtérítéses képzést jelölt, s csupán 53,2%-uk ragaszkodott minden helyen az államilag finanszírozott képzéshez). Miután a különböző képzési területeken eltérő az államilag finanszírozott képzéshez való hozzáférés esélye, megnéztük azt is, hogy mely területeken jellemző az önköltséges formák iránti érdeklődés, s azt találtuk, hogy a hátrányos helyzetűek szinte csak a gazdasági és a jogi képzések esetében jelöltek önköltséges képzési lehetőséget. Mindez azt jelzi, hogy a szociálisan hátrányos helyzetűek képzésválasztását az anyagi lehetőségeik nagymértékben befolyásolják, szűkítik, jelentkezéskor igyekeznek államilag finanszírozott képzéseket választani, s elsősorban azokon a képzési területeken illetve abban a képzési formában továbbtanulni, ahol a felvételre reális esélyt látnak, s csak abban az esetben választanak nem államilag finanszírozott képzési formákat, ha a képzési területhez való ragaszkodásuk miatt erre rákényszerülnek.

Az intézményválasztás és a lakóhely összefüggéseit vizsgálva természetes módon adódik, hogy ha van az adott megyében tudományegyetem, vagy más, szélesebb képzési profillal bíró felsőoktatási intézmény, az ott lakók nagy arányban preferálják azt. Ez természetesen általában is igaz, de különösen igaz néhány olyan megyére, ahol nagy arányban vannak a hátrányos helyzetű jelentkezők, míg más megyékből a hátrányos helyzetűek éppúgy nagyobb arányban preferálnak megyén kívüli – főleg fővárosi – intézményeket, mint nem hátrányos helyzetű társaik. Ez minden bizonnyal függ az adott megye felsőoktatási kínálatától is. Összességében elmondható, hogy a hátrányos helyzetűket jelölő vidéki jelentkezők negyede az adott megyén belül kíván maradni, míg a többieknél egyötöd körüli ez az arány, ami azt jelenti, hogy a hátrányos helyzetűek jobban preferálnak egy közelebb elérhető képzési lehetőséget. Különösen igaz ez az első helyen felsőoktatási szakképzésre jelentkező hátrányos helyzetűeknél, akiknek a 38%-a megyén belül kívánt maradni 2015-ben.

A hátrányos helyzetűek szempontjából nagy megtartó erővel rendelkezik Hajdú-Bihar megye, Baranya megye, Csongrád megye, míg a szintén magas HH arányokkal rendelkező Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből, Heves és Nógrád megyéből jelentős arányban áramlanak a hátrányos helyzetű fiatalok is a főváros irányába, Szabolcs-Szatmár megyéből pedig Hajdú-Bihar megye irányába is. Mindez nyilvánvalóan összefüggésben van egy-egy térség intézményellátottságával, az ott elérhető képzések, képzési formák változatosságával. Egyben azt is jelenti azonban, hogy az egyes felsőoktatási intézményekben a hátrányos helyzetű hallgatók aránya igen eltérően alakul. Mindennek oktatáspolitikai szempontból az odaítélhető ösztöndíjak és egyéb juttatások meghatározásakor van különösen nagy jelentősége, hiszen – amennyiben a támogatások odaítélése intézményi hatáskörben történik és az odaítélés során az egyéni szociális helyzet más hallgatókhoz viszonyított relatív helyzete számít – ez könnyen vezethet országon belüli egyenlenségekhez és/vagy intézményi forráshiányhoz.

3. ábra: A hátrányos helyzetet jelölő felvettek lakóhelyének és intézményének megyék szerinti megoszlása alap- osztatlan és FSZ képzésben, 2015, N=1579 (%)^{*}

* az intézmény esetében a kar székhelye szerint, a kihelyezett tagozatokat nem vettük figyelembe

IV. FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ HALLGATÓK

4.1. A csoport létszáma, aránya

A fogyatékossgal élők többféle kedvezményben is részesülhetnek a felsőoktatásban, de a bekerülés szempontjából elsősorban a többletpontoknak van jelentős szerepük. Az idősoros adatokból úgy tűnik, hogy a 2007. évi kezdő évhez képest a későbbiekben arányaiban egyre többen voltak, akik jelölték ezt az igényt a jelentkezési lapjukon, 2014-ben és 2015-ben azonban számottevően visszaesett az e jogcímen többletpontot igénylők aránya. A kezdeti növekedést minden bizonnyal a többletpont-szerzési lehetőségnek a nagyobb ismerete okozta, a magasabb arányok tehát a jobb információáramlásnak is köszönhetőek. A fogyatékossgal élés jogcímen kapható többletpontok – de általában a többletpont-igénylések - kapcsán azonban fontos azt is látnunk, hogy a fogyatékossgal jelölése nem feltétlenül áll érdekében annak, aki a többletpontot más jogcímen is meg tudja szerezni, hiszen a fogyatékossgal szerezhető többletpontok összpontszámán belüli súlya az utóbbi években kis mértékben csökkent (míg korábban a 480 pontból 50 volt szerezhető ezen a jogcímen, addig jelenleg az 500 pontból 40 jár). Valószínűleg e hatás is tetten érhető az utolsó két év csökkenő adataiban.

A fogyatékossgal élők esetében is fontos megvizsgálni a mérítési bázis nagyságát. A köznevelésre vonatkozó statisztikai adatok azt mutatják, hogy a gimnáziumokban évente 500 fő körül, a szakközépiskolákban pedig 1000 fő körül alakul azoknak a létszáma, akik SNI-sként (sajátos nevelési igényű) végeznek. Ehhez még nagyjából ugyanilyen nagyságrendben hozzáadódnak a beilleszkedési, tanulási, magatartási zavarral küzdők. Ehhez képest 2015-ben 463 olyan személy volt az adatbázisban, aki 2015-ben végzett és többletpontra tartott igényt e jogcímen.

4. táblázat: A fogyatékoság jogcímén többletpontra jogosult jelentkezők száma és aránya az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők esetében (2007-2015)

Év	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fogyatékosággal élő jelentkezők	1284	1338	1710	1566	2009	1624	1289	858	972
Összes jelentkező	100515	90992	110253	116145	115452	88770	76900	84941	84724
Fogyatékosággal élő jelentkezők (%)	1,3	1,5	1,6	1,3	1,7	1,8	1,7	1,0	1,1

4.2. A csoport összetétele

A fogyatékoság miatt többletpontra igényt tartók gyakrabban kerülnek ki a férfiak közül (2013-ban 56%-uk, 2015-ben pedig 61%-uk volt férfi), holott összességében a felsőoktatási jelentkezésekben női többlet figyelhető meg. Bár vannak közöttük, akik már rendelkeznek diplomával, vagy a jelentkezés idején is hallgatók voltak, esetükben ez kevésbé gyakori, mint a többiek körében. Az életkor szerinti összetétel azt mutatja, hogy a tipikus jelentkező közülük 19-21 éves, de mind a 18 évesek, mind a 30 év feletti aránya alacsonyabb a többiekéhez képest. Ennek ellenére a továbbtanulás jellemzően az érettségi évében vagy az azt követő 1-2 éven belül megvalósul, ami arra utal, hogy fogyatékosággal rendelkezők egy része a megelőző iskolai szintet az átlagosnál később fejezi be.

A többséghez hasonlóan ugyanakkor ők is leginkább nappali képzési formában szerzik meg az érettségit, s a középiskola típusa is jellemzően gimnázium. Ritkábban érkeznek két tannyelvű iskolából, s csaknem háromnegyedük nem rendelkezik nyelvvizsgával (az országos átlag 54-55% körüli). A sikeres emelt szintű érettségi tekintetében is hátrányuk mutatkozik: 2013-ban 31,9%-uk, 2015-ben 34,4%-uk rendelkezett ilyennel. A fogyatékoságot jelölők valamivel nagyobb arányban laknak nagyobb városokban (elsősorban megyeszékhelyeken), egyéb területi, regionális sajátosság azonban nem jellemző.

4.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése

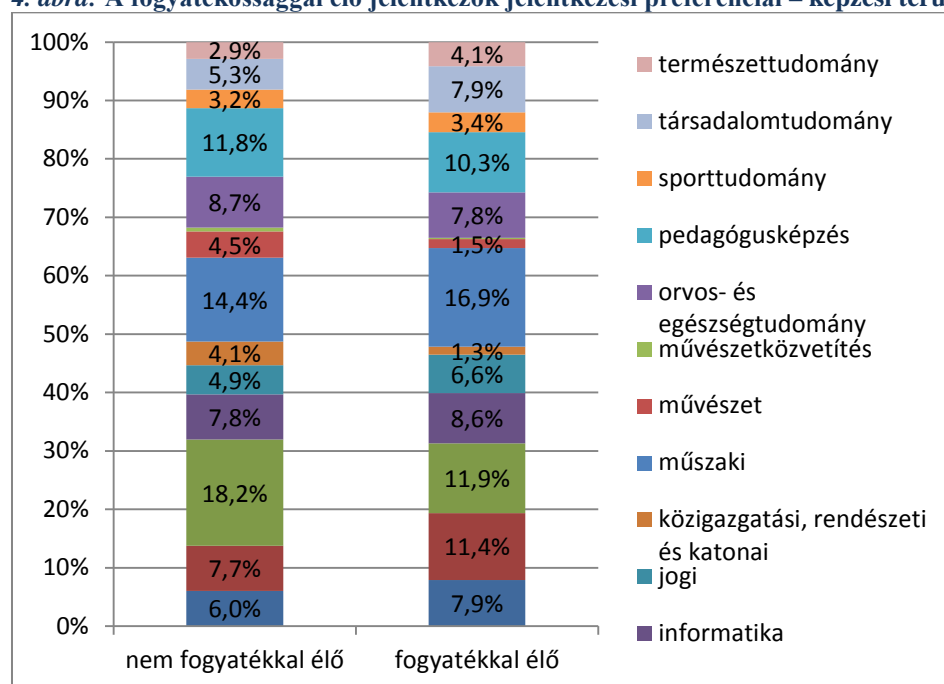
A fogyatékosággal élő jelentkezők 2015-ben átlagosan 3,8 képzést (intézmény, szak, forma, finanszírozás, munkarend különböző kombinációit) jelöltek meg, míg a többiek 3,6-et. Első helyen jellemzően nappali képzési formákat (82,1%), illetve államilag finanszírozott képzést (91,6%) választanak, de – valamennyi jelentkezési helyet figyelembe véve - 42%-uk volt megengedő az önköltséges formával szemben is, 57,8%-uk viszont kizárólag államilag finanszírozott képzéshez ragaszkodott 2015-ben.

A célcsoport tagjai előnyben részesítik a nappali munkarendű képzéseket, 2015-ben 82%-uk ezt a képzési formát jelölte meg az első helyen (az országos átlag 76% volt). Jelentősebb még azoknak az aránya, akik a levelező képzést preferálják (17%). A felvételi döntés nagyjából ennek megfelelő: 83,6%-uk jutott be 2015-ben nappali képzésre, s 16,3%-uk levelezőre.

Ugyancsak megfigyelhető, hogy a fogyatékosággal élő jelentkezők felülreprezentáltak a bölcsészettudományi, a társadalomtudományi, a jogi és a műszaki képzési területekre

jelentkezők között, ezeken belül viszont nem jellemző, hogy kifejezetten az alacsonyabb presztízsű képzési formákat részesítsék előnyben.

4. ábra: A fogyatékkal élő jelentkezők jelentkezési preferenciái – képzési területek (2015)*

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

Amint az előzőekben is utaltunk rá, a fogyatékkal élő jelentkezők nagyjából ugyanolyan eséllyel kerülnek felvételre, mint a többi jelentkező, amit az is mutat, hogy a jelentkezőkön belüli arányuk és a felvetteken belüli arányuk alig tér el, s ugyanígy abban sincs eltérés, hogy 71%-ukat veszik fel az elsőként megjelölt helyre.

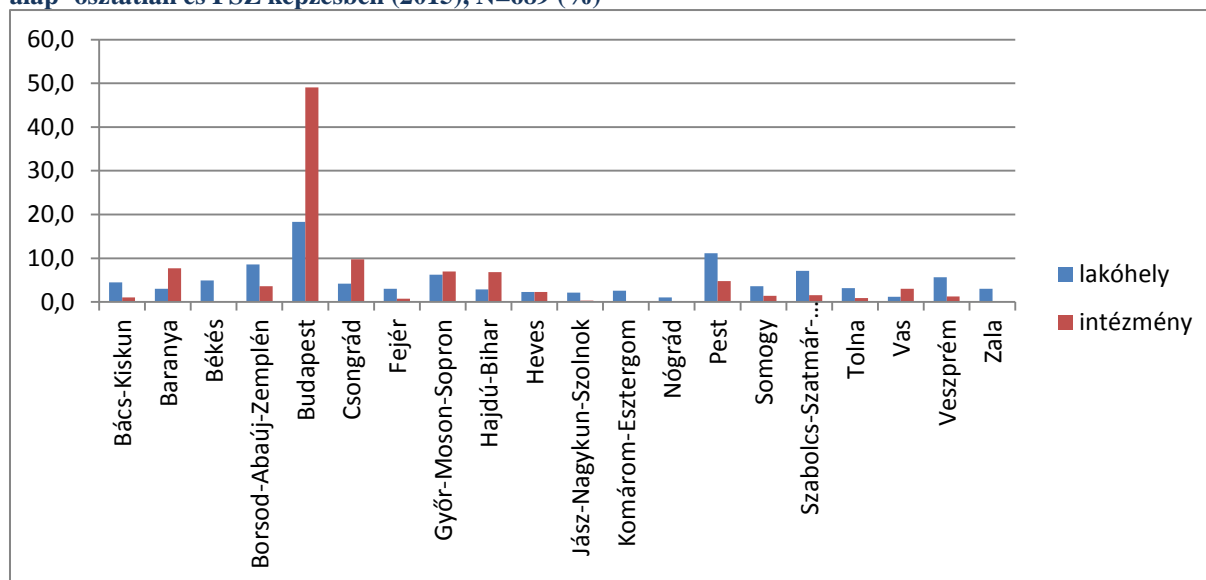
5. táblázat: A fogyatékoság miatt többletpontra jogosult jelentkezők és felvettek aránya képzési szint szerint (2013–2015)*

		alapképzés	osztatlan képzés	FSZ-képzés	Összesen
2013	jelentkezők száma	1074	104	111	1289
	jelentkezők aránya (%)	1,7	1,3	3,0	1,7
	felvettek száma	813	73	133	1019
	felvettek aránya (%)	1,6	1,3	2,9	1,7
2014	jelentkezők száma	732	57	69	858
	jelentkezők aránya (%)	1,0	0,6	1,3	1,0
	felvettek száma	482	48	84	614
	felvettek aránya (%)	1,0	0,8	1,4	1,0
2015	jelentkezők száma	787	93	92	972
	jelentkezők aránya (%)	1,1	0,9	1,6	1,1
	felvettek száma	514	62	113	689
	felvettek aránya (%)	1,1	1,0	1,7	1,2

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők/alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre felvettek

Míg a hátrányos helyzetűeknél azt találtuk, hogy nagyobb arányban kívánnak lakóhelyük közelében maradni, mint a nem hátrányos helyzetű társaik, a fogyatékossgal élők esetében nem látszik érvényesülni ez a szempont. A fővárosi intézmények mellett különösen a nagyobb vidéki egyetemi városok intézményei (PTE, SZTE, DE, NYME) fogadnak jelentősebb számban fogyatékossgal élő fiatalokat.

5. ábra: A fogyatékossgat jelölő felvettek lakóhelyének és intézményének megyék szerinti megoszlása alap- osztatlan és FSZ képzésben (2015), N=689 (%)*

* az intézmény esetében a kar székhelye szerint, a kihelyezett tagozatokat nem vettük figyelembe

V. KISGYERMEKET NEVELŐ HALLGATÓK

5.1. A csoport létszáma, aránya

A gyermeket nevelők közül a jelentkezés időszakában gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülők kaphatnak többletpontot. Az e jogcímen többletpontot igénylők száma és aránya 2007-ben volt a legmagasabb, azóta a létszámok alacsonyabbak, az arányok pedig 1% körül mozognak.

6. táblázat: A gyermeknevelés jogcímen többletpontra jogosult jelentkezők száma és aránya az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők esetében (2007-2015)

Év	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
kisgyermeket nevelő jelentkezők	1505	1126	1333	1454	1451	933	687	731	630
Összes jelentkező	100515	90992	110253	116145	115452	88770	76900	84941	84724
kisgyermeket nevelő jelentkezők (%)	1,5	1,2	1,2	1,3	1,3	1,1	1,1	0,9	0,7

5.2. A csoport összetétele

Az e jogcímen többletpontra igényt tartók néhány kivétellel nők, a férfiak aránya mindössze 3-3,7% volt az elmúlt 3 évben. További jellegzetesség a csoport tagjait tekintve, hogy közel

egyharmaduk már rendelkezik felsőfokú végzettséggel vagy jelenleg is hallgató. Ezt mutatja életkoruk is: a csoport tagjai jellemzően 30 év feletti (2013: 64,6%, 2014: 62,0%, 2015: 61,9%), de a többiek is túlnyomórészt a 27-30 évesek csoportjába tartoznak. Már ez utóbbi két jellemző is jól jelzi, hogy a kisgyermeket nevelők és felsőfokú továbbtanulásra jelentkezők csoportján belül legalább két jellegzetes csoportot különíthető el: azoké, akik már legalább egy diploma vagy megkezdett felsőfokú tanulmányok birtokában vállalkoznak további felsőfokú tanulmányokra, s azoké, akiknél a felsőoktatásban való részvétel egyfajta késői, második esélyként funkcionál. Azok, akik már rendelkeznek korábbi felsőoktatási tapasztalattal, jellemzően idősebbek, átlagéletkoruk 35,3 év, míg a másik csoport tagjainál 31,6 évet találunk. Ezek az értékek azonban magasabbak, mint a nem kisgyermekeseké, ahol a diplomával már rendelkezők átlagéletkora ugyan szintén magas, 37,1 év, viszont a diplomával még nem rendelkezők esetében mindössze 22 év.

Az életkori sajátosságoknak és a korábbi felsőoktatási tapasztalatoknak megfelelően azt találjuk, hogy míg a már diplomával rendelkező kisgyermekesek sok tekintetben hasonlítanak a kisgyermekkel nem rendelkező, de már felsőfokú végzettséggel rendelkezők csoportjára (hasonló arányban vannak közöttük a gimnáziumokban érettségizettek, rendelkeznek nyelvvizsgával), a felsőoktatásba „második esélyként” bekapcsolódni vágyó kisgyermekesek hátrányosabb kiinduló helyzettel jellemezhetők: alacsonyabb körökben a gimnáziumokban, illetve a nappali képzésben érettségizettek aránya, s érettségijüket jellemzően nem az utóbbi 5 év során szerezték. Mindössze 29%-uk rendelkezik nyelvvizsgával, s alig egytizedük emelt szintű érettségivel. Esetükben tehát a bekerülési esélyeket növelő többletpontok közül a teljesítmény alapú többletpontoknak kisebb a szerepük, míg az előnyben részesítés jogcímén kaptak minden bizonnyal erőteljesebben számítanak a felvétel során.

7. táblázat: A kisgyermekesek többletpontjára jogosult jelentkezők összetétele az előzetes felsőfokú tanulmányok szerint (2015)*

		átlag-életkor (év)	gimnázium-ban végzett ^a (%)	nappali képzésben érettségizett (%)	érettségi éve (%)			rendelkezik nyelv-vizsgával (%)	rendelkezik emelt szintű érettségivel (%)
					2005 előtt	2005-2010	2011-2015		
kisgyermekesek többletpontját igénylő	felsőfokú végzettséggel rendelkezik/hallgató	35,3	60,1	95,9	95,9	4,1	0,0	71,3	2,3
	nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel	31,6	48,2	81,9	52,3	34,6	13,1	29,4	11,3
nem igényelt többletpontot e jogcímen	felsőfokú végzettséggel rendelkezik/hallgató	37,1	62,0	91,0	93,4	6,5	0,1	65,7	4,1
	nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel	22,1	63,3	96,1	7,2	12,5	80,3	44,4	42,5

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

^{a)} ide értve a két tannyelvű gimnáziumokat is

A kisgyermekesek csoportjának településtípus szerinti összetétele csak kis mértékben tér el a többi jelentkezőétől: a második esély típusú tanulmányokra jelentkezők ugyan valamivel gyakrabban laknak kisebb településeken és hátrányos helyzetű térségekben, de a második

végzettségüket megszerezni kívánók esetében ez nincs így, sőt, ők – hasonlóan a többi, második végzettséget szerezni szándékozóhoz - éppen inkább kedvezőbb térségekben laknak, s gyakrabban élnek nagyobb városokban.

8. táblázat: A kisgyermekesek többletpontjára jogosult jelentkezők a lakóhely településtípusa szerint (2015)*

		településtípus					gazdasági-társadalmi fejlettség ^{a)}		
		főváros	megyeszékhely, megyei jogú város	egyéb város	község	külföld	hátrányos helyzetű kistérség	nem hátrányos helyzetű kistérség	külföld
kisgyermekesek többletpontját igénylő	felsőfokú végzettséggel rendelkezik/ hallgató	25,1	22,2	27,5	25,1	0,0	17,0	83,0	0,0
	nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel	18,5	19,6	32,5	29,4	0,0	31,0	69,0	0,0
nem igényelt többletpontot e jogcímen	felsőfokú végzettséggel rendelkezik/ hallgató	25,0	23,4	30,3	20,9	0,4	21,7	77,9	0,4
	nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel	17,9	21,9	30,2	27,2	2,8	25,1	72,1	2,8

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

^{a)} A kistérségek fejlettség szerinti kategóriába rendezéséhez a 311/2007. (XI. 17.) számú kormányrendeletet vettük alapul.

5.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése

Amint arra már összetételük alapján is következtethetünk, a kisgyermeket nevelők, s e jogcímen többletpontra igényt tartók jelentkezési stratégiái gyökeresen eltérnek az előzőekben vizsgált két csoporttól, a szociális hátrányokkal rendelkezőktől és a fogyatékossgal élőktől. Ráadásul a kisgyermekesek körén belül továbbra is érdemes megkülönböztetnünk azt a két csoportot, amelyik az első diplomáért kíván tovább tanulni, s azt, amelyik a második felsőfokú végzettséget célozza meg. Az első ilyen sajátosság a beadott jelentkezések száma: az első diplomáért tanulni kívánó gyes, gyed stb. jogcímen többletpontot igénylők átlagosan 3,1 jelentkezési helyet jelöltek meg (a jogcímre nem jogosultak körében 3,6 az átlagérték), míg a második végzettséget szerezni kívánók esetében 2,5 ez a szám (a jogcímre nem jogosultak esetében ugyancsak 2,5).

A másik fontos jellemző, hogy a munkarend tekintetében a kisgyermekes jelentkezők döntő hányada levelező tagozatos képzési formát választ, kevesebb, mint egytizedük jelölt meg első helyen nappali képzési formát. Különösen az első diplomáért felvételizők körében szembetűnő ez az eltérés, s jól jelzi, hogy eltérő életkörülményekkel, motivációkkal és ennek megfelelően eltérő stratégiával állunk szemben. A legtöbben alapképzést jelölnek meg első helyen, osztatlan képzést a kisgyermekesek – talán a képzések hossza miatt is – jóval kisebb arányban választanak. Különbözőek a finanszírozási formák szerinti preferenciák is: bár

abban nincs semmi meglepő, hogy első helyen a kisgyermekesek éppúgy, mint a többiek államilag finanszírozott képzést jelölnek meg, az adatokból az is kirajzolódik, hogy a gyese- nyeden lévők fele csak államilag finanszírozott képzést választ, különösen azok, akik első diplomájukért tanulnának (51,6%). A felsőfokú tanulmányokat korábban már folytatók esetében az 1-10. helyek összességét tekintve a kizárólag államilag finanszírozott képzést megjelölők aránya alacsonyabb (37,4%) volt, amihez valószínűleg hozzájárulhat az a tény is, hogy ők a 12 féléves keretük egy részét már kimerítették.

9. táblázat: A kisgyermekesek többletpontjára jogosultak első helyes jelentkezése (2015)*

		képzési szint			munkarend		finanszírozás	
		alap- képzés	osztatlan képzés	FSZ- képzés	nappali	részidős	államilag finanszí- rozott	költség- térítéses
kisgyermekesek többletpontját igénylő	felsőfokú végzettséggel rendelkezik/ hallgató	90,1	6,4	3,5	5,3	94,7	78,4	21,6
	nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel	89,3	3,3	7,4	10,2	89,8	87,4	12,6
nem igényelt többletpontot e jogcímen	felsőfokú végzettséggel rendelkezik/ hallgató	79,7	15,1	5,2	7,6	92,4	56,1	43,9
	nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel	81,0	12,0	6,9	78,4	21,6	86,2	13,8

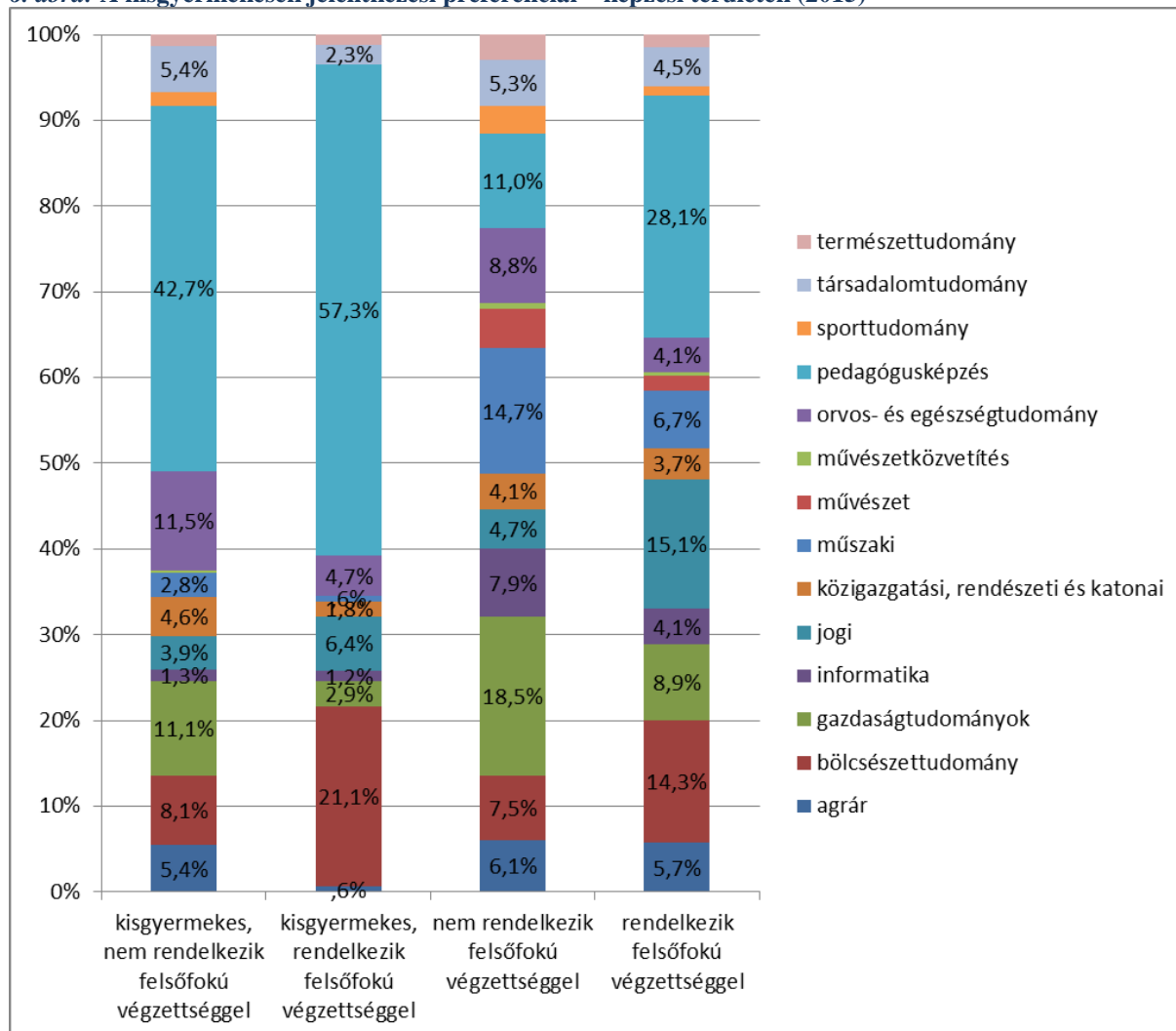
* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

A képzési területeket vizsgálva feltűnő a pedagógusképzési terület magas aránya: az első diplomáért indulók 43%-a, a már felsőfokú tanulmányokat folytatók 57%-a erre a képzési területre jelentkezett első helyen. Miután a jelentkezések többsége alapképzésre irányul, a pedagógusképzés esetében sincs ez másként: 2015-ben a kisgyermekesek közül még az első diplomáért tanulóknak is mindössze 2,6%-a választotta az osztatlan képzési szintet ezen a területen, míg a gyermekkel nem rendelkező első diplomáért tanulók több mint negyede (26,3%). Ez az egyébként kisebb gyakorisággal megjelölt orvos- és egészségügyi területen is így van, az osztatlan képzési formákat csak nagyon kevesen választják, a társadalomtudományi és a gazdaságtudományi képzések közül pedig az FSZ képzések is népszerűbbek a kisgyermekesek körében, mint a gyermekkel nem rendelkezők esetében. Mindezek tehát azt mutatják, hogy a kisgyermekkel rendelkezők jellemzően rövidebb képzési idejű képzéseket választanak, s nagyon gyakran – nyilvánvalóan az egyéni élethelyzetükből is adódóan – olyan ún. segítő jellegű képzéseket, amely a nők szakválasztására egyébként is sokszor jellemző.⁹⁷

⁹⁷ Az országos adatokat vizsgálva megfigyelhető, hogy 2015-ben az érettségire épülő képzéseknél a nők 18,5%-a jelölte meg első helyen a pedagógusképzési területet, 12,2%-uk az orvos- és egészségügyi területhez tartozó szakot, 20,7%-uk valamilyen gazdasági képzést, míg 10,2%-uk bölcsészettudományi képzést. A férfiak körében ezek az arányok rendre 3,6%, 4,5%, 15,0% és 4,8% voltak.

6. ábra: A kisgyermekesek jelentkezési preferenciái – képzési területek (2015)*

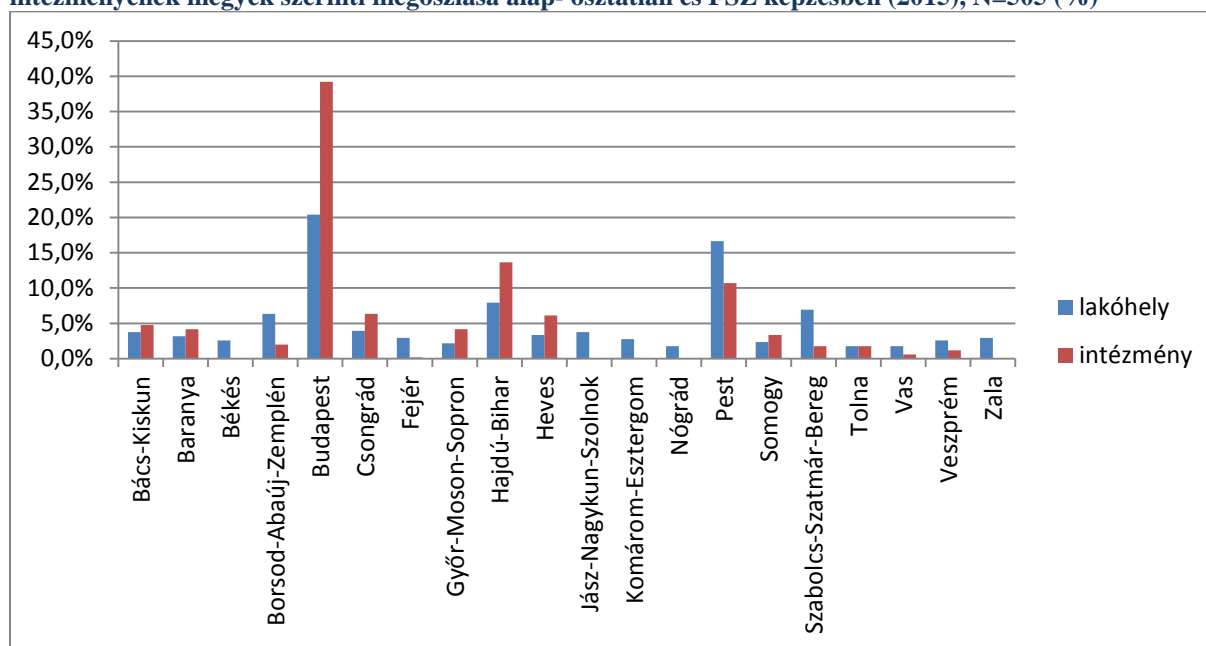
* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

Ez azonban komoly, munkaerő-piaci esélykülönbségeket is felvet, nem feltétlenül az elhelyezkedés tekintetében, hanem sokkal inkább a fizetések vonatkozásában, hiszen a pedagógusok és az egészségügyben dolgozók, továbbá a bölcsészettudományi végzettséget szerettek fizetése még mindig az alacsonyabbak közé tartozik.⁹⁸

A kisgyermekesek intézmény- és szakválasztását befolyásolja az is, hogy az adatok szerint igyekeznek a lakóhelyhez közelebbi képzést választani. Az átlagosnál többen vannak, akik első helyen olyan képzést jelöltek meg, amelyikhez nincs szükség a megye vagy a főváros határainak átlépésére (38,6%), vagy törekszenek arra, hogy ne kelljen messzire utazniuk. Nyilvánvalóan ez a többi választási szempontot is figyelembe véve csak korlátozottan lehetséges, de a nagyobb egyetemi centrumok közelében élők jó eséllyel találnak számukra megfelelő képzést a környéken. A felvettek lakóhelye és az intézmény székhelye szerinti megyénkénti megoszlás tehát valamelyest eltér, de leginkább a főváros és a nagyobb vidéki egyetemi centrumokban elérhető képzési lehetőségek miatt.

⁹⁸ Lásd például a pályakövetési vizsgálatok eredményei közül az Átlagjövedelmek képzési területenként Magyarországon foglalkoztatottak körében c. ábrát a DPR eredményeit bemutató gyorsjelentésben (Veroszta, 2014) http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR_gyorsjelentés_2013.pdf.

7. ábra: A kisgyermekük nevelése jogcímén többletpontra igényt tartó felvettek lakóhelyének és intézményének megyék szerinti megoszlása alap- osztatlan és FSZ képzésben (2015), N=505 (%)*

* az intézmény esetében a kar székhelye szerint, a kihelyezett tagozatokat nem vettük figyelembe

A kisgyermekesek által kapható többletpontok összességében minden bizonyosan hozzájárulnak ahhoz, hogy e csoport tagjai az átlagosnak megfelelő eséllyel nyerjenek felvételt a felsőoktatásba. Az emelt szintű érettségi és a nyelvvizsga révén megszerezhető többletpontok hiányának kompenzálása ugyanis sok esetben esélyt teremt, még akkor is, ha láthattuk, hogy a kisgyermekes jelentkezők jelentkezési stratégiájuk révén maguk is tevékenyen hozzájárulnak sikeres felvételükhöz: olyan képzési formákat és olyan szakokat választanak, ahová magasabbak a bekerülési esélyek, s esetenként a költségtérítést is vállalják. A felsőoktatásba közülük bekerültek 84%-át tehát az elsőként megjelölt helyre veszik fel (a nem kisgyermekesek körében 68% ez az arány), amihez persze az is szükséges, hogy a felvettek 91,5%-a levelező képzésben tanuljon tovább, s egyötödük vállalja a költségtérítést.

10. táblázat: A gyermeknevelésért többletpontra jogosult jelentkezők és felvettek aránya képzési szint szerint (2013–2015)*

		alapképzés	osztatlan képzés	FSZ képzés	Összesen
2013	jelentkezők száma	509	32	50	591
	jelentkezők aránya (%)	0,8	0,4	1,4	0,8
	felvettek száma	386	27	49	462
	felvettek aránya (%)	0,8	0,5	1,1	0,8
2014	jelentkezők száma	634	35	62	731
	jelentkezők aránya (%)	0,9	0,4	1,2	0,9
	felvettek száma	464	19	74	557
	felvettek aránya (%)	1,0	0,3	1,2	0,9
2015	jelentkezők száma	564	26	40	630
	jelentkezők aránya (%)	0,8	0,3	0,7	0,7
	felvettek száma	436	19	50	505
	felvettek aránya (%)	1,0	0,3	0,8	0,9

* első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők/alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre felvettek

VI. HATÁRON TÚLI HALLGATÓK

6.1. A csoport létszáma, aránya

A határon túli hallgatók beazonosításához a felvételi adatbázisban az állampolgárság adatot használhatjuk, ugyanakkor az azonosítás országonként nem, csupán országcsoportok szerint lehetséges. A 11. táblázatban feltüntetett adatsorok közül a szomszédos államok állampolgárait tekintjük határon túli magyaroknak, bár a kettős állampolgárság miatt ez az adat nem teljesen megbízható. Összességében a jelentkezők mintegy 2%-a tekinthető szomszédos államokbelinek, erre azonban 2012-ig csupán a későbbi adatok alapján következtethetünk, hiszen 2012-ig az uniós országokból jelentkezőkön belül nem voltak elkülönítve a szomszédos államokban élők. 2013-tól lehetőség van arra, hogy az uniós országokban élő szomszédos államokbeli fiatalokat és a nem uniós országokban élő szomszédos államokbeli fiatalokat külön-külön is megvizsgáljuk.

Nehézséget jelent ugyanakkor az összehasonlítható adatok kinyerése során, hogy a külföldi jelentkezők egy része végül nem Magyarországon, hanem valamely magyarországi egyetem/főiskola kihelyezett képzésén kezdi meg tanulmányait.⁹⁹

11. táblázat: A külföldi jelentkezők száma és aránya az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők esetében (2007–2015)

Év	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
szomszédos, nem EU/EGT-országban élő	630	585	753	860	878	654	725	720	830
szomszédos, EU/EGT-országban élő	1603	1522	1616	1758	1750	1201	964	974	1028
egyéb EU-országban élő							70	67	69
egyéb külföldi	150	118	143	169	193	141	163	174	115
Összes jelentkező	100515	90992	110253	116145	115452	88770	76900	84941	84724
szomszédos, nem EU/EGT-országban élő (%)	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,9	0,8	1,0
szomszédos, EU/EGT-országban élő (%)	1,6	1,7	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,1	1,2
egyéb EU-országban élő (%)							0,1	0,1	0,1
egyéb külföldi (%)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1

6.2. A csoport összetétele

A határon túli, érettségi utáni képzési formára jelentkezők között összességében nagyjából ugyanolyan arányban vannak a nők és a férfiak, mint a többi jelentkező esetében, a csoporton

⁹⁹ 2015-ben a szomszédos nem uniós országokból érkező hallgatók közül ez 118 főt jelentett, a szomszédos uniós országokból érkezők közül pedig 143 főt.

belül azonban az EU-s országokból jelentkezők körében enyhén magasabb a nők aránya (55,6%), mint a nem EU-s országokból érkezők körében (54,5%), s ez nem csupán 2015-ben, hanem az ezt megelőző két évben is megfigyelhető volt.

A jelentkezők életkorát vizsgálva feltűnő, hogy a határon túliak fiatalabbak az összes jelentkező átlagánál, különösen a szomszédos, nem EU-tagállamból érkezők, akiknek egynegyede 18 éves, további 40-45%-a pedig 19 éves volt jelentkezéskor (csak összehasonlításképpen: 2015-ben a magyar állampolgársággal rendelkező jelentkezők 7,4%-a volt 18 éves és 29,5%-uk 19 éves). Itt minden bizonnyal a származási országok eltérő közoktatási rendszere érhető tetten. A szomszédos államok polgáraként magyar felsőoktatási intézményekbe jelentkezők közül szinte senki sem rendelkezik felsőfokú végzettséggel, vagy megelőző tanulmányokkal, bár ez összességében is csupán az érettségi utáni képzésre jelentkezők 2,9%-ára jellemző. Mindezekből már következik, hogy a határon túliak – különösen a szomszédos, nem EU-államokból érkezők – esetében jóval magasabb azoknak az aránya, akik az érettségi évében jelentkeznek magyarországi intézményekbe. Az ezekből az országokból (Szerbia, Ukrajna) jelentkezők között viszont alig vannak olyanok, akik 5 évnél régebben érettségiztek, míg a szomszédos EU-tagállamok (Románia, Szlovákia, Szlovénia és újabban Horvátország) jelentkezői között csaknem egyötöd azoknak az aránya, akik 5 éve vagy annál régebben végezték középiskolai tanulmányaikat, s ezzel közelítenek a hazai arányokhoz.

12. táblázat: A határon túli jelentkezők összetétele az érettségi éve szerint (2013–2015)*

Az érettségi éve		a jelentkezés évében	egy évvel korábban	két évvel korábban	három évvel korábban	négy évvel korábban	ennél régebben
2013	szomszédos, nem EU-országból jelentkező	61,8	18,7	6,5	3,7	2,1	7,2
	szomszédos, EU-országból jelentkező	49,9	14,8	7,5	5,2	3,1	19,5
	nem határon túli jelentkező	53,3	9,7	8,2	5,2	2,6	21,0
2014	szomszédos, nem EU-országból jelentkező	63,2	16,4	6,0	3,6	1,9	8,9
	szomszédos, EU-országból jelentkező	50,1	10,4	6,2	5,0	5,7	22,6
	nem határon túli jelentkező	50,5	9,0	8,4	5,7	4,3	22,1
2015	szomszédos, nem EU-országból jelentkező	67,0	14,0	6,7	2,9	1,9	7,4
	szomszédos, EU-országból jelentkező	58,3	11,8	6,4	3,6	3,6	16,3
	nem határon túli jelentkező	49,3	10,6	7,5	5,6	4,4	22,7

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

A határon túli jelentkezők túlnyomó része külföldi középiskolában érettségizett, de 8%-uk (zömében a szomszédos EU-államok állampolgárai) magyarországi gimnáziumot vagy szakközépiskolát jelölt meg. Ehhez jellemzően magyarországi lakcím is társul, de nem minden esetben, hiszen a két dolog nem feltétlenül esik össze időben, illetve egyébként is elválhat például a határ mentén lakók esetében.

Az emelt szintű érettségi tekintetében nem, de a nyelvvizsgákat tekintve előnyben vannak a határon túlról érkezők: mind a szomszédos EU-országokból jelentkezők, mind a szomszédos nem EU-országokból jelentkezők magasabb arányban jeleztek legalább középszintű nyelvvizsgát (2015-ben a magyarországi intézményekbe jelentkezők 81%-a illetve 91%-a, szemben az itthoniak 44%-os arányával), ami a hazai felvételi rendszerben többletpontok szerzésére ad lehetőséget. Amint már írtuk, a felvételi eljárásban szintén pluszpontot érő emelt szintű érettséggel viszont alacsonyabb arányban találkozhatunk a határon túliak körében. Ez nem csupán a többletpontok miatt érdekes azonban, hanem azért is, mert a felvételi eljárások szigorodása következtében egyre több képzésnél követelnek meg emelt szintű érettségit valamely tantárgyból. Valószínűleg ennek is betudható, hogy az emelt szintű érettségek aránya nem csak a magyar hallgatók körében, hanem a határon túliak körében is nő, 2015-ben már 25%-uk rendelkezett ilyenekkel. A két csoport (az EU-országokból érkezők és a nem EU-országokból érkezők) azonban ebben a tekintetben élesen elválják: valamennyi évben sokkal kedvezőbb helyzetben vannak azok, akik valamely szomszédos EU-országból jelentkeznek magyarországi továbbtanulásra. 2015-ben az ilyen jelentkezők körében a legalább egy tárgyból tett emelt szintű érettségi vizsga aránya például már 43% volt, ami megegyezik a magyar jelentkezők átlagával (41,7%), míg a nem EU-országokból érkezőké mindössze 3%. Mindez valószínűleg jelentős mértékben befolyásolja a magyarországi továbbtanulási esélyeket, nem csupán a többletpontok miatt, hanem azért is, mert emelt szintű érettségi hiányában a szomszédos nem EU-országokból érkezők automatikusan kizáródnak bizonyos képzésekből.

6.3. A csoporthoz tartozók jelentkezési sajátosságai és felsőoktatásba való bekerülése

A határon túli magyarok esetében a jelentkezési preferenciákat és a felvételi esélyeket az összevethetőség érdekében csak a Magyarországon folytatni kívánt képzésekre vizsgáljuk. Megemlítjük azért, hogy a magyarországi felsőoktatási intézmények határon túlra kihelyezett képzéseire összesen 293 fő adta be jelentkezését 2015-ben, akik között 32 fő magyar állampolgár volt. A jelentkezők mindegyike felvételt nyert, mindenki alapképzésre és túlnyomó többségük államilag finanszírozott formában kezdhette meg tanulmányait. A képzések jellemzően levelező tagozaton folynak, 55%-os arányban agrár képzési területen, de jelentős még a gazdaságtudományok (28%) aránya is. Ezen kívül műszaki képzés és pedagógusképzés színesíti a palettát. A képzések közül három található Ukrajnában (a felvettek 20%-a), kettő Zentán (20%), a többi pedig Románia valamely magyarok által is lakott településén (60%).

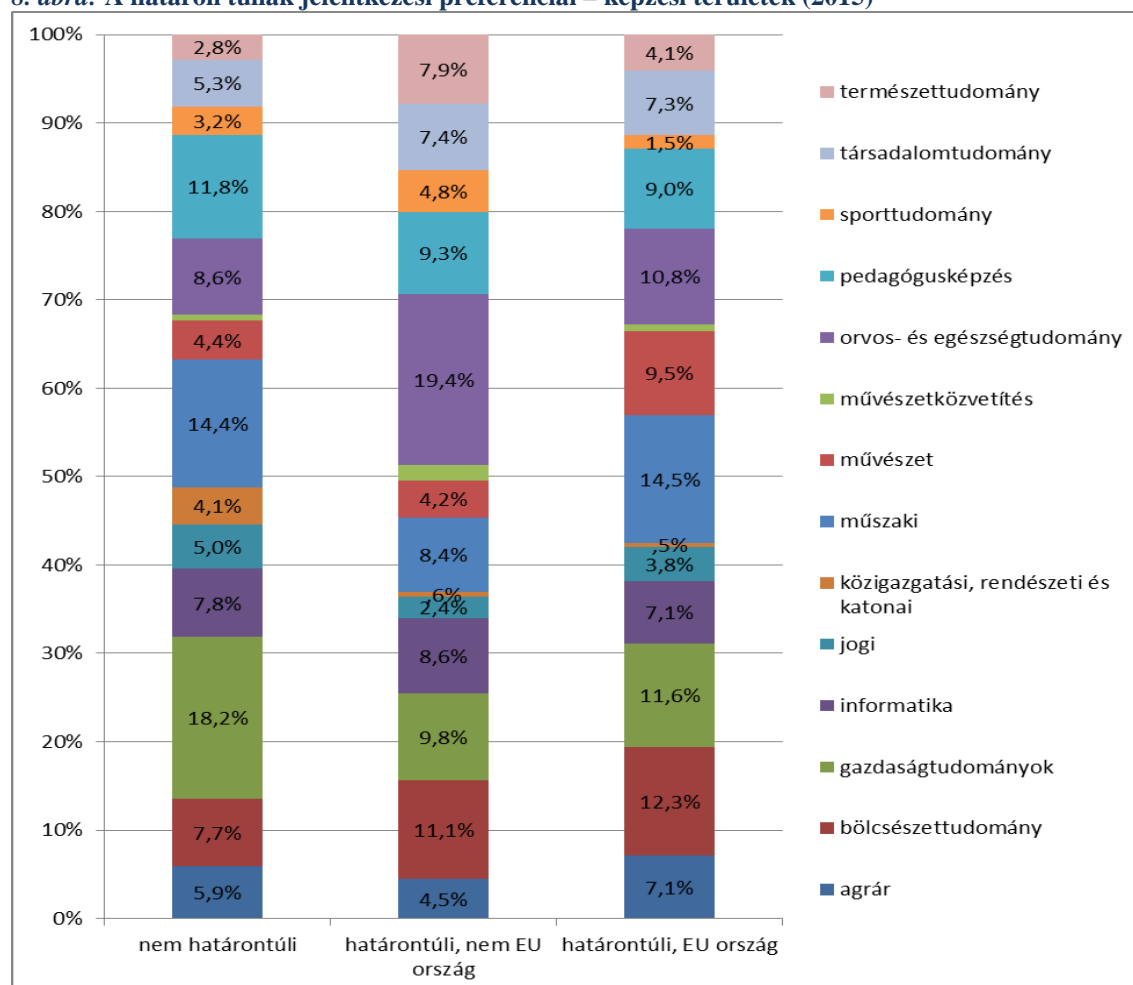
Visszatérve a Magyarországon folyó képzésekre, megállapítható, hogy a hazánkban továbbtanulni szándékozó határon túliakat valamivel alacsonyabb jelentkezési hely szám jellemzi, mint a magyarországiakat, átlagosan 3,5 helyre adták be jelentkezésüket 2015-ben (a többiek átlaga 3,6). A tipikus szám a 3 megjelölt intézmény, szak, illetve képzéstípus kombinációja (49,8%), ahogy egyébként ez a magyarországi jelentkezők esetében is megfigyelhető (42,6%).

A szomszédos államokban élők közel kilenctizede (az EU-országok állampolgárainak 88%, a nem EU-országokból származók 96%-a) tavalay nappali képzésre adta be első helyen a

jelentkezését, míg a magyarországi jelentkezők 76%-a. A képzési szintet tekintve jelentős eltérést jelent, hogy a határon túliak alig választják a felsőoktatási szakképzést, 84%-uk alapképzést, 14%-uk pedig osztatlan képzést jelölt meg első helyen, s ebben a tekintetben a két országcsoporthoz fiataljai között nincs eltérés. A finanszírozási formát tekintve némi különbséget jelent az, hogy 2015-ben a szomszédos nem uniós országokból származók 97,1%-a, míg a szomszédos EU-országokból származók 88,9%-a államilag finanszírozott magyarországi képzést választott első helyen. Ehhez a legtöbben valamennyi jelentkezési helyen ragaszkodtak is: a nem EU-országok jelentkezőinek 78,2%-a, a szomszédos EU-országok jelentkezőinek 59,1%-a csak államilag finanszírozott képzést jelölt meg, ami a magyar állampolgárok 53,6%-ára volt jellemző csupán.

A határon túli magyar fiatalok képzési terület-választása ország-csoportonként némileg eltér, ami valószínűleg összefüggésben van az állampolgárság szerinti ország magyar nyelvű felsőoktatási kínálatával. A szomszédos, nem uniós országok magyar fiataljai az átlagnál gyakrabban választják az egészségügyi és orvosi képzést, de a természettudományok, bölcsészettudományok és a társadalomtudományok iránti érdeklődésük is nagyobb. A szomszédos EU-országok fiataljai jelentkezési preferenciáikat tekintve kevésbé térnek el az anyaországi fiataloktól, bár a művészeti képzések iránt kimagasló az érdeklődésük.

8. ábra: A határon túliak jelentkezési preferenciái – képzési területek (2015)*

* az első helyen alap- osztatlan vagy FSZ képzésekre jelentkezők körében

Amennyiben a felvételeket is figyelembe vesszük, az arányok nem módosulnak lényegesen, ami azt jelenti, hogy a legtöbb jelentkezőnek sikerült bejutnia arra a képzésre, vagy legalábbis arra a képzési területre, amelyet megálmodott. Összességében egyébként a szomszédos nem EU-országokból jelentkezők 70,6%-a, a szomszédos EU-országokból jelentkezőknek pedig 64,5%-a nyert felvételt 2015-ben, túlnyomó többségük az első helyen megjelölt képzésre. A felvétel szinte minden paraméterében illeszkedik az eredeti elképzelésekhez: az EU-országok állampolgárainak 88%-a, a nem EU-országokból származók 96%-a nappali képzésre jutott be, 81%-uk illetve 93%-uk államilag támogatott képzésben tanulhat tovább, ugyanakkor az eredeti tervekhez képest valamivel kevesebben kerültek be osztatlan képzésbe (8–9%).

A sikeres felvételhez minden bizonnyal hozzájárulnak a határon túli jelentkezők magas pontszámai, amelyek szinte valamennyi képzési terület esetében az átlagosnál magasabb átlagértéket mutatnak. A sikeres továbbtanulást segítheti az intézményválasztás is, amennyiben nem feltétlenül a nagy presztízsű fővárosi intézményekbe, hanem a nagy múltú vidéki intézményekbe is sokan kérik felvételüket. Így például a szomszédos, nem uniós tagállamok fiataljai körében igen népszerű a Szegedi Tudományegyetem, 51%-uk ide nyer felvételt, s mindössze a felvettek bő egynegyede kezdi meg tanulmányait a főváros valamely felsőoktatási intézményében. A külföldiek körében népszerű intézmények közé tartozik a Debreceni Egyetem is, ahol mindkét országcsoport fiataljai nagy arányban tanulnak, a Széchenyi István Egyetem főleg a szomszédos EU-államok polgárai számára vonzó, de ők nagyobb arányban nyernek felvételt a budapesti egyetemekre is. Az intézményválasztásban minden bizonnyal szerepet játszik a földrajzi elhelyezkedés, a könnyű elérhetőség, s az is, hogy a felsorolt egyetemek egy részében lehetőség van a Márton Áron Szakkollégium munkájába való bekapcsolódásra. Mindezzel kapcsolatban megbízható információt a vizsgált adatbázis alapján azonban nem tudunk adni, miután hiányzik az egyes országok pontos megnevezése.

VII. ÖSSZEGZÉS

Az előzőekben a felsőoktatási jelentkezési és felvételi adatok alapján vizsgáltuk meg néhány hátrányos helyzetben lévő csoport felsőoktatási jelentkezési sajátosságait, bekerülési esélyeit. **A vizsgálódást nehezíti a megbízható, pontos adatok hiánya, illetve a rendelkezésre álló adatok adminisztratív célhoz (előnyben részesítés) kötöttsége, így az adatbázisban nem azonosíthatóak be teljes körűen a vizsgálni kívánt célcsoportok.** A beazonosítást nehezíti az is, ha valaki több jogcímen is előnyben részesülhet a bekerülés során, mert – ugyanolyan nagyságrendű többletpontokról lévén szó – ilyen esetekben a döntés a jelentkező kezében van, s valószínűleg csupán az egyik – adminisztratív szempontból számára előnyösebb – jogcímet jelöli meg. Erre utal az, hogy adatbázisunkban nagyon alacsony az átfedések, többes jelölések száma. **További nehézséget jelent, hogy a roma hallgatók vonatkozásában semmilyen adat nem áll rendelkezésre a bekerülést illetően.**

Mindezen nehézségek ellenére a hátrányos helyzetüként azonosított 5 csoport közül négy esetében sikerült feltárni néhány olyan sajátosságot, jellemzőt, amelyek figyelembe vétele oktatáspolitikai szempontból is hasznos információt adhat. Az egyik fontos megállapítás, hogy **a közoktatási tanulói adatok és a felsőoktatási felvételi adatok egyéni szintű**

összekapcsolásának hiányában nehezen követhető egy-egy fiatal életútja, de nem csupán az egyéni életutak követése nem lehetséges, hanem valójában **a merítési bázis vizsgálata is korlátozott**. Az adatokból arra következtethetünk, hogy **mind a szociálisan hátrányos helyzetűek esetében, mind a fogyatékossgal élőknel jelentős arányban vannak még tartalékok**, tehát jóval többen érettségiznek, mint ahányan továbbtanulnak a későbbiekben, **megbízhatóan összevethető adatok hiányában azonban a pontos nagyságrend nem határozható meg**. Az oktatáspolitikai figyelmét érdemes ugyanakkor ráirányítani a középiskola és a felsőoktatás közötti átmenet azon sajátosságára, hogy mind a szociálisan hátrányos helyzetűek, mind a fogyatékossgal élők többsége a középiskolát közvetlenül követően, vagy 1-2 év késéssel jelentkezik a felsőoktatásba, így **a lehetőségek bemutatása, a pályaválasztás segítése nagy arányban múlik a köznevelés szereplőin**.

A felsőfokú továbbtanulásra való jelentkezés persze nyilvánvalóan nem lehet teljes körű, az önszelekción számos jele megfigyelhető a hátrányos helyzetben lévő csoportok esetében, de az is jól kirajzolódik, hogy **az egyes hátrányos helyzetű csoportok jelentkezési stratégiája is eltérő**. Ebből a szempontból nehezen összehasonlíthatók a különböző célcsoportok, hiszen eltérő élethelyzetben vannak. Míg a szociálisan hátrányos helyzetűek, a fogyatékossgal élők és a határon túliak zömében fiatalok és inkább tipikus nappali képzésbe jelentkező és oda felvett hallgatóknak tekinthetők, addig a kisgyermekesek túlnyomó többsége idősebb, túlnyomórészt levelező képzésben folytatja tanulmányait, s a képzési területeket tekintve is sajátosak a preferenciáik, ami összefüggésben van speciális élethelyzetükkel és azzal is, hogy többnyire nők tartoznak ebbe a csoportba. Még a kisgyermekesek csoportja sem egységes azonban, ha figyelembe vesszük az előképzettséget is. **Bár a legtöbb hátrányos helyzetű csoport esetében a bekerülési esélyek legalább olyan jók, mint a nem az adott célcsoportba tartozók esetében, fontos azonban látni, hogy ehhez minden bizonnyal nem csupán a többletpontok járulnak hozzá, hanem a jól megválasztott jelentkezési stratégia is**. A jelentkezési stratégia ugyanakkor a későbbi munkaerő-piaci elhelyezkedés, vagy a továbbtanulás szempontjából is jelentőséggel bír: **a hátrányos helyzetűek bizonyos csoportjai hajlamosabbak alacsonyabb presztízsű képzést választani a könnyebb bejutás érdekében, ami viszont nem feltétlenül jelent számukra hosszabb távú előnyt a munkaerőpiacon vagy a továbbtanulás tekintetében**.

Ugyancsak a munkaerő-piaci elhelyezkedés szempontjából fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a hátrányos helyzetű jelentkezők az átlagosnál nagyobb arányban nem rendelkeznek nyelvvizsgával. A nyelvvizsga hiányát a hozzáférési esélyek szempontjából ugyan a többletpontok részben kompenzálják, de az a sikeres végzés és a későbbi elhelyezkedés gátja lehet, így **megfontolandó, hogy a hátrányos helyzetű hallgatók kapjanak célzott támogatást még a felsőfokú tanulmányok időszakában, hogy nyelvvizsgát tudjanak szerezni**.

A másik fontos szempont, amelyre az oktatáspolitikai figyelmét érdemes irányítani, az a különböző célcsoportok földrajzi, regionális elhelyezkedése, **a területi egyenlenség kérdése**. A fogyatékossgal élők és a kisgyermekesek csoportja területi szempontból viszonylag homogén, bár enyhébb kistéleplési hátrányok mindkét csoport esetében megfigyelhetők. Sokkal jelentősebb települési és térségi hátrányok jellemzőek **a szociálisan hátrányos helyzetűekre**, akiknek a kétharmada három, különösen hátrányos helyzetű régióban lakik, ily módon az egyéni és a területi hátrányok egymást erősítik. Ez az

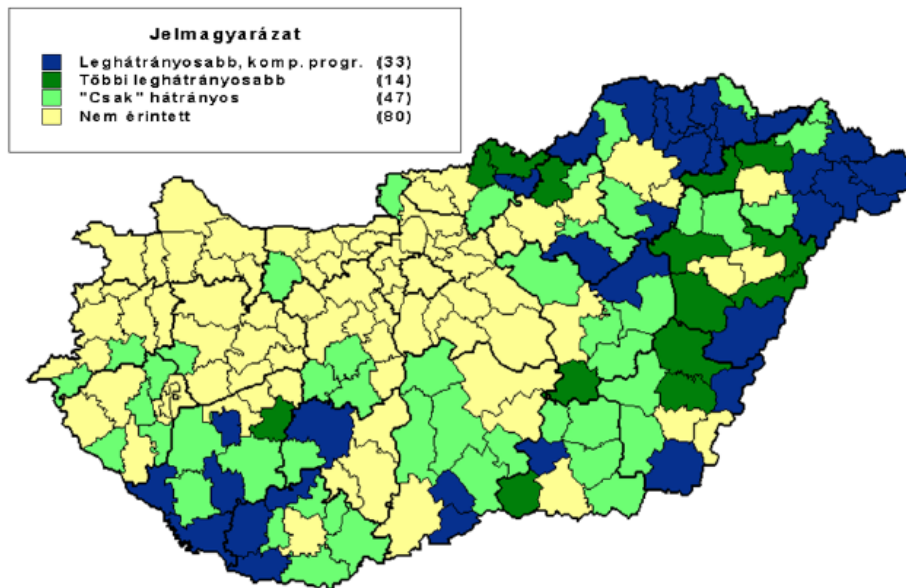
intézményválasztásra és végső soron az intézményrendszerre is hatással van, hiszen – miután sokan a lakóhelyhez közeli intézményt választanak – **a hátrányos helyzetűek nagyobb tömegben koncentrálódnak bizonyos térségekben, bizonyos egyetemeken, ami a kollégiumi ellátás és a szociális juttatások szempontjából is jelentőséggel bír.** A határon túli jelentkezők esetében az intézményválasztásnak ugyancsak vannak regionális jellegzetességei, amely bizonyos szempontból kedvezőnek tekinthető, hiszen oldja a főváros-centrikusságot, viszont az is látható, hogy a kisebb főiskolákat kevésbé, inkább a nagyobb vidéki egyetemi központokat hozza helyzetbe.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Kiss Paszkál (2008): Falusiak (és nem falusiak) a felsőfokú tanulmányaik kezdetén. Felsőoktatási Műhely, 2008/1. pp. 45-58.
http://cdn.felvi.hu/bin/content/dload/felsooktatasisimuhely/FeMu_2008_1/fmuhely_200801_02_kiss_p.pdf
- Kiss László (2013): Hátrányos helyzetű kistérségek jelentkezőinek jelentkezési stratégiái. Felsőoktatási Műhely, 2013/2. pp. 69-80.
http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FeMu/2013_3_4/femu_2013_3_4_69-80_kiss.pdf
- Nyüsti Szilvia (2012): Hátrányos helyzetben – helyzeti hátrányban a felsőoktatásban. Felsőoktatási Műhely, 2012/2. pp 33–50. http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FeMu/2012_2/FEMU_2012_2_33-50.pdf
- Statisztikai Tájékoztató Oktatási évkönyv 2012/13
http://2010-2014.kormany.hu/download/c/93/21000/Oktat%C3%A1si_%C3%89vk%C3%B6nyv_2012.pdf
- Statisztikai Tájékoztató Oktatási évkönyv 2013/14
http://www.kormany.hu/download/c/48/50000/Oktat%C3%A1si_%C3%89vk%C3%B6nyv_2013_2014.pdf
- Szemerszki Marianna [2010]: Regionális eltérések a harmadfokú továbbtanulásban In: Kozma Tamás-Ceglédi Tímea (szerk.): Régió és oktatás: A Partium esete. Régió és Oktatás VII., Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutatási és Fejlesztő Központ (CHERD), Debrecen, pp. 172-188.
- Szemerszki Marianna (2012): A felsőoktatásba jelentkezők jellemzői. In: Az érettségítől a mesterképzésig (szerk. Szemerszki Marianna), OFI 2012. pp. 19-50.
http://ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2012/03/erettsegitol_a_mesterkepzesig.pdf
- Szemerszki Marianna (2012): A felsőfokú képzésbe belépők társadalmi háttere, iskolai életútja, a középfokú oktatás főbb sajátosságai. In: Az érettségítől a mesterképzésig (szerk. Szemerszki Marianna), OFI 2012. pp. 113-139.
http://ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2012/03/erettsegitol_a_mesterkepzesig.pdf
- Veroszta Zsuzsanna (2014): A Diplomás Pályakövetési Rendszer eredményei 2013. Gyorsjelentés. Educatio Nonprofit Kft Felsőoktatási Osztály.
http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR_gyorsjelentes_2013.pdf

FÜGGELÉK

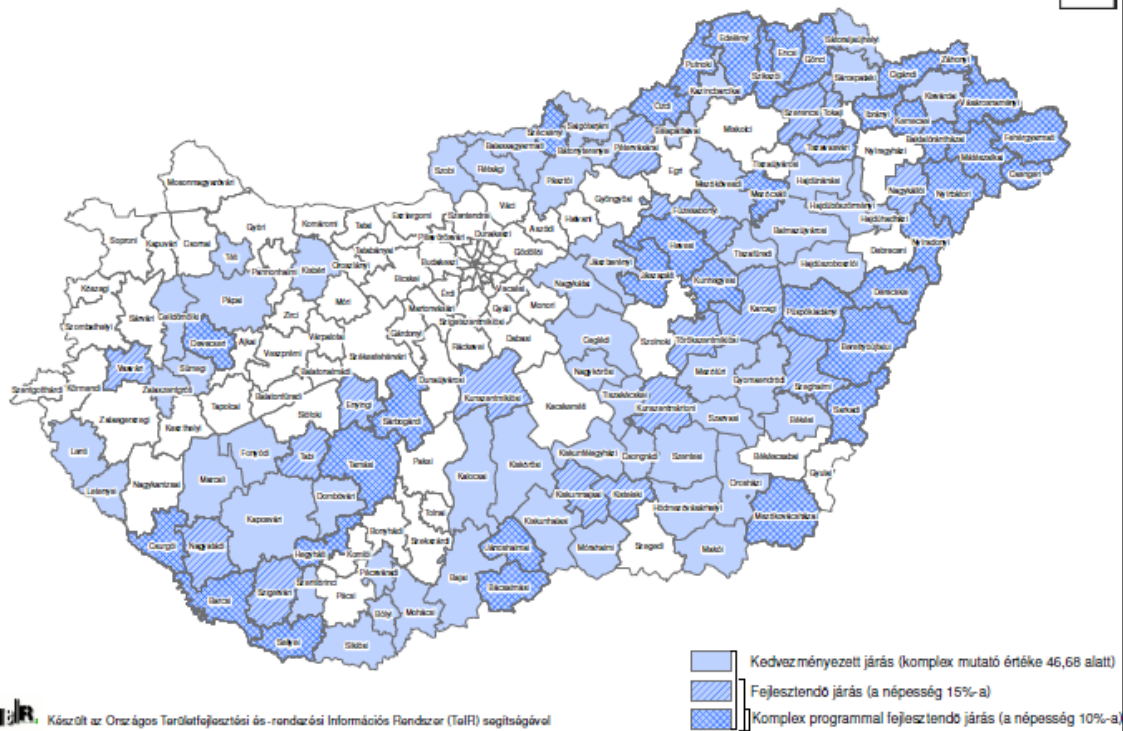
1. ábra: Az egyes kistérségek besorolása a 311/2007. (XI. 17.) számú kormányrendelet szerint

Forrás: Váti Kft.

2. ábra: Az egyes járások besorolása a 290/2014. (XI. 26.) számú kormányrendelet szerint

Kedvezményezett járások a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerint

Veroszta Zsuzsanna

**HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓI
CSOPORTOK KÉPZÉSI ÉLETÚTJA ÉS
MUNKAERŐ-PIACI KILÉPÉSE**

I. A VIZSGÁLAT TÉMÁJA

A tanulmány A felsőoktatás szociális dimenziója – hátrányos helyzetű csoportok hozzáférése és részvétele a felsőoktatásban című kutatás részeként e hallgatói csoportok felsőoktatáson belüli életútjának vizsgálati lehetőségeit tárja fel.

A vizsgálat alcsoportjainak meghatározásában és ezek vizsgálati lehetőségeiben a kutatás során elkészült *Hátrányos helyzetű csoportok a felsőoktatásban - a csoportok azonosítása, a kutatási fókusz meghatározása* című tanulmányra támaszkodtunk. A vizsgálati szempontokat és a rendelkezésre álló adatbázisokat az alábbi érintett csoportok szerinti bontásban dolgozzuk fel:

- szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók;
- fogyatékkal élő hallgatók;
- kisgyermeket nevelő hallgatók;
- határon túli magyar hallgatók.

A rendelkezésre álló adatbázisok alapján az azonosított hátrányos helyzetű csoportok alábbi jellemzőit elemezzük:

- képzésjellemezők,
- felsőoktatáson belüli továbblépés,
- nemzetközi mobilitás,
- munkaerő-piaci bekapcsolódás.

A *képzésjellemezők* vizsgálata a felsőoktatási struktúrán belül elfoglalt helyre és a képzési időre vonatkozik, azaz a tanulmányok hosszára és a felsőoktatásban eltöltött időre. E kontextusban a hátrányos helyzetű csoportok képzési szint, munkarend és szakterület szerinti megoszlásait és a diplomaszerezés esetleges kitolódását tudjuk elemezni.

Ehhez szorosan kapcsolódóan tekintjük át a *felsőoktatáson belüli továbblépés* mintázatait a hátrányos helyzetű hallgatói csoportokon belül. Itt elsősorban az alapképzési szakokról a mesterképzés felé irányuló továbblépést tudjuk megragadni, másodsorban a továbbtanulási tervek vizsgálatára nyílt lehetőség.

A *nemzetközi mobilitás* tekintetében a felsőfokú tanulmányok alatti nemzetközi tanulmányi mobilitásba való bekapcsolódás mértéke a fontos változó, de ez esetben is érdemes lehet a mobilitási tervek vizsgálata is.

A *munkaerő-piaci bekapcsolódást* leíró változók a felsőoktatási kilépés egyenlőtlenségére hívják fel a figyelmet. E vizsgálati szakaszban a képzés és munkaerőpiac közötti átmeneti időszak sikeresség-mutatóival és a frissdiplomás foglalkoztatás korai eredményeivel tudunk foglalkozni.

A vizsgálat során egységes értelmezési kerethez igazodtunk. Eszerint a kutatási cél a kutatás korábbi szakaszában definiált hátrányos helyzetű csoportok helyzetének feltárása a felsőoktatáson belül és a munkaerő-piaci kilépés tekintetében. Magyarázó jelleg helyett tehát leíró céllal dolgozunk. Ehhez igazodva nem a hátrányos helyzet hatásának mérésre törekedtünk, hanem egyrészt annak azonosítására, hogy e hallgatói csoportok a vizsgált szempontok mentén eltérnek-e a többiektől, másrészt pedig – és ez lehet az elemzés egyik fő

hozádék – a probléma vizsgálatához jelenleg rendelkezésre álló hazai kutatási és statisztikai adatbázisok adattartalmának tesztelésére.

A tanulmány szerkezete e célkitűzésnek megfelelően alakul. Elemzésünket tartalmi szempontból a fenti négy hátrányos hallgatói alcsoport alapján tagoljuk. Az eszerint kialakított egyes alfejezetek tartalma egységes a tekintetben, hogy a szemléletében a hátrányos helyzetű csoportok azonosítási lehetőségeire fókuszál, az előbbieken vázolt négy területen (képzési idő, továbblépés, nemzetközi mobilitás, kilépés). A beemelt változók azonban eltérhetnek egymástól a rendelkezésre álló adatbázisok függvényében. Ez a felépítés egyúttal a téma vizsgálatához rendelkezésre álló potenciális adatbázisok kritikai áttekintését is lehetővé teszi.

II. MÓDSZERTANI HÁTTÉR

2.1. Adatkezelés

A kutatás során alkalmazott módszer a rendelkezésre álló kutatási adatbázisok másodelemzése a fent leírt egységes szemléletmód és szempontrendszer alapján. A leíró, feltáró jellegű kutatási célhoz igazodva jellemzően az egyes hátrányos helyzetűként azonosított és az adott adatbázis kereteihez igazodva operacionalizált hallgatói csoportok jellegzetes alul- és felülreprezentációit vizsgáljuk megoszlási táblákon. Amennyiben a célcsoport átfedése miatt erre lehetőség nyílik, összevetésként a hátrányos helyzetű hallgatókra vonatkozó adatok mellett a teljes hallgatói alapsokaságra vonatkozó megoszlásokat is közlünk.

A másodelemzés a kutatás korábbi szakaszában kidolgozott definíciós bázison alapul. A *Hátrányos helyzetű csoportok a felsőoktatásban - a csoportok azonosítása, a kutatási fókusz meghatározása* című tanulmány alapján a felsőoktatási életút vizsgálatához az alábbi célcsoport-definíciókkal dolgoztunk:

A *szociálisan hátrányos helyzetű* hallgatók körének operacionalizálása a rendelkezésre álló kutatási adatbázisokhoz igazodva két módon zajlott. Egyfelől a hátrányos helyzetű hallgató Nemzeti felsőoktatási törvényben rögzített fogalmát alapul véve az NFTv-ben rögzített feltételeknek megfelelő, hátrányos helyzetért a felvételi eljárás során többletpontot kapott hallgatókat definiáltuk szociálisan hátrányos helyzetűként. Ezen belül is a HÖOK Mentorprogramba bekapcsolódó alcsoportok vizsgálatára nyílik módunk. Másik definíciónk a kulturális háttérrel tekintve hátrányos helyzetű hallgatókat fedi le. Ennek során a javasolt „felsőfokú végzettségű szülőkkel nem rendelkező hallgató” definíció helyett egy szigorúbb, az alapfokú végzettségű szülőket azonosító „érettségivel nem rendelkező szülők” változó használata mellett döntöttünk. A cél itt egy kulturális tőkét tekintve markánsabban kedvezőtlen helyzetű hallgatói csoport felsőoktatási reprezentációjának vizsgálata. Mindemellett másodlagos adatközlésként a depriváció időbeli és anyagi szempontjaival is dolgozunk, hivatkozva Nyüsti (2014) Eurostudent kutatáson alapuló eredményére. Eszerint jövedelmi szegénység esetében a hallgatók havi összes bevétel alapján meghatározott alsó ötöde, időszegénység esetében pedig a tanuláson és munkán kívül fennmaradó egyéb tevékenységekre szánható napi időkeret szerinti alsó húsz százalék a definíciós alap.

A *fogyatékossgal élő hallgatók* esetében a hátrányos helyzetű hallgató NFTV-ben rögzített fogalmának szakmai előkészítés során javasolt kiterjesztését alkalmaztuk. Eszerint a fogyatékossgal élő – az NFTV-ben rögzített feltételekben definiált fogyatékossg miatt a felvételi eljárás során többletpontot kapott – hallgatók körét a tartósan beteg, krónikus beteg hallgatók körével bővítettük ki. Mindezt az indokolta, hogy a témában rendelkezésre álló két kutatás (Eurostudent 2013; DPR - Fogyatékossgal élő hallgatók 2015) e meghatározáshoz igazodik. Előbbi adatbázis esetében a fogyatékossg fogalma önbesorolás alapján az érzékszervi és mozgásszervi károsodás mellett a krónikus betegségekre, mentális és tanulási nehézségekre is kiterjed. A pályakövetési célú vizsgálat esetében a csoportdefiníció alapját a felsőoktatási intézményi Fogyatékosügyi Koordinációs Irodák fogalomkészlete adta, amely szintén a tágabb kategorizáción alapul.

A *kisgyermeket nevelő hallgatók* operacionalizálása során a másodelemzésre rendelkezésre álló adatbázishoz igazodva a 3 évnél fiatalabb gyermeket nevelő nőket vonjuk be a vizsgálatba. A hivatkozott másodlagos adatközlés (Engler, 2010) esetében a definíció a gyermekgondozási szabadságon lévő nők körét fedi le.

A *határon túli magyar hallgatók* vizsgálata során ismét a rendelkezésre álló adatbázisok jellemzőihez kellett igazítanunk a definíciós keretet. Ennek megfelelően határon túli hallgatóként a Márton Áron Szakkollégium állami ösztöndíjas hallgatóit azonosítjuk (MÁSZ 2011).

2.2. A felhasznált adatforrások

Az alábbiakban a másodelemzés során felhasznált adatbázisok összegző módszertani leírását adjuk. Felhasználhatóságuk értékelésére a következő alfejezetben kerül sor.

2.2.1. Eurostudent V

A 2012-ben induló nemzetközi Eurostudent V felmérésben 26 ország vett részt. A vizsgálat a felsőoktatásban részt vevő graduális hallgatókra terjedt ki, az ISCED (International Standard Classification of Education) 2011-es osztályozási rendszer szerint az ISCED 6 és ISCED 7 csoportokra – Magyarországon tehát az alapképzésre, a mesterképzésre, valamint az egységes, osztatlan és a hagyományos egyetemi és főiskolai képzésekre. A vizsgálatba mind a teljes-, mind a részidős képzések hallgatói bekerültek. A Eurostudent fő célja a bolognai folyamattal összefüggő kérdések hallgatói vizsgálata. A kérdőív öt témát fed le: a hallgatók aktuális tanulmányait; a korábbi tanulmányok, a tanulmányi életút területét; a hallgatók életkörülményeit és szociális helyzetét; a nemzetközi mobilitást és a családi – demográfiai háttérrel. A felmérésben 25 hazai felsőoktatási intézmény vett részt, a Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) adatai alapján a teljes hazai felsőoktatási hallgatói létszám 85 százalékát képviselte. A felmérés a Diplomás Pályakövetés Hallgatói felméréséhez csatolva zajlott, teljes körű online megkereséssel, melynek során az adatfelvételt egységes módszertan és kérdőív alapján a felsőoktatási intézmények végezték. A minta végső (adattisztítás utáni) elemszáma 16745 fő. (Kiss, 2014)

2.2.2. HÖOK Mentorprogram adatbázisa

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának Mentorprogramja azoknak az elsőéves hallgatóknak nyújt támogatást a beilleszkedésben, akik szociális körülményeik miatt hátrányokkal érkeznek a felsőoktatásba. A programba a felsőoktatási jelentkezési eljárás során hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetűként azonosított hallgatók jelentkezhetnek, akiket tanulmányaik első két szemeszterében személyes segítő (mentor) támogat. Mentorált lehet minden HH/HHH-s hallgató, aki a felvételi eljárás során ezt igazolta és jelölte, hogy részt kíván venni a programban. A HÖOK Mentorprogramba mentorként jelentkezhet bármely nappali tagozatos, felsőbb éves, aktív hallgatói jogviszonnal rendelkező hallgató. A program 2009-es indulása óta a mentoráltak száma nagyságrendileg 1000 és 1600 fő között ingadozott, akiknek beilleszkedését 150-350 fő közötti mentorcsapat segíti. A kutatás során feldolgozott adatbázis a 2014/2015-ben a mentorprogram által támogatott hátrányos helyzetű hallgatók körére terjedt ki. Az ezévi alapstatisztikai adatok szerint a Mentorprogramban 1204 mentorált és 140 mentor vett részt. (www.hook.hu/mentor). A HÖOK Mentorprogram keretében két évente kerül sor kérdőíves kutatásra a programban részt vevők teljes körében. A feldolgozott 2015 évi vizsgálat adatfelvételi időszaka május 18-tól június 12-ig tartott. A kérdőívet két alkalommal megkapta minden mentorált. Az 1200 fős alapsokaságból 200 fő töltötte ki a kérdőívet. A kérdőív kérdéseinek egy része az Ifjúságkutatás néven zajló ciklikus országos kutatás kérdőívén alapul, kiegészítve a HÖOK adatigényével. A kérdőívet két évente kérdezik le, a 2015-ös adatfelvétel volt a második hullám.

2.2.3. Fogyatékossgal élő hallgatók pályakövetési kutatásának adatbázisa

Szintén a hazai Diplomás Pályakövetési Rendszer kutatási programhoz kapcsolódóan került sor 2014-ben a fogyatékossgal élő hallgatók vizsgálatára. Ennek során a fókuszcsoporthoz kvalitatív kutatási elem mellett a fogyatékossgal élő frissdiplomások online kérdőíves megkeresése is zajlott. A kutatás során a fogyatékossgal élő frissdiplomások felsőoktatási és munkaerő-piaci integrációját vizsgálták. A kutatás 2014 augusztus-szeptemberében zajlott. A kvantitatív adatgyűjtés során online survey technikát alkalmazva keresték meg a frissdiplomásokat a felsőoktatási intézmények fogyatékosügyei koordinátorain keresztül, a címlisták összeállítása során az intézményi adatbázisokra támaszkodva. A kutatás célcsoportját a legfeljebb öt, de minimum egy éve abszolváltak köre alkotta, akik az intézményben fogyatékossgal élőként regisztráltak (típustól és súlyossági kritériumtól függetlenül). A kutatáshoz tíz felsőoktatási intézmény csatlakozott. A 382 fő megkeresett végzetből 86-an válaszoltak, a válaszadási arány 22,5%. A kutatási kérdőív kialakítása során a Diplomás Pályakövetési Rendszer törzskérdőívét és az Eurostudent V kérdőívének kérdéseit egészítették ki célcsoportspecifikus témakörökkel. A kérdőív öt tematikus egységből áll, az intézményi háttér és az intézmény felkészültsége, a felsőoktatásban töltött évek alatt tapasztalt személyes nehézségek, a munkaerőpiacra való kilépés időszaka, a munkavállalás során megvalósuló esélyegyenlőség és végül egy demográfiai blokk (Garai-Kiss, 2015).

2.2.4. Kisgyermeket nevelő hallgatók kutatása

A kisgyermeket nevelő hallgatók célzott kutatására 2006-2009-ben került sor. Jóllehet e vizsgálat adatbázisán másodelemzést nem végzünk, az eredmények másodközlésére tudunk

támaszkodni. A kisgyermeket nevelők tanulmányai befektetéseit és hozamait vizsgáló kutatás két hazai felsőoktatási intézmény kisgyermeket nevelő hallgatói körében zajlott. Tekintettel arra, hogy a gyermeknevelési ellátásban részesülő hallgatók döntően levelező munkarendben tanulnak, a kutatás e célcsoportra irányult. A longitudinális kutatás első szakaszában a hallgatói adatfelvétel zajlott, postai önkitöltős kérdőívvel. A 2009-es második szakaszban ugyanebből az alappopulációból keresték meg a legalább egy éve munkavállaló diplomásokat (Engler, 2010).

2.2.5. Márton Áron Szakkollégium pályakövetési adatbázisa

A Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégiuma (BI MÁSZ) a külföldi magyar fiatalokat támogatja magyar nyelvű tanulmányaikban akár szülőföldjükön, akár Magyarországon. A MÁSZ Szakkollégiumok feladata a Magyarországon tanuló határon túli hallgatók támogatása, tehetséggondozása mellett kollégiumi elhelyezésük is (www.masz.balassiintezet.hu). A vizsgálatba bevont kutatásra 2011-ben került sor a Márton Áron Szakkollégium és a hazai Diplomás Pályakövetési rendszert működtető Educatio Nonprofit Kft. együttműködésében. A kérdőíves kutatás alapsokaságát a volt MÁSZ-os, azaz állami ösztöndíjas, és/vagy a MÁSZ valamelyik épületében lakó hallgatók alkották. A kutatás közvetlen célja az egykori hallgatók diplomás pályakövetése volt. Az összevethetőség érdekében a kutatók a kérdéseket a magyarországi DPR kérdőívvel hangolták össze. Az elektronikusan kitölthető kérdőív 5 nagy kérdéscsoportból állt: a tanulmányokra vonatkozó kérdésekből; a munkaerő-piaci státusz, munkaviszony feltérképezéséből; motivációs és elhelyezkedési kérdésekből; a Szakkollégiumra vonatkozó vélemények vizsgálatából és egy szocio-demográfiai háttérblokkból. (Raffai, 2013). A válaszadók száma 815 fő, ugyanakkor ezen belül a válaszhiány több kérdés esetében igen jelentős.

2.2.6. Frissdiplomások 2014 – DPR adatbázis

A magyarországi Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) felhasznált adatbázisai közül a legfrissebb, 2014-es adatbázis másodelemzését végezzük el. Az adatfelvételre a program negyedik ciklusában, 2014 tavaszán került sor, 33 felsőoktatási intézmény bevonásával. Az adatfelvétel az egy, három és öt éve abszolutóriumot szerettek körére terjedt ki (hagyományos egyetemi, főiskolai, az osztatlan és az alap- és mesterképzések végzettjeire). Az adatfelvétel módszere online kérdőíves megkérdezés. Az adatgyűjtést a programban részt vevő intézmények végezték, saját végzettjeikről rendelkezésükre álló belső címlisták alapján. Az online megkeresésre beérkezett anonim válaszokat a felsőoktatási intézmények gyűjtik és kezelik, majd az ezekből összeálló országos adatbázist az Educatio Nonprofit Kft. egyesíti, tisztítja és súlyozza. A 2014-es adatfelvételek (önkéntes válaszadás) révén összeállt adatbázis elemszáma 21.164 fő. Az átlagos válaszadási ráta eszerint 12 százalékot ér el (Veroszta, 2015).

2.2.7. Frissdiplomások 2011 – DPR adatbázis

A hazai frissdiplomások kutatására 2011 óta éves gyakorisággal kerül sor, a Diplomás Pályakövetési Rendszer keretében. A 2011-es adatfelvételre 2010 első félévében (február-június) került sor. Az adatfelvétel módszere online kérdőíves megkérdezés. A kutatás az alapsokaság – a 2008-ban és 2011-ben abszolutóriumot szerzet – teljes körére kiterjedt,

beleértve a hagyományos egyetemi, főiskolai, az osztatlan és az alap- és mesterképzések hallgatóit. Az adatfelvételt a Diplomás Pályakövető Rendszer országos programjában résztvevő 31 felsőoktatási intézmény végezte, a saját hallgatóikról rendelkezésükre álló belső címlisták alapján. Az országos adatbázist ez alapján az Educatio Nonprofit Kft. hozza létre. Az adatfelvételek (önkéntes válaszadás) révén összeállt adatbázis elemszáma 20.453 fő, az átlagos válaszadási ráta eszerint 20,29 százalékot ér el (Garai-Veroszta, 2011).

2.3. Adatbázisok összevetése

A fentiekben bemutatott, a téma vizsgálatához felhasznált adatbázisok főbb jellemzőit az alábbi táblában vetjük össze:

1. táblázat: A hátrányos helyzetű hallgatók felsőoktatási életútjának vizsgálatára rendelkezésre álló adatbázisok

Forráshivatkozás	Kutatás végzője	Kapcsolódó HH terület	Időbeliség	Alapsokaság
Eurostudent 2013	Educatio Nonprofit Kft.	szociális hátrány fogyatékossgal élők kisgyermeket nevelők	2013 2016 (tervezett)	felsőoktatási hallgatók
HÖÖK Mentorprogram kutatás 2015	HÖÖK Mentorprogram	szociális hátrány	2013-tól kétévente	HH/HHH mentorált felsőoktatási hallgatók
MÁSZ Pályakövetés 2011	Márton Áron Szakkollégium	határon túli hallgatók	2011	MÁSZ által támogatott hallgatók
DPR – Fogyatékossgal élő hallgatók 2014	Educatio Nonprofit Kft.	fogyatékossgal élők	2014	fogyatékossgal élő frissdiplomások
Frissdiplomások 2011, 2014	Educatio Nonprofit Kft.	szociális hátrány kisgyermeket nevelők	2011-től évente	frissdiplomások (1-3- 5 éve végzettek) teljes köre

III. SZOCIÁLISAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ HALLGATÓK

3.1. Csoportleírás

A felsőoktatásba hátrányos társadalmi háttérrel belépett hallgatókat a fentebb operacionalizált változók és bemutatott adatok alapján leírva az alábbi általános képet kapjuk.

A szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók felsőoktatáson belüli arányát DPR adatokon a szülői iskolai végzettség alapján 16,8 százalékosnak mértük. Ennek a hallgatói körnek szülei között senki nem rendelkezik legalább középfokú, érettségit adó iskolai végzettséggel. A nappali tagozaton végzettek esetében az alapfokú végzettségű szülői háttér gyakorisága ennél kisebb, 10,4 százalékos.

2. táblázat: Frissdiplomások megoszlása a szülői képzettségi háttér alapján

Szülői végzettségi háttér	Esetszám	Százalék
Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	16253	83,2
Alapfokú végzettségű szülői háttér	3271	16,8
Összesen	19524	100,0

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

Szintén a szülői iskolai végzettségi háttérről ad képet a Mentorkutatás adatbázisa. Az apa és anya iskolai végzettségét tekintve a HH/HHH-ként mentorált hallgatók körében lényegesen alacsonyabb szintű a szülők iskolai végzettsége, mint a DPR nappali tagozatos hallgatókra szűrt adatbázisban szereplő frissdiplomások általános csoportjában.

A 2015-ös Mentorkutatás adatai szerint a mentoráltak körében 36 százalék az alapfokú végzettségű (érettségi nélküli) anyák és ennél is nagyobb, 61,8 százalékos a nem érettségizett apák aránya. Ugyanez az arány a DPR összedatai alapján az anya esetében 15,8%, de az apák körében is mindössze 25,3%. A másik póluson a diplomás szülők aránya épp ellenkezőleg alakul. A hátrányos szociális helyzet miatt mentoráltak körében mindössze 15 ill. 6,6 százalék a felsőfokú szülői háttér gyakorisága, szemben az összes hallgató körében mért 45-40 százalékos aránnyal.

3. táblázat: Mentoráltak és frissdiplomások megoszlása a szülői képzettségi háttér alapján

	Mentorált				DPR nappali 2014			
	Anya iskolai végzettsége		Apa iskolai végzettsége		Anya iskolai végzettsége		Apa iskolai végzettsége	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Általános iskola vagy kevesebb	22	13,0	14	8,5	522	4,1	374	2,9
Szaktanácsképző	40	23,7	88	53,3	1492	11,7	2872	22,4
Szakközépiskolai érettségi	28	16,6	24	14,5	2916	22,8	3347	26,2
Gimnáziumi érettségi, technikum	45	26,6	24	14,6	2026	15,8	853	6,7
Felsőfokú szakképzés	8	4,7	4	2,4				
Főiskolai diploma	20	11,8	6	3,6	3376	26,4	2040	15,9
Egyetemi diploma	6	3,6	5	3,0	2427	18,9	3049	23,8
Összesen	169	100,0	165	100,0	12807	100,0	12797	100,0

Forrás: Mentorkutatás 2015; Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A származási hátteret anyagi szempontból leíró változók közül a kibocsátó család anyagi helyzetének megítélése mutatkozik összevetésre alkalmas mutatónak. Eszerint a hátrányos szociális helyzet miatt mentorált hallgatóknak 46 százaléka az átlagnál rosszabb anyagi helyzetű családból származik, míg a nappali tagozatos felsőoktatási hallgatók között ez az

arány 21 százalék alatt marad. Utóbbi körben több mint egyharmados az átlagnál jobb anyagi helyzetű családi háttér aránya, míg a mentoráltak közül erről mindössze 9 százalék számolt be. Az átlagosnál sokkal kedvezőbb anyagi háttér e válaszadói körben nem fordul elő.

4. táblázat: Mentoráltak és frissdiplomások családi anyagi háttére

	Mentorkutatás		DPR 2014 (nappali)	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
Az átlagosnál sokkal jobb			711	5,6
Az átlagosnál valamivel jobb	15	9,0	3482	27,2
Nagyjából átlagos	76	45,5	5951	46,5
Az átlagosnál valamivel rosszabb	66	39,5	2216	17,3
Az átlagosnál sokkal rosszabb	10	6,0	422	3,3
Összesen	167	100,0	12791	100,0

Forrás: Mentorkutatás 2015; Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A HÖÖK Mentorkutatás adataiból azt is látjuk, hogy e családi háttér milyen problémás élethelyzetekkel jár együtt a mentorált hallgatók esetében. A válaszadók 51 százalékának családjában fordult elő munkanélküliségi életszakasz a szülői körben. Összesen 44 százalékuk jelezte, hogy a közelmúltban érte súlyos anyagi veszteség a családot. 42 százalékának van elvált szülő család háttére. A mentorált válaszadók egyharmadának családjában előfordultak durva veszekedések, egyötödük pedig alkoholistá szülő mellett nőtt fel.

5. táblázat: Problémás élethelyzetek előfordulási gyakorisága a mentoráltak családjának körében

Százalékos megoszlás, N=172

Problémás élethelyzet	Említési gyakoriság
Szülő/nevelőszülő elvesztette a munkahelyét	51,20%
Súlyos anyagi veszteség érte a családot	44,20%
Szülők elváltak	41,90%
Szülők közti durva veszekedések	34,90%
Szülő/nevelőszülő rendszeresen lerészegedett	19,20%
Apa/anya meghalt	9,30%
Öngyilkosság/öngyilkossági kísérlet a családban	6,40%

Forrás: Mentorkutatás 2015

A mentoráltak tanulmányok alatti lakhatási körülményeiben a családon kívüli lakhely dominál, egyharmaduk él szülőkkel, rokonokkal egy háztartásban. A családon kívül élők döntően kollégiumi ellátásban részesülnek. A válaszadók 60 százaléka él itt.

6. táblázat: A mentoráltak tanulmányi és életkörülményei

Kivel lakik tanulmányai alatt?		
	Esetszám	Százalék
Szülő(k)/Rokon(ok)	55	32,9
Házastárs, élettárs	9	5,4
Egyéb személyek	96	57,5
Egyedül lakik	7	4,2
Összesen	167	100,0
Hol lakik tanulmányai alatt?		
Kollégiumban	100	60,6
Albérletben	26	15,8
Saját/partner lakásában	20	12,1
Rokonok lakásában	19	11,5
Összesen	165	100,0

Forrás: Mentorkutatás 2015

A hallgatók szociális helyzetének megragadásához az anyagi háttér és időfelhasználás jellemzőit az Eurostudent kutatás alapján tudjuk áttekinteni. A Nyüsti (2014) által kidolgozott kategorizáció jövedelmi szegény és időszegény csoportokat azonosít a nappali tagozatos hallgatók körében. A szegénységi küszöb mindét esetben a hallgatók alsó egyötödének azonosításán alapul. A jövedelmi- és időszegény hallgatók jellegzetes felülreprezentációit áttekintve úgy tűnik, hogy a jövedelmi szempontból szegény hallgatók felülreprezentáltak a fiatalabb, szülőkkel lakó, szociokulturális szempontból kedvezőtlenebb háttérű csoportokban. Az időszegénység ezzel szemben az idősebb korosztályba tartozó, szülőkről már levált hallgatók jellemzője.

7. táblázat: Jövedelmi- és időszegény hallgatók aránya

Nappali tagozaton, százalékos megoszlás

		Jövedelmi szegény	Időszegény
Átlag		20,0	20,0
Nem	Nő	19,8	21,0
	Férfi	20,3	18,7
Életkor	21 év alatti	21,9	17,1
	22-24 éves	20,0	19,9
	25-29 éves	15,0	25,5
	30 év fölötti	17,7	35,4
Gyermek	Van gyermeke	17,2	35,9
	Nincs gyermeke	20,1	19,7
Szülői iskolai végzettsége	Diplomás szülő	17,3	19,8
	Nem diplomás szülő	23,1	20,1
Szülői foglalkozás	ISCO 1-2 képzettségi szint	21,9	19,4
	ISCO 3-4 képzettségi szint	17,6	20,7

Szubjektív státusz	Alacsony státuszú	24,8	20,8
	Közép státuszú	19,2	20,5
	Magas státuszú	13,7	18,7
Lakhatás	Szülőkkel élő	31,3	18,4
	Partnerrel/gyermekkel élő	6,9	25,5
	Egyéb személlyel élő	11,3	20,3
	Egyedül élő	10,8	22,4
Kollégista	Kollégista	17,7	20,3
	Nem kollégista	20,2	20,2

Forrás: Nyüsti 2014 – Eurostudent 2013, Educatio Nonprofit Kft.

3.2. Képzésjellemezők

A szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók képzési jellemzőinek leírásához a DPR adatai alapján a szülői végzettségi háttér megoszlását elemezzük. Ennek során az alapfokú végzettségű szülői háttérrel rendelkező hallgatók felülreprezentációját keressük a képzési háttér egyes dimenzióiban.

A nappali tagozaton végzettek körében mért 10,4 százalékos gyakorisághoz viszonyítva az alapfokú végzettségű szülői háttérrel rendelkezők felülreprezentáltak az agrártudományi, pedagógusképzési és társadalomtudományi területeken. E hátrányos kulturális hátterű csoport aránya igen alacsony az osztatlan képzésben és gyakoribb a főiskolai hagyományos képzés hallgatói között. Finanszírozási formát tekintve az önköltséges képzésben alulreprezentáltak a szülői végzettség tekintetében hátrányos helyzetű hallgatók.

8. táblázat: Frissdiplomások szülői végzettségi háttére képzési jellemzőik szerint

Nappali tagozat, százalékos megoszlás

	Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Alapfokú végzettségű szülői háttér	Összesen
Összesen	89,6%	10,4%	100,0%
Képzési terület			
Agrártudományi	86,1%	13,9%	100,0%
Bölcsészettudományi	90,4%	9,6%	100,0%
Gazdaságtudományi	90,4%	9,6%	100,0%
Informatika	89,5%	10,5%	100,0%
Jogi	94,5%	5,5%	100,0%
Műszaki	90,4%	9,6%	100,0%
Művészeti	92,9%	7,1%	100,0%
Művészetközvetítői	90,7%	9,3%	100,0%
Közigazgatási, rendészeti és katonai	90,4%	9,6%	100,0%
Orvos- és egészség tudományi	89,6%	10,4%	100,0%
Pedagógusképzés	81,6%	18,4%	100,0%
Sporttudományi	90,0%	10,0%	100,0%
Társadalomtudományi	88,7%	11,3%	100,0%
Természettudományi	90,9%	9,1%	100,0%
Képzési szint			
Ba/BSc	88,6%	11,4%	100,0%
Ma/MSc	92,4%	7,6%	100,0%
Egységes és osztatlan képzés	95,7%	4,3%	100,0%
Egyetemi – hagyományos képzés	93,0%	7,0%	100,0%
Főiskolai – hagyományos képzés	79,8%	20,2%	100,0%
Finanszírozási forma			
Államilag támogatott	89,4%	10,6%	100,0%
Költségtérítéssel	91,6%	8,4%	100,0%
Mindkét finanszírozási formában, különböző időszakokban	89,2%	10,8%	100,0%

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

Az Eurostudent nappali tagozatos hallgatókra vonatkozó adatai szerint a kétféle (jövedelmi és időbeosztás alapú) szegénységi kategória az egyes képzési szinteken eltérő gyakoriságú. Míg a jövedelmi szempontból az alsó egyötödbe tartozó hallgatók inkább az alapképzésben felülreprezentáltak, addig az időszegény hallgatók aránya inkább a két másik képzési formában, különösen az osztatlan képzéseken magasabb a 20 százalékos átlagnál.

9. táblázat: Idő és jövedelmi szegény hallgatók az egyes képzési szinteken

Nappali tagozat, százalékos megoszlás

		Jövedelmi szegény	Időszegény
Átlag		20,0	20,0
Képzési szint	Alapképzés	21,7	16,7
	Mesterképzés	15,3	21,8
	Osztatlan és hagyományos egyetemi/főiskolai képzések	16,1	34,2

Forrás: Nyüsti 2014 – Eurostudent 2013, Educatio Nonprofit Kft.

3.3. Képzési életút

A szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók képzési életútjának vizsgálata során a fenti összehasonlítási módszert követjük.

Eszerint a kedvezőtlenebb szülői képzési háttérű hallgatók felülreprezentáltak a gyengébb tanulmányi eredményűek között és a tíz százalékos átlagnál nagyobb az arányuk az abszolutóriumszerzés után közvetlenül nem diplomázók között is.

10. táblázat: Frissdiplomások végzettségi háttére tanulmányi teljesítményük szerint

Nappali tagozat, százalékos megoszlás

	Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Alapfokú végzettségű szülői háttér	Összesen
Összesen	89,6%	10,4%	100,0%
Átlagos osztályzat			
Elégséges	89,2%	10,8%	100,0%
Közepes	87,6%	12,4%	100,0%
Jó	89,9%	10,1%	100,0%
Jeles, kiváló	90,6%	9,4%	100,0%
Diplomaszerzés abszolutórium után			
Igen	91,2%	8,8%	100,0%
Nem	85,4%	14,6%	100,0%

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A társadalmi hátránnyal küzdő hallgatók kedvezőtlenebb tanulmányi teljesítményére utaló jeleket a Mentorkutatás adatain is találunk. Nappali tagozaton végzettek teljes sokaságával összevetve – önbevallás alapján - a mentoráltak között alacsonyabb, egyharmados az átlagnál jobban teljesítő hallgatók aránya, miközben ugyanez az arány a DPR alapsokaságán meghaladja az 50 százalékot. A mentorált hallgatók egyötöde véli úgy, hogy felsőfokú tanulmányai során évfolyamtársainál rosszabbul teljesít (szemben a nappali tagozaton mért alig 6 százalékos átlaggal).

11. táblázat: Mentorált hallgatók tanulmányi teljesítménye*Nappali tagozat, százalékos megoszlás*

	Mentoráltak		DPR 2014 nappali	
	Esetszám	Százalék	Esetszám	Százalék
sokkal rosszabb, mint a többségé	4	2,8	51	,4
valamivel rosszabb, mint a többségé	23	16,2	743	5,4
kb. ugyanolyan, mint a többségé	67	47,2	5904	43,1
valamivel jobb, mint a többségé	41	28,9	5532	40,4
sokkal jobb, mint a többségé	7	4,9	1456	10,6
Összesen	142	100,0	13687	100,0

Forrás: Mentorkutatás 2015; Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A felsőfokú képzésen belüli továbblépés a középfokú végzettségű szülői háttérrel nem rendelkező hallgatók körében kisebb arányban fordul elő, mint azon hallgatók közt, akiknek szülei legalább érettségivel rendelkeznek. Az e tekintetben hátrányos helyzetű csoport alulreprezentált a diplomázás után újabb felsőfokú végzettséget szerzők és a felsőfokon másoddiploma szerzése céljából továbbtanuló, még nem diplomázottak körében egyaránt.

12. táblázat: Frissdiplomások szülői végzettségi háttere a képzési előrehaladás szerint*Nappali tagozat, százalékos megoszlás*

	Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Alapfokú végzettségű szülői háttér	Összesen
Összesen	89,6%	10,4%	100,0%
Újabb diplomaszerezés			
Igen	92,3%	7,7%	100,00%
Nem	88,9%	11,1%	100,00%
Részvétel felsőfokú képzésben			
Igen	93,9%	6,1%	100,00%
Nem	88,5%	11,5%	100,00%

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

3.4. Nemzetközi mobilitás

A nemzetközi mobilitás esetében a tanulmányi mobilitásba történő bekapcsolódás mellett az angol nyelv ismeretét is bevontuk az elemzésbe. Ismét a DPR nappali tagozatos hallgatókra vonatkozó adatain vizsgálódunk. A 10,4 százalékos gyakorisághoz viszonyítva az eredmények itt is a kedvezőtlenebb képzési és származási háttér együttjárására utalnak. Az alapfokú végzettségű szülői háttérrel jellemezhető hallgatók ugyanis felülreprezentáltak a gyengébb nyelvtudással rendelkezők körében és alulreprezentáltak azok között, akik külföldi tanulmányi mobilitásban vettek részt a felsőfokú tanulmányok ideje alatt.

13. táblázat: Frissdiplomások szülői végzettségi háttere a képzési előrehaladás szerint
Nappali tagozat, százalékos megoszlás

	Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Alapfokú végzettségű szülői háttér	Összesen
Összesen	89,6%	10,4%	100,0%
Angol nyelvismeret			
nem ismeri	72,1%	27,9%	100,00%
alapszintű	79,6%	20,4%	100,00%
3-as szintű	84,8%	15,2%	100,00%
4-es szintű	90,7%	9,3%	100,00%
nagyon jól ismeri	95,2%	4,8%	100,00%
Külföldi tanulmányok			
Igen	96,7%	3,3%	100,00%
Nem	88,4%	11,6%	100,00%

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

3.5. Munkaerő-piaci kilépés

A felsőoktatási kilépés alakulásának vizsgálata során alapvetően a DPR adatokra támaszkodunk. Ennek megfelelően a hátrányos származási helyzetet képviselő változóként ismét az alapfokú végzettségű szülői háttér gyakorisági megoszlását vesszük alapul a különböző kilépési dimenziókban.

A hallgatók munkaerő-piaci bekapcsolódásával a Mentorkutatás is foglalkozik annyiban, hogy vizsgálja a tanulmányok alatti munkavállalás gyakoriságát a mentorált hallgatók körében. A kutatás adatai szerint a válaszadók több mint egyharmada dolgozik tanulmányai alatt, ami többnyire alkalmi munkavállalást jelent. Állandó munkáról mindössze a mentoráltak 7,4 százaléka számolt be.

14. táblázat: Mentorált hallgatók munkaerő-piaci bekapcsolódása

Munkavégzés a tanulmányok alatt		
A egész félév alatt, állandó jelleggel dolgozik	12	7,4
Alkalmi jelleggel dolgozik	46	28,4
Nem dolgozik	104	64,2
Összesen	162	100,0

Forrás: Mentorkutatás 2015

A DPR adatokból ehhez képest részletesebb képet alkothatunk már a tanulmányok időszakára vonatkozóan is. Eszerint a kedvezőtlenebb képzési szülői háttérű hallgatók alulreprezentáltak a tanulmányok alatti szakterületi munkát végzők között. Ez azért lényeges szempont, mert a későbbi munkaerő-piaci teljesítményre ez a tényező jelentős hatással bír. A későbbi sikerességet előre nem jelző nem szakterületi munkavállalás ezzel szemben relatíve nagyobb arányú a kedvezőtlen háttérűek között.

15. táblázat: Frissdiplomások szülői végzettségi háttere a tanulmányok alatti munkavállalás szerint
Nappali tagozat, százalékos megoszlás

	Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Alapfokú végzettségű szülői háttér	Összesen
Összesen	89,6%	10,4%	100,0%
Szakterületi munkavégzés a tanulmányok alatt			
Igen	90,8%	9,2%	100,00%
Nem	88,2%	11,8%	100,00%
Nem szakterületi munkavégzés a tanulmányok alatt			
Igen	88,8%	11,2%	100,00%
Nem	90,9%	9,1%	100,00%

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

Azon nappali tagozaton végzettek körében, akik diplomaszerzésük után állást kerestek, az átlagos álláskeresői idő 3,9 hónap volt. Alapfokú végzettségű szülői háttérrel az az időszak jelentősen kitolódott, 4,76 hónapra. A kedvezőtlenebb származási háttér tehát ez esetben is rosszabb mutatókkal jár együtt.

16. táblázat: Az állástalálás időtartama

Nappali tagozat

Diplomázás után sikeresen állást keresők körében

Első állás megtalálásig eltelt hónapok, átlag

Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Átlag	3,75
	Esetszám	5545
Alapfokú végzettségű szülői háttér	Átlag	4,76
	Esetszám	806
Összesen	Átlag	3,88
	Esetszám	6350

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A frissdiplomások munkaerő-piaci eredményességét több változóval is mérhetjük. Ezek közül lényegében mindegyik a hátrányos származási háttérűek kedvezőtlenebb munkaerő-piaci helyzetét tükrözi.

A frissdiplomások fő foglalkozási státuszát tekintve az alapfokú végzettségű szülői háttérrel rendelkezők felülreprezentáltak a munkanélküliek és az önfoglalkoztatóként dolgozók körében. Arányuk ugyanakkor relatíve csekély a vállalkozók és a továbbtanulók között.

A vizsgált csoportra az átlagnál jobban jellemző a közsférába irányuló munkavállalás akár a munkaviszony típusát, akár a munkáltató tulajdonviszonyait vizsgáljuk.

A frissdiplomás munkaerő-piaci kilépés sikerességének bevett mutatója a képzés és a végzett munka közötti illeszkedés mértéke. A kedvezőtlenebb családi képzési háttérűek hátránya itt is megmutatkozik. E csoport ugyanis alulreprezentált mind a szakterületi elhelyezkedés, mind a

diplomát igénylő munkavégzés tekintetében az legalább érettségizett szülőkkel rendelkezőkhöz képest.

17. táblázat: Frissdiplomások szülői végzettségi háttere és a foglalkoztatási helyzet

Nappali tagozat, százalékos megoszlás

	Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Alapfokú végzettségű szülői háttér	Összesen
Összesen	89,6%	10,4%	100,0%
Fő foglalkoztatási státusz			
Alkalmazott	89,4%	10,6%	100,00%
Önfoglalkoztató, önálló vállalkozó	88,5%	11,5%	100,00%
Vállalkozó	92,8%	7,2%	100,00%
Munkanélküli	86,4%	13,6%	100,00%
Nappali tagozaton tanuló diák	94,5%	5,5%	100,00%
Foglalkoztatottak körében összesen	89,2%	10,8%	100,00%
Munkaviszony típusa			
Köztisztviselő, közalkalmazott, kormánytisztviselő	87,6%	12,4%	100,00%
Állami, önkormányzati vállalat alkalmazottja	87,0%	13,0%	100,00%
Nem állami alkalmazott	90,0%	10,0%	100,00%
A munka és a tanulmányok illeszkedése			
Munkája egy egészen más szakterülethez kötődik	87,9%	12,1%	100,00%
Munkája bármilyen szakterületű diplomával ellátható	89,2%	10,8%	100,00%
Vertikális illeszkedés			
Munkája nem igényel felsőfokú végzettséget	83,9%	16,1%	100,00%
Munkahely tulajdonviszonya			
Teljes mértékben állami/önkormányzati tulajdonú	87,8%	12,2%	100,00%
Teljes mértékben magántulajdonú	89,8%	10,2%	100,00%
Munkahely tulajdonviszonya			
Teljes mértékben magyar tulajdonú	88,0%	12,0%	100,00%
Teljes mértékben külföldi tulajdonú	90,9%	9,1%	100,00%

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A származási háttérrel összekapcsolódó munkaerő-piaci hátrányok a jövedelmek esetében is megmutatkoznak. Az alapfokú szülői háttérrel rendelkező nappali tagozatos végzettek havi nettó 161 ezer forintos átlagjövedelme jelentősen eltér a frissdiplomások körében mért 196 ezer forintos jövedelmi átlagtól.

18. táblázat: Átlagjövedelmek alakulása

Nappali tagozat

Foglalkoztatottak körében

Havi nettó átlagjövedelem, ezer Ft

Legalább középfokú végzettségű szülői háttér	Átlag	200,87
	Esetszám	8008
Alapfokú végzettségű szülői háttér	Átlag	161,73
	Esetszám	993
Összesen	Átlag	196,55
	Esetszám	9001

Forrás: Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

IV. FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ HALLGATÓK

4.1. Csoportleírás

Az Eurostudent kutatás során vizsgálták a fogyatékossgal élő, illetve tartósan beteg hallgatókat. Az adatok szerint a hallgatók 8 százaléka, a mintában mintegy 1312 fő sorolható e kategóriába. Közöttük a legnagyobb arányt – a minta 3,3 százalékát - a krónikus betegek teszik ki és közel ennyi, 2,9 százalékos a hosszan tartó egyéb egészségügyi problémával rendelkezők aránya. E két csoport együttesen az összes fogyatékossgal/tartós betegséggel élő hallgató nyolcvan százalékát fedi le. A teljes mintában 1 százalék alatti az érzékszervi károsodással élők, valamint a tanulási nehézségekkel küzdők aránya, míg a mozgásukban korlátozottak és a mentális problémáktól szenvedők részaránya alig éri el a fél százalékot.

19. táblázat: A fogyatékossgal élő hallgatók megoszlása a fogyatékossgal/betegség jellege szerint

Fogyatékossgal/tartós betegség jellege	Hallgatókon belüli arány	Fogyatékossgal élőkön belüli arány	Esetszám
Krónikus betegség	3,30%	42,70%	556
Mentális egészségi problémák	0,50%	6,20%	80
Mozgásában korlátozott	0,40%	5,10%	66
Érzékszervi károsodással él	0,90%	12,00%	157
Tanulási nehézségekkel küzd	0,90%	11,70%	152
Egyéb hosszantartó egészségügyi problémával küzd	2,90%	37,30%	486

Forrás: Eurostudent 2013

A fogyatékossgal/tartós betegséggel élők hallgatói csoportjának adataalapú leírása során a teljes alapsokaságtól eltérő jellegzetességeket érdemes kiemelni. Ilyen a mintegy két évvel magasabb átlagéletkor, vagy a némileg kedvezőtlenebb társadalmi és anyagi háttér (Kiss 2014b). A tanulmányok alatti anyagi helyzet tekintetében is az átlagnál kedvezőtlenebb a kép.

20. táblázat: A fogyatékossgal élő hallgatók megoszlása a fogyatékossg/betegség jellege szerint
Százalékos megoszlás

Szubjektív anyagi helyzet megítélése	Hallgatókon belüli arány	Fogyatékossgal élőkön belüli arány	Esetszám
Nagyon rossz	16,1%	83,9%	100,0%
Rossz	10,2%	89,8%	100,0%
Közepes	7,5%	92,5%	100,0%
Jó	6,4%	93,6%	100,0%
Nagyon jó	5,0%	95,0%	100,0%
Összesen	8,1%	91,9%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

4.2. Képzésjellemezők

A fogyatékossgal élő avagy krónikus beteg hallgatók szakterületi szinten felülreprezentáltak – vagyis a mintán belüli 8 százalékos arányuknál nagyobb gyakorisággal vannak jelen – a közigazgatási, egészségügyi, társadalom- és természettudományi képzési területek hallgatói között. Arányuk leginkább a jogi, gazdasági és informatikai képzéseken marad el az átlagostól. Fontos látnunk, hogy épp e képzési területek diplomáihoz társul a legkedvezőbb munkaerő-piaci sikeresség mutatók.

21. táblázat: Fogyatékossgal élő hallgatók gyakorisága az egyes képzési területeken
Százalékos megoszlás

Tanulmányok képzési területe	Fogyatékossgal élő hallgató	Többi hallgató	Összesen
Agrár képzési terület	8,0%	92,0%	100,0%
Bölcsettudomány képzési terület	9,7%	90,3%	100,0%
Gazdaságtudományok képzési terület	6,0%	94,0%	100,0%
Informatika képzési terület	6,7%	93,3%	100,0%
Jogi képzési terület	6,5%	93,5%	100,0%
Műszaki képzési terület	7,0%	93,0%	100,0%
Művészet képzési terület	7,8%	92,2%	100,0%
Művészetközvetítés képzési terület	10,3%	89,7%	100,0%
Közigazgatási, rendészeti és katonai képzési terület	11,6%	88,4%	100,0%
Orvos- és egészségügy képzési terület	10,4%	89,6%	100,0%
Pedagógusképzés képzési terület	7,3%	92,7%	100,0%
Sporttudomány képzési terület	6,8%	93,2%	100,0%
Társadalomtudomány képzési terület	10,5%	89,5%	100,0%
Természettudomány képzési terület	10,9%	89,1%	100,0%
Összesen	8,0%	92,0%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

4.3. Képzési életút

A fogyatékossgal élő hallgatók képzési életútjának vizsgálata során a tanulmányi teljesítmény és azt ezt segítő intézményi háttér áttekintésére nyílik lehetőség. Utóbbi kapcsán a közvetlen megkeresésen alapuló pályakövetési kérdőíves kutatás mellett az Eurostudent

vizsgálat adataira is támaszkodunk. A célzott kutatásra válaszoló fogyatékos frissdiplomások többsége, negyven százaléka úgy véli, tanulmány teljesítménye megfelelt az azonos szakon tanulók átlagának. Mindössze 14 százalék számol be az átlagtól elmaradó tanulmányi eredményről, és az összesített többség, a válaszadók 45 százaléka úgy gondolja, hogy jobban teljesített a többi, többségi csoporthoz tartozó hallgatótársnál.

22. táblázat: Fogyatékossgal élő hallgatók többiekhez viszonyított tanulmányi teljesítménye
Százalékos megoszlás, N=82

Többi hallgatóhoz mért tanulmányi teljesítmény	Százalék
Sokkal jobb volt, mint a többieké	15
Valamennyivel jobb volt, mint a többieké	30
Kb. ugyanolyan volt, mint a többieké	41
Valamennyivel rosszabb volt, mint a többieké	12
Sokkal rosszabb volt, mint a többieké	2
Összesen	100

Forrás: DPR – Fogyatékossgal élő frissdiplomások 2014

A fogyatékossgal élő hallgatók esetében a hátrányos helyzet tanulmányi hátráltató hatása és ennek intézményi kompenzálása lehet fontos kutatási probléma. Ennek kapcsán a válaszadó érintettek 40 százaléka nyilatkozott úgy, hogy állapota nem akadályozza a felsőfokú tanulmányok végzésében és további 27 százalékuk számára is csak kismértékben okoz nehézséget a fogyatékossgal, avagy krónikus betegség a képzés során. Közepes mértékű problémát az érintett csoport 18 százaléka érzékel és komoly avagy nagyon komoly nehézségekkel a fennmaradó 14 százalékuk küzd a felsőoktatásban.

23. táblázat: Tanulmányi nehézségek mértéke a fogyatékossgal élők körében
Fogyatékossgal élő/krónikus beteg hallgatók körében

A fogyatékossgal adódó tanulmányi problémák mértéke	Esetszám	Százalék
Nagyon komoly nehézségekkel küzd	41	3,1
Komoly nehézségekkel küzd	146	11,2
Közepes mértékű nehézségekkel küzd	238	18,2
Kevés nehézséggel küzd	351	26,9
Nincsenek problémái a tanulmányok során	530	40,6
Összesen	1306	100,0

Forrás: Eurostudent 2013

A fogyatékossgal élő avagy tartósan beteg hallgatók Eurostudent kutatásra adott visszajelzéseiből az is látszik, hogy a felsőoktatási intézmények csak kismértékben nyújtanak támogatást a felsőfokú tanulmányok megkönnyítéséhez e célcsoport számára. Ez azt jelenti, hogy a válaszadók több mint fele semmiféle célzott intézményi támogatást nem kap állapotával összefüggésben.

Az intézmények feladatellátásának minőségét az esélyegyenlőség biztosításában a fogyatékos hallgatók körében végzett célzott kutatás adatai alapján áttekintve a kép jóval pozitívabb. Ez alapvetően abból adódhat, hogy e kutatás a „hivatalos” fogyatékossgal csoportokra irányult és ezáltal nem tartalmazta az Eurostudent önbesorolós kategóriájában túlnyomó súlyt

képviselő krónikus beteg hallgatók adatait. A célzott kutatás fogyatékos-definíciójába tartozó csoportok e sokaságnál vélhetőleg nagyobb intézményi támogatást igényelnek.

24. táblázat: Az esélyegyenlőséget biztosító intézményi támogatás

Százalékos megoszlás, N=82

Mennyire tudta biztosítani az esélyegyenlőséget az intézmény?	Százalék
Teljes mértékben biztosítani tudta	38
Biztosítani tudta	43
Kismértékben tudta biztosítani	15
Egyáltalán nem biztosította	5
Összesen	100

Forrás: DPR – Fogyatékosággal élő frissdiplomások 2014

A fogyatékosággal élő frissdiplomások visszajelzései alapján a legtöbb nehézséget a tanulmányok során a jegyzetelés, az írott anyagok begyűjtése jelentette. A tanulmányi ügyek intézése is gyakran jelentkezik problémaként. A kurzusok, kontaktórák látogatása a fogyatékosággal élő frissdiplomások válaszai szerint nem ütközött komoly akadályba (Garai-Kiss, 2015).

4.4. Nemzetközi mobilitás

Az Eurostudent kutatás adatai azt mutatják, hogy a fogyatékosággal élő hallgatók nemzetközi tanulmányi mobilitási aktivitása elmarad a többi hallgatóétól. Ugyanez vonatkozik a külföldi tanulmányi tervekre is.

25. táblázat: Külföldi mobilitás és mobilitási tervek

Százalékos megoszlás

	Fogyatékkal él vagy krónikus betegségben szenved	Nem fogyatékosággal élő	Összesen
Részt vett külföldi tanulmányi mobilitásban	7,0%	93,0%	100,0%
Még nem vett részt, de tervezi	7,8%	92,2%	100,0%
Nem vett részt és nem is tervezi	8,3%	91,7%	100,0%
Összesen	8,1%	91,9%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

4.5. Munkaerő-piaci kilépés

Összevethető adatokat a fogyatékosággal élő hallgatók és a többi felsőoktatásban tanulók összességének munkaerő-piaci helyzetéről és várakozásairól az Eurostudent kutatás nyújthat. Ez alapján a fogyatékosággal élők jellemzően pesszimistábbak a tanulmányok befejezése utáni munkaerő-piaci kilátások tekintetében. A várható munkaerő-piaci esélyeket nagyon kedvezőnek, vagy kedvezőnek ítélik között e csoport tagjai alulreprezentáltak, miközben arányuk relatíve jelentősen magasabb a kedvezőtlen s főleg a nagyon kedvezőtlen helyzetet prognosztizálók körében. A bizonytalanság nagyobb arányú e csoportban.

26. táblázat: Munkaerő-piaci várakozások*Százalékos megoszlás*

Milyenek látja a munkaerő-piaci elhelyezkedési esélyeit jelenlegi tanulmányai befejezését követően Magyarországon?	Fogyatékossgal él vagy krónikus betegségben szenved	Nem fogyatékossgal élő	Összesen
Nagyon jó	7,4%	92,6%	100,0%
Jó	7,1%	92,9%	100,0%
Közepes	8,0%	92,0%	100,0%
Rossz	9,0%	91,0%	100,0%
Nagyon rossz	11,3%	88,7%	100,0%
Nem tudja megítélni	9,1%	90,9%	100,0%
Összesen	8,1%	91,9%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

A hallgatók esetében a munkavállalási kilátásokra a tanulmányok alatti munkaerő-piaci bekapcsolódás is kihathat. Összevetésben úgy tűnik, hogy a fogyatékossgal élő avagy krónikus beteg hallgatók az átlagnál kisebb mértékben vállalnak munkát tanulmányaik alatt.

27. táblázat: Tanulmányok alatti munkavállalás*Százalékos megoszlás*

Munkavállalás a tanulmányok alatt	Fogyatékossgal él vagy krónikus betegségben szenved	Nem fogyatékossgal élő	Összesen
Jelenleg nem dolgozik	8,5%	91,5%	100,0%
Dolgozik	7,6%	92,4%	100,0%
Összesen	8,1%	91,9%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

A fogyatékossgal élő frissdiplomások munkaerő-piaci kilépésének részletesebb feltárásához ezúttal is a célzott pályakövetési kutatás eredményeihez érdemes fordulnunk. E visszajelzések szerint a felsőoktatási tanulmányok időszakában a fogyatékossgal élő hallgatók fele vett részt szakmai gyakorlaton (ami elmarad az összes végzett körében mért 73 százalékos gyakoriságtól). Közülük minden ötödiket gyakorlati helyükön a későbbiekben alkalmazták is. Az abszolutórium megszerzése idején a fogyatékossgal élő frissdiplomások egyötöde már rendelkezett főállású munkaviszonnyal, ám az összes végzett esetében ez az arány negyven százalék fölötti. Az abszolutórium munkát keresők alcsoportjában a válaszadók 38%-a három hónapon belül állást talált. Minden harmadik személynek 3-6 hónapot kellett várnia az elhelyezkedéséig. Összességében tehát az állást kereső fogyatékossgal élő frissdiplomás válaszadók több, mint kétharmada fél éves állás nélküli időszak után el tudott helyezkedni. A fennmaradó egyharmados csoportnak 6-12 hónapot (16%) vagy több mint egy évet (12%; max. 35 hónap) kellett várnia az első állás megtalálásához. Tekintettel arra, hogy a DPR adatok alapján az átlagos álláskeresési idő a frissdiplomások teljes körében négy hónap alatti, az adatok a fogyatékossgal élők nehezebb elhelyezkedésére utalnak.

28. táblázat: Az álláskeresés átlagos időtartama*Abszolutórium után állást keresők körében; Százalékos megoszlás, N=34*

Abszolutóriumszerzés utáni álláskeresési idő	Százalék
3 hónapon belül	37,5%
4-6 hónap alatt	33,3%
7-12 hónap alatt	16,7%
Több mint egy év alatt	12,5%
Összesen	100%

Forrás: DPR – Fogyatékosággal élő frissdiplomások 2014

A fogyatékosággal élő frissdiplomások 60 százaléka dolgozott a megkereséskor alkalmazottként. Ez némileg elmarad a frissdiplomások majd 80 százalékos átlagától, de az alacsony munkavállalói arányt leginkább a nagyobb továbbtanulási aktivitás kompenzálja. A válaszadó fogyatékosággal élők egynegyede a megkereséskor is a felsőoktatásban tanult, nappali tagozatos hallgatóként. Ez az arány a frissdiplomások között 7 százalék alatt marad.

Az alkalmazottként dolgozók többsége, 87 százaléka nem visel vezető beosztást. Közel 14 százalék nem diplomás foglalkoztatásban dolgozik, mint beosztott. A vezetők arányát tekintve a fogyatékosággal élő frissdiplomások pozíciója némileg kedvezőtlenebb, mint a többségi csoporté (e tekintetben a DPR kutatás 2014-ben 21 százalékos gyakoriságot mért) de a többség mindkét csoportban beosztott diplomásként dolgozik. A nem diplomás beosztottak arányát tekintve nem mutatkozik lényegi eltérés.

29. táblázat: Az álláskeresés átlagos időtartama*Alkalmazottak körében; Százalékos megoszlás, N=51; N=14.744*

Az alkalmazottak munkahelyi pozíciója	DPR - Fogyatékosággal élők 2014	DPR - Frissdiplomások 2014
Vezető	13%	21%
Beosztott diplomás	73%	64%
Beosztott nem diplomás foglalkozás	14%	15%
Összesen	100%	100%

Forrás: DPR – Fogyatékosággal élő frissdiplomások 2014; Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

A fogyatékosággal élő frissdiplomások hierarchikus szempontból kissé kedvezőtlenebb pozíciójához a munkavállalás nagyobb mértékű bizonytalansága is társul. A foglalkoztatásban álló fogyatékosággal élők kétharmadának van – nagyobb stabilitást jelentő – határozatlan idejű munkaszerződése, míg ez a frissdiplomások teljes körének 83 százalékát jellemzi.

Az objektíve némileg kedvezőtlenebbnek mutató foglalkoztatási körülményeket a fogyatékosággal élők szubjektív visszajelzései részben tükrözik. A hátrányos munkaerő-piaci helyzet megítélése során a döntő többség nem érzékel eltérő, hátrányos bánásmódot. A válaszadók 42 százaléka érzi úgy, hogy állapota munkaerő-piaci hátrányt szenved el. A komoly hátrányt elszenvedők aránya 16 százalékos.

30. táblázat: Munkaerő-piaci hátrányok értékelése

Foglalkoztatottak körében

Százalékos megoszlás, N=51

Az álláskeresés után mekkora hátrányt jelentett a fogyatékoság?	Százalék
Határozottan hátrányba kerültem	16%
Hátrányba kerültem	26%
Nem éreztem e tekintetben különbséget	51%
Inkább előnyt élveztem	7%
Összesen	100%

Forrás: DPR – Fogyatékosággal élő frissdiplomások 2014

V. KISGYERMEKET NEVELŐ HALLGATÓK

5.1. Csoportleírás

A kisgyermeket nevelő hallgatók esetében azokkal a felsőoktatásban tanuló nőkkal foglalkozunk, akik tanulmányaik időszaka alatt három év alatti gyermeket nevelnek.

Az Eurostudent kutatás adatbázisában gyermeke a válaszadók 8,4 százalékának van. A gyermekkel rendelkezők 41,5 százalékának 1, további mintegy 41 százalékának 2 gyermeke van. A gyermekesek egyharmada hároméves, vagy annál fiatalabb gyermeket (is) nevel.

31. táblázat: Gyermekek száma

Gyermekek nevelők körében; Százalékos megoszlás

Gyermekek száma	Elemzés	Százalék
1	509	41,5
2	500	40,8
3	168	13,7
3-nál több	50	4,1
Összesen	1228	100,0

Forrás: Eurostudent 2013

A válaszadók körében összességében 1,5 százalék a 3 év alatti gyermeket nevelők aránya. Ebből a 244 főből válogattuk le a 163 főnyi női hallgatót a kisgyermeket nevelő nők változó létrehozása során. A csekély, mindössze 1 százalékos gyakoriság nagyban elbizonytalanítja az elemzésekből levonható következtetéseket, de a kisgyermeket nevelő női hallgatók erős felülreprezentációjára érdemes lehet rámutatnunk.

5.2. Képzésjellemezők

A kisgyermeket nevelő nők jellemzően a felsőoktatás nem nappali munkarendű képzéseiben tanulnak. Arányuk a levelező tagozatos képzésben 3,8 százalékos, szemben a hallgatók körében azonosított 1 százalékos aránnyal.

32. táblázat: Kisgyermeket nevelő nők aránya képzési munkarend szerint

		Nincs kisgyermeke	Kisgyermeket nevel	Összesen
Nappali tagozat	Esetszám	12915	18	12933
	Százalék	99,9%	0,1%	100,0%
Nem nappali tagozat	Esetszám	3667	145	3812
	Százalék	96,2%	3,8%	100,0%
Összesen	Esetszám	16582	163	16745
	Százalék	99,0%	1,0%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

A képzési területi háttér tekintetében az igen alacsony esetszám ellenére is kirajzolódni látszik a kisgyermeket nevelő nők relatív felülreprezentáltsága a pedagógusképzésben és az egészségügyi, társadalomtudományi képzési területeken.

33. táblázat: Kisgyermeket nevelő nők aránya képzési területenként

		Nincs kisgyermeke	Kisgyermeket nevel	Összesen
Agrár képzési terület	Esetszám	795	7	802
	Százalék	99,1%	0,9%	100,0%
Bölcsészettudomány képzési terület	Esetszám	1306	18	1324
	Százalék	98,6%	1,4%	100,0%
Gazdaságtudományok képzési terület	Esetszám	3171	35	3206
	Százalék	98,9%	1,1%	100,0%
Informatika képzési terület	Esetszám	1266	2	1268
	Százalék	99,8%	0,2%	100,0%
Orvos- és egészség tudomány képzési terület	Esetszám	2028	30	2058
	Százalék	98,5%	1,5%	100,0%
Pedagógusképzés képzési terület	Esetszám	844	19	863
	Százalék	97,8%	2,2%	100,0%
Sporttudomány képzési terület	Esetszám	251	1	252
	Százalék	99,6%	0,4%	100,0%
Társadalomtudomány képzési terület	Esetszám	1153	16	1169
	Százalék	98,6%	1,4%	100,0%
Természettudomány képzési terület	Esetszám	921	1	922
	Százalék	99,9%	0,1%	100,0%
Műszaki képzési terület	Esetszám	3360	4	3364
	Százalék	99,9%	0,1%	100,0%
Összesen	Esetszám	15095	133	15228
	Százalék	99,1%	0,9%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

5.3. Képzési életút

A kisgyermeket nevelő hallgatók esetében az Eurostudent kutatás eredményei kisebb mértékű továbbtanulási gyakoriságot és motivációt mutatnak. Ebben a csoportban gyakrabban fordul elő a felsőfokú tanulmányok megszakítása, melyet nyilvánvalóan a gyermekvállalás determinál.

A kisgyermeket nevelő nők felülreprezentáltak a tanulmányaikat a diploma megszerzése előtt legalább egy éves időtartamra megszakító – majd újból folytató hallgatók között.

34. táblázat: Felsőfokú tanulmányok megszakításának gyakorisága

Felsőfokú tanulmányok megszakítása legalább egy éves időtartamban az első diploma megszerzése előtt

		Nincs kisgyermeke	Kisgyermeket nevel	Összesen
Megszakította tanulmányait	Esetszám	1059	36	1095
	Százalék	96,7%	3,3%	100,0%
Nem szakította meg tanulmányait	Esetszám	13980	123	14103
	Százalék	99,1%	,9%	100,0%
Összesen	Esetszám	15039	159	15198
	Százalék	99,0%	1,0%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

A tanulmányi életútra vonatkozó tervek tekintetében a kisgyermeket nevelő nők motivációja némileg csekélyebbnek tűnik. Az alacsony elemszámok itt is bizonytalanná teszik az eredmények értelmezését, de úgy tűnik, ez a hallgatói csoport felülreprezentált az újabb felsőfokú végzettség megszerzését nem tervezők illetve a továbbtanulást időben későbbre tervezők között.

35. táblázat: Felsőfokú tanulmányi tervek gyakorisága

		Nincs kisgyermeke	Kisgyermeket nevel	Összesen
Tanulmányok befejezését követő egy éven belül továbbtanulást tervez	Esetszám	7395	46	7441
	Százalék	99,4%	,6%	100,0%
Tanulmányok befejezését követő egy éven túl továbbtanulást tervez	Esetszám	1494	18	1512
	Százalék	98,8%	1,2%	100,0%
Nem tervez továbbtanulást	Esetszám	3175	48	3223
	Százalék	98,5%	1,5%	100,0%
Még nem tudja	Esetszám	4095	43	4138
	Százalék	99,0%	1,0%	100,0%
Összesen	Esetszám	16159	155	16314
	Százalék	99,0%	1,0%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

A kisgyermeket nevelő nők felsőfokú tanulási döntéseit meghatározó tényezők célzott vizsgálatához célszerű – másodközlésként – a fentebb említett kutatás eredményeihez fordulnunk (Engler, 2010). Az Engler Ágnes által publikált kutatási eredmények szerint a kisgyermekes nők felsőfokú tanulmányi döntését és a tanulmányok kiterjesztése melletti

döntést egyaránt meghatározó környezeti nehézségek a már diplomával rendelkező nők esetében kevésbé dominánsak (Engler, 2011). A tanulmányok folytatása során a legkomolyabb problémának a vizsgákkal járó stressz és az anyagi háttér biztosítása bizonyult.

36. táblázat: A felsőoktatásban tanuló nők felsőfokú tanulmányai alatt felmerülő nehézségek

Százalékos megoszlás

Nehézségek	Nem diplomás	Diplomás	Összesen
Családi támogatás hiánya	37	20	27,1
Gyermek elhelyezésének gondjai	77	63	69
Anyagi háttér biztosítása	80	50	62,4
Vizsgastressz	88	63	73,8
Esetszám	103	123	226

Forrás: Engler 2011 – másodközlés

5.4. Munkaerő-piaci kilépés

Jóllehet a kisgyermeket nevelő felsőoktatási hallgató nők tanulási motivációiban Engler (2010) kutatása az intrinszc tényezők (egyéni ambíció, a szakmai érdeklődés és a tanulás szeretete) szerepét találta erősebbnek, a külső motivációs tényezők közül is több jelentőségét azonosította. Ezek közül is a diploma megszerzése és a könnyebb elhelyezkedés ért el magas pontszámot. A gyermekgondozási időszak alatt végzett tanulmányok tartalmi kiválasztásában szintén döntőnek mutatkozott a könnyebb elhelyezkedés és a magasabb fizetés szerepe. A már diplomával rendelkezők továbbtanulásában erősebb a szakmaiság – önképzés, ambíció – és a munkahelyi előmenetel szerepe.

37. táblázat: A felsőoktatásban tanuló nők tanulmányi választását meghatározó tényezők

Százalékos megoszlás

A képzés választásának oka	Nem diplomás	Diplomás	Összesen
Ezzel a képzettséggel könnyebben el tud helyezkedni	41,4	38,5	39,4
Ezzel a képzettséggel magasabb fizetésre számít	38,4	35,5	36,8
Érdekli a terület, önképzés céljából választotta	34,3	40,2	37,6
Szakmai ambíció vezérelte	20,2	27,9	24,4
A munkahelyi előmenetel érdekében választotta	19,3	26,2	23,1
Manapság nem lehet e nélkül boldogulni	19,2	11,5	14,9
A képzés helye közel van a lakóhelyhez	15,2	10,7	12,7
Esetszám	103	123	226

Forrás: Engler 2011 – másodközlés

A kisgyermeket nevelő hallgatók munkaerő-piaci várakozásait illetően az Eurostudent kutatás adatiból is találunk mérést. Az érintett csoport felülreprezentációit vizsgálva az elhelyezkedési esélyek megítélésében azt mondhatjuk, hogy a kisgyermeket nevelő nők relatíve gyakrabban tartják közepesen nehéznek diplomázás utáni esélyeiket. Ennél nagyobb mértékű azonban a kisgyermekes nők felülreprezentációja azok körében, akik nem tudják megítélni a munkaerő-piacon várható lehetőségeket.

38. táblázat: A diplomázás utáni elhelyezkedési lehetőségek megítélése*Százalékos megoszlás*

Diplomázás utáni munkaerő-piaci lehetőségek megítélése	Nincs kisgyermek	Kisgyermeket nevel	Összesen
Nagyon jó	99,2%	0,8%	100,0%
Jó	99,2%	0,8%	100,0%
Közepesen nehéz	98,7%	1,3%	100,0%
Nehéz	99,1%	0,9%	100,0%
Nagyon nehéz	99,2%	0,8%	100,0%
Nem tudja megítélni	98,3%	1,7%	100,0%
Összesen	99,0%	1,0%	100,0%

Forrás: Eurostudent 2013

A kisgyermeket nevelő hallgatók munkaerő-piaci lehetőségeinek vizsgálata során a fentiekben a motivációs tényezők és várakozások szerepére tudunk rávilágítani. Kézenfekvő volna itt egy, a kisgyermekes nők munkaerő-piaci mutatóit összevető pályakövetési vizsgálat adatainak beemelése is, de az e célból rendelkezésre álló DPR adatbázisban a gyermekvállalás időszaka (tanulmányok alatt, avagy diplomaszerezés után) nem rögzített, így ezen a bázison a kisgyermekes felsőoktatási időszak nem feltárható.

VI. HATÁRON TÚLI MAGYAR HALLGATÓK**6.1. Csoportleírás**

A határon túli magyar hallgatók esetében szintén pályakövetési kutatási adatok állnak rendelkezésre a felsőfokú tanulmányi életút, mobilitás és munkaerő-piaci integráció kapcsán. Ennek során a fentiekben ismertetett MÁSZ diplomás pályakövetési kutatás adataira alapozunk. Tekintettel arra, hogy a határon túl élő magyar fiatalokra ugyanazok a szabályok vonatkoznak, ha magyarországi egyetemre, főiskolára jelentkeznek, mint itthoni társaikra, a határon túli hallgatók kutatásai során elsődlegesen a születési országhoz és Magyarországhoz fűződő viszonyra vonatkozó adatokat keresünk, ezen belül is a hallgatók letelepedési, migrációs helyzetét tekintjük át az adatok alapján.

A MÁSZ kutatás válaszadói körében a Romániából érkezett hallgatók aránya a legmagasabb (46%). Ezt követik a Szerbiából, majd a szlovák és ukrán területekről származó hallgatói csoportok.

39. táblázat: A válaszadó határon túli magyar hallgatók származási ország szerinti megoszlása

Származási ország	Esetszám	Százalék
Ausztria	3	,4
Szlovénia	18	2,3
Szerbia	150	19,0
Románia	365	46,1
Szlovákia	118	14,9
Ukrajna	109	13,8
Horvátország	27	3,4
Összesen	791	100,0

Forrás: MÁSZ Pályakövetés 2011

6.2. Képzési életút

A válaszadók közül legtöbben természettudományi és informatikai (19%), bölcsészet- és társadalomtudományi (16%), és műszaki (10%) képzési területen végezték tanulmányaikat (Raffai 2013). A MÁSZ kutatás adatai mindemellett azt is azt mutatják, hogy a válaszadók majd egyharmada még nem fejezte be tanulmányait a megkérdezés idején, hanem a vizsgált diploma megszerzése után is a magyar felsőoktatásban maradt, hallgatóként. Ez egyfelől nagy továbbtanulási motivációra utal a határon túli magyar hallgatók körében, másfelől magyarázatot ad a munkaerő-piaci kérdések kapcsán jelentkező nagyarányú adathiányra.

A képzési életút kimeneti mutatói alapján a határon túli magyar hallgatók kilépése kedvezőbb a hazai frissdiplomások átlagánál, amennyiben nagyobb arányban szereznek diplomát közvetlenül az abszolutórium megszerzése után.

40. táblázat: Diplomaszerezési időszak kitolódása

Az abszolutórium után közvetlenül a diplomáját is megszerezte?	MÁSZ 2011		DPR 2011
Igen	281	76,6	72,3
Nem	86	23,4	27,7
Összesen	367	100,0	100,0

Forrás: MÁSZ Pályakövetés 2011; Frissdiplomások 2011 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

6.3. Munkaerő-piaci kilépés

A munkaerő-piaci tervek tekintetében a határon túli magyar frissdiplomások többnyire (51 %-ban) a hazatérést és a szülőföldön történő letelepedést, elhelyezkedést tervezik. Ennek ellenére a végzettség megszerzése utáni korai évek nagyobb mértékben kötik Magyarországhoz a frissdiplomásokat, hiszen a válaszadók tényleges munkavállalásukban jóval nagyobb mértékben (57%) kapcsolódnak Magyarországhoz és csak egyharmaduk tért vissza szülőföldjére munkavállalási céllal.

41. táblázat: A tervezett és megvalósult elhelyezkedés országa

Százalékos megoszlás

	Tervezett elhelyezkedés/letelepedés helye	Tényleges munkavállalás helye
Szülőföldjén	51,4	33,0
Magyarországon	37,4	57,3
Más országban	7,6	9,7
Nem tudja/nem válaszol	3,2	–
Összesen	100,0	100,0

Forrás: MÁSZ Pályakövetés 2011

A teljes frissdiplomás populációra vonatkozó azonos évben felvett DPR adatokkal összevetve úgy tűnik, hogy a határon túli magyar hallgatók kilépési mutatói nagyon hasonlóan alakulnak, s néhány ponton némileg kedvezőbbek. Körükben a többi frissdiplomáshoz képest kissé alacsonyabb a munkanélküliek és magasabb a vállalkozásból élők aránya. Az elhelyezkedés szféráját tekintve a közszférában történő munkavállalás kissé nagyobb arányban jellemzi a

vizsgált csoportot akár közalkalmazottként, akár állami vállalat alkalmazotjaként dolgozik. A határon túli magyar válaszadók 61 százaléka dolgozik a magánszférában, ehhez képest a frissdiplomások átlaga majd kétharmados arányt mutat. A horizontális illeszkedés mutatói is kismértékben ugyan, de kedvezőbbek a határon túli magyar frissdiplomások körében, hiszen körükben feleakkora mértékű (7%) a felsőfokú tanulmányaiktól eltérő szakterületen vállalt munka, mint a frissdiplomások teljes körében (14%) és többen jelezték azt, hogy munkájuk teljes mértékben összefügg a felsőoktatásban tanultakkal.

42. táblázat: Határon túli magyar frissdiplomások foglalkoztatási mutatói
Százalékos megoszlás

A végzetek fő foglalkoztatási státusza	MÁSZ 2011		DPR 2011
	Esetszám	Százalék	Százalék
Alkalmazott	244	67,4	70,2
Önfoglalkoztató	19	5,2	2,2
Vállalkozó	13	3,6	1,3
Munkanélküli	16	4,4	8,7
Nappali tagozaton tanuló diák	38	10,5	13,6
GYES-en, GYED-en (GYET-en) van	28	7,7	2,6
Inaktív	4	1,1	1,4
Összesen	362	100,0	100,0
	MÁSZ 2011		DPR 2011
Az alkalmazás formája	Esetszám	Százalék	Százalék
Köztisztviselő, közalkalmazott	79	29,9	27,7
Állami, önkormányzati vállalat alkalmazottja	24	9,1	7,0
Magáncég alkalmazottja	161	61,0	65,4
Összesen	264	100,0	100,0
	MÁSZ 2011		DPR 2011
Munka és tanulmányok illeszkedése	Esetszám	Százalék	Százalék
Tanulmányok szakterületén dolgozik	79	29,4	19,4
A saját és a kapcsolódó szakterületen dolgozik	153	56,9	59,2
Egy egészen más szakterületen dolgozik	19	7,1	14,8
Bármilyen szakterület megfelelne a munkájának	18	6,7	6,6
Összesen	269	100,0	100,0

Forrás: MÁSZ Pályakövetés 2011; Frissdiplomások 2011 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

VII. ÖSSZEGZÉS

7.1. Főbb eredmények

Vizsgálatunk *A felsőoktatás szociális dimenziója – hátrányos helyzetű csoportok hozzáférése és részvétele a felsőoktatásban* című kutatás részeként e hallgatói csoportok felsőoktatáson belüli életútjának vizsgálati lehetőségeit tárja fel. Ennek megfelelően a hangsúly – kutatási eredmények ismertetése mellett – annak mérlegelésén van, hogy a jelenleg rendelkezésünkre

álló kutatási adatbázisok mennyiben alkalmasak a probléma rendszeres és megbízható vizsgálatára.

A vizsgálat alcsoportjai a kutatás egészének megfelelően a szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók, a fogyatékossgal élő hallgatók, a kisgyermeket nevelő hallgatók valamint a határon túli magyar hallgatók köre. A felsőoktatási életút és kilépés kapcsán e csoportok alábbi jellemzőit elemezzük: **képzésjellemezők, felsőoktatáson belüli továbblépés, nemzetközi mobilitás és munkaerő-piaci bekapcsolódás** területéhez kapcsolódó esélykülönbségek. Elemezésünk során épp az adatok elégtelensége miatt nem törekedhettünk a hátrányos helyzet hatásának tudományos igényű mérésére, ennek megfelelően egyrészt leíró célt követve azt vizsgáljuk, hogy e hallgatói csoportok a vizsgált szempontok mentén eltérnek-e a többiektől, másrészt pedig számba vesszük a probléma vizsgálatához jelenleg rendelkezésre álló hazai kutatási és statisztikai adatok mennyiségi és minőségi jellemzőit.

A **szociálisan hátrányos helyzetű hallgatói csoportok** esetében a vizsgálat alapját a szülői végzettségi háttér adta. Eszerint közel 17 százalékos (nappali munkarendben egytizedes) azon hallgatók aránya, akiknek szülei között senki nem rendelkezik legalább középfokú, érettségit adó iskolai végzettséggel. Az általunk választott – egyébként a származási háttér vizsgálata során bevett – mutató relevanciáját a Mentorkutatás adatbázisán végzett elemzésünk visszaigazolta: a HH/HHH-ként mentorált hallgatók körében lényegesen alacsonyabb szintű a szülők iskolai végzettsége, mint a teljes hallgatói körben. A kedvezőtlen családi háttér emellett a kibocsátó család anyagi helyzetének megítélésében és a hallgató által megélt problémás élethelyzetekben (szülői munkanélküliség, válás, devianciák) is megragadható. Összevetésre is alkalmas, rendszeres országos hallgatói adatbázisként a DPR hallgatói kutatás tűnik megfelelőnek a téma vizsgálatára. Eseti, ám részletesebb adatokkal az Eurostudent kutatás szolgál. Ez alapján úgy tűnik, hogy a szociálisan hátrányos helyzetű (alapfokú végzettségű szülői háttérrel rendelkező) hallgatók felülreprezentáltak az agrártudományi, pedagógusképzési és társadalomtudományi területeken **alulreprezentáltak a magas presztízsű (jogi, orvosi) osztatlan képzésben**. Emellett a kedvezőtlenebb háttérű hallgatók felülreprezentáltak a gyengébb tanulmányi eredményűek és az **abszolutóriumszerzés után közvetlenül nem diplomázók** között is. E hátrányok a felsőfokú képzésen belüli **továbblépés kisebb arányával** is járnak. A származási egyenlőtlenségek nyomai a nemzetközi mobilitás esetében is azonosíthatók, mind a tervek, mind a megvalósult mobilitás kapcsán. Ehhez járul a körükben mért **alacsonyabb nyelvtudási szint** is. A származási hátrányok a képzési életút után a munkaerő-piaci kilépés tekintetében is érvényesen vizsgálhatók. A kedvezőtlenebb képzési szülői háttérű hallgatók alulreprezentáltak a tanulmányok alatti szakterületi munkát végzők között, ami azért lényeges, mert e tényező a későbbi munkaerő-piaci teljesítményre jelentős hatással bír. A későbbi sikerességet előre nem jelző nem szakterületi munkavállalás ezzel szemben relatíve nagyobb arányú a kedvezőtlen háttérűek között. A kedvezőtlen szociális háttérű frissdiplomásokat emellett – a pályakövetési adatok tanúsága szerint – **hosszabb munkakeresési idő, nagyobb munkanélküliségi ráta**, kedvezőtlenebb munkaerő-piaci illeszkedés jellemzi a hallgatók többségénél. Mindez **jövedelmi hátrányban** is megmutatkozik.

A **fogyatékossgal élő hallgatók** vizsgálata során rendelkezésre álló országos, ám egyelőre egyszeri adatfelvétel az Eurostudent kutatás, amely a hallgatók teljes körén belül a

fogyatékossgal élő, illetve tartósan beteg hallgatókat is vizsgálta. Arányuk az adatbázisban 8 százalék). Az eredmények alapján a hallgatókon belül a fogyatékossgal élők csoportját **magasabb átlagéletkor és némileg kedvezőtlenebb társadalmi és anyagi háttér** jellemzi. A fogyatékossgal élő avagy krónikus beteg hallgatók szakterületi szinten felülreprezentáltak a közigazgatási, egészségügyi, társadalom- és természettudományi képzési területek hallgatói között, miközben arányuk a – **kedvezőbb munkaerő-piaci kilépési lehetőségeket nyújtó** – jogi, gazdasági és informatikai képzéseken **elmarad az átlagostól**. A fogyatékossgal élő hallgatók nemzetközi tanulmányi **mobilitási aktivitása szintén elmarad** a többi hallgatóétól. Ugyanez vonatkozik a külföldi tanulmányi tervekre is. Mindeközben – célzott kutatás során – a fogyatékossgal élő frissdiplomások többsége úgy véli, tanulmány teljesítménye megfelelt az azonos szakon tanulók átlagának és igazán komoly tanulmányi nehézségekkel csak kis részük szembesül a képzés során. A kedvezőtlenebb képzési helyzet itt is tükröződik a munkaerő-piaci kilépés sikerességében is. A fogyatékossgal élők jellemzően **pesszimiztábbak, bizonytalanabbak** a tanulmányok befejezése utáni munkaerő-piaci kilátások tekintetében mely azzal is összefügghet, hogy az átlagnál kisebb mértékben vállalnak munkát tanulmányaik alatt. A célcsoportra vonatkozó pályakövetési kutatás eredményei – a végzettek teljes körével összevetve – a fogyatékossgal élők **nehezebb, lassabb elhelyezkedésére és kedvezőtlenebb, bizonytalanabb foglalkoztatási körülményeire** utalnak.

A **kisgyermeket nevelő hallgatók** esetében azokkal a felsőoktatásban tanuló nőekkel foglalkoztunk, akik tanulmányaik időszaka alatt három év alatti gyermeket nevelnek (arányuk az Eurostudent mintán alig 2 százalék). Az eredmények alapján látszik e csoport felülreprezentációja a felsőoktatás nem nappali munkarendű, **levelező képzésein**, illetve a pedagógusképzésben és az egészségügyi, társadalomtudományi képzési területeken, valamint **kisebb mértékű továbbtanulási gyakorisága és motivációi**. A kisgyermeket nevelő nők felsőfokú tanulási döntéseit meghatározó tényezők célzott vizsgálata alapján az is látszik, hogy a tanulmányi döntésben komoly probléma a vizsgákkal járó stressz és az anyagi háttér biztosítása. A továbbtanulás intrinsic tényezői mellett e hallgatói alcsoport számára külső motivációként a **könnyebb elhelyezkedés, magasabb fizetés** szerepe is azonosítható. Ugyanakkor az országos adatok azt is mutatják, hogy a kisgyermeket nevelő hallgatók a fenti csoportokhoz hasonlóan **pesszimiztábbak és bizonytalanabbak** munkaerő-piaci kilátásaik tekintetében.

A hátrányos helyzetű csoportok vizsgálatához rendelkezésre álló adatok a **határon túli magyar hallgatók** esetében mutatkoztak a leginkább hiányosnak. Ez esetben a Márton Áron Szakkollégium eseti pályakövetési adatfelvétele ad ugyan némi támpontot, de az adatok aligha tekinthetők megbízhatónak. Eszerint e hallgatói kör képzési területi megoszlásában kissé a természettudományi, műszaki, társadalomtudományi képzések felé tolódik el, **alulreprezentáltságot mutatva a gazdaságtudományi** szakterületen. Az adatok magas képzési továbblépési arányra és relatíve kedvező munkaerő-piaci kilépésre utalnak. A teljes végzett populációt lefedő pályakövetési adatokkal összevetve a határon túli magyar hallgatók korai **elhelyezkedési mutatói az országos adatokhoz hasonlóak**. Különbségként a többi frissdiplomáshoz képest kissé alacsonyabb munkanélküli és magasabb a vállalkozói arány

azonosítható. A horizontális illeszkedés mutatói is kismértékben ugyan, de kedvezőbbek a határon túli magyar frissdiplomások körében.

7.2. Javaslatok, fejlesztési irányok

A vizsgálat céljára bevont adatbázisok elemzése alapján néhány javaslatot megfogalmazhatunk egy célzott adatgyűjtés kidolgozására, menetére, felépítésére vonatkozóan.

- A téma vizsgálatára jelenleg rendelkezésre álló adatbázisok minősége és lefedettsége egyaránt elégtelen, definíciós alapjuk összehangolatlan és ciklikusságuk úgyszintén bizonytalan, esetleges. A kutatás során azonosított párhuzamosságok, részinformációk, heterogén definíciós alapok miatt szükséges **a hátrányos helyzet összehangolt, rendszerszintű, adatalapú rögzítésére és nyomon követése.**
- Célszerű volna a **FELVI és FIR adatbázisok összekapcsolási** lehetőségének mérlegelése és az arra épített azonosítási nyomon követési rendszer koncepciójának megalkotása.
- Az adatbázisok összekapcsolása során érdemes lehet a **párhuzamos adatgyűjtő szervezetekkel** (HÖÖK, MÁSZ) és a Diplomás Pályakövetési Rendszerrel kialakított együttműködések, adatcserék kezdeményezése.
- Az adatkapcsolás kezdeti lépése az **egységes azonosítás lehetőségének megteremtése.** Ez nem feltétlenül adatbázis integrációt (tehát a FIR-hez kapcsolást) jelentene hanem akár az ad hoc kutatások esetében a vizsgált célcsoportok FIR alapú megragadását, a későbbi összevethetőség érdekében.
- Javasolt a téma vizsgálatához egy **egységes vizsgálati módszertan, tudásbázis** kialakítása, amely szakmai előkészítő munkán, a kutatásban feltárt **nemzetközi mérési gyakorlat** figyelembe vételén alapul, biztosítva az összevethetőség tágabb körét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Engler Á. (2010): Kisgyermeket nevelő hallgatók felsőfokú tanulmányi beruházásának és hozamainak nevelésszociológia vizsgálata. Ph.D. értekezés, Kézirat. Debrecen, DE Neveléstudományok Intézete.
- Engler Ágnes (2011) Kisgyermeket nevelő hallgatók felsőfokú tanulmányainak vizsgálata Debreceni Szemle 19., 2011/2. pp. 243-256
- Garai Orsolya – Kiss László (szerk.) (2015): Fogyatékkal élő frissdiplomások munkaerő-piaci integrációja. Educatio Nonprofit Kft., Budapest.
- Garai Orsolya - Veroszta Zsuzsanna (szerk.) (2013) Diplomás pályakövetési adatok 2011. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2013.
- Kiss László (szerk.) (2011) A felsőoktatás szociális dimenziója – A Eurostudent V. magyarországi eredményei. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.
- Nyüsti Szilvia (2014) Nappali tagozatos hallgatók bevételeinek és időfelhasználásának egyenlőtlenségei. In: Kiss László (szerk.) A felsőoktatás szociális dimenziója – A Eurostudent V. magyarországi eredményei. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. pp. 39-53.
- Raffai Zsolt (2013) Magyarországon végzett vajdasági frissdiplomások munkavállalása. A BI MÁSZ vajdasági hallgatóinak munkavállalási trendjei a 2011-es Educatio – MÁSZ online DPR kutatás eredményeinek elemzése alapján. In: Szoták Szilvia (szerk.) Határhelyzetek V. Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léhelyzetekben. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium Budapest 2013 pp. 428-449.
- Veroszta Zsuzsanna (2015) Diplomás pályakövetési adatok 2014. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Felhasznált adatbázisok

- Frissdiplomások 2011 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.
- Eurostudent 2013
- HÖÖK Mentorprogram kutatás 2015
- MÁSZ Pályakövetés 2011
- DPR – Fogyatékossgal élő frissdiplomások 2014
- Frissdiplomások 2014 – Diplomás Pályakövetési Rendszer, Educatio Nonprofit Kft.

Fehérvári Anikó – Miskey Helga

HAZAI GYAKORLATOK

BEVEZETŐ

Az elemzés célja a hátrányos helyzetű csoportok támogatására irányuló hazai gyakorlatok feltárása, bemutatása. Az elemzés többféle módszerre támaszkodik, alapvetően a dokumentumelemzés eszközével él, emellett félig strukturált interjúk is készültek a támogatott csoportok egy-egy képviselőjével.

Az elemzés igazodik a kutatás többi tanulmányában használt azonosított hátrányos helyzetű csoportok bemutatásához, vagyis a következő öt csoportra vonatkozó gyakorlatokat jelenítjük meg:

- szociálisan hátrányos helyzetű,
- roma,
- fogyatékkal élő,
- kisgyermekes,
- határon túli.

Mivel az összes felsőoktatási intézmény gyakorlatának feltérképezésére sem elegendő forrás, sem elegendő idő nem állt rendelkezésre, ezért kutatásunkat a felsőoktatási intézmények megadott szempontok szerinti mintáján végeztük el. A mintaválasztás alapjául egy korábbi kutatás során kialakított csoportosítás, a U-MAP szolgált. A mapping módszer a diverzifikált felsőoktatási intézményrendszer osztályozására, csoportosítására tesz kísérletet. Ez az osztályozási módszer a hetvenes évekre nyúlik vissza, melyből a kétezres években egy többdimenziós új modellt alkottak (Hrubos, 2011). A dimenziók kiválasztása a felsőoktatás célrendszeréhez kötődik. Jelenleg hat dimenziót tartalmaz a modell: oktatás és tanulás, a hallgatók összetétele, kutatás, tudástranszfer, nemzetközi orientáció és regionális elkötelezettség. Egy 2012-ben lezárult kutatás e dimenziók mentén csoportosította a magyar felsőoktatási intézményeket, és a klaszteranalízis módszerével nyolc csoportba rendezte őket. Főbb csoportokként a következők kerültek azonosításra: (1) kis hallgatói létszámú, hitéleti képzést adó egyházi főiskolák, (2) viszonylag kisebb hallgatói létszámú, dominánsan gazdasági, illetve társadalomtudományi képzést nyújtó magán főiskolák, (3) nagyobb hallgatói létszámú, szélesebb képzési profilú főiskolák, (4) speciális, szűkebb képzési profilú főiskolák, (5) széles profilú, de a klasszikustól eltérő szakmai összetételű egyetemek, (6) speciális profilú, viszonylag kis egyetemek (7) klasszikus egyetemek, (8) nemzetközi egyetemek. (A módszerről, a csoportosításról részletesebben lásd: Horváth, 2011.) A nyolc csoportból az utolsó nem szerepel elemzésünkben, mivel úgy ítéltük meg, hogy ebben a csoportban a kutatási kérdésünk kevésbé releváns.

Az elemzés két részből áll. Az első rész egy-egy hátrányos helyzetű csoportot támogató jó gyakorlatot mutat be egy-egy intézmény példáján keresztül. Minden leírás végén megjelöljük azokat az intézményeket is, ahol a honlapelemzés alapján további jó gyakorlatot találtunk, viszont részletesebben csak az kerül bemutatásra, amelyiket a legjobb kezdeményezésnek véltük. A második rész néhány összegző gondolatot ad a mintában szereplő felsőoktatási intézmények gyakorlatairól, valamint a kiválasztott intézmények szintjén ismerteti az előre kidolgozott szempontsor szerinti honlapelemzés eredményeit.

I. INTÉZMÉNYI JÓ GYAKORLATOK

1.1. Szociálisan hátrányos helyzetű csoportok támogatása

A felsőoktatás tömegesedésétől sokan azt várták, hogy ezzel minden társadalmi csoport számára növekednek majd a bejutási esélyek. Ugyanakkor több vizsgálat is megállapította, hogy a szelekció már korábban, a középfokra lépésnél megtörténik (Csákó et al, 1998). Kutatások azt is kimutatták, hogy a kistelepüléseken élők bekerülési esélyei jóval alacsonyabbak városi társaikéhoz képest (Liskó–Fehérvári, 1998; Róbert, 2000, 2010; Nagy, 2010). Emellett elemzések arra is rámutattak, hogy a lemorzsolódás miatt a képzésbe való bekerülés még nem jelenti a magasabb iskolai végzettség megszerzését (Gazsó–Laki, 2004), így az expanzióknak önmagában nincs esélykiegyenlítő hatása. Alapvetően ezek a tények ösztönözték az akkori oktatási minisztert az alább bemutatott program elindítására. A kistelepüléseken élő tehetséges, hátrányos helyzetű tanulók felsőoktatási esélyeit azzal kívánták növelni, hogy kiemelkedően teljesítő középiskolákba juttatják be őket.

Az Arany János Tehetséggondozó Program indulásakor a döntéshozók elsősorban a települési hátrányokkal küzdő tanulók támogatását tartották fontosnak, ezért olyan tanulók jelentkezését várták, akik 5000 fő alatti településen élnek. Később a program célcsoportja kibővült, a kistelepülési hátrány mellett már olyan tanulókat is vártak a programba, akiknek a szülei alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, vagy kiegészítő családi pótlékot kapnak. A program célja a tehetséges gyermekek továbbtanulásának elősegítése, felsőfokra juttatása, valamint olyan korszerű, a munkaerőpiacon fontos ismeretek nyújtása, mint az informatikai tudás (ECDL vizsga), az idegennyelv-ismeret (nyelvvizsga) és autóvezetés (jogosítvány).

A 2000-ben induló tehetséggondozó program (AJTP) 2004-ben a kollégiumi (AJKP), 2007-ben pedig a kollégiumi szakiskolai programmal (AJKSZP) bővült. Azóta is ez a három program képezi az Arany János Programokat. A később induló kollégiumi és kollégiumi szakiskolai programok célja hasonlóan alakult: a kollégiumi program esetében az érettségi, míg a kollégiumi szakiskolai program esetében a szakmaszerzés a cél. Mindhárom alprogram iskoláztatási támogatást nyújt hátrányos helyzetű csoportok számára, lehetőséget adva a csoportos társadalmi mobilitásra. Az AJTP 23 iskola és kollégium, valamint 13 önálló kollégium, az AJKP 11 iskola és kollégium, valamint 4 önálló kollégium, az AJKSZP 7 kollégium, valamint 15 iskola és kollégium bevonásával működik (Fehérvári, 2015).

Az AJTP-ban végzők jelentős hányada tanul tovább a felsőoktatásban, mégis a kutatási tapasztalatok azt mutatják, hogy az anyagi nehézségek gyakran akadályozó tényezők maradnak. Ezért is fontos kezdeményezés az Eszterházy Károly Főiskola új programja, melynek keretében a főiskola együttműködési megállapodást kötött az AJTP középiskolákkal, vállalva, hogy a programból kikerülő fiatalok felsőoktatási útját kiemelt módon támogatja. Ez a támogatás egyrészt anyagi természetű, hiszen külön ösztöndíjat hoztak létre számukra, és kollégiumi férőhelyet is biztosítanak nekik, másrészt a hallgatók számára mentálhigiénés tanácsadás is elérhető, harmadrészt a tanuláskoruk támogatását is jelenti, mivel mentori szolgáltatást is igénybe vehetnek.¹⁰⁰ Ezenkívül az Eszterházy Károly Főiskola hat éven át

¹⁰⁰ <http://p2014-20.palyazat.ektf.hu/rendezvenyek/eszterhazy-tehetseggondozo-program-etp->

sikeresen működtette laptop programját, melyet a 2014/2015-ös tanévben újraindított. A program révén az AJTP-ből érkező diákok, valamint az osztatlan tanárképzés hallgatói kaphatnak laptopot tanulmányaik elősegítésére. Összesen 150 diák vesz részt a programban, akik, ha optimális időn belül fejezik be tanulmányaikat és szereznek diplomát, meg is tarthatják a laptopot.

Szociálisan hátrányos helyzetű csoportok támogatását megcélzó további intézményi gyakorlatok:

- Wesley János Lelkészképző Főiskola (lásd 2.4.2. pont)
- Budapesti Corvinus Egyetem (lásd 2.5.1. pont)
- Miskolci Egyetem (lásd 2.5.4. pont)
- Debreceni Egyetem (lásd 2.7.1. pont)
- Pécsi Tudományegyetem (lásd 2.7.3. pont)

1.2. Roma csoportok támogatása

Az országban több roma szakkollégium is működik, melyek közül azért a PTE-re esett a választásunk, mert ezen az egyetemen már csaknem másfél évtizedre nyúlik vissza a roma szakkollégium működése, valamint a szakkollégium eredményeinek dokumentálása is kiemelkedő, akciókutatás és számos publikáció teszi transzparenssé a fejlesztési folyamatot.

A Pécsi Tudományegyetem Romológia és Nevelésszociológia Tanszéke mellett 2001 óta működik a Wlislócki Henrik Szakkollégium (WHSz), mely azzal a céllal jött létre, hogy az egyetemen tanuló, a romológia iránt érdeklődő diákok tudományos közösséget alkothassanak. A támogatókkal bővített kortárs közösség kapaszkodót nyújtott a szakkollégium tagjainak, segítette őket a tanulmányi előrehaladásban, a tudományos és kulturális életbe való bekapcsolódásban. A szakkollégium tevékenységeinek intenzitása attól függött, hogy mely időszakban mekkora forrás állt rendelkezésre. A szakkollégium munkáját 2013-2015 között uniós támogatás is segítette, mely nagy lökést adott a szakkollégium tevékenységeinek gazdagítására. (Az országban kilenc roma szakkollégium kapott pénzt uniós forrásból.)

A szakkollégiumi projekt – a korábbi tíz év szakmai tapasztalataira építve – legfontosabb célja az volt, hogy enyhítse az alacsony társadalmi státuszú, főként roma/cigány családokból érkező hallgatók eltérő családi szocializációból fakadó hátrányait. Fontos cél volt az is, hogy a projekt lehetőséget adjon a hallgatóknak azon készségeik és képességeik fejlesztésére, amelyek megléte biztosíthatja sikeres egyetemi pályafutásukat, és megerősítheti, stabilizálhatja későbbi munkaerő-piaci státuszukat is. A projekt konkrét céljai mellett nagyon fontos szándék volt egy olyan kölcsönös segítségnyújtáson alapuló, önszorgató jellegű csoport létrehozása is, ahol a különböző tématerületek iránt érdeklődő hallgatók tudása összeadódhat, és a résztvevők megtapasztalhatják a támogató közösséghez tartozás előnyeit, a közösségi működésben rejlő többletenergiákat (Varga, 2015).

A hallgatók számára a Pécsi Tudományegyetem Márton Áron Kollégiuma biztosította a lakhatást, de az együttlakás a szakkollégista hallgatóknál nem volt feltétel, csak lehetőség.

A projekt során a kiscsoportos és egyéni szakmai fejlesztőtevékenységeken (tutori támogatás, mentori rendszer, nyelvórák, kutatómunka, tanulmányi módszertan, karriertanácsadás

stb.) túl a hallgatók önálló kezdeményezésein alapuló közösségi és kulturális tevékenységek is hangsúlyosak voltak (pl. színházi előadások, kiállítások, külföldi és belföldi tapasztalatszerző látogatások, tudományos konferenciákon való részvétel, író-olvasó találkozó szervezése stb.). Szintén fontos szerepet játszott a külső kapcsolatok építése a szakkollégium utánpótlásának biztosítása céljából. Ennek érdekében együttműködések alakultak ki az Arany János Kollégiumi Programban részt vevő középiskolákkal, kollégiumokkal, a pécsi Gandhi Gimnáziummal, valamint számos hátrányos helyzetű településen, illetve településrészen működő tanodákkal és civilszervezetekkel (Varga, 2015).

A szakkollégiumi program tevékenységei:

- mentori rendszer, tutori rendszer, hallgatói portfólió, személyre szabott felzárkóztatás és tehetséggondozás, középiskolák bekapcsolása, tudományos kutatások, szakfolyóirati publikáció, könyvtárfejlesztés, együttműködések más szakkollégiumokkal,
- személyes támogatások: idegennyelv-oktatás, IKT, kommunikáció, tanulásmódszertan, önismeret, közösségi programok, önkéntesség. (Varga, 2015)

Kiemelhető, hogy a szakmai program egyaránt elősegítette az egyetemen belüli kommunikációt és együttműködések, valamint az egyetem külső kapcsolatrendszerének fejlesztését is.

A tutori rendszer kialakítása nemcsak a roma, hanem a többi hátrányos helyzetű csoportok támogatására is alkalmas eszköz, amely növeli a hallgató tanulmányi sikerességét, és elősegíti a különböző karokon, tanszékeken oktatók együttműködését is.

A program előnyei közül a hallgatói értékelések leginkább az anyagi juttatást (ösztöndíjat), valamint a nyelvtanulás lehetőségét emelik ki. A szakkollégiumi akciókutatás eredménye azt is megmutatja, hogy a közösségépítés, -teremtés fontos erőssége a programnak.

A roma szakkollégium munkájával kapcsolatos írások azt a kérdést is felvetik, hogy jó-e az etnikai alapú támogatás. A résztvevőknek a többségi környezet előtt is fel kell vállalniuk cigány identitásukat, emellett pusztán etnikai hovatartozásuk miatt részesülnek támogatásban. Ez számos résztvevő hallgatónak jelentett nehézséget (Forray, 2014), és többen emiatt nem csatlakoztak a szakkollégiumhoz. Ezenkívül azt is figyelembe kell vennünk, hogy nem minden roma szociálisan hátrányos helyzetű.

Roma támogatást megcélzó további intézményei gyakorlat:

- Eszterházy Károly Főiskola (lásd 2.3.4. pont)
- Budapesti Corvinus Egyetem (lásd 2.5.1. pont)
- Debreceni Egyetem (lásd 2.7.1. pont)
- Szegedi Tudományegyetem (lásd 2.7.4. pont)

1.3. Fogyatékosággal élők támogatása

Ebben a részben az Eötvös Loránd Tudományegyetem gyakorlatát mutatjuk be, mely szintén másfél évtizedes múlttal rendelkezik.

A fogyatékosággal és krónikus betegséggel élő hallgatók szervezett megsegítése az ELTE-n 2000 óta folyik.¹⁰¹ Kezdetben ezt a tevékenységet kari koordinátorok végezték, majd 2009 szeptembere óta egyetemi fogyatékosügyi koordinátor fogja össze a kari koordinátorok munkáját és hajtja végre az egész egyetemet átfogóan érintő fogyatékosügyi intézkedéseket, programokat. 2015 júliusától a kancellária létrehozta a Fogyatékosügyi Központot, amely a Hallgatói Szolgáltató- és Sportközpont keretén belül működik. A kari koordinátorok és a Fogyatékosügyi Központ tehát közösen látja el a fogyatékosággal élő hallgatók speciális igényeinek kielégítését.

Az egyetem valamennyi karán dolgoznak ún. fogyatékosügyi koordinátorok. Feladatuk a karon tanuló speciális szükségletű diákok regisztrálása, a hallgatók igényeinek a felmérése, a segítségadás megszervezése, az eszközök kölcsönzése, valamint tanácsadás a speciális szükségletű hallgatók és az oktatók számára.

A segítség formái a karokon:

- a speciális igények felmérése, megbeszélése a hallgatóval, azokról igazolás készítése (pl. az előadáson használt diák vagy fóliák megküldése a hallgatónak digitális formában; jeltolmácsolás; jegyzetelő alkalmazása, írásbeli vizsga kiváltása szóbelire, vagy fordítva, egy a sérülés miatt nem teljesíthető tárgy helyett másik tárgy teljesítése, a vizsgán többletidő biztosítása stb.);
- személyi segítő és jegyzetelő biztosítása;
- speciális eszközök kölcsönzése;
- kari könyvtárak akadálymentesítése (akadálymentes számítógépes munkaállomások, olvasókészülékek);
- fókuszcsoportos megbeszélések a speciális szükségletű hallgatókkal;
- egyéni tanácsadás;
- akadálymentes nyelvtanulást segítő laborok: az egyetemen két olyan nyelvi labor is működik, melyet az ELTE bármelyik hallgatója használhat az akadálymentes és önálló nyelvtanulás érdekében;
- speciális nyelvi kurzusok fogyatékosággal élő hallgatók számára.

Egyetemi szintű szolgáltatások a Fogyatékosügyi Központon keresztül:

- Látássérült hallgatók számára útvonaltanítás;
- Neptun-használat megtanítása;
- grafikonok, ábrák, térképek adaptációja után domború ábrák készítése, illetve ezek szóbeli magyarázata;
- autista hallgatók számára az orientáció és a kommunikáció segítése;
- pszichés fejlődési zavarral élő hallgatók számára tanulási tanácsadás;
- hallássérült hallgatók számára az írásbeli munkák nyelvhelyességi ellenőrzése, javítása; nehezen érthető szövegek magyarázata, egyszerűsítése;

¹⁰¹ <http://www.elte.hu/hallgatok/spec>

- mozgáskorlátozott hallgatók számára segítségnyújtás az egyetemre történő közlekedésben; bármely, arra igényt tartó, fogyatékossgal élő hallgató számára a könyvtár használatának megtanítása;
- a nyomtatott információszerzésben akadályozott hallgatók számára tankönyv-digitalizálás;
- karriermenedzsment: egyéni tanácsadás és kiscsoportos tréningek;
- hallgatói fórumok szervezése;
- sportprogramokon az akadálymentes hozzáférés biztosítása; tanácsadás a sportolási lehetőségekről, ezek elérhetőségéről;
- a tanulást segítő egyéb eszközök, anyagok adaptációja (pl. tananyagként használt videofilmek feliratozása és narrációja);
- tájékoztatás az Erasmus+ program fogyatékos hallgatókat érintő lehetőségeiről, segítségnyújtás a kiegészítő támogatás megpályázásában és a külföldi egyetemek fogyatékosügyi koordinátoraival történő kapcsolattartásban;
- az egyetem akadálymentességének biztosítása;
- értesítés pályázati lehetőségekről.

A hallgató megsegítésének feltétele a regisztráció a kari fogyatékosügyi koordinátornál.

Az ELTE több, a fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségét célzó nemzetközi projektben is részt vett (mobilitási és sport projektek: ExchangeAbility, MapAbility).

Az egyetemen nem csak az egyetemi életben segítik a fogyatékos hallgatókat. Az egyetemi állásbörze¹⁰² a fogyatékossgal élők munkavállalási lehetőségével is foglalkozik. A nagyobb cégek egyre nyitottabbak a fogyatékos fiatalok alkalmazásával kapcsolatban. Az ELTE 2009 óta működik együtt az IBM-mel, a szakmai kooperáció egyik eleme, hogy az informatikai cég 2010-ben gyakornoki programot indított fogyatékossgal élő hallgatók számára. Más nemzetközi és hazai munkáltatóval is együttműködést alakított ki az egyetem, többek között a Magyar Telekommal, a Vodafone-nal, a Morgan Stanley-vel, az E.ON Hungariával és a MOL Nyrt-vel.¹⁰³

Az ELTE több külső partnerrel is szakmai kooperációt folytat, így fogyatékos személyek érdekvédelmi és szakmai szervezeteivel (MVGYOSZ, SINOSZ, MEOSZ, AOSZ, FSZK stb.), valamint fogyatékos személyek rehabilitációjával és munkába állításukkal foglalkozó szervezetekkel (Kézénfogva Alapítvány, Motiváció Alapítvány, Salva Vita Alapítvány, Forrás Consulting, Rehabjob stb.).¹⁰⁴

Fogyatékossgal élők támogatását megcélzó további intézményi gyakorlatok:

- Kodolányi János Főiskola (lásd 2.3.2. pont)
- Nyíregyházi Főiskola/Egyetem (lásd 2.3.3. pont)
- Budapesti Corvinus Egyetem (lásd 2.5.1. pont)
- Miskolci Egyetem (lásd 2.5.4. pont)
- Pécsi Tudományegyetem (lásd 2.7.3. pont)
- Szegedi Tudományegyetem (lásd 2.7.4. pont)

¹⁰² <http://www.elte.hu/hir?id=NW-7541>

¹⁰³ Forrás: Kovács Krisztina: Esélyegyenlőség helyzetfelmérő elemzés, kézirat, ELTE

¹⁰⁴ Forrás: Kovács Krisztina: Esélyegyenlőség helyzetfelmérő elemzés, kézirat, ELTE

1.4. Kisgyermekesek támogatása

Ennél a csoportnál annak az intézménynek a példáját emelhetjük ki, amely weblapja alapján a kisgyermekes szülők/hallgatók számára kínál szolgáltatásokat, és emellett a Családbarát munkahely díjat is elnyerte.

A Dunaújvárosi Főiskola/Egyetem¹⁰⁵ 2011 óta igyekszik családbarát szolgáltatásokat kínálni dolgozói és hallgatói számára. 2012-ben létrehozta gyermekfoglalkoztató centrumát, amely a levelezős hétvégéken biztosítja 14 éves korig a gyermekek felügyeletét. 2014-től pedig ingyenes bölcsődei szolgáltatást nyújt mind a hallgatók, mind a dolgozók számára. A családi napközi az 1-3 év közötti gyermekek napközbeni ellátását biztosítja kiscsoportos formában (1-7 gyermek közötti létszámok).

Ilyen komplex támogatást nem nyújtanak más intézményben, baba-mama szobák viszont máshol is elérhetők (pl. Nyíregyházi Főiskola/Egyetem).

Kisgyermekesek támogatását megcélzó további intézményi gyakorlat:

- Budapesti Corvinus Egyetem (lásd 2.5.1. pont)
- Károli Gáspár Református Egyetem (lásd 2.5.3. pont)
- Debreceni Egyetem (lásd 2.7.1. pont)

1.5. Határon túli csoportok támogatása

A határon túli magyar anyanyelvű csoportok támogatására jött létre a Márton Áron Szakkollégium (MÁSZ), négy városban segítve a hallgatókat (Budapest, Pécs, Szeged, Debrecen). Három, Szerbiában élő, már végzett fiatallal készítettünk interjúkat, akik Pécssett, illetve Szegeden folytatták tanulmányaikat, és a MÁSZ tagjai is voltak. A félig strukturált interjúban¹⁰⁶ arról érdeklődtünk a végzett hallgatóktól, hogy milyen anyagi, mentális és tanulási segítséget kaptak a MÁSZ-on keresztül. Az interjúalanyok véleménye nem volt mindenben egységes, abban viszont mindnyájan egyetértettek, hogy a MÁSZ fontos támogatást nyújtott számukra.

Az interjúalanyok mindegyike kiemelte, hogy széleskörű információt kaptak a felsőoktatási tanulmányokhoz. Habár nem volt helyismeretük, mégis jól el tudtak igazodni, be tudtak illeszkedni az egyetem életébe, mindenről megfelelő előzetes tájékoztatást, az adminisztratív ügyek intézésében pedig kellő segítséget kaptak.

„Szóval tényleg egy olyan komplex információt kapsz, amiből utána el tudod dönteni. Mondjuk, van egy felvételi tájékoztató füzet, most már internetes formában, a felvi.hu, ahol le van írva minden. Az összes magyarországi felsőoktatási intézménynek minden egyes karától minden egyes szakáig minden. A kerestfélévtől kezdve a levelezőig minden. Mi a kimenet, mi a bemenet, szóval tényleg. Amikor először átolvastam azt, akkor láttam azt, hogy itt azért teljesen más rendszer elé nézek, mint a szerbiai.”

¹⁰⁵ <http://www.duf.hu/bolcsi-kiadvany-vegso>

¹⁰⁶ Az interjúkat Pásztor Krisztina készítette (ELTE PPK PhD-hallgató).

A válaszadók anyagi támogatást, segítséget kaptak a szakkollégiumtól. Akadt olyan volt hallgató, akinek ez teljes mértékben fedezte a szükségleteit, míg másoknak kiegészítő jövedelemforrást kellett keresniük a mindennapi megélhetésük biztosítására.

„Valahogy Szeged nekem mindig egy vonzóbb város volt, tehát egyrészt a város is csábítóbb volt, Újvidékkel valahogy soha nem éreztem azt, hogy nekem ott kellene lennem, ott kellene laknom. Egyébként is sokkal több ösztöndíj-lehetőség, meg anyagilag is kisebb teher, kisebb költségeket jelent a magyarországi felsőoktatás. Mindenféle apró dolgokra gondolok, ott minden egyes vizsgáért, beiratkozásért kell fizetni. Kötelezően meg kell venni a tankönyveket. Tehát azért egy család, egy alsó-középosztálybeli családnak, mint amilyen az enyém, ez egy nagy teher. Itt (Magyarországon – szerk.) miniszteri ösztöndíjas voltam első évtől egészen a mesterszakon is. Így járt kollégiumi ellátás, kollégiumi hely is. Nyilván azt ki kellett fizetni, de nem kellett külön jelentkezni, meg ilyesmi. A miniszteri ösztöndíjból ki tudtam fizetni a kollégiumot, az évek során, vagyis félévek során aztán jött még hozzá szociális ösztöndíj is. Amikor én jártam, eléggé lazán nézték, gyakorlatilag bárki kapott, aki határon túli, ugyanis az egyenlő volt a hátrányos helyzettel. Tehát volt a szociális ösztöndíj, és attól függően, hogy hogy tanultam, volt tanulmányi ösztöndíj is. Volt olyan év is, két évig voltam egy hallgatói mentorprogramban mentor, ott is volt mentori fizetés. A jobb félévekben nagyon jól tudtam élni, tehát konkrétan egy minimálbért össze tudtam keresni. Hát nyilván volt olyan is, amikor meg a szüleim adtak zsebpénzt, de a kollégiumot akkor is ki tudtam fizetni.”

„Az tényleg minimálisan fedezte azokat a költségeket, ami az ottani élethez kellett. Úgyhogy, többen, rajtam kívül is, akik határon túliak voltak, azok vállaltak különböző munkát ahhoz, hogy az ösztöndíjukat kiegészítsék, és hogy meg tudjanak abból élni.”

A tanulmányi vagy mentális segítségnyújtás mértékéről ugyanúgy megoszlanak a vélemények, mint az anyagi támogatásról. A szegedi kollégiumban végzett hallgató kevésbé érezte támogatónak a közeget, míg a pécsi fiatal kedvezőbben nyilatkozott, külön kiemelve a szakkollégiumi közösség megtartó, támogató erejét.

„A szakkollégiumi része az tényleg csak az volt, hogy fel kellett venni minden félévben legalább egy kurzust, és azt teljesíteni kellett.”

„Nyilván segítettek, de azon kívül, hogy órán volt kérdésünk, nem volt mentorunk vagy ilyesmi. Igazából eléggé korán már, mármint még az alapszak második évében volt egy tanár, akivel – most nem úgy mondom –, de akivel érzed, hogy emberileg összezereződtök. Jól kijöttök, ha nem a tanárod lenne, akkor elmennétek bulizni. Olyan jó arc, meg ő is bír téged. Igazából ő volt az, akinél mind a két szakdolgozatomat is írtam, meg akihez inkább fordultam, hogy ha volt valamilyen kérdésem.”

„...mindenki meg akart ismerkedni velem, és mindenki segíteni akart, úgyhogy ilyen szempontból tényleg egy pozitív élmény volt, és szívesen emlékszek vissza.”

„Szóval mondhatom azt, hogy végül is egy emelt szintű rendszer volt, ahol te még plusz az egyetem mellett, kaptál egy plusz tudást. Mondhatom azt, hogy honismerettől kezdve, különböző tematikákban, ami a nemzeti identitáshoz kellett, tapasztalatot,

illetve tudást tudtál szerezni. Rengeteg olyan, akik a szórványból jöttek, vagy mondjuk olyan helyről, ahol elég gyér volt a magyar oktatás, illetve a magyar identitástudatnak az erősítése, azoknak egy pluszt adott ez, hogy a kollégiumon belül, ilyen típusú képzésen is részt tudtak venni. Úgyhogy én azt mondom, hogy egy jó közösség formálódott, mert jöttek Horvátországból, Kárpátaljáról, Felvidékről meg Erdélyből is, és annál a létnél fogva, hogy mi határon túliak voltunk, egy közös sorsként éltük meg ezt a dolgot.”

„... ahonnan kaptam a segítséget, azok maguk az évfolyamtársaim. Mondhatom azt, hogy olyan egyetemi élet van Magyarországon, ahol minden egyetemistának az az érdeke, hogy befejezze az egyetemet, és nem a saját érdekét nézi csak, hanem a közösség érdekét. Mert úgy van vele, hogy ha a másiknak is sikerül, akkor nekem is sikerülni fog... Mindig volt melletted valaki, aki támogat. Szóval tényleg olyanok voltunk, mint egy kis család. Bárkinek nehéz napja volt, akkor odamentünk, megvizsgasztaltuk egymást.”

Az interjúkban fontos elemként jelennek meg a kortárs kapcsolatok, kortárs segítők. Emellett tanulás támogató eszközként jelenik meg az egyetemi könyvtár, ahol mindig elérhető a kötelező irodalom. Az interjúalanyok egyike pedig azt is kiemelte, hogy az egyetem szervezésében számtalan nemzetközi konferencia zajlott, mely lehetőséget biztosított a legfrissebb nemzetközi tudományos eredmények megismerésére.

Határon túli csoportok támogatását megcélzó további intézményi gyakorlat:

- Budapesti Corvinus Egyetem (lásd 2.5.1. pont)
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (lásd 2.5.2. pont)
- Szegedi Tudományegyetem (lásd 2.7.4. pont)

II. A HONLAPELEMZÉS EREDMÉNYEI

2.1. Általános észrevételek

A honlapelemzésbe a felsőoktatási intézmények hozzávetőleg egyharmadát vontuk be. A mintaválasztás alapját a U-MAP projekt nyolc intézményi csoportja alkotta, ebből hét csoportot vizsgáltunk, mivel a nemzetközi egyetemek csoportot kutatási kérdésünk szempontjából kevésbé tartottuk relevánsnak. E csoportosítás használata több esetben igazolta a csoportosítás helytállóságát, vagyis azt, hogy egy-egy csoport jól láthatóan azonos jellemzőkkel bír, és megállapítható, hogy a kisebb hallgatói létszámú, speciális képzési területen működő intézmények kevésbé érzékenyek a felsőoktatás szociális dimenziójára. De akadtak kivételek is, így például a speciális, szűkebb képzési profilú (döntően) főiskolák csoportjába beválasztott kételemű minta teljesen különböző intézményi gyakorlatokat jelenített meg.

Általánosságban megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű csoportok összességét tekintve nincsenek egységes, jól strukturált, áttekinthető aloldalak. Azok az intézményeknél sem jelennek meg minden csoportra vonatkozó, átlátható tartalmak, amelyek törekszenek a különböző hátrányos helyzetű csoportok támogatására,. Kevés olyan intézményt találtunk,

amely valamely általunk vizsgált csoport számára látható módon kínál valamilyen szolgáltatást (pl. BCE). Leginkább a fogyatékossgal élők jelennek meg célcsoportként, ott is az akadálymentesített környezet kialakítása a leggyakoribb. A legtöbb intézményben a jelenlegi hallgatók számára vannak szórványos információk, viszont a leendő hallgatók számára már egyáltalán nincsenek ilyenek feltüntetve.

Néhány intézményben megjelenik a hallgatók tanulási támogatása is, hátrányos vagy nem hátrányos helyzetű megkülönböztetés nélkül, de még olyan esetekben sincs konkrét, célzott információ, ahol a képzési szerkezet alapján feltételezhetően jelen vannak bizonyos csoportok. Így például ahol nagymértékű távoktatás vagy levelező oktatás zajlik, ott sem jelenik meg a kisgyermekes szülők támogatása.

A jó példák közül kiemelhető a Nyíregyházi Főiskola/Egyetem és az Eszterházy Károly Főiskola, ahol aktívan törekszenek a hátrányos helyzetű csoportok megszólítására, direkt módon is megjelennek erre vonatkozó elemek. A Dunaújvárosi Főiskolán/Egyetemen vagy a Budapesti Metropolitan Főiskolán/Egyetemen¹⁰⁷ pedig általánosságban jellemző a hallgatók tanulásának támogatása.

Érdekes jelenség, hogy az egyházi intézmények esetében sem jelenik meg a hátrányos helyzetű csoportok támogatása, kivéve a Wesley János Lelkészképző Főiskolát, ahol tudatos a törekvés a hátrányos helyzetűek elérésére.

Összességében tehát nagyon különbözőképpen viszonyulnak a felsőoktatási intézmények a hátrányos helyzetű csoportokhoz, leginkább a vidéki, nagy hallgatói létszámú főiskolák tartják számon őket potenciális célcsoportokként. Minden felsőoktatási intézmény maga döntheti el, hogy mely csoport felé mekkora figyelmet fordít, ugyanakkor megállapítható, hogy felhasználói szempontból azok a honlapok hasznosak, ahol könnyen áttekinthető, egy kattintással elérhető, konkrét információt tartalmazó aloldal várja a leendő és jelenlegi hallgatókat. Vagyis nem csupán a kötelezően feltöltött szabályzatok szintjén tájékozódhat a hallgató, hanem konkrét neveket, címeket, fogadóórákat, eseményeket, lehetőségeket találhat az aloldalon.

---

¹⁰⁷ Korábban Budapesti Kommunikációs Főiskola

Az alábbi táblázat néhány összefoglaló megállapítást tesz a hét vizsgált intézményi csoportról.

Intézménytípus	Leírás
Kis hallgatói létszámú, hitéleti képzést adó egyházi főiskolák	Nincs tudatos törekvés a hátrányos helyzetűek elérésére, nincsenek célzott szolgáltatások.
Kisebb hallgatói létszámú, dominánsan gazdasági, illetve társadalomtudományi képzést adó főiskolák	Nem minden esetben van egységes, áttekinthető, könnyen elérhető oldal a hátrányos helyzetűek részére. Elsősorban a szociálisan rászoruló hallgatók igényeit igyekszik figyelembe venni.
Nagyobb hallgatói létszámú, szélesebb képzési profilú főiskolák	Ebben a csoportban tapasztaltuk a legtöbb jó példát, bár itt is megfigyelhető, hogy nincs tudatos törekvés a hátrányos helyzetű csoportok elérésére. Szolgáltatásaiban sokszor egy-egy csoportra koncentrálnak (pl. fogyatékosokkal élők).
Speciális, szűkebb képzési profilú (döntően) főiskolák	Vegyes tapasztalat, a vizsgált intézmények egyike kiemelt figyelmet fordít a célcsoportokra, míg a másik nem.
Széles profilú, de a klasszikustól eltérő szakmai összetételű egyetemek	Tudatos törekvés figyelhető meg szinte valamennyi célcsoport elérésére, különösen a szociálisan hátrányos helyzetű és a fogyatékosokkal élő csoportokra.
Speciális profilú, kisebb egyetemek	Egyáltalán nem jelenik meg egyik célcsoport sem.
Klasszikus egyetemek	A fogyatékosokkal élők célcsoportja domináns, de szórva más csoportok támogatása is megjelenik: szociális hátrányos helyzetűeké és a roma célcsoporté (szakkollégiumok formájában).

2.2. Mintaválasztás

Egy 2012-es, a felsőoktatási intézmények misszióinak bővülésével, átalakulásával foglalkozó kutatás (Hrubos, 2012) a felsőoktatási intézményeket a három, fenntartó szerinti csoportosítási szemponton túl további klaszterekre bontja. Az így létrejövő 8 intézményi csoport közül kutatásunk 7-re terjed ki. Az egyes csoportok tagjai közül vizsgálati célra az alábbi intézményeket választottuk ki:

- I. *Kis hallgatói létszámú, hitéleti képzést adó egyházi főiskolák*
  - Apor Vilmos Katolikus Főiskola
  - Sárospataki Református Teológiai Akadémia
- II. *Kisebb hallgatói létszámú, dominánsan gazdasági, illetve társadalomtudományi képzést adó főiskolák*
  - Budapesti Metropolitan Főiskola/Egyetem (Budapesti Kommunikációs Főiskola)
  - Zsigmond Király Főiskola
- III. *Nagyobb hallgatói létszámú, szélesebb képzési profilú főiskolák*
  - Dunaújvárosi Főiskola/Egyetem
  - Kodolányi János Főiskola
  - Nyíregyházi Főiskola/Egyetem
  - Eszterházy Károly Főiskola

- IV. *Speciális, szűkebb képzési profilú (döntően) főiskolák*
- Pető András Főiskola
  - Wesley János Lelkészképző Főiskola
- V. *Széles profilú, de a klasszikustól eltérő szakmai összetételű egyetemek*
- Budapesti Corvinus Egyetem
  - Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
  - Károli Gáspár Református Egyetem
  - Miskolci Egyetem
  - Kaposvári Egyetem
  - Pázmány Péter Katolikus Egyetem
  - Semmelweis Egyetem
- VI. *Speciális profilú, kisebb egyetemek*
- Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
- VII. *Klasszikus egyetemek*
- Debreceni Egyetem
  - Eötvös Loránd Tudományegyetem
  - Pécsi Tudományegyetem
  - Szegedi Tudományegyetem
- VIII. *Nemzetközi egyetemek: nem vizsgáljuk*

2.3. Szempontok a felsőoktatási intézmények honlapjainak elemzéséhez

Célcsoportok: szociálisan hátrányos helyzetű, roma, fogyatékossgal élő/tartós beteg, kisgyermekes, határon túli

SZEMPONTOK	
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	0
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	1
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	2
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	3
Van-e külön esélyegyenlőségi aloldal?	4
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	5
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldalra?	6
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	7
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	8
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	9
Van-e anyagi támogatás?	10
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	11
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	12
Hány ilyen kontakt van megadva?	13
Van-e leendő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	14
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	15

2.4. Kis hallgatói létszámú, hitéleti képzést adó egyházi főiskolák

2.4.1. Apor Vilmos Katolikus Főiskola

APOR VILMOS KATOLIKUS FŐISKOLA	http://www.avkf.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákok, jelenlegi hallgatók, nyelvvizsgázni kívánók.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Direkt módon nem.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	A tájékoztatók között megtalálható pdf dokumentumként a Romaversitas Alapítvány pályázatának kiírása: http://www.avkf.hu/tajekoztatok .
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	http://avkf.hu/sites/default/files/felvetel_szorolap_2015.pdf
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Az Erasmus program esetében kiemelt szerepet kap a fogyatékosokkal élők támogatása: http://www.avkf.hu/az-erasmus-program-celjai .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	Lásd: fentebb.
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, illetve a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Igen.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	1
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Nem jelenik meg.
Van-e anyagi támogatás?	Általános tájékoztató van, hátrányos helyzetűeknek szóló nincs.

Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	http://avkf.hu/intezmenyi-tajekoztato
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	-
Hány ilyen kontakt van megadva?	Igen: http://avkf.hu/tehetsegpont
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	-

2.4.2. Sárospataki Református Teológiai Akadémia

SÁROSPATAKI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADEMIA	http://srta.hu/main
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákok, meglévő hallgatók (BA, MA, továbbképzés), támogatók.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Nem.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Egy általános beharangozó videó van: "Légy pataki diák".
Van-e külön esélyegyenlőségi aloldal?	https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=mYnuAesLIOW
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	A felvételizőknek menüpont csak az egyes szakokkal kapcsolatos letölthető űrlapokat tartalmazza.
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldalra?	http://srta.hu/jelentkezesi-lapok
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	A tanulmányi tájékoztató menüpont üres: http://srta.hu/hasznos-informaciok/tanulmanyi-tajekoztato .

Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, illetve a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Nincs.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	A letölthető dokumentumokban van egy rövid Esélyegyenlőségi SZMSZ, amely kitér a hátrányos helyzetűekre, specializáltan a fogyatékossgal élőkre és a szociálisan rászorulókra: http://srta.hu/wp-content/uploads/2015/03/TJSZ_3_Mell%C3%A9klet_SZEB_szmsz.pdf
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Nincs.
Van-e anyagi támogatás?	Nincs.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Nincsenek.
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek, egy általános beharangozó videó van: "Légy pataki diák"
Hány ilyen kontakt van megadva?	https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=mYnuAesLlOw
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	-

2.5. Kisebb hallgatói létszámú, dominánsan gazdasági, illetve társadalomtudományi képzést adó főiskolák

2.5.1. Budapesti Metropolitan Egyetem

BUDAPESTI METROPOLITAN EGYETEM	http://www.metropolitan.hu
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Érettségi előtt állók, felvételi előtt álló és/vagy leendő hallgatók (BA, MA), már meglévő hallgatók, szülők, nyelvvizsga előtt állók. Elsősorban azt közvetíti, hogy az adott képzés elvégzése után könnyű elhelyezkedni.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Direkt nem, indirekt módon a lentebb említett dokumentumban, illetve az Esélyegyenlőségi aloldalon foglalkozik a hátrányos helyzetűekkel.

<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Minden hallgató számára elérhető ösztöndíjak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1275/osztondijak-tamogatasok.html <p>Minden hallgató számára elérhető támogatások (pl. kariertanácsadás, nyelvtanfolyam)</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.metropolitan.hu/felveteli/59/miert-a-met.html <p>Életviteli tanácsadás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1134/életviteli-tanacsadas.html <p>Speciális igényű hallgatók számára nyújtott támogatások:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1135/eselyegyenlosegi-tanacsadas.html • Minden hallgató és specializáltan a hátrányos helyzetű hallgatók számára nyújtott szolgáltatások összefoglaló dokumentuma (pdf): http://www.metropolitan.hu/menufiles/1d2kjo41k-5.-sz.-melleklet--Teritesi-es-Juttatasi-Szabalyzat.pdf
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi aloldal?</p>	<p>Igen: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1135/eselyegyenlosegi-tanacsadas.html</p>
<p>Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?</p>	<p>Igen: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1275/osztondijak-tamogatasok.htm</p> <p>Itt megjelenik felsorolva az összes lehetőség: a karrierépítéstől az iskolai étkezésen át egészen az albérlet-/kollégiumkeresés támogatásáig.</p> <p>A térítési és juttatási szabályzat pedig külön kitér a fogyatékossgal élő hallgatók támogatására: http://www.metropolitan.hu/menufiles/1d2kjo41k-5.-sz.-melleklet--Teritesi-es-Juttatasi-Szabalyzat.pdf</p> <p>„A jegyzet-előállítás támogatása, elektronikus tankönyvek, tananyagok és a felkészüléshez szükséges elektronikus eszközök beszerzése, valamint a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányait segítő eszközök beszerzése.”</p>
<p>Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldalra?</p>	<p>1</p>
<p>A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevételére, hogyan?</p>	<p>A már felvett hallgatók számára a „Pénzügyeim” menüpont tartalmazza a juttatások, támogatások aloldal elérhetőségét: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1170/tamogatasok-osztondijak.html</p> <p>A felvételi előtt álló diákok számára csak az ösztöndíjakról és tandíj-csökkentő vagy részletfizetési lehetőségekről ad információt az oldal: http://www.metropolitan.hu/felveteli/200/osztondijak-finanszirozás.html</p>
<p>Van-e a leendő és/vagy a meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?</p>	<p>Igen: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1135/eselyegyenlosegi-tanacsadas.html</p> <p>Felmerülő problémák, amelyekben az esélyegyenlőségi koordinátor segítséget nyújthat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ...ha fogyatékossgal élsz, ha ezért segítségre szorulsz, de még nem merted senkinek sem elmondani problémádat... - ...ha tájékoztatást szeretnél a fogyatékossgal élő hallgatók számára biztosított lehetőségekről, szolgáltatásokról...

	<ul style="list-style-type: none"> - ...ha támogató szolgáltatásokra, eszközökre van szükséged... - ...ha ismert problémád miatt tanulmányaidat csak könnyítéssel, mentesítéssel tudod elvégezni... - ...ha szükségét látod annak, hogy hallgatói csoportod, társaid szemlélete, problémáiddal szembeni fogékonysága, érzékenysége fejlődjön... - ...ha szeretnéd, hogy hallgató társaid segítsége hatékonyabb, szakszerűbb legyen... - ...ha szeretnél segítőtje lenni egy fogyatékossgal élő hallgatónak..." <p>A felvételi aloldalon a „Miért a MET?” menüpont is említést tesz a hallgatói juttatásokról, segítségnyújtási formákról: http://www.metropolitan.hu/felveteli/59/miert-a-met.html</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A „KarrierCentrum” segít abban, hogy a hallgatók könnyen megtalálják a helyüket a munkaerőpiacon, és nem engedi el a kezüket a diploma megszerzése után sem. Tanácsadással, tréningekkel, álláskereső szolgáltatással támogat. <ul style="list-style-type: none"> - Gyors és kényelmes elektronikus tanulmányi ügyintézés biztosít az intézmény, továbbá egész napos személyes ügyfélfogadást. - Ingyenes szakkönyvtárak (www.metropolitan.hu/konyvtar), elektronikusan elérhető jegyzetek. - Pénzkereseti lehetőség, saját diák munka szövetkezetünk a MET Diákunió (www.facebook.com/diakunio) és Karrier Centrumunk állasközvetítő szolgáltatásán (karrier.metropolitan.hu) keresztül. - Közel 25-féle ösztöndíj és támogatás folyamatos lehetőséget ad a tanulmányok finanszírozására, külföldi tanulásra vagy éppen szakmai tervek megvalósítására.
<p>Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1179/tanacsadasok.html</p> <p>Továbbá a fogyatékossgal élők tanulástámogatását szolgálja a Térítési és Juttatási Szabályzatban megfogalmazott alábbi pont is: http://www.metropolitan.hu/menufiles/1d2kjfo41k-5.-sz.-melleklet--Teritesi-es-Juttatasi-Szabalyzat.pdf</p> <p>„Egy személy tizenkét féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat államilag támogatott képzésben (a továbbiakban: támogatási idő), beleértve a felsőfokú szakképzést is. A Tanulmányi Bizottság döntése alapján a fogyatékossgal élő hallgató támogatási ideje négy félévvel megnövelhető.”</p>
<p>Van-e a mentális egészséget támogató szolgáltatás?</p>	<p>Igen: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1134/életviteli-tanacsadas.html</p> <p>Az Életviteli Tanácsadó Központban általában egy 5-15 alkalmas tanácsadás, terápia keretében tudják megoldani a hozzájuk forduló hallgatók problémáit, és ha hosszabb kezelés szükséges, segítenek a megfelelő szakembert megtalálni.</p> <p>Dr. Szabó Gábor a központ vezetője, tanacsado@metropolitan.hu</p>
<p>Van-e anyagi támogatás?</p>	<p>Igen: http://www.metropolitan.hu/menufiles/1d2kjfo41k-5.-sz.-melleklet--Teritesi-es-Juttatasi-Szabalyzat.pdf</p>

	<p>„Rászorultság alapján támogatásként a rendszeres szociális ösztöndíjat, a rendkívüli szociális ösztöndíjat, valamint az alaptámogatást (a továbbiakban együtt: szociális ösztöndíj) a hallgatók szociális helyzetük alapján, az erre a célra szolgáló pályázati űrlap kitöltésével és a pályázati feltételekben megjelölt mellékletek benyújtásával a kitűzött határidőn belül igényelhetnek.”</p> <ul style="list-style-type: none"> - „A rendszeres szociális ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 20%-a, amennyiben a hallgató - a) fogyatékossgal élő vagy egészségi állapota miatt rászorult, vagy - b) hátrányos helyzetű és kiskorúsága alatt felügyeletét ellátó szülője, illetve szülei – az iskolai felvételi körzet megállapításával összefüggésben a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint vezetett nyilvántartás alapján készült statisztikai adatszolgáltatás, a gyermeket, tanulót megillető szolgáltatás megállapításához a szülő nyilatkozata szerint – legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be, fejezték be sikeresen, vagy akit tartós nevelésbe vettek, <ul style="list-style-type: none"> - c) családfenntartó, vagy - d) nagycsaládos, vagy - e) árva.” <p>További, minden hallgató számára elérhető ösztöndíjak: http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1275/osztondijak-tamogatasok.html</p> <ul style="list-style-type: none"> - MET-es ösztöndíjak (http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1343/met-osztondijak.html) - Teljes idejű, államis hallgatók által pályázható ösztöndíjak (http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1278/teljes-ideju-allamis-hallgatok-altal-palyazhato-osztondijak.html) - Teljes idejű, költségtérítéssel hallgatók által pályázható ösztöndíjak (http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1279/teljes-ideju-koltsegtertites-es-onkoltseges-hallgatok-altal-palyazhato-osztondijak.html) - Nemzetközi ösztöndíjak (http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/6/nemzetkozi-osztondijak.html) - Szakmai gyakorlati ösztöndíjak (http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1277/szakmai-gyakorlati-osztondijak.html)
<p>Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?</p>	<p>Jámborné Horváth Krisztina, esélyegyenlőségi koordinátor Bővebb információ, időpontfoglalás csak regisztráció után. http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1135/eselyegyenlosegi-tanacsadas.html</p> <p>Az esélyegyenlőségi koordinátor feladatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fogyatékossgal élő hallgatók regisztrálása. - Igényeik (szolgáltatások, eszközök) felmérése. - Felvilágosítás a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányai során alkalmazható segítségnyújtásról, a tanulmányi mentességek segítése, könnyítése, igazolások összeállítása.

	- Tájékoztatásnyújtás a hallgatóknak a részükre biztosított lehetőségekről, szolgáltatásokról.
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincs, időpontfoglalás csak regisztráció után.
Hány ilyen kontakt van megadva?	1
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.5.2. Zsigmond Király Főiskola

ZSIGMOND KIRÁLY FŐISKOLA	http://www.zskf.hu
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs. Egy az idősek számára kínált lehetőség szerepel: Nyugdíjasok Akadémiája, Szenior Nyári Egyetem, amely számítástechnikai alapismereteket, angol és olasz nyelvtanítást nyújt időseknek.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákok, jelenlegi hallgatók, terembérlők, rendezvényhelyszínt keresők, nyelvvizsgázni kívánók, támogatók (adó 1%), hirdető (banner), középiskolások (mentorprogram), továbbképzésre jelentkezők, átjelentkezők, vendéghallgatók, szakképzésre jelentkezők.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Nem .
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Felvételezőknek: mentorprogram http://www.zskf.hu/felvetelizoknek/olvas/permalink:mentorprogram „Hallgatóinknak segítő jobbot és útmutatást nyújtunk abban, hogy mely szakmai beszélgetésekre, konferenciákra érdemes ellátogatniuk, ahol az érdekes előadásokon túl szakmai kapcsolati tőkéjüket is bővíthetik.” Hallgatóknak: Nincs külön menüpont a már meglévő hallgatóknak. A szakokról a „Képzések” menüpontban tudnak tájékozódni (bár ez inkább az adott szak leírása), továbbá a „Hírek” és „Események” menüpont szolgálja a meglévő hallgatók tájékoztatását.
Van-e külön esélyegyenlőségi aloldal?	Nincs. Van egy esélyegyenlőségi szabályzat, amely viszont nem tesz említést a hátrányos helyzetű hallgatókról. http://www.zskf.hu/images_uploaded/4ea570710b821.pdf
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	Igen, de csak a felvételezőknek szóló menüpontban: http://www.zskf.hu/felvetelizoknek/olvas/permalink:tamogatasok-osztondijak .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a	3

hallgatói támogatások aloldalra?	
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem jelenik meg.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Általános tájékoztató van, hátrányos helyzetűeknek szóló nincs: http://www.zskf.hu/felvetelizoknek .
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Igen: http://zskfklub.zskf.hu/ . „Tanulásmódszertani tanácsadás és elektronikus tanulás, VAGY önkéntesség, önkéntes munkavállalás, általános munkavállalási, karrier kérdések. Leírás: A tanácsadás célja, hogy segítse a hallgatókat a főiskolai tanulmányaik hatékony kialakításában, az egyes tantárgyak tanulásában és a vizsgákra történő felkészülésben. A tanácsadáson feltárjuk az egyén tanulási szokásait és tanulási kompetenciáját. Közös párbeszéd útján kerül kialakításra az a módszertani ajánlás, amelyet célszerű a hallgatónak a hatékonyságának fejlesztése és jobb eredményeinek elérése érdekében követnie. A tanácsadás a hagyományos tanulási helyzetek és szituációk mellett figyelmet fordít az elektronikus tanulási szokások és lehetőségek megismertetésére is. Az aktuális ILIAS felhasználói problémák is szerepet kapnak a tanulás támogatásában.” Tanácsadó: Sulyok Tamás (főiskolai adjunktus - KMI, TKAC vezető) Időpont: Egyeztetés szerint. Egyeztetés a sulyok@zskf.hu e-mail címen lehetséges.
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Igen: http://zskfklub.zskf.hu/ . Pszichológiai tanácsadás Leírás: Hallgatóink számára pszichológiai tanácsadás során hivatásos segítő várja a különféle kérdésekkel, problémákkal érkezőket. A tanácsadás célja, hogy mind a magánélet, életvezetés, elhelyezkedés, konfliktuskezelés területén felmerülő problémákra szakszerű segítséget biztosítsunk.” Tanácsadó: Dr. Nagy József (pszichológus) Időpont: Szerda, 13:00–15:00. Előzetes egyeztetés, időpontfoglalás a nagy.jozsef@zskf.hu e-mail címen lehetséges.
Van-e anyagi támogatás?	Igen: http://www.zskf.hu/felvetelizoknek/olvas/permalink:tamogatasok-osztondijak <ul style="list-style-type: none"> - Kibővített intézményi részösztöndíj - Átlag alapján folyósítható tanulmányi ösztöndíj - Rendszeres szociális ösztöndíj - Bursa Hungarica Felsőoktatási Ösztöndíj - Köztársasági ösztöndíj

	<ul style="list-style-type: none"> - Erasmus+ ösztöndíj (cserediákprogramhoz) - Rendkívüli szociális ösztöndíj - Szakmai és tudományos ösztöndíj - Szakmai és tudományos jutalom - Közéleti ösztöndíj - Közéleti jutalom - Sportösztöndíj - Sportjutalom - "1% SEGÍTSÉG" Ösztöndíj
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	<p>Nincs konkrét elérhetőség: „további információkat személyesen a Hallgatói Információs Központban avagy e-mailben a hik@zskf.hu címen kérhetnek.”</p> <p>A Karriertámogató, Tanácsadó és Alumni oldalon vannak konkrét elérhetőségek (lásd fentebb): http://zskfklub.zskf.hu/</p>
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Igen.
Hány ilyen kontakt van megadva?	3
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.6. Nagyobb hallgatói létszámú, szélesebb képzési profilú főiskolák

2.6.1. Dunaújvárosi Főiskola/Egyetem

DUNAÚJVÁROSI FŐISKOLA/EGYETEM	http://www.duf.hu/magyar
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Igen, TÁMOP 2.4.5. Felhívás Kisgyermekes szülők részére, amely bölcsődei szolgáltatást nyújt, míg a szülő a főiskolán tanul.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Leendő hallgatók, már meglévő hallgatók, érdeklődők, volt hallgatók, áthallgatók, átjelentkezők, már meglévő partnerek, lehetséges együttműködő partnerek. A hátrányos helyzetűek közül.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	A kisgyermekeseket, a TÁMOP 2.4.5-tel. A fogyatékkal élőket az akadálymentesített campusszal.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Szakképzési szak, alapképzési szak, mesterképzési szak, gyermekfoglalkoztató centrum, amikor a szülőnek levelezős órája van. Amit nem kapcsol semmihez, de megjelenik a célcsoportok szempontjából: akadálymentes campus, rendszeres szociális támogatás, egyszeri juttatás.
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Nincs, de elérhetőség van: Fogyatékkal élő hallgatók ügyeinek intézése Esélyegyenlőségi koordinátor: Dr. Varga Anita docens (vargaa@mail.duf.hu) Ügyfélfogadás: Főépület, fsz. F-116, Tel.: (06-25) 551-283

Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	Igen: http://www.duf.hu/tanulmanyi-taj/hallgatoi-juttatasok .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldal?	2
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Általános tájékoztató van, hátrányos helyzetűekre specializált nincsen.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Igen, a szakmentori rendszer szolgálja ezt a célt: http://www.duf.hu/tanulmanyi-taj/szakmentori-rendszer „A szakmentor <ul style="list-style-type: none"> - egyéni tanácsadással segíti; és információkkal látja el a hallgatókat tanulmányi ügyekben, úgymint <ul style="list-style-type: none"> o egyéni tantervek kialakítása, o vizsgarend megtervezése, o eligazodás a kreditrendszer, valamint a tanulmányi és vizsgaszabályzat labirintusában; - támogatást nyújt a legkülönbözőbb tanulmányi ügyekkel kapcsolatos ügyintézés optimalizálásához; - segítséget nyújt a hallgatók tanulmányi előmenetelének, előrehaladásának támogatásához; - segíti a hallgatókat képzéseikkel, szakjaikkal összefüggő kérdéseik, kéréseik megválaszolásában, megoldásában.” <p>Gyermekfoglalkoztató centrum, amikor a szülőnek levelezős órája van.</p>
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Igen, a szakmentori rendszer szolgálja ezt a célt: http://www.duf.hu/tanulmanyi-taj/szakmentori-rendszer .
Van-e anyagi támogatás?	Igen: http://www.duf.hu/tanulmanyi-taj/hallgatoi-juttatasok .
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Fogyatékossgal élő hallgatók ügyeinek intézése Esélyegyenlőségi koordinátor: Dr. Varga Anita docens (vargaa@mail.duf.hu) Ügyfélfogadás: Főépület, fsz. F-116, Tel.: (06 25) 551-283 Gyerekefelügyelet: Debreczeni Csilla szakmai vezető Tel.: (06 30) 5875-366 E-mail: csaladinapkozi@mail.duf.hu

2.6.2. Kodolányi János Főiskola

KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA	www.kodolanyi.hu
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Érettségi előtt állók, felvételi előtt álló és/vagy leendő hallgatók (BA, MA, szakképzés), kodolányis hallgatók, szülők, nyelvvizsga előtt állók (nyelvtanfolyam).
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Fogyatékossgal élőket.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Fogyatékossgal élőknek (https://www.kodolanyi.hu/szolgáltatások/hallgatoi_szolgáltatások/fogyatekosugyi_koordinator): „A felsőoktatási intézményekbe jelentkezők, valamint a felsőoktatási intézményekben tanulmányokat folytató hallgatók a fogyatékossgukra való tekintettel szakvélemény alapján kérhetik az intézmény engedélyét: <ul style="list-style-type: none"> - a tanulmányi kötelezettségek teljesítése alóli felmentésre - a vizsgák alóli részleges vagy teljes felmentésre - vizsgák más módon történő teljesítésére - a vizsgákon alkalmazható segítségnyújtásra.” <p>Hallgatói támogatások, ösztöndíjak (lásd: hátrányos helyzetűek figyelembevétele sor): (http://www.kodolanyi.hu/felveteli/miert/tamogatások)</p>
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Van egy a fogyatékossgal élő hallgatóknak: „Információk fogyatékossgal élő hallgatóknak”. Külön szabályzat a fogyatékossgal élők esélyegyenlőségének biztosításáért („A fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségének biztosítását elősegítő szabályzat”), mely specializáltan a mozgáskorlátozott, hallássérült, látássérült és diszlexiás, diszgráfiás hallgatók személyi és technikai segítségnyújtására és szolgáltatásnyújtásaira vonatkozik (letölthető: https://www.kodolanyi.hu/szolgáltatások/hallgatoi_szolgáltatások/fogyatekosugyi_koordinator .)
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Igen, van a felvételizőknek egy „Hallgatói támogatások, ösztöndíjak” oldal (http://www.kodolanyi.hu/felveteli/miert/tamogatások)
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	2
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Felvételi tájékoztató: http://www.kodolanyi.hu/felveteli/images/tartalom/File/kodolanyi_tajekoztato.pdf „Kiterjedt támogatási rendszer” <ul style="list-style-type: none"> - tandíjkezdvezményre lehet pályázni szociális helyzet és tanulmányi eredmény alapján - szociális helyzet alapján havi részletfizetés is lehetséges - Kodolányi-díj, Közéleti ösztöndíj a tudományos munkában vagy a főiskola életében aktív diákoknak

	<p>„Hallgatói támogatások, ösztöndíjak” oldal http://www.kodolanyi.hu/felveteli/miert/tamogatások):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 33%: <ul style="list-style-type: none"> o Tanulmányait a hallgató már teljes tandíjának a 33%-ának befizetésével megkezdheti, a maradványt pedig két egyenlő részletben teljesítheti. - <i>Ingyenes nyelvoktatás</i> A PIQ&Lead modell keretében tanuló diákjainknak az I. évben térítésmentesen biztosítjuk a nyelvoktatást. - <i>Egyedi ösztöndíjrendszer</i> <ul style="list-style-type: none"> o Tandíjkezdvezményre lehet pályázni szociális helyzet és tanulmányi eredmény alapján o Előadóművészet szakunkon a legjobb eredményt elérő hallgatók tanulmányi támogatásra pályázhatnak o A tudományos munkában vagy a főiskola kulturális, sport életében aktívan részt vevő hallgatók (Kodolányi-díj) pályázat útján akár több tízezer forint ösztöndíjat is elnyerhetnek. o Azok is számíthatnak támogatásra, akik külföldi főiskolában szeretnének résztanulmányokat folytatni (Erasmus+). - <i>Diákmunka</i> <ul style="list-style-type: none"> o A főiskola hallgatóinak a sikeres diákmunka vállalásához is segítséget nyújtanak, hogy a tandíj előteremtése ne jelentsen akadályt a továbbtanuláshoz. - <i>Térítésmentes szolgáltatások</i> <ul style="list-style-type: none"> o Ingyenes wifi internet minden kampuszon, kodolányis e-mail cím, elektronikus jegyzetek, könyvtár használat, Karrierközpont, hallgatói portfólió, valamint sportolási és kulturális lehetőségek várják a leendő hallgatókat. <p>Indirekt módon a felvételi tájékoztatóban megjelenik a szociálisan rászorulóknak támogatása: „Amennyiben szükséges, hallgatóink a tanulást és a munkát könnyedén össze tudják egyeztetni http://www.kodolanyi.hu/felveteli/images/tartalom/File/kodolanyi_tajekoztato.pdf):</p> <ul style="list-style-type: none"> - levelező és távoktatási formában főállású munka mellett, akár külföldi munkavégzés esetén is szerezhetnek diplomát - nappali hallgatóink tanrendje lehetővé teszi a rész munkaidős vagy diákmunka formájában való munkavállalást - diákjaink számára szervezett keretek között biztosítjuk a színvonalas diákmunka lehetőségét stratégiai partnereink segítségével.” <p>Megjelenik továbbá a minden hallgató számára ingyenes nyelvtanulás lehetősége: „Minden elsős hallgatónk a PIQ&Lead modell keretében az első tanévben ingyenesen tanulhat idegen nyelvet.”</p>
<p>Van-e leendő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?</p>	<p>A „Felvételi szabályzatban” megjelenik a hátrányos helyzetűek elbírálása http://www.kodolanyi.hu/images/tartalom/File/felveteli_szabalyzat_201502.pdf), mely az egységes felvételi rendszernek megfelelő többletpontozás leírását tartalmazza: „Előnyben részesítésért legfeljebb 40 többletpont adható, amennyiben a jelentkező megfelel a kedvezményre jogosító feltételeknek és azt hitelt érdemlő módon a</p>

	<p>Tájékoztatóban megjelölt határidőig igazolja: A hátrányos helyzetű jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult.”</p> <p>Ezen kívül az általános felvételi tájékoztató áll rendelkezésre, amely direkt módon nem tér ki a hátrányos helyzetű hallgatókra: http://www.kodolanyi.hu/felveteli/images/tartalom/File/kodolanyi_tajekoztato.pdf.</p> <p>A felvételizőknek szóló weboldalon megjelenik a támogatások, juttatások menüpont: http://www.kodolanyi.hu/felveteli/miert/tamogatasok.</p> <p>A felvételizőknek szóló weboldalon a munkarendek bemutatása esetén előkerül a családosok távoktatásban vagy levelező oktatásban való tanulási lehetősége: http://www.kodolanyi.hu/felveteli/tudnivalok/tagozatok.</p>
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	<p>Igen</p> <ul style="list-style-type: none"> - ingyenes nyelvvizsga 1. évben - távoktatás - PIQ@LEAD modell (kis hallgatói csoportok, kiváló tanár-diák arány, vállalatok észrevételeinek tananyagba integrálása) - fogyatékossgal élő hallgatók tanulásának támogatása eszközökkel és engedély esetén felmentéssel, engedményekkel
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Nincs.
Van-e anyagi támogatás?	<p>Igen, lásd fentebb: „Hallgatói támogatások, ösztöndíjak” oldal http://www.kodolanyi.hu/felveteli/miert/tamogatasok)</p>
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	<p>Fogyatékosügyi koordinátor E-mail: fzsuzsa@kodolanyi.hu, Tel.: 22/ 543-418.</p>
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	1
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Igen.

2.6.3. Nyíregyházi Főiskola/Egyetem

NYÍREGYHÁZI FŐISKOLA/EGYETEM	http://www.nyf.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló és/vagy leendő hallgatók (BA, MA, szakirányú továbbképzés), főiskola jelenlegi hallgatói, volt hallgatók (Alumni) nyelvvizsga előtt állók (nyelvtanfolyam, belső nyelvvizsga)

<p>A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fogyatékossgal élők (mozgás-, hallás-, látássérült hallgatók) • Sajátos nevelési igényű hallgatók (diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás, autista) (pl. Péntek Lajos Csökkentlító Gyermek Alapítvány 2015. évi pályázata- http://www.nyf.hu/eselyegyenloseg/node/51) • Szociálisan rászoruló hallgatók (pl. Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjpályázat felsőoktatási hallgatók számára: http://www.pafi.hu/_pafi/palyazat.nsf/83c68255e917fff4c1256bd6006b51fa/6a112dbdf29f0664c1257eaf004079c0?OpenDocument) • Roma/cigány hallgatók (pl. Út a Diplomához: http://www.pafi.hu/_pafi/palyazat.nsf/83c68255e917fff4c1256bd6006b51fa/7d67adb776fefaa4c1257e83004a030c?OpenDocument) • Kisgyerekesek (pl. Baba-mama szoba)
<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>A specializáltan a hátrányos helyzetű hallgatók számára létrehozott, „Esélyegyenlőségi Csoport” weboldalon feltüntetett segítők személyi feltételrendszerét (a.) az alábbiak teszik ki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Fogyatékossgal Élő Hallgatókat Segítő Bizottság:</i> Elsődleges feladatuk a hallgatók tananyaghoz való, egyenlő esélyű hozzáférhetőségének biztosítása, tanulmányaik segítése. A főiskola vezetőivel, oktatóival, ügyintézőivel való együttműködés a hallgatók sajátos oktatási-nevelési igényeinek megvalósítása érdekében. • <i>Esélyegyenlőségi munkatárs:</i> Feladata a fogyatékossgal élő hallgatók személyi és szociális igényeinek koordinálása, az irodához kapcsolódó adminisztratív feladatok elvégzése. A hallgatók adatainak és a kölcsönözhető eszközök nyilvántartása, kölcsönzésének koordinálása. • <i>Személyi segítő:</i> Feladata a fogyatékossgal élő hallgatók egyéni, speciális igényeinek ellátása. Személyi segítő a csoportnál alkalmazott állandó személy, de lehet még rokon, csoporttárs vagy a fogyatékossgal élő hallgató által igényelt más személy is. <p>Tárgyi feltételrendszerét (b.) pedig az alábbiak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A főiskola minden épülete a mozgáskorlátozottak számára akadálymentes. Jelenleg 28 akadálymentesített kollégiumi férőhely áll a fogyatékossgal élő hallgatók rendelkezésére. • Az infokommunikációs akadálymentesítés folyamatos, jelenleg több speciális eszköz is rendelkezésükre áll a tananyagok hozzáférhetőségének biztosítására, így fogadják és segítik a látás, illetve hallássérült hallgatókat is. • Esélyegyenlőségi Csoport („B” épület fsz. 09.) . • „Pihenőszoba” („B” épület I./168.): A szobában internet-elérhetőség, konyhai berendezések (hűtő, mikró...) szolgálják a hallgatók igényeit. • Rehabilitációs tornaterem, (mosdó, zuhanyzó), („B” épület alagsor): speciális mozgásfejlesztő eszközök állnak a hallgatók rendelkezésére. Egyéni és csoportos rehabilitációs és prevenció tornák helyszíne. • Baba-mama szoba („B” épület I./168.): A szobát kisgyermekes hallgatók vehetik igénybe „kulcsos” rendszerrel.

	<p>A tanulástámogatást és mentális támogatást (c.) elősegítő szolgáltatások:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyéni problémákban (tanulmányi, szociális, ösztöndíjstb.) való tanácsadás, ügyintézés. • Foglalkozások: elektronikus gépírás tanítása, mentálhigiénés tréning (konfliktuskezelési, párkapcsolati, önbecsülési, kommunikációs problémák feltárása, hatékony megoldása), speciális mozgásterápia (egyéni és csoportos formában is). • Eszközkölcsonzés: az önálló, speciális tanulás lehetőségeit multimédiás eszközök kölcsönzésével biztosítjuk (Jaws-program, laptop, diktafon, projektor stb. Az eszközök a hallgatók fogyatékoságával összefüggően, egyéni elbírálás alapján, meghatározott időre kölcsönözhetőek a hallgatók részére.) • Alapítványokkal, támogató szolgálattal, civil szervezetekkel való kapcsolattartás kialakítása, koordinálása és segítése a hallgatók igényei alapján. • Pályázatok (egyéni és csoportos) elkészítésében, koordinálásában való segítség, tanácsadás. <p>Anyagi támogatás, juttatások, ösztöndíjak (d.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • alaptámogatás • rendszeres szociális ösztöndíj • sport- és művészeti ösztöndíj • közéleti ösztöndíj • Bursa Hungarica Ösztöndíj • Ösztöndíj fogyatékosággal élők számára • „ÚT A FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZETTSÉGHEZ” - Ösztöndíj- és önköltség-támogatási program felsőoktatási szakképzésben résztvevők számára • Útravaló Ösztöndíjprogram - Út a diplomához ösztöndíj- és önköltség-támogatási program • Üdülési Pályázat
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?</p>	<p>Van: http://www.nyf.hu/eselyegyenloseg/ Ezen kívül saját szabályzata is van az intézménynek a fogyatékosággal élőkkel kapcsolatban:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.nyf.hu/sites/default/files/u5/EGYEB_INFORMACI_OK/adminisztracio/szabalyzatok/28_fogyatekkal_elok.pdf <p>Továbbá a tanulmányi juttatásokkal és támogatásokkal kapcsolatban is van letölthető szabályzat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.nyf.hu/sites/default/files/u5/EGYEB_INFORMACI_OK/adminisztracio/szabalyzatok/11_juttatasi_es_teritesi.pdf <p>Saját Facebook oldala van az Esélyegyenlőségi Csoportnak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.facebook.com/nyiregyhazifoiskola.iroda
<p>Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?</p>	<p>Nincs, ezek felsorolva a fentebbi, esélyegyenlőségi oldalon találhatóak meg.</p>
<p>Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?</p>	<p>1</p>

A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Kevésbé jellemző: Specializáltan nem jelenik meg a hátrányos helyzetűek figyelembevétele a felvételizőknek készült weboldalon, egyedül az iskolaválasztás indokai között szerepel az alábbi: „...mert többféle tanulmányi és szociális ösztöndíjat, valamint nyelvvizsga-lehetőséget biztosítunk” (http://www.nyf.hu/felvi/node/25). A főoldalon pdf dokumentumként letölthető „Felvételi szabályzat” ismerteti a hátrányos helyzetű hallgatókkal kapcsolatos többletpontok alakulását (http://www.nyf.hu/sites/default/files/u5/EGYEB_INFORMACIOK/adm_inisztracio/szabalyzatok/10_felveteli_szabalyzat.pdf).
Van-e leendő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	<ul style="list-style-type: none"> • A „Felvételi szabályzatban” megjelenik a hátrányos helyzetűek elbírálása. • Ezen kívül az általános felvételi tájékoztató áll rendelkezésre, amely direkt módon, a fent leírt mondaton túl nem tér ki a hátrányos helyzetű hallgatókra. • A felvételizőknek szóló weboldalon nem jelenik meg a támogatások, juttatások menüpont, ez csak az Esélyegyenlőségi Csoport oldaláról érhető el, listászerűen felsorolva, időben visszafelé haladva.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Igen, lásd: 3. sor.
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Igen, lásd: 3. sor.
Van-e anyagi támogatás?	Igen, lásd: 3. sor.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Igen: http://www.nyf.hu/eselyegyenloseg/node/11 . Pl. Bertóthyiné dr. Végvári Erzsébet, Fogyatékosággal Élő Hallgatókat Segítő Bizottság Elnöke, Intézményi koordinátor (rövid bemutatkozással) Elérhetőségek: "B" épület II./237., telefon: 06-42/599-400/ 2328 mellék
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	6
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Igen.

2.6.4. Eszterházy Károly Főiskola

ESZTERHÁZY KÁROLY FŐISKOLA	http://uni-eger.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló és/vagy leendő hallgatók (BA, MA, felsőoktatási szakképzés, doktori képzés), főiskola jelenlegi hallgatói, volt hallgatók (Alumni).

<p>A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Fogyatékossgal élők (felvételi pontszámítás) - Szociálisan rászoruló hallgatók (anyagi támogatás) - Roma/cigány hallgatók (kollégium)
<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Roma hallgatók: szakkollégium http://ekfromaszakkoli.hu/ekf_roma_szakkollegium.html</p> <p>„A szakkollégium célja olyan értelmiségi cigány/roma fiatalok nevelése, akik felelősséget éreznek és hatékonyan tesznek a cigányság felemelkedéséért és a cigány-magyar együttélésért. Ennek érdekében a szakkollégium hallgatóit saját szakterületükön kimagasló teljesítményhez segíti, tehetséggondozó és szükség esetén hátránykompenzáló tevékenységet végez. Olyan szellemi és közösségi műhely létrehozása a cél, ahol a szaktudás, az identitás és az önismeret fejlesztésén túl a társadalmi felelősségvállalás aktív módon megvalósul.”</p>
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?</p>	<p>Hallgatói Szolgáltató Központ: http://uni-eger.hu/hu/operativ-es-szrvig/hallgatoi-szolgaltato-kozpont</p> <p>Továbbá az SZMSZ-ben megjelenik az erre vonatkozó törekvés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „A főiskola külön szabályzatban meghatározott módon biztosítja a hátrányos helyzetű, a gyermeküket gondozó, fogyatékossgal élő, valamint a nemzetiséghez tartozó személyek esélyegyenlőségét.” - „A főiskola a hátrányos helyzetű hallgató tehetségének biztosításához mentorprogram keretében nyújt segítséget.” - „... a fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségének előmozdítására a Szenátus Esélyegyenlőségi Bizottságot hoz létre.”
<p>Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?</p>	<p>Felvételizőknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://felvi.ektf.hu/index.php/page/view/kiemelt-tamogatasok <p>Hallgatóknak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://uni-eger.hu/hu/operativ-es-szrvig/hallgatoi-szolgaltato-kozpont/osztondijak-es-tamogatasok <p>Továbbá a Hallgatói Önkormányzat oldalán keresztül lehet tájékozódni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://hok.uni-eger.hu/hu/HOK/hirek- • http://hok.uni-eger.hu/hu/HOK/letoltesek
<p>Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?</p>	<p>3 http://uni-eger.hu/hu/operativ-es-szrvig/hallgatoi-szolgaltato-kozpont/osztondijak-es-tamogatasok</p>
<p>A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?</p>	<p>A felvételizőknek kialakított sajátos menüpontokból álló weboldal „Kiemelt támogatások” pontja ismerteti a lehetséges hallgatói juttatásokat: http://felvi.ektf.hu/index.php/page/view/kiemelt-tamogatasok.</p> <p>Ezek, hátrányos helyzetűekre vonatkoztatva, az alábbiak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. AJTP <ul style="list-style-type: none"> • Középszintű tanulmányai során az Arany János Tehetséggondozó Programban részt vett, tanulmányait magyar állami ösztöndíjas finanszírozási formában tanuló hallgatóinkat garantált, havi 25 ezer forint összegű rendszeres szociális ösztöndíjban részesítjük; továbbá finanszírozási formától függetlenül – igénylés benyújtása esetén – alanyi jogon kollégiumi férőhelyet biztosítunk a képzés teljes idejére.

	<p>2. Kollégiumi elhelyezés</p> <ul style="list-style-type: none"> • A kollégiumi pályázatok elbírálása szociális alapon történik, ahol minden meghatározó körülményt figyelembe veszünk. Az Eszterházy Károly Főiskola egri és sárospataki képzőhelyein 5 kollégiummal, 1220 saját férőhellyel rendelkezik, és Egerben további 200 külsős (diákothoni) bentlakási lehetőséggel tudja segíteni a hallgatóit. A korábbi évek jelentkezési mutatóit figyelembe véve ez szinte teljes egészében kielégíti a pályázók igényeit. <p>A felvételi alapfogalmak között definiálásra kerül a fogyatékossgal élő hallgató és a hátrányos helyzetű hallgató fogalma is:</p> <p>„Hátrányos helyzetű hallgató (jelentkező): az a beiratkozás időpontjában huszonötödik életévét be nem töltött hallgató (jelentkező), akit középfokú tanulmányai során családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve aki után rendszeres gyermekvédelmi támogatást folyósítottak, illetve rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult vagy állami gondozott volt.”</p> <p>„Fogyatékossgal élő hallgató (jelentkező): az a hallgató (jelentkező), aki testi, érzékszervi, beszéd fogyatékos, autista, megismerés- és viselkedésfejlődési rendellenességű. A felsőoktatási intézményekbe jelentkezők, valamint a felsőoktatási intézményekben tanulmányokat folytató fogyatékos hallgatók a fogyatékossgukra való tekintettel a szakvélemény alapján kérhetik az intézmény engedélyét a tanulmányi kötelezettségek teljesítése, illetve a vizsgák alóli részleges vagy teljes felmentésre, vagy annak más módon történő teljesítésére, valamint a vizsgákon alkalmazható segítségnyújtásra.”</p> <p>„Halmazottan hátrányos helyzetű hallgató (jelentkező): az a hátrányos helyzetű hallgató (jelentkező), akinek a tankötelessé válásának időpontjában törvényes felügyeletét ellátó szülője – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes szülői nyilatkozat szerint – legfeljebb alacsony fokú iskolai végzettséggel rendelkezett, valamint az, akit tartós nevelésbe vettek.”</p> <p>http://felvi.ektf.hu/index.php/page/view/felveteli/alapfogalmak</p> <p>A „Felvételi szabályzat” ismerteti a hátrányos helyzetű hallgatókkal kapcsolatos többletpontok alakulását, melyben egy külön pont van a hallgatók esélyegyenlőségének biztosítására, azonban ez csak a fogyatékossgal élőkre tér ki („A fogyatékossgal élőkre vonatkozó külön rendelkezések”):</p> <p>http://felvi.ektf.hu/index.php/page/view/felveteli/felveteli-szabalyzat</p>
<p>Van-e leendő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A „Felvételi szabályzatban” megjelenik a hátrányos helyzetűek elbírálása. • Ezen kívül az általános felvételi tájékoztató áll rendelkezésre, amely direkt módon, a fent leírt mondaton túl nem tér ki a hátrányos helyzetű hallgatókra. • A felvételizőknek szóló weboldalon nem jelenik meg a támogatások, juttatások menüpont, ez csak az Esélyegyenlőségi Csoport oldaláról érhető el, listászerűen felsorolva, időben visszafelé haladva.

Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Szakkollégium és különböző tanulmányi ösztöndíjak. Továbbá a Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Iroda nyújt tanulási tanácsadást: „Tanulási Tanácsadás: 2015 szeptemberétől minden elsős főiskolai órarendjében szerepel a tanulásmódszertan szeminárium. Biztos, hogy sok újdonsággal találkoztok ezeken az órákon, ha szeretnél elmélyülni valamilyen technika használatában, keress minket! Lehet, hogy felsőbb éves vagy, és a Te órarendedben még nem szerepelt ez a kurzus... ez esetben is várunk, hogy új tanulási technikákat ismerhess meg, egyénre szabottan!” http://uni-eger.hu/hu/operativ-es-szrvig/hallgatoi-szolgalgato-kozpont/tanacsadas
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Van, Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Iroda: http://uni-eger.hu/hu/operativ-es-szrvig/hallgatoi-szolgalgato-kozpont/tanacsadas . Facebook: https://www.facebook.com/kometi .
	
Van-e anyagi támogatás?	Igen, lásd: 5. sor.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Igen: kosikkitti@ektf.hu .
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	1
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Igen.

2.7. Speciális, szűkebb képzési profilú (döntően) főiskolák

2.7.1. Pető András Főiskola

PETŐ ANDRÁS FŐISKOLA	http://www.peto.hu/start/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló és/vagy leendő hallgatók (BA, MA, szakirányú továbbképzés), főiskola jelenlegi hallgatói, a Pető Intézetbe járó gyerekek és szülei.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Nem.

<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Anyagi támogatás. Ami a szervezeti dokumentumokban megtalálható: http://www.peto.hu/dokumentumok/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=43&Itemid=57 <i>Rendszeres szociális támogatás I. kategória</i> „A rendszeres szociális ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 20%-a, amennyiben a hallgató</p> <ul style="list-style-type: none"> - a) fogyatékossgal élő vagy egészségi állapota miatt rászorult, vagy - b) hátrányos helyzetű és kiskorúsága alatt felügyeletét ellátó szülője, illetve szülei – az iskolai felvételi körzet megállapításával összefüggésben a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint vezetett nyilvántartás alapján készült statisztikai adatszolgáltatás, a gyermeket, tanulót megillető szolgáltatás megállapításához a szülő nyilatkozata szerint – legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be, fejezték be sikeresen, vagy akit tartós nevelésbe vettek, - c) családfenntartó, vagy - d) nagycsaládos, vagy - e) árva, illetve mindkét szülője, illetve vele egy háztartásban élt hajadon, nőtlen, elvált vagy házastársától külön élt szülője elhunyt.” <p><i>Rendszeres szociális támogatás II. kategória</i> „A rendszeres szociális ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 10%-a, amennyiben a hallgató</p> <ul style="list-style-type: none"> - a) hátrányos helyzetű, vagy - b) gyámsága nagykorúsága miatt szűnt meg, vagy - c) féléárva.” <p><i>Rendszeres szociális támogatás III. kategória</i> „Ebbe a kategóriába sorolandó azok a kérelmek, melyek az I. és II. kategórián kívül esnek, egyéb szociális rászorultság alapján kérelmet benyújtók kérelme.”</p> <p><i>Rendkívüli szociális ösztöndíj</i> <i>Alaptámogatás</i> <i>Bursa Hungarica</i> <i>Tankönyv- és jegyzet-, sport-, kulturális támogatás</i> „A jegyzet-előállítás támogatására, elektronikus tankönyvek, tananyagok és a felkészüléshez szükséges elektronikus eszközök beszerzése, valamint a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányait segítő eszközök beszerzésére kell felhasználni a tankönyv-, jegyzettámogatási, sport- és kulturális normatíva alapképzésben részt vevő hallgatók után biztosított intézményi összegének 24%-át...”</p>
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?</p>	<p>Nincs.</p>
<p>Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?</p>	<p>Nincs, ezek felsorolva az SZMSZ-ben találhatóak meg (lásd fentebb).</p>
<p>Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?</p>	<p>-</p>

A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nincs felvételi tájékoztató.
Van-e leendő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	<ul style="list-style-type: none"> • A „Felvételi szabályzatban” megjelenik a hátrányos helyzetűek elbírálása. • Ezen kívül az általános felvételi tájékoztató áll rendelkezésre, amely direkt módon, a fent leírt mondaton túl nem tér ki a hátrányos helyzetű hallgatókra. • A felvételizőknek szóló weboldalon nem jelenik meg a támogatások, juttatások menüpont, ez csak az Esélyegyenlőségi Csoport oldaláról érhető el, listászerűen felsorolva, időben visszafelé haladva.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Nincs, mindössze az SZMSZ-ben ennyi: „A fogyatékossgal élő hallgató támogatási ideje négy félévvel megnövelhető.”
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Nincs.
Van-e anyagi támogatás?	Igen, lásd fentebb.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Nincsenek.
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	-
Hány ilyen kontakt van megadva?	-
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.7.2. Wesley János Lelkészképző Főiskola

WESLEY JÁNOS LELKÉSZKÉPZŐ FŐISKOLA	http://www.wesley.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákok (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatók, továbbképzésre jelentkezők, átjelentkezők, továbbképzésre jelentkezők. Hátrányos helyzetű hallgatók.

<p>A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?</p>	<p>Igen: http://www.wesley.hu/szak/felvetelizoknek. „Vállaljuk, hogy alapképzéseinken kedvezményes oktatási lehetőségeket biztosítunk a hátrányos helyzetű továbbtanulni szándékozóknak.” „A halmozottan hátrányos helyzetű hallgatónak a felvételi tájékoztatóban meghirdetett képzési önköltségéből 90%-os kedvezményt adunk.” „A hátrányos helyzetű hallgatónak a felvételi tájékoztatóban meghirdetett képzési önköltségéből 50%-os kedvezményt adunk.” Továbbá: kedvezményes kollégiumi elhelyezés.</p>
<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Felvételizőknek, lásd: fentebb.</p>
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi aloldal?</p>	<p>Nincs. Van egy esélyegyenlőségi szabályzat, amely viszont nem tesz említést a hátrányos helyzetű hallgatókról. http://www.zskf.hu/images_uploaded/4ea570710b821.pdf</p>
<p>Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?</p>	<p>Igen, a Diákjóléti Bizottság aloldalán belül: http://www.wesley.hu/szervezet/diakjoleti-bizottsag. Az alábbi anyagi támogatások érhetőek el: - Rendszeres Szociális Ösztöndíj - Magyarország Jó tanulója – Jó sportolója 2012 - Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer Rendszeres szociális ösztöndíj igénybevevői lehetnek: „A rendszeres szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete alapján egy tanulmányi félévre biztosított... A rendszeres szociális ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 20%-a, amennyiben a hallgató - fogyatékossgal élő vagy egészségi állapota miatt rászorult, vagy - hátrányos helyzetű és kiskorúsága alatt felügyeletét ellátó szülője, illetve szülei – az iskolai felvételi körzet megállapításával összefüggésben a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint vezetett nyilvántartás alapján készült statisztikai adatszolgáltatás, a gyermeket, tanulót megillető szolgáltatás megállapításához a szülő nyilatkozata szerint – legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be, fejezték be sikeresen, vagy akit tartós nevelésbe vettek, - családfenntartó, vagy - nagycsaládos, vagy - árva, illetve mindkét szülője, illetve vele egy háztartásban élt hajadon, nőtlen, elvált vagy házastársától külön élt szülője elhunyt.”</p>

Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	1
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Igen, egy általános tájékoztató van, amely kiemelten a hátrányos helyzetűeknek is szól: http://www.wesley.hu/szak/felvetelizoknek .
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Általános tájékoztató van, amely kiemelten a hátrányos helyzetűeknek is szól: http://www.wesley.hu/szak/felvetelizoknek .
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	<p>Az intézmény SZMSZ-ében megjelenik a fogyatékkal élők tanulássegítése: http://www.wesley.hu/sites/default/files/fajlok/wjlf_szmsz_2015_10_15.pdf.</p> <ul style="list-style-type: none"> • „A foglalkozásokon hang- vagy képfelvétel készítése kizárólag az oktató és a többi jelen lévő hallgató előzetes engedélyével lehetséges. A speciális szükségletű hallgatók engedély nélkül is rögzíthetik a foglalkozások anyagát oly módon, ahogy fogyatékoságuk indokoltta teszi. (12) A főiskolán tartott tanórák időtartama 45 perc.” • „A fogyatékkal élő (a továbbiakban: speciális szükségletű), így különösen a súlyosan beszédhibás, diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás, hallás-, látás- és mozgássérült, valamint a tartós orvosi kezelésre szoruló hallgatók tanulmányaik során a tanulmányi követelmények teljesítésére kedvezményeket vehetnek igénybe.” • „Az intézményi működési költségek finanszírozása: a jegyzet-előállítás támogatása, elektronikus tankönyvek, tananyagok és a felkészüléshez szükséges elektronikus eszközök beszerzése, valamint a fogyatékkal élő hallgatók tanulmányait segítő eszközök beszerzése...” • „A fogyatékkal élő hallgató tanulmányi kedvezményeinek köre: <ul style="list-style-type: none"> - (1) A fogyatékkal élő hallgató kérelmére a felsőoktatási intézménynek a tanterv előírásaitól részben vagy egészében eltérő követelményeket kell megállapítania, illetve azok teljesítésétől el kell tekintenie a - (2)-(7) bekezdésben foglalt kedvezmények közül legalább egy, szükség szerint több kedvezmény biztosításával, ha a fogyatékoságot igazoló szakvélemény megállapításai alapján kedvezmény, illetve mentesség biztosítható a hallgató számára. <p>(2) Mozgáskorlátozott hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentés, illetve annak más formában történő teljesítése, b) az írásbeli vizsga szóbelivel, a szóbeli vizsga írásbelivel történő helyettesítése, c) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, d)</p>

	<p>mentesítés a manuális készségeket igénylő feladatok alól azzal, hogy az elméleti ismeretek megkövetelhetők, e) az írásbeli feladatok megoldásához szükséges speciális eszközök, berendezési tárgyak használatának lehetővé tétele, f) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, g) az intézményi ügyintézéshez személyi segítő biztosítása. (3) Hallássérült (siket, nagyothalló) hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentés, illetve annak más formában történő teljesítése, b) a szóbeli vizsga írásbelivel történő helyettesítése, szóbeli vizsgáztatás során – hallgatói igény esetén – jelnyelvi vagy orális tolmács biztosítása, c) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, d) az érthetőség és a megértés szempontjából az előadásokon és vizsgákon az elhangzottak egyidejű írásban való megjelenítése a hallgató részére, e) minden vizsgáztatás alkalmával segédeszközök, vizuális szemléltetés biztosítása, f) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, g) az intézményi ügyintézéshez személyi segítő, jegyzetelő tolmács, jelnyelvi tolmács biztosítása. (4) Látássérült (vak, aliglátó, gyengénlátó) hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentés, illetve annak más formában történő teljesítése, b) az írásbeli vizsgák helyett a szóbeli vizsga, illetve az írásbeli számonkérés esetén speciális technikai eszközök használata, c) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, d) mentesítés a manuális, vizuális készségeket igénylő feladatok alól, de az elméleti ismeretek megkövetelhetők, e) az előadások, gyakorlatok és vizsgák alkalmával a kérdések, tételek hanghordozó eszközön, digitálisan, pontírásban vagy nagyításban történő hozzáférhetősége, f) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, g) az intézményi ügyintézéshez személyi segítő biztosítása. (5) Beszédfogyatékos (diszfázia, diszlália, diszfónia, dadogás, hadarás, afázia, orrhangzós beszéd, dizartria, mutizmus, súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar, centrális pöszeség, megkésett beszédfejlődés) hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a szóbeli vizsga helyett írásbeli vizsga, és a számonkérések esetén speciális technikai eszközök használata, b) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, c) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, d) az intézményi ügyintézéshez személyi segítő biztosítása. (6) Pszichés fejlődési zavarral küzdő hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a diszlexiás-diszgráfiás-diszortográfias hallgatónál: aa) az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsga vagy szóbeli helyett írásbeli vizsga, ab) írásbeli vizsga esetén a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő, ac) a vizsgán a szükséges segédeszközök (különösen számítógép, írógép, helyesírási szótár, értelmező szótár, szinonimaszótár)</p>
--	--

	<p>biztosítása, ad) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól; b) a diszkalkuliás hallgatónál: ba) mentesítés a számítási feladatok alól, de az elméleti ismeretek megkövetelhetők, bb) a vizsgák alkalmával mindazon segédeszközök használata, amelyekkel a hallgató a tanulmányai során korábban is dolgozott (különösen táblázatok, számológép, konfiguráció, mechanikus és manipulatív eszközök), továbbá hosszabb felkészülési idő biztosítása; c) a hiperaktív, figyelemzavarral küzdő hallgatónál: ca) az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsga vagy szóbeli helyett írásbeli vizsga, cb) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, cc) vizsgánál a hallgató várakozási idejének minimálisra csökkentése, cd) az írásbeli feladatok megoldásához szükséges speciális eszközök, berendezési tárgyak alkalmazása, ce) a hosszabb időtartamú vizsga több részletben való megtartása vagy a vizsga helyiségének elhagyása nélküli szünetek vagy mozgásos aktivitás engedélyezése, érzelmi megnyilvánulások tolerálása, cf) külön vizsga a többi hallgatótól elkülönítetten, cg) az egyéni sajátosságok függvényében a szóbeli vizsgáztatás során - hallgatói igény esetén - a kérdések leírása vagy többszöri megismétlése, komplex kérdések részegységekre történő lebontása, segítség az elvárások és kérdések tisztázásához, ch) az előadások, gyakorlatok és vizsgák alkalmával a kérdések, tételek hanghordozó eszközön, digitálisan történő hozzáférhetősége, ci) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása; d) a magatartásszabályozási zavarral (szocio-adaptív folyamatok zavarai, az érzelmi kontroll, ön-, vagy mások felé irányuló agresszió, a szorongás, az én-szabályozás gyengeségét mutató magatartásjellemzők, az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció eltérő fejlődésével) küzdő hallgatónak: da) az írásbeli vizsga szóbelivel, a szóbeli vizsga írásbelivel történő helyettesítése, db) a hosszabb időtartamú vizsga több részletben való megtartása vagy szünetek engedélyezése, az egyéni késztetések, érzelmi megnyilvánulások tolerálása, dc) külön vizsga a többi hallgatótól elkülönítetten, dd) a szóbeli vizsgáztatás során - hallgatói igény esetén - a kérdések leírása, az elvárások és kérdések tisztázása, a feltett kérdések, utasítások megfogalmazásának egyszerűsítése, pontosítása, de) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő, df) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása. (7) Az autizmussal élő hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a számonkérés körülményeinek a hallgató speciális szükségleteihez alakítása, az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsga vagy szóbeli helyett írásbeli vizsga, b) számonkérés során segítségadás az elvárások és kérdések tisztázásához, szóbeli vizsgánál a feltett kérdések, utasítások írásban való megjelenítése, megfogalmazásuk egyszerűsítése, c) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő, d) mind a kurzusok, mind a számonkérés során speciális eszközök (elsősorban hangrögzítő eszköz, számítógép, értelmező szótár, egyéb támogató,</p>
--	---

	<p>infokommunikációs technológiák) alkalmazása, e) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, f) a fejlődési zavarából következő nehézségek miatt egyes gyakorlati követelmények alóli mentesítés, vagy ezek teljesítésének megfelelő, nem gyakorlati feladatokkal való helyettesítése, g) az intézményi ügyintézéshez személyi segítő biztosítása. (8) A hosszabb felkészülési időt a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított időtartamhoz képest legalább 30%-kal hosszabb időtartamban kell megállapítani. (9) Halmozott fogyatékossg esetén a (2)-(7) bekezdésben foglalt előnyben részesítések bármelyike adható, figyelembe véve a hallgató egyéni szükségleteit. (10) Indokolt esetben a hallgató kérelmére, a szakvélemény alapján a felsőoktatási intézmény a (2)-(7) bekezdésben szabályozott kedvezményektől eltérő, további vagy más kedvezményt is biztosíthat a hallgató részére.”</p>
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Nincs, hitélet van.
Van-e anyagi támogatás?	<p>Igen: http://www.wesley.hu/egyeb-osztondijak.</p> <p>Az alábbi anyagi támogatások érhetőek el:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rendszeres Szociális Ösztöndíj - Magyarország Jó tanulója-Jó sportolója 2012 - Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Nincs, egy általános email cím van: Diákjóléti Bizottság (djb.wjlf@gmail.com).
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	-
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.8. Széles profilú, de a klasszikustól eltérő szakmai összetételű egyetemek

2.8.1. Budapesti Corvinus Egyetem

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM	http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=35058
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	<ul style="list-style-type: none"> • Felvételi előtt álló diákok (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatók, továbbképzésre jelentkezők, átjelentkezők, továbbképzésre jelentkezők; • külföldi hallgatók; • hátrányos helyzetű hallgatók (roma hallgatók, kisgyerekesek, fogyatékossgal élő hallgatók, szociálisan rászoruló hallgatók); • határon túli hallgatók
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	<p>A roma hallgatókat a Romaversitas programmal, külön „Esélyegyenlőség” menüpont szól nekik: http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=50542.</p> <p>A kisgyerekeseket és a fogyatékossgal élő hallgatókat pihenőszobával: http://diaktanacsado.uni-corvinus.hu/new/download/124szoba.pdf.</p> <p>A szociálisan rászoruló hallgatókat anyagi és tanulmányi támogatásokkal: http://portal.uni-corvinus.hu/index.php?id=15656.</p> <p>A fogyatékossgal élő hallgatókat sajátos tanulási feltételrendszerrel: http://uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/gazdalkodastudomanyi_kar/files/DH/Specialis_szueksegetu_hallgatoknak/fogyaszabalyzat.pdf.</p> <p>A határon túliakat kihelyezett oktatással: http://portal.uni-corvinus.hu/index.php?id=p100043&no_cache=1.</p>
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	<p>Roma hallgatóknak: Romaversitas. Gólyáknak: http://diaktanacsado.uni-corvinus.hu/new/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=4.</p> <p>Fogyatékossgal élőknek és kisgyerekeseknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pihenőszoba: „A Pesti Campuson, a főépületben, speciális szükségletű hallgatóink rendelkezésére áll egy pihenőszoba (E/124). A kényelmesen berendezett helyiséget a fogyatékossgal élő vagy tartósan beteg (cukorbeteg, transzplantált stb.) hallgatóink, valamint kisgyermekes szülők, várandós anyukák, vehetik igénybe. A szoba alkalmas rövid pihenésre, a kisgyermekes ellátására vagy a gyógyszerezés diszkrét és higiénikus megvalósítására.” http://diaktanacsado.uni-corvinus.hu/new/download/124szoba.pdf - Egyetemi szabályzat a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről

	<p>http://diaktanacsado.uni-corvinus.hu/new/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=5</p> <p>Szociálisan rászoruló hallgatók: Ösztöndíjak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tanulmányi ösztöndíj (2007/2008. II. félévtől: 5 950 - 22 000 Ft/hó), - kiemelt ösztöndíj (13 000 - 23 000 Ft/hó), - (demonstrátori ösztöndíj egy része, 5 000 Ft/hó), - alaptámogatás (BA/BSc: 58 250 Ft, MA/MSc, kieg.: 87 375 Ft, egyszeri), - rendszeres szociális ösztöndíj (~ 8 000 - 40 000 Ft/hó), - rendkívüli szociális ösztöndíj (20 000 - 50 000 Ft, egyszeri), - külföldi részképzési ösztöndíj (50 000 - 100 000 Ft, egyszeri). <p>http://djb.uni-corvinus.hu/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=25&Itemid=52</p>
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Van, de csak a Romaversitas van fent: http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=50542 .
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Nincs, a Diákjóléti Bizottság (3 kar) oldalán vannak információk: http://djb.uni-corvinus.hu/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=25&Itemid=52 .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	1. http://portal.uni-corvinus.hu/index.php?id=15656
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	<p>Romaversitas program, külön „Esélyegyenlőség” menüponttal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=50542 <p>Fogyatékkal élőknek saját HKR:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/gazdalkodastudomanyi_kar/files/DH/Specialis_szueksegletu_hallgatoknak/fogyszabalyzat.pdf <p>SZMSZ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/kozponti_szervezeti_egysegek/adminisztrativ_igazgatosag/files/Szabalyzatok/II_SZMSZ/II_HKR/1_TV SZ/2_fogyatekosugyi_szabalyzat/III.1.2_fogyatekosugyi_szabalyzat_2015_julius_13.pdf

Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Igen, a fogyatékossggal élők és kisgyerekesek számára kialakított pihenőszoba. Továbbá: „A Diáktanácsadó Központ célja az egyetemi hallgatók életminőségének javítása és az esélyegyenlőség biztosítása. A szervezeti egység fő feladatkörei: 1. tanulmányi tanácsadás; 2. pszichológiai- és mentálhigiénés tanácsadás; 3. fogyatékossggal élő hallgatók támogatása.” http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=p100083
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Igen, pszichológiai tanácsadás: http://diaktanacsado.uni-corvinus.hu/new/index.php?option=com_content&view=article&id=35&Itemid=2 .
Van-e anyagi támogatás?	Igen: http://djb.uni-corvinus.hu/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=25&Itemid=52 .
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Igen:Egyetemi fogyatékosügyi koordinátor, és a Társadalomtudományi Kar koordinátora: Németh Marietta Tel.: 482 7482, 482 7483 diaktanacsado@uni-corvinus.hu További elérhetőségek: http://diaktanacsado.uni-corvinus.hu/new/index.php?option=com_content&view=article&id=35&Itemid=2
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	A Diáktanácsadó ügyeleti rendje: hétfőn és szerdán 14.00–18.00 kedden és csütörtökön 9.00–13.00
Hány ilyen kontakt van megadva?	Több mint 8, mert külön felelős van karonként is.
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Van.

2.8.2. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM	http://www.bme.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, továbbképzésre jelentkezőket. Hátrányos helyzetű hallgatókat (fogyatékossggal élő hallgatókat,

	szociálisan rászoruló hallgatókat, határon túli hallgatókat, kisgyermekeseket).
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Fogyatékossgal élő hallgatókat, szociálisan rászoruló hallgatókat, határon túli hallgatókat, kisgyermekeseket.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	<p>Egyszerűen elérhető regisztráció után a hallgatók az alábbi lehetőségek közül választhatnak:</p> <p>„A regisztráció voltaképpen nem más, mint a koordinátorral való kapcsolatfelvétel. A regisztráció a regisztrációs adatlap kitöltésével történik - ami tartalmazza a neved, Neptun kódod, a fogyatékossg típusát, és azt, hogy milyen tanulmányi kedvezményeket és/vagy milyen technikai vagy személyi segítségnyújtást igényelnél. Szükséges még a fogyatékossg típusáról és mértékéről szóló szakvélemény eredeti példányának bemutatása. (Bővebb információk a Szakvélemény menüpont alatt, illetve a regisztrációs adatlapon).</p> <p>A regisztráció során megadott személyes adataid engedélyed nélkül semmilyen célra nem használhatóak fel.</p> <p>A regisztrációs adatlap letölthető innen www.sc.bme.hu/eselyegyenloseg.</p> <p>Regisztrált hallgatóként, lehetőséged van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - személyi és technikai segítséget igénybe venni, - egyéni konzultáción részt venni, - a tanulmányi feltételek módosítását kérni, - az akadálymentes közlekedési lehetőségekről információt szerezni, és az akadálymentességgel kapcsolatban javaslatokat tenni.” <p>Határon túli hallgatók:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=1_2_1&pOpen=2 <p>„2008-tól a határon túli magyarok a magyar állampolgárokhoz hasonlóan felvételt nyerhetnek az állami (rész)ösztöndíjas képzésekre. Emellett megpályázhatják a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=1_2_1&pOpen=2) miniszteri ösztöndíját. Az ösztöndíj egy szemeszterre szól. Az ösztöndíj kiírása a folyósítást megelőző félévben jelenik meg a Nemzeti Erőforrás Minisztérium és a Balassi Intézet (Márton Áron Szakkollégium) honlapján és a pályázatfigyelő oldalakon.”</p> <p>Akadálymentesített campusok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_9&pOpen=2 <p>„AKADÁLYMENTES KÖZLEKEDÉS A BME-N</p> <p>Mivel azt tapasztaltuk, hogy az akadálymentes útvonalak és helyiségek megtalálása nehézségekbe ütközik az egyetemünkön, így a következő hiánypótló összefoglalóval szeretnénk feltüntetni, hogy mely útvonalakat lehet könnyedén használni a fogyatékossgal élő hallgatóknak. Az összefoglaló elsősorban a kerekesszékekkel közlekedőket segíti, de a látássérültek számára is szolgálunk néhány hasznos információval. Az épületek elhelyezkedésével, az akadálymentes bejáratokkal és parkolókkal kapcsolatban egy térképet tüntetünk fel minden egységénél, ezzel is segítve a könnyebb tájékozódást.</p> <p>Az épületek közül azokat kívántuk kiemelni, amelyek a legfrekvenciáltabbak, legtöbbet látogatottak, így a válogatásunkba a következő oktatási egységek kerültek be.”</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Hasznos linkek fogyatékosággal élők számára utazással, tanulással, sporttal kapcsolatosan: http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_4&pOpen=2 • Juttatások és térítések: http://www.sc.bme.hu/content/4/4_2/51_2007_kormanyrendelet_juttatasok_es_teritesek_kivonat.pdf <p>„...jegyzet-előállítás támogatására, elektronikus tankönyvek, tananyagok és a felkészüléshez szükséges elektronikus eszközök beszerzése, valamint a fogyatékosággal élő hallgatók tanulmányait segítő eszközök beszerzésére, eb) a kulturális tevékenység, valamint a sporttevékenység támogatása, ec) kollégium fenntartása, működtetése, ed) kollégiumi férőhely bérlése, kollégiumi felújítás, ee) a hallgatói, valamint a doktori önkormányzatok működésének támogatása. 10. § (1) A 7. § a)-d) pontjai szerinti jogcímenek a támogatás kizárólag pénzbeli támogatásként bocsátható a jogosult hallgató rendelkezésére.”</p> <p>Esélyegyenlőségi alapidokumentum:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/content/9/atadott_szabalyzatok/RKU6_2015.pdf.
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Igen: http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_0&pOpen=2 .
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Igen: http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_0&pOpen=2 .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	3 lépésben, a HSZK menüpontra kattintva a footerben, majd a hallgatóknak menüpontra kattintva, végül a bal menüsorban a juttatásokra, támogatásokra kattintva.
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	<p>Igen, a felvételi kalauzban:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/content/11/kalauz/BME_Felveteli_Kalauz_2016.pdf. <p>Kisgyermekeseknek, fogyatékosággal élőknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Előnyben részesítés az alapképzésben és az osztatlan képzésben (maximum 40 pont): Ezekre a kedvezményekre az jogosult, aki a felvételi eljárásban meghirdetett dokumentumpótlás határidejéig megfelel a kedvezményre jogosító feltételeknek, és azt megfelelőképpen igazolja. – A hátrányos helyzetű, a tartós nevelésbe vett és az árva jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult. A fogyatékosággal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontot kap. – Az a jelentkező, aki a jelentkezési határidő és a felvételi döntés közötti időszakban gyermeke gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, terhességi gyermekágyi segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesül, minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult.” <p>Továbbá a HSZK (Hallgatói Szolgáltatások Központ) oldalán van külön, akadálymentesített, azonnali kommunikációra lehetőséget biztosító felvételizőknek szóló menüpont:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/index.php?pMenu=1&pText=1_0

<p>Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?</p>	<p>Igen: http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_0&pOpen=2. Szabályzatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_3&pOpen=2 . <p>Előnyben részesítési követelmények:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kormányrendelet a lehetséges kedvezményekről; • BME speciális igényű hallgatóinak tanulmányi esélyegyenlőségét segítő feltételekről szóló Rektori-Kancellári közös utasítás; • a felsőoktatási törvény fogyatékos hallgatókra vonatkozó részletei; • előnyben részesítés a felvételi során; • juttatások és térítésekkel kapcsolatos fogyatékos hallgatókra vonatkozó rendelkezések; • a nemzeti köznevelési törvény fogyatékos hallgatókra vonatkozó részletei; • törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. <p>(Előnyben részesítési követelmények: kormányrendelet a lehetséges kedvezményekről hatályos: 2015.04.17 - 2015.08.15)</p>
<p>Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen: http://www.sc.bme.hu/index.php?pMenu=4&pText=4_11.</p>
<p>Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen: http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_4_0&pOpen=4.</p>
<p>Van-e anyagi támogatás?</p>	<p>Igen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=9_2 • http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=9_5
<p>Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?</p>	<p>Igen: Demjén Zita esélyegyenlőségi koordinátor E-mail: eselyegyenloseg@hszi.bme.hu Telefon: 06 1 463 3983</p>
<p>Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?</p>	<p>Nincsenek.</p>
<p>Hány ilyen kontakt van megadva?</p>	<p>1</p>
<p>Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?</p>	<p>Igen, de csak a sc.bme.hu-n, a bme.hu-n nincs.</p>

2.8.3. Károli Gáspár Református Egyetem

<p>KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM</p>	
<p>A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?</p>	<p>Igen.</p>
<p>Milyen csoportokat céloz meg a honlap?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Felvételi előtt álló diákok (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatók, továbbképzésre jelentkezők, felsőoktatási szakképzésre, szakirányú továbbképzésre, részismereti képzésre, pedagógus-továbbképzésre jelentkezők. • Hátrányos helyzetű hallgatók (fogyatékkal élő hallgatók, szociálisan rászoruló hallgatók, határon túli hallgatók, kisgyermekesek, roma hallgatók).
<p>A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?</p>	<p>Fogyatékkal élő hallgatók, szociálisan rászoruló hallgatók, határon túli hallgatók, kisgyermekesek, romák.</p>
<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Szociálisan rászoruló:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.kre.hu/felveteli/index.php/kre-oesztoendij-program <p>Kisgyermekeseknek baba-mama szoba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „A Károli Gáspár Református Egyetem az ős folyamán egy baba-mama szobával bővült, aminek köszönhetően egyetemünk kismamáit zavartalanul félre tudnak vonulni csemetéikkel. A szoba a Bölcsészettudományi Kar Pszichológiai Intézetében található és az intézet oktatóinak, dolgozóinak, illetve hallgatóinak a munkája révén, az egyetem vezetőségének a segítségével valósult meg. A Kossuth Rádió Vendég a háznál című műsora ezt a hiánypótló kezdeményezést járja körül, egyetemünk baba-mama szobájában készült felvétellel.” <p>Roma hallgatók 2012-es felhívása:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.kre.hu/portal/index.php/component/content/archive.html?year=2012&month=9 <p>Az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő pályázatot hirdet az „Út a felsőoktatásba – Esélyteremtő Ösztöndíj- és Önköltségtámogatási program” címen (pályázat kódja: ÚTR-ÚF-12).</p> <p>Az esélyteremtő ösztöndíj- és önköltség-támogatási program célja a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, kiemelten a roma hallgatók felsőoktatási esélyegyenlőségének javítása, felsőfokú tanulmányaik megkezdésének támogatása.</p>

Fogyatékosággal élők:

- Mozgáskorlátozott hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentés, illetve annak más formában történő teljesítése, b) az írásbeli vizsga szóbelivel, a szóbeli vizsga írásbelivel történő helyettesítése, c) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, A fogyatékosággal élő hallgatók esélyegyenlőségéről 2015.05.25. III.8. sz. melléklet 2 d) mentesítés a manuális készségeket igénylő feladatok alól azzal, hogy az elméleti ismeretek megkövetelhetők, e) az írásbeli feladatok megoldásához szükséges speciális eszközök, berendezési tárgyak használatának lehetővé tétele, f) a nem fogyatékosággal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, g) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása. (3) Hallássérült (siket, nagyothalló) hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentés, illetve annak más formában történő teljesítése, b) a szóbeli vizsga írásbelivel történő helyettesítése, szóbeli vizsgáztatás során - hallgatói igény esetén - jelnyelvi vagy orális tolmács biztosítása, c) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, d) az érthetőség és a megértés szempontjából az előadásokon és vizsgákon az elhangzottak egyidejű írásban való megjelenítése a hallgató részére, e) minden vizsgáztatás alkalmával segédeszközök, vizuális szemléltetés biztosítása, f) a nem fogyatékosággal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, g) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő, jegyzetelő tolmács, jelnyelvi tolmács biztosítása. (4) Látássérült (vak, aliglátó, gyengénlátó) hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a gyakorlati követelmények teljesítése alóli részleges vagy teljes felmentés, illetve annak más formában történő teljesítése, b) az írásbeli vizsgák helyett a szóbeli vizsga, illetve az írásbeli számonkérés esetén speciális technikai eszközök használata, c) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, d) mentesítés a manuális, vizuális készségeket igénylő feladatok alól, de az elméleti ismeretek megkövetelhetők, e) az előadások, gyakorlatok és vizsgák alkalmával a kérdések, tételek hanghordozó eszközön, digitálisan, pontírásban vagy nagyításban történő hozzáférhetősége, f) a nem fogyatékosággal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, g) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása. (5) Beszéd fogyatékos (diszfázia, diszlália, diszfónia, dadogás, hadarás, afázia, orrhangzós beszéd, dizartria, mutizmus, súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar, centrális pöszeség, megkésett beszédfejlődés) hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a szóbeli vizsga helyett írásbeli vizsga, és a számonkérések esetén speciális technikai eszközök használata, b) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, c) a nem fogyatékosággal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, d) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása. (6)

	<p>Pszichés fejlődési zavarral küzdő hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a diszlexiás-diszgráfiás-diszortográfiás hallgatónál: aa) az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsga vagy szóbeli helyett írásbeli vizsga, ab) írásbeli vizsga esetén a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő, ac) a vizsgán a szükséges segédeszközök (különösen számítógép, írógép, helyesírási szótár, értelmező szótár, szinonimaszótár) biztosítása, ad) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól; b) a diszkalkuliás hallgatónál: A fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségéről 2015.05.25. III.8. sz. melléklet 3 ba) mentesítés a számítási feladatok alól, de az elméleti ismeretek megkövetelhetők, bb) a vizsgák alkalmával mindazon segédeszközök használata, amelyekkel a hallgató a tanulmányai során korábban is dolgozott (különösen táblázatok, számológép, konfiguráció, mechanikus és manipulatív eszközök), továbbá hosszabb felkészülési idő biztosítása; c) a hiperaktív, figyelemzavarral küzdő hallgatónál: ca) az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsga vagy szóbeli helyett írásbeli vizsga, cb) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő biztosítása, cc) vizsgáknál a hallgató várakozási idejének minimálisra csökkentése, cd) az írásbeli feladatok megoldásához szükséges speciális eszközök, berendezési tárgyak alkalmazása, ce) a hosszabb időtartamú vizsga több részletben való megtartása vagy a vizsga helyiségének elhagyása nélküli szünetek vagy mozgásos aktivitás engedélyezése, érzelmi megnyilvánulások tolerálása, cf) külön vizsga a többi hallgatótól elkülönítetten, cg) az egyéni sajátosságok függvényében a szóbeli vizsgáztatás során - hallgatói igény esetén - a kérdések leírása vagy többszöri megisméltése, komplex kérdések részegységekre történő lebontása, segítség az elvárások és kérdések tisztázásához, ch) az előadások, gyakorlatok és vizsgák alkalmával a kérdések, tételek hanghordozó eszközön, digitálisan történő hozzáférhetősége, ci) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása; d) a magatartásszabályozási zavarral (szocio-adaptív folyamatok zavarai, az érzelmi kontroll, ön-, vagy mások felé irányuló agresszió, a szorongás, az én-szabályozás gyengeségét mutató magatartásjellemzők, az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció eltérő fejlődésével) küzdő hallgatónak: da) az írásbeli vizsga szóbelivel, a szóbeli vizsga írásbelivel történő helyettesítése, db) a hosszabb időtartamú vizsga több részletben való megtartása vagy szünetek engedélyezése, az egyéni késztetések, érzelmi megnyilvánulások tolerálása, dc) külön vizsga a többi hallgatótól elkülönítetten, dd) a szóbeli vizsgáztatás során - hallgatói igény esetén - a kérdések leírása, az elvárások és kérdések tisztázása, a feltett kérdések, utasítások megfogalmazásának egyszerűsítése, pontosítása, de) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő, df) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása. (7) Az autizmussal élő hallgató esetében alkalmazható kedvezmények: a) a</p>
--	--

	<p>számonkérés körülményeinek a hallgató speciális szükségleteihez alakítása, az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsga vagy szóbeli helyett írásbeli vizsga, b) számonkérés során segítségadás az elvárások és kérdések tisztázásához, szóbeli vizsgánál a feltett kérdések, utasítások írásban való megjelenítése, megfogalmazásuk egyszerűsítése, c) a nem fogyatékossgal élő hallgatókra megállapított felkészülési időnél hosszabb felkészülési idő, d) mind a kurzusok, mind a számonkérés során speciális eszközök (elsősorban hangrögzítő eszköz, számítógép, értelmező szótár, egyéb támogató, infokommunikációs technológiák) alkalmazása, e) mentesítés a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól, f) a fejlődési zavarából következő nehézségek miatt egyes gyakorlati követelmények alóli mentesítés, vagy ezek teljesítésének megfelelő, nem gyakorlati feladatokkal való helyettesítése, g) az intézményi ügyintézőkhez személyi segítő biztosítása.</p>
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Nincs, esélyegyenlőségi dokumentum van: http://www.kre.hu/portal/index.php/szabalyzatok.html .
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Igen: http://www.kre.hu/portal/index.php/oesztoendijak.html .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	1
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	<p>Igen, a felvételi pontszámításban: http://www.kre.hu/felveteli/index.php/pontszamitas.</p> <p>Esélyegyenlőségi többletpontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> a hátrányos helyzetű, a tartós nevelésbe vett és az árva jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult, a fogyatékossgal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult, az a jelentkező, aki a jelentkezési határidő és a felvételi döntés közötti időszakban gyermeke gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesül, minden jelentkezési helyén 40 többletpontra jogosult – a jogosultságot dokumentumokkal igazolni kell.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Esélyegyenlőségi dokumentum: http://www.kre.hu/portal/index.php/szabalyzatok.html .

<p>Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen, tehetséggondozás és évfolyammentorok: http://www.kre.hu/portal/images/doc/kre_kozponti_honlap_tehetseggon_dozas_20130612.pdf; http://www.kre.hu/ajk/index.php/evfolyam-felelosoek.html.</p>
<p>Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen, lelkeszi segítségnyújtás: http://www.kre.hu/portal/index.php/egyetemi-lelkeszseg.html. Továbbá karonkénti segítségnyújtás: Életvezetési tanácsadás Online tanácsadás http://www.kre.hu/ajk/index.php/online-hallgatoi-tanacsadas.html</p> <p>Kortárs segítség:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.kre.hu/btk/index.php/diaktanacsado.html • http://www.kre.hu/soulito/ • https://www.facebook.com/soulito.kre?fref=ts
<p>Van-e anyagi támogatás?</p>	<p>Igen: http://www.kre.hu/ajk/index.php/oesztoendijak.html.</p> <p>Szociális alapú ösztöndíjak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Alaptámogatás:</i> Az első alkalommal államilag támogatott teljes idejű felsőfokú szakképzésben, alapképzésben, mesterképzésben egységes, osztatlan képzésben hallgatói jogviszonyt létesítő hallgató az első bejelentkezése alkalmával - kérelemre - a hallgatói normatíva 50%-ának megfelelő összegű alaptámogatásra jogosult a jogosultság igazolása alapján. • <i>Rendszeres szociális ösztöndíj:</i> A rendszeres szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete alapján egy képzési időszakra biztosított, havonta folyósított juttatás a jogosultság igazolása esetén. • <i>Rendkívüli szociális ösztöndíj:</i> A rendkívüli szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete váratlan romlásának enyhítésére folyósított egyszeri juttatás a jogosultság igazolása esetén. • <i>Kiegészítő szociális ösztöndíj</i> <p>A rendszeres és rendkívüli szociális ösztöndíjak mellett Egyetemünk további ösztöndíjat kínál egyes hátrányos helyzetű hallgatóinak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj:</i> az ösztöndíj olyan pénzbeli szociális támogatás, amit az ösztöndíjhoz csatlakozó települési és megyei önkormányzatok adományoznak szociális jogosultság alapján. • <i>Tanulmányi ösztöndíj:</i> az ösztöndíj félévente kerül odaítélésre 5 hónapon keresztül. A tanulmányi ösztöndíjban a KRE hallgatóinak legjobban teljesítő 50%-a részesülhet, az ösztöndíjat az elért tanulmányi eredmények alapján nyerhető el. • <i>Köztársasági ösztöndíj:</i> az ösztöndíjban a teljes idejű alapképzésben, egységes, osztatlan képzésben, mesterképzésben részt vevő hallgató részesülhet. A köztársasági ösztöndíjat egy teljes tanév (10 hónap) időtartamára lehet elnyerni. A köztársasági ösztöndíj havi összege megegyezik a költségvetési törvényben e jogcímen megállapított összeg egy tizedével. A köztársasági ösztöndíjban részesíthető hallgatók száma az előző év október 15-i állapotát rögzítő statisztikai adatközlés szerinti államilag támogatott teljes idejű alapképzésben, illetve

	<p>mesterképzésben részt vevő hallgatók számának 0,8%-a, de intézményenként legalább egy fő.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Intézményi szakmai, tudományos és közéleti ösztöndíj:</i> az ösztöndíj a teljes idejű (nappali tagozatos) alapképzésben, egységes, osztatlan képzésben, mesterképzésben, felsőfokú szakképzésben, illetve doktori képzésben részt vevő hallgatók részére a képzési időszakon belül a tantervi követelményeken túlmenően kiemelkedő szakmai, tudományos, közéleti, kulturális és sporttevékenységért kiemelt ösztöndíj adományozható egy félév időtartamra rendszeres havi juttatás formájában vagy egyszeri alkalommal.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Nincsenek.
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	-
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.8.4. Miskolci Egyetem

MISKOLCI EGYETEM	http://www.uni-miskolc.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	<ul style="list-style-type: none"> • Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, továbbképzésre jelentkezőket, átjelentkezőket, továbbképzésre, felsőfokú szakképzésre jelentkezőket. • Hátrányos helyzetű hallgatókat (fogyatékossgal élő hallgatókat, szociálisan rászoruló hallgatókat).
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Fogyatékossgal élő hallgatókat, szociálisan rászoruló hallgatókat.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	<p>Nem derül ki, mert van esélyegyenlőségi oldal fogyatékossgal élő hallgatók számára, de nincs rajta információ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.uni-miskolc.hu/informaciok-fogyatekkal-elo-hallgatok-reszere <p>A footer-ben van egy további, a MEHÖK oldalára mutató link, ahonnan a hallgatói központ oldalára jutunk (http://www.uni-miskolc.hu/hk/).</p>

	<p>Itt is van egy fogyatékossgal élőknek szóló menüpont, letölthető dokumentumokkal:</p> <p>Letölthető dokumentumok:</p> <p>Regisztráció az intézményben:</p> <p>Tanulmányi kedvezmények:</p> <p>Igénybe vehető eszközök:</p> <p>A „Pályázatok” aloldalon két jelenleg futó pályázat elérhető fogyatékossgal élők és szociálisan rászorulóknak számára:</p> <p>Google Európai Ösztöndíj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://palyazatmenedzser.hu/2015/11/03/google-europai-osztondij-fogyatekkal-elo-diakoknak-2016-2017/; <p>Bursa Hungarica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.emet.gov.hu/felhivasok/bursa_hungarica6/.
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Igen: http://www.uni-miskolc.hu/eselyegyenlosegi-terv . Itt elsősorban a munkatársakkal való esélyegyenlőség biztosítása van leírva, nem a hallgatókra vonatkozó.
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Igen: http://www.mehok.uni-miskolc.hu/tamogatasok . Továbbá fogyatékossgal élők számára eszközbiztosítás.
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	3
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Igen: http://www.mehok.uni-miskolc.hu/tamogatasok .
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Nincs külön ilyen, de van egy általános személyes tanácsadási lehetőség, mely szolgáltatást az egyetem bármely hallgatója, oktatója és dolgozója térítésmentesen veheti igénybe. A tanácsadások anonim jellegűek.
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Lásd fentebb. (http://www.mehok.uni-miskolc.hu/diakiroda/tanacsadasok/szemelyes-tanacsadas/)
Van-e anyagi támogatás?	Igen, lásd fentebb.

Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	A tanulmányi ügyintézőssel és a hallgatói szolgáltatásokkal kapcsolatosan kari lebontásban mindegyik karhoz van elérhetőség: http://www.uni-miskolc.hu/hk/ . A fogyatékossgal élő hallgatók számára: Ügyfélfogadás helye: A/1 épület mfsz. 18. Ideje: tanulmányi ügyintézőssel azonos időben
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	–
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	A főoldalnak igen, a további oldalaknak nincs.

2.8.5. Kaposvári Egyetem

KAPOSVÁRI EGYETEM	http://www.ke.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, továbbképzésre jelentkezőket, felsőoktatási szakképzésre, szakirányú továbbképzésre, OKJ-s képzésre, tanfolyamra jelentkezőket.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Igen. Fogyatékossgal élő hallgatókat, krónikus betegeket, szociálisan rászoruló hallgatókat.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Fogyatékossgal élők és krónikus betegek: http://www.ke.hu/oktatas/eselyegyenloseg/tajekoztato . „A megsegítés formái: <ul style="list-style-type: none"> • A speciális igények felmérése (pl. az előadáson használt diák vagy fóliák megküldése digitális formában; jeltolmácsolás; jegyzetelő biztosítása; írásbeli vizsga kiváltása szóbeli vizsgára vagy fordítva; egy a sérülés miatt nem teljesíthető tárgy helyett másik tárgy teljesítése; tananyag adaptáció; többletidő biztosítása a vizsgán); • személyi segítő és/vagy jegyzetelő biztosítása; • speciális eszközök kölcsönzésének biztosítása; • akadálymentes könyvtár, (akadálymentes számítógépes munkaállomások, olvasó készülékek); • fókuszcsoporthoz megbeszélések a speciális szükségletű hallgatókkal; • egyéni tanácsadás.”

	<p>Szociálisan rászorulóknak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://atkgtk.kehok.hu/hirek <p>Az egyes karok HÖK oldalairól letölthető dokumentumok formájában lehet szociális támogatásra pályázni. További információ erről nincs.</p>
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Igen: http://www.ke.hu/oktatas/eselyegyenloseg/tajekoztato# .
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Nincs.
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	5
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Igen, az esélyegyenlőségi menüpontban, de csak a fogyatékkal élőkre és a krónikus betegekre vonatkozóan.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Nincs, az Esélyegyenlőségi bizottság biztosítja a tanuláshoz szükséges eszközöket és egyéb támogatást.
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	<p>Igen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.ke.hu/hallgatok/karrier-es-diaktanacsadas <p>Segítő, tanácsadó szolgáltatásaink az alábbiak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • életvezetési, pszichológiai tanácsadás, • kortárs tanácsadás, • karrier-és életpálya-tanácsadás, • tanulásmódszertani tanácsadás, • interkulturális tanácsadás, • hallgatói jogi tanácsadás, • hallgatói adózási tanácsadás, • pályázatok írásával kapcsolatos tanácsadás, • esélyegyenlőségi, mentálhigiénés tanácsadás, • felvételi eljárással kapcsolatos tanácsadás, • online pszichológiai tanácsadás.
Van-e anyagi támogatás?	Igen.

Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Igen: Molik Mária <i>Beiskolázási, karrier- és diáktanácsadási csoport</i> Elérhetőségek: e-mail: molik.maria@ke.hu Telefon: 06/30 9423562 HÖK pl. a szociális támogatás esetében: <ul style="list-style-type: none"> http://atkgtk.kehok.hu/kapcsolat
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	<i>Esélyegyenlőség:</i> 5 kontakt (karonként 1) <i>Mentális:</i> 1 kontakt <i>Anyagi:</i> karonként 1 kontakt
Van-e nagykontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Van.

2.8.6. Pázmány Péter Katolikus Egyetem

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM	https://ppke.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat. Az egyes karok weboldalain: <ul style="list-style-type: none"> - szociálisan rászoruló hallgatókat; - fogyatékossgal élőket.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	A PPKE főoldalán nem, azonban az egyes karok saját weboldalán már igen.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Szociálisan rászoruló hallgatók: https://ppke.hu/uploads/articles/34/file/Hallgat%C3%B3i%20T%C3%A9r%C3%ADt%C3%A9si%20C%C3%A9s%20Juttat%C3%A1si%20Szab%C3%A1lyzat.pdf <ul style="list-style-type: none"> • A hallgató a) rendszeres szociális ösztöndíj, b) rendkívüli szociális ösztöndíj, c) Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj, d) külföldi hallgatók miniszteri ösztöndíja, e) alaptámogatás, f) szakmai gyakorlaton való részvétel támogatása, g) doktorandusz ösztöndíj, továbbá h) köztársasági ösztöndíj.

	<ul style="list-style-type: none"> • BTK: A felvételi dokumentumban is megjelennek a szociálisan rászorulóknak juttatásai: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/3146/file/PPKEBTK_szakaj_anlo_2016_net.pdf. <p>Külön aloldalon is: https://btk.ppke.hu/felvetelizoknek/hallgatoi-tamogatasok-es-kedvezmenyek-rendszere.</p> <p>2.1. Rendszeres szociális ösztöndíj A rendszeres szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete alapján egy tanulmányi félévre biztosított, havonta folyósított juttatás.</p> <p>2.2. Rendkívüli szociális ösztöndíj A rendkívüli szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete váratlan romlásának enyhítésére folyósított egyszeri juttatás, amely a tanulmányi félév során bármikor igényelhető.</p> <p>2.3. Alaptámogatás A tanulmányok megkezdésével járó terhek enyhítésére szolgáló támogatás – különös tekintettel arra, hogy az első félévben tanulmányi ösztöndíj nem kapható.</p> <p>2.4. Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj A Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj olyan pénzügyi szociális támogatás, aminek elbírálását nem az egyetem végzi, azonban sikeres pályázat esetén az egyetem folyósítja azt. A Bursa Hungarica Ösztöndíjat a nemzeti erőforrás miniszter pályázat alapján ítéli oda, kizárólag szociális szempontok alapján.</p> <p>2.5. Részletfizetési kedvezmény A költségtérítési díj, illetve önköltség megfizetéséhez a Diákjóléti Bizottság a hallgató egyedi körülményeire tekintettel részletfizetési kedvezményt biztosíthat. Ebben az esetben a hallgató a díj teljes összegét nem egy összegben, hanem a félév során a kedvezményt biztosító határozatban rögzített időpontokban, több részletben jogosult megfizetni. Ez segítséget jelenthet azoknak, akik számára a díj egyösszegű megfizetése terhet jelentene.</p> <p>2.6. Fizetési haladék A költségtérítési díj, illetve önköltség megfizetéséhez a Diákjóléti Bizottság a hallgató egyedi körülményeire tekintettel fizetési haladékot biztosíthat. Ebben az esetben a hallgató a teljes díjat nem a bejelentkezéskor, hanem egy későbbi időpontban fizetheti meg. Ez segítséget jelenthet azoknak, akik a díjat diákhitelből kívánják megfizetni, de annak folyósítása késik a félév kezdetéhez képest.</p>
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?</p>	<p>Egyetemi oldal: nincs.</p> <p>Van esélyegyenlőségi dokumentum: https://ppke.hu/uploads/articles/34/file/Felv%C3%A9teli%20Szab%C3%A1lyzat%20egyetemi%20egys%C3%A9ges%20szerkezetben%20a%20rendelettel.pdf.</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Esélyegyenlőség biztosítása 24. § (1) Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében a) a hátrányos helyzetű jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra; b) a fogyatékossgal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 40 többletpontra; c) az a jelentkező, aki a jelentkezési határidő és a felvételi döntés közötti időszakban gyermeke gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, csecsemőgondozási díjban, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesül, minden jelentkezési

	helyén 40 többletpontra jogosult.” BTK: Igen: https://btk.ppke.hu/hallgatoinknak/eselyegyenloseg .
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	Igen.
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldalra?	BTK: 1.
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Nincs.
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	BTK: Tehetséggondozó Program: https://btk.ppke.hu/hallgatoinknak/tehetseggondozasi-program
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Nincs.
Van-e anyagi támogatás?	Igen.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Nincsenek.
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	-
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Van.

2.8.7. Semmelweis Egyetem

SEMMEIWEIS EGYETEM	http://semmelweis.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	<ul style="list-style-type: none"> • Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, átjelentkezőket; • fogyatékossggal élöket és szociálisan rászorulókat: az ÁOK és az ETK kari oldala.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Fogyatékossggal élöket és szociálisan rászorulókat: az ÁOK és az ETK kari oldala.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	Fogyatékossggal élöket: fogyatékosügyi koordinátor, szociálisan rászorulókat: juttatások.
Van-e külön esélyegyenlőségi aloldal?	A főoldalon nincs, ÁOK-n nincs, ETK van, egy elérhetőséggel.
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	Nincs.
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldalra?	–
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Nincs.

Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	<p>Tanulás klubok</p> <p>Foglalkozások témakörei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tanulássegítő klub (tanulási módszerek, tanulási típusok, hatékonyság), - vizsgaidőszak tervezése, - vizsgázás, vizsgastressz kezelése. <p>http://karrier.semmelweis.hu/szolgaltatasaink/tanulas-klubbok/</p>
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	<p>Diáktanácsadó:</p> <p>http://karrier.semmelweis.hu/szolgaltatasaink/etvezetesi-tanacsado/</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Milyen problémákkal lehet bennünket felkeresni? - Olyan problémákkal, amelyek elsősorban az egyetem végzésével kapcsolatosak, azt akadályozzák valamilyen módon. - Ilyenek például: a tanulási nehézségek, stressz és szorongás kezelésének nehézségei, kapcsolati és/vagy párkapcsolati problémák, időgazdálkodási kérdések, szülőkkel kapcsolatos nehézségek, az önállósodás gondjai, különböző veszteségek, traumák feldolgozása, szülők betegségéből adódó problémák, szakmai identitás keresése vagy más, élethelyzetből adódó krízisek.”
Van-e anyagi támogatás?	<p>Igen, karonként a HÖK Diákjóléti Bizottsága intézi.</p> <p>ÁOK:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://semmelweis.hu/ehok/aok-hok/dfgh/ <p>ETK:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://etk.semmelweis.hu/magyar/fmenu/nyomt/szoc_paly_2014.pdf
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	<p>ÁOK: a diákjóléti Bizottság szociális ösztöndíjaknál van 1 db elérhetőség</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://semmelweis.hu/ehok/aok-hok/dfgh/ <p>ETK: a fogyatékosággal élő hallgatók ügyeivel foglalkozó fogyatékosügyi koordinátor elérhetőségei.</p>
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	ETK: nincs.
Hány ilyen kontakt van megadva?	ETK: 1.
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Van, a főoldal is és a kari oldalak is.

2.9. Speciális profilú, kisebb egyetemek

2.9.1. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

MOHOLY-NAGY MŰVÉSZETI EGYETEM	http://www.mome.hu/hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, tanfolyamra jelentkezőket.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Nem.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	–
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	–
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	–
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	–
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Nem.
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	–

Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	–
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	–
Van-e anyagi támogatás?	–
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	–
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	–
Hány ilyen kontakt van megadva?	–
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.10. „Klasszikus” egyetemek

2.10.1. Debreceni Egyetem

DEBRECENI EGYETEM	http://www.unideb.hu/portal/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Van, Családbarát Munkahely: http://www.unideb.hu/portal/hu/node/6266 .
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, továbbképzésre jelentkezőket, felsőoktatási szakképzésre, szakirányú továbbképzésre, OKJ-s képzésre, tanfolyamra jelentkezőket, felnőttképzésre, idegen nyelvű képzésre, tanárképzésre jelentkezőket.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Igen: kisgyermekeseket, fogyatékossgal élőket, szociálisan rászorulókat, romákat.

<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Kisgyermekesk Családbarát Munkahely program: http://www.unideb.hu/portal/hu/node/6266 „A családbarát munkahely elnevezésű pályázatot, melynek kiemelt célkitűzése volt, hogy a kismamák számára könnyebbé tegyék a család és a munka összehangolását. Az 50 millió forint keretösszegű pályázatra vállalatok vagy költségvetési, közigazgatási szervek, önkormányzatok jelentkeztek, amelyek vállalták, hogy legalább egy éven át konkrét családbarát programot folytatnak.”</p> <p>Fogyatékossgal élők Esélyegyenlőségi nap: http://www.lelkiero.unideb.hu/hu/node/951. Letölthető dokumentumok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A Debreceni Egyetem szabályzata a fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségének biztosításáról; - Debreceni Egyetem Esélyháló Mentor Program regisztrációs adatlap; - Debreceni Egyetem Esélyháló Mentor Program jegyzetelő szolgáltatást igénylők lapja; - Debreceni Egyetem Esélyháló Mentor Program diáksegítést igénylők lapja; <p>Az Egyetemi Tanács 2002-ben fogadta el „A fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségének biztosításáról szóló szabályzatot. Ennek a dokumentumnak az alapján a következő lehetőségekkel élhetnek tanulmányaik során a hallgatók.</p> <p>Bizonyos esetekben kérhetnek plusz felkészülési időt a vizsgák során:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szóbeli vizsga helyett írásbelit tehetnek, és fordítva; • kiválthatnak egyes gyakorlati tárgyakat, kérhetnek technikai vagy személyi segítséget; • a törvény által meghatározott esetben mentesülhetnek a nyelvvizsga követelményeinek egy része alól. <p>Az egyetem eddig az akadálymentesítés területén igyekezett eleget tenni az előírásoknak. Ennek a feladatnak a megvalósítására továbbra is törekszik. Pl.: rámpák, akadálymentesített szobák, JAWS felolvasó programmal ellátott számítógép a könyvtárban, Braille-nyomtató.</p> <p>Mentor Program:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://www.unideb.hu/portal/hu/node/3066 <p>A Mentor Program keretében igénybe vehető szolgáltatások:</p> <ul style="list-style-type: none"> - irodai szolgáltatások (fénymásolás, nyomtatás, scannelés, spirálozás); - tanulást segítő technikai eszközök kölcsönzése (laptop, diktafon, indukciós hurok, adathordozók); - jegyzetelő szolgáltatás; - diáksegítői szolgáltatás koordinálása; - szabadidős programok és klubfoglalkozások szervezése; - szállító szolgáltatás biztosítása; - személyre szóló segítség; - elhelyezkedéssel, munkavállalással kapcsolatos konzultáció. <p>Szociálisan rászorulóknakhttp://koli.unideb.hu/. Rendszeres szociális ösztöndíj</p>
--	---

	<p>Romák Mentor Program:</p> <ul style="list-style-type: none"> Az Esélyháló Mentor Hálózat legfontosabb célja a Debreceni Egyetemen tanuló hátrányos helyzetű, roma és fogyatékosággal élő fiatalok (mozgásban, látásban, hallásban korlátozott, autista spektrum zavar diagnózissal rendelkező) komplex támogatása, azzal a céllal, hogy a hallgatóknak nagyobb esélyük legyen tehetségük kibontakoztatására a felsőoktatási tanulmányaik ideje alatt. A szolgáltatások igénybe vétele előzetes regisztrációhoz kötött! <p><i>A Mentor Program keretében igénybe vehető szolgáltatások:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Lásd fentebb.
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Igen: http://www.lelkiero.unideb.hu/
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Igen: http://koli.unideb.hu/ .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	1
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	Igen: http://www.unideb.hu/portal/hu/node/3066 .
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Igen: http://www.lelkiero.unideb.hu/ .
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Igen.
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	<p>Igen: http://www.lelkiero.unideb.hu/hu/node/2</p> <ul style="list-style-type: none"> Mentálhigiénés Konzultációs Szolgálat (ingyenes) <p>Az alábbi problémák esetén fordulj hozzánk bizalommal:</p> <ul style="list-style-type: none"> életvezetési problémák, szülőkkel való kapcsolati gondok, tanulási nehézségek, társas konfliktusok, párkapcsolati problémák, önértékelési problémák, szerhasználattal kapcsolatos kérdések,

	<ul style="list-style-type: none"> - magányosság, - beilleszkedési problémák, - életcélok, motiváció hiánya, - vagy amikor úgy érzed, hogy beszélned kell valakivel!
Van-e anyagi támogatás?	Igen.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Igen.
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	3, de 5 segítő képekkel és névvel ellátva fent van az oldalon.
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	http://lelkiero.unideb.hu/?theme=akadalymentesített

2.10.2. Eötvös Loránd Tudományegyetem

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNY- EGYETEM	http://www.elte.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs.
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, fogyatékossgal élő hallgatókat. A roma hallgatókat esetleg meggyőzheti az ELTE imázsvideóinak egyike, amely Nótár Ilonát mutatja be, aki az ELTE-re járt”: http://megeri.elte.hu/?post_type=videogallery&p=134
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Tájékoztató fogyatékossgal élő hallgatóknak menüpont: „Tájékoztató az ELTE-n tanuló speciális szükségletű (fogyatékossgal és/vagy krónikus betegséggel élő) hallgatók számára”. http://www.elte.hu/hallgatok/spec Az egyetem minden karán dolgoznak fogyatékosügyi koordinátorok. Az ő feladatuk a karon tanuló speciális szükségletű diákok regisztrálása, a hallgatók igényeinek a felmérése, a segítségadás megszervezése, az eszközök kölcsönzése, tanácsadás a speciális szükségletű hallgatók és az oktatók számára. A koordinátorok munkáját karonként eltérő elnevezésű bizottságok segítik szorosan együttműködve a Hallgatói Önkormányzatokkal.

A megsegítés formái:

- a speciális igények felmérése, megbeszélése a hallgatóval, azokról igazolás készítése (pl. az előadáson használt diák vagy fóliák megküldése a hallgatónak digitális formában; jeltolmácsolás; jegyzetelő alkalmazása, írásbeli vizsga kiváltása szóbelire vagy fordítva, egy a sérülés miatt nem teljesíthető tárgy helyett másik tárgy teljesítése, a vizsgán többletidő biztosítása stb.);
- személyi segítő és jegyzetelő biztosítása;
- speciális eszközök kölcsönzése;
- kari könyvtárak akadálymentesítése (akadálymentes számítógépes munkaállomások, olvasó készülékek);
- fókuszcsoportos megbeszélések a speciális szükségletű hallgatókkal;
- egyéni tanácsadás;
- akadálymentes nyelvtanulást segítő laborok: egyetemünkön két olyan nyelvi labor is működik, melyet az ELTE bármelyik hallgatója használhat az akadálymentes és önálló nyelvtanulás érdekében:
  - ELTE TTK Médiatár
  - ELTE BTK Esélyegyenlőségi szoba
- speciális nyelvi kurzusok fogyatékossgal élő hallgatók számára. Jelentkezés: Kovács Krisztina egyetemi fogyatékosügyi koordinátornál, illetve a kari fogyatékosügyi koordinátoroknál (lásd Koordinátorok listája c. táblázat).

Egyetemi szintű szolgáltatások a Fogyatékosügyi Központon keresztül

- Látássérült hallgatók számára útvonaltanítás;
- Neptun-használat megtanítása;
- grafikonok, ábrák, térképek adaptációja után domború ábrák készítése, illetve ezek szóbeli magyarázata;
- autista hallgatók számára az orientáció és a kommunikáció segítése;
- pszichés fejlődési zavarral élő hallgatók számára tanulási tanácsadás;
- hallássérült hallgatók számára az írásbeli munkák; nyelvhelyességi ellenőrzése, javítása; nehezen érthető szövegek magyarázata, egyszerűsítése;
- mozgáskorlátozott hallgató számára az egyetemre történő közlekedésben segítségnyújtás;
- bármely, arra igényt tartó fogyatékossgal élő hallgató számára a könyvtár használatának megtanítása;
- a nyomtatott információszerzésben akadályozott hallgatók számára tankönyvdigitalizálás;
- karriermentozsment: egyéni tanácsadás és kiscsoportos tréningek;
- hallgatói fórumok szervezése;
- sportprogramokon az akadálymentes hozzáférés biztosítása; tanácsadás a sportolási lehetőségekről, ezek elérhetőségéről;
- a tanulást segítő egyéb eszközök, anyagok adaptációja (pl. tananyagként használt videofilmek feliratozása és narrációja);
- tájékoztatás az Erasmus+ program fogyatékos hallgatókat érintő

	<p>lehetőségeiről, segítségnyújtás a kiegészítő támogatás megpályázásában és a külföldi egyetemek fogyatékosügyi koordinátoraival történő kapcsolattartásban;</p> <ul style="list-style-type: none"> • az egyetem akadálymentességének biztosítása; • értesítés pályázati lehetőségekről. <p>Az Esélyegyenlőségi dokumentum szerint az alábbi csoportokat célozza meg az egyetem: http://www.elte.hu/file/eselyegyenloseg.pdf „Jelen Esélyegyenlőségi Tervvel az Eötvös Loránd Tudományegyetem az egyenlő bánásmód elvének tiszteletben tartása és az esélyegyenlőség elősegítése érdekében kötelezettséget vállal arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> • a nők, • a szociálisan hátrányos helyzetű személyek, • a roma/cigány, illetve egyéb nemzetiséghez tartozó személyek, • a fogyatékossgal élő ELTE hallgatói és munkavállalói jogviszonyban állók, • a megváltozott munkaképességű, egészségkárosodott hallgatók és munkavállalók, • a családanyák, • a családfenntartók, • a gyermeket nevelő hallgatók, • a 16 év alatti gyermeket nevelő munkavállaló szülők, • a 18 év alatti gyermeküket egyedül nevelő munkavállaló szülők, • a 3 vagy több gyermeket nevelő munkavállaló szülők, • a pályakezdő munkavállalók, • a GYES-ről, GYED-ről, GYET-ről visszatérő munkavállalók, • a nyugdíj előtt álló ELTE munkavállalói jogviszonyban állók, • a krónikus betegek, • a külföldi hallgatók esélyegyenlőségének megvalósítása érdekében az érintetteket támogató intézkedéseket hoz, megvalósulásukat folyamatosan ellenőrzi, és a tapasztalatok alapján továbbfejleszti.”
<p>Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?</p>	<p>Fogyatékossgal élő hallgatók esélyegyenlőségének biztosítása: „Esély csoport Az ELTE Bölcsészettudományi, ill. Pedagógiai és Pszichológiai Karán ebben a tanévben is számos látás-, hallás- és mozgássérült hallgató végzi tanulmányait. És ezen hallgatótársainknak egyetemi életük és tanulmányaik végzése során számos nehézséggel kell szembenézniük. Nehézség lehet például a különféle közérdekű információkhoz való hozzájutás, az egyetemi épületek közötti, valamint épületen belüli közlekedés és tájékozódás, az egyetemi előadások látogatása, a szükséges tananyag megszerzése, ill. látássérültek esetében általuk használhatóvá tétele (scannelés vagy felolvastatás útján), stb. A speciális szükségletű hallgatók megfelelő támogatását (a törvényi rendelkezéseknek eleget téve) mindkét kar szem előtt tartja: az esélyegyenlőségi koordinátorok lelkiismeretes munkája mellett a hallgatói önkormányzatok és a kari esélyegyenlőségi bizottságok is segítik egyetemi életüket, a számukra kielégítő feltételek megteremtését. Mégis úgy gondoljuk, hogy ezen a területen fontos tennivalóink vannak nekünk is, mivel önkéntes diákszervezetként képesek vagyunk az állandó, személyes jellegű támogatás biztosítására is.</p>

	<p>Ezért a fenti szervezetekkel (elsősorban a BTK HÖK-kel) a KSCS már több éve szoros együttműködésben végzi munkáját, melynek célja, hogy támogatást nyújtson az ELTE BTK és PPK speciális szükségletű hallgatóinak.</p> <p>Miben tudunk segíteni?</p> <p><i>Közlekedés</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Napi, heti és alkalmankénti rendszerességgel segítséget nyújtunk spec. szükségletű hallgatótársainknak az egyetem épületei közötti, valamint az egyetem és távolabbi célpontok közötti közlekedésben. <p><i>Könyvtárlátogatás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Részt veszünk a látássérült hallgatók számára szükséges szakirodalom különböző könyvtárakból történő összegyűjtésében. Szükség esetén a tananyag scannelését is vállaljuk. <p><i>Információ</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Megpróbáljuk csökkenteni a speciális szükségletű hallgatók információs hátrányát. E célt szolgálja a számukra létrehozott levelezőlista és a HÖK-kel való szoros együttműködés. <p><i>Programok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Közös szabadidős tevékenységeket pl. kirándulást, színházlátogatást is szervezünk a fogyatékkal élő hallgatók és a kortárs segítők számára. <p>A kortárs segítő csoport fontosnak tartja a tanulmányi nehézségek megoldásán túlmutatóan az egyéb programokat és lehetőségeket is, hogy az egyetemen megvalósulhasson a valódi integráció: minél több diák váljon befogadóvá eltérő szükségletű társai igényei és életvitele iránt. A csoport teljesen nyílt, és az egész tanév folyamán szeretettel várja a csatlakozni vágyókat.”</p> <p>Az Esélyegyenlőségi dokumentum szerint egyetemi szinten egységesen: karonként eltérő szintű szolgáltatásnyújtás van, de alapvetően ezekre törekszenek az infrastruktúra tekintetében:</p> <ol style="list-style-type: none"> A fizikai akadálymentesítés helyzete a karon. Az infokommunikációs akadálymentesítés helyzete a karon. Esélyegyenlőség megjelenítése a kar honlapján. A honlap felelőse (név, elérhetőség). Egyéb lehetőségek (pl. baba-mama szoba). <p>Szociálisan rászoruló hallgatóknak: a szociális támogatások formái az alábbiak:</p> <ul style="list-style-type: none"> alaptámogatás, rendszeres szociális ösztöndíj, rendkívüli szociális ösztöndíj, Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj, külföldi hallgatók miniszteri ösztöndíja.
<p>Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?</p>	<p>Igen: http://www.elte.hu/hallgatok/spec</p>

<p>Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldalra?</p>	<p>Igen, bár külön pontokban:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.elte.hu/oktatas/juttatasok; • http://www.elte.hu/hallgatok/spec; • http://www.elte.hu/pszichologiai_szolgaltatasok. <p>Továbbá: hallgatói szolgáltató és karrierközpont:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://karrier.elte.hu/.
<p>Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?</p>	<p>1</p>
<p>A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?</p>	<p>Nem, de a már felvett, de még nem hallgató státuszú fiataloknak készült weboldalon vannak információk: http://felvettek.elte.hu/alaptamogatas.</p> <p>„Államilag támogatott, teljes idejű felsőoktatási szakképzésre, alapképzésre, osztatlan képzésre első alkalommal hallgatói jogviszonyt létesítő személy az első bejelentkezése alkalmával, a szociális helyzete alapján alaptámogatásra jogosult lehet. Ez az első félév időtartamában kapható támogatás. A szociális alaptámogatás pályázat alapján kerül kifizetésre. A pályázat meghirdetéséről és odaítéléséről az Egyetemi Hallgatói Szociális és Ösztöndíjbizottság (EHSZÖB) gondoskodik. Alaptámogatásra jogosult lehet, aki fogyatékossgal élő vagy egészségi állapota miatt rászorult; halmozottan hátrányos helyzetű; családfenntartó; nagycsaládos; árva; hátrányos helyzetű; gyámsága nagykorúsága miatt szűnt meg vagy félárva.</p> <p>A hallgató szociális helyzetének megítélésakor figyelembe veszik a hallgató lakcíme szerinti ingatlanban életvitelszerűen együtt lakó, ott bejelentett vagy tartózkodási hellyel rendelkezők számát és jövedelmi helyzetét; a képzési hely és a lakóhely közötti távolságot, az utazás időtartamát és költségét; amennyiben a hallgató tanulmányai során nem a Tbj. (1997. évi LXXX. törvény) szerinti közös háztartásban él, ennek költségeit; azt, hogy a fogyatékos hallgatónak mekkora összeget kell fordítania különleges eszközök beszerzésére és fenntartására, speciális utazási szükségleteire, valamint személyi segítő, illetve jelnyelvi tolmács igénybevitelére; a hallgató vagy a vele közös háztartásban élő közeli hozzátartozója egészségi állapota miatt rendszeresen felmerülő egészségügyi kiadásait; a hallgatóval közös háztartásban élő eltartottak számát, különös tekintettel a vele együtt eltartott gyermekek számára; az ápolásra szoruló hozzátartozó gondozásával járó költségeket.”</p> <p>Itt is előkerül egy Esélyegyenlőség menüpont:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://felvettek.elte.hu/eselyegyenloseg • http://felvettek.elte.hu/file/BTK_Eselyegyenloseg.pdf.

<p>Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?</p>	<p>Igen, lásd fentebb részletesen: http://www.elte.hu/hallgatok/spec.</p>
<p>Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen: ELTE PPK Életvezetési Tanácsadó. „Az ELTE PPK Életvezetési Tanácsadó térítésmentes egyéni pszichológiai tanácsadást nyújt az összes kar hallgatója számára magyar és angol nyelven. Vannak élethelyzetek, amik kihívást jelentenek az ember életében, és van, amikor úgy érezheti, egyedül nem képes megküzdeni a felmerült nehézségekkel. Ha úgy érzed, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> • problémáid vannak a tanulással, • kétségeid vannak a választott pályáddal kapcsolatban, • jól veszed általában az akadályokat, de most úgy érzed, nem működnek a szokásos módszerek, amivel leküzdheted őket • gyakran vagy feszült, lehangolt vagy rosszkedvű, • szorongsz mások társaságában vagy egyéb helyzetekben, • büntudat gyötör valamilyen helyzet miatt, • egyszerre minden a nyakadba szakadt, és nehéz átlátni és rendet teremteni az előtted álló feladatokban, • nehéz beilleszkedni, nem találsz helyed • foglalkoztatnak a családdal, barátaiddal, partnerkapcsolatoddal, tanulmányaiddal vagy életúttervezéseddel kapcsolatos kérdések, vagy úgy érzed, elakadtál valamilyen területen • elveszítettél egy számodra fontos személyt, • nagy változás történt az életedben, amit nehéz elfogadni • nehezen lépsz meg fontos lépéseket (pl. szakdolgozat, elköltözés, munkavállalás, összeköltözés) <ul style="list-style-type: none"> • ha valamilyen érzelmi, lelki, társas területen kérdésed, problémád van.” <p>Továbbá:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehetséggondozó szakkollégiumok: http://felveteli.elte.hu/szakkollegiumok • http://www.elte.hu/file/tehetseggondozas.pdf.
<p>Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen, ELTE PPK Életvezetési Tanácsadó és Kortárs Segítő Csoport: http://www.kortars.elte.hu/.</p>
<p>Van-e anyagi támogatás?</p>	<p>Igen, http://www.elte.hu/file/ELTE_HJK.pdf.</p>
<p>Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?</p>	<p>Igen.</p>

Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.
Hány ilyen kontakt van megadva?	9.
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.10.3. Pécsi Tudományegyetem

PÉCSI TUDOMÁNY- EGYETEM	http://pte.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Nincs
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, továbbképzésre jelentkezőket, felsőoktatási szakképzésre, szakirányú továbbképzésre, OKJ-s képzésre, tanfolyamra jelentkezőket, felnőttképzésre, idegen nyelvű képzésre, tanárképzésre jelentkezőket.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	<ul style="list-style-type: none"> • Szociálisan rászoruló hallgatókat; • fogyatékkal élő hallgatókat; • roma hallgatókat.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	<p>Szociálisan rászoruló hallgatók</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://pte.hok.hu/osztondijak/szocialis <p>„Elsősök kiegészítő alaptámogatása Mivel az elsőéves hallgatók egyetemi tanulmányaik első szemeszterében nem részesülhetnek tanulmányi ösztöndíjban, pályázhatnak az elsőök kiegészítő alaptámogatására, vagy más néven gólyapénzre. Az elsőéves BA, MA és FSZ képzésben, illetve osztatlan tanárképzésben részt vevő hallgatók egyaránt megpályázhatják ezt a szociális alapon elbírált juttatást. Kizárólag az első szemeszter időtartamára lehet pályázni, a juttatást havonta folyósítják. A pályázatot a kari Diákjuttatási és Kollégiumi Bizottsághoz lehet benyújtani.</p> <p>Rendszeres Szociális Ösztöndíj A Rendszeres Szociális Ösztöndíj pályázatot szociális rászorultság alapján bírálják el, a támogatást havi rendszerességgel utalják. Jelentkezni minden szemeszter elején, szeptemberben és februárban lehet, a pályázatot a kari Diákjuttatási és Kollégiumi Bizottsághoz kell benyújtani.</p> <p>Rendkívüli Szociális Ösztöndíj A hallgató szociális helyzetének váratlan romlása, változása (haláleset a családban, lopás, baleset, gyermekszületés, házasságkötés) esetén igényelhető, egyszeri juttatás. Minden esetben szükséges a pályázati űrlap kitöltése és a megfelelő hivatalos igazolás csatolása (pl. lopás esetén a rendőrségi feljelentés másolata, gyermekszületés esetén a gyermek</p>

születési anyakönyvi kivonatának fénymásolata stb.). A pályázatot a kari Diákjuttatási és Kollégiumi Bizottsághoz lehet benyújtani.

Kollégiumi férőhely pályázat

A kollégiumi férőhelyekre a felsőévesek a tavaszi szemeszter végén pályázhatnak tanulmányi eredmény, tudományos munka, közéleti tevékenység vagy szociális helyzet alapján, míg az elsőéves hallgatók augusztus elején nyújthatják be pályázataikat.

Félév közben is van lehetőségeket kollégiumi férőhely igénylésére, az erre rendszeresített nyomtatvány az Évközi Kollégiumi Kérvény. Tanulmányi, szociális, közéleti és tudományos jogcímenen tud minden hallgató jelentkezni év közben is a megfelelő igazolások csatolásával. Amennyiben a kollégiumok telítettek, úgy az évközben kollégiumi férőhelyet csatoló hallgatókból várólistát képez a DJKB.

Esélyegyenlőségi pályázat

A pályázat célja, hogy minél több szociálisan rászoruló hallgató kollégiumi díját átvállalja a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Hallgatói Önkormányzata. A pályázaton részt vehet az a hallgató, aki elnyerte az adott évben a kollégiumi elhelyezést, továbbá hátrányos helyzetű, árva, családfenntartó, vagy akinek gyámsága nagykorúsága miatt szűnt meg. A pályázatokat az Egyetemi Hallgatói Önkormányzat (EHÖK) bírálja el a Térítési és Juttatási Szabályzat 2. mellékletében lefektetett szempontrendszer alapján. Az űrlapot a Diákjuttatási és Kollégiumi Bizottsághoz kell benyújtani.

Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj intézményi része

Célja az esélyteremtés érdekében a hátrányos helyzetű, szociálisan rászoruló fiatalok felsőoktatásban való részvételének támogatása. A pályázatra azok a települési önkormányzat illetékességi területén lakóhellyel rendelkező, hátrányos szociális helyzetű felsőoktatási hallgatók jelentkezhetnek, akik felsőoktatási intézményben teljes idejű (nappali tagozatos), alapfokozatot és szakképzettséget eredményező alapképzésben, mesterfokozatot és szakképzettséget eredményező mesterképzésben, egységes, osztatlan képzésben vagy felsőfokú szakképzésben folytatják tanulmányaikat.

Ez olyan pénzbeli szociális juttatás, mely a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer adott évi fordulójához csatlakozott települési és megyei önkormányzatok által a hallgatónak adományozott szociális ösztöndíjből (önkormányzati ösztöndíjrész) és az önkormányzati ösztöndíj alapján az Oktatási és Kulturális Minisztérium által – az önkormányzati ösztöndíjrészrel megegyező, de maximum 5000 Ft-tal – kiegészített szociális ösztöndíjből (intézményi ösztöndíjrész) áll. Az ösztöndíjra az állandó lakóhelyedként bejegyzett önkormányzatnál pályázhatsz, amennyiben az részt vesz a Bursa Hungarica Ösztöndíjprogramban. További információ: <http://www.emet.gov.hu/>

Szakmai Gyakorlati Ösztöndíj

A Szakmai Gyakorlati Ösztöndíjat azok a hallgatók pályázhatják meg, akik a tanulmányaikból kifolyólag, a képzési és kimeneti követelményben meghatározott, legfeljebb fél éves összefüggő szakmai gyakorlaton vesznek részt. Az ösztöndíj pályázat alapján, legfeljebb egy félévre adható juttatás, és a kari Diákjuttatási és Kollégiumi Bizottsághoz lehet benyújtani.”

	<p>Fogyatékossgal élők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://pte.hu/tamogato_szolgalat <p>„1. Tanulmányokkal kapcsolatos szolgáltatásaink Segítségnyújtás tanulmányokkal kapcsolatos ügyintézésben Órai jegyzetek felolvasása, vagy hanghordóóra rögzítése (látássérülteknek) Speciális eszközök kölcsönzése Könyvtárhasználat segítése Segítségnyújtás írásos anyagok (pl.: dolgozatok) gépelésében, formázásában, nyomtatásában stb. Képi információk szóbeli megjelenítése, táblázat - felolvasás (látássérülteknek) Szóbeli anyagok, információk írásba foglalása (hallássérülteknek) Kísérés, szállítás az egyetemen belül és kívül Nyelvtanulási lehetőség biztosítása Fénymásolás, írott szövegek nagyítása Egyéb felolvasás Emelés-mozgatás (mozgássérülteknek), szállítás</p> <p>2. Szállítószolgálat A szolgálat célja a közszolgáltatásokhoz, illetve az oktatáshoz való hozzájutás megkönnyítése. 2014 februárjában megtörtént egy, a jogszabályoknak teljesen megfelelő, akadálymentesített mikrobusz beszerzése, így a tavaszi szemeszertől minden típusú mozgássérüléssel és látássérüléssel élő hallgató szállítása megoldottá vált.</p> <p>3. Mentális gondozás Segítségnyújtás a környezettel való kapcsolattartásban (beszélgetések, közös programok, szállítás stb.) Esetleges lelki sérülések megfelelő gondozása (szükség esetén megfelelő szakember kiválasztásának segítése) Krizishelyzet kialakulásának megelőzése, aktuális krízishelyzetek kezelése</p> <p>4. Foglalkozások Klubdelutánok (pl.: filmklub a hallgatók igényei szerint) egyetemre és hazaszállítással Kirándulások A világ aktuális híreiről szóló újságok felolvasása Beszélgetések A szabadban történő séta segítséggel Kulturális, művelődési, sportolási lehetőségekre kísérés A Pécsi Tudományegyetem polgárai számára a szolgáltatás térítésmentes. A Szolgálat munkatársai szakképzett szociális és egészségügyi dolgozók.”</p> <p>Roma fiatalok</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://pte.hu/hirek/szakkollegiumi_tagfelvetel_es_osztondijprogram <p>„A Wliskoeki Henrik Szakkollégium ösztöndíjprogramot, valamint tagfelvételt hirdet hátrányos helyzetű és/vagy roma/cigány származású fiataloknak, illetve a PTE hallgatóinak.”</p>
<p>Van-e külön esély-egyenlőségi aloldal?</p>	<p>Igen: http://pte.hu/tamogato_szolgalat.</p>

Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások aloldal?	Igen: http://felveteli.pte.hu/content/minden-kar-hallgatoi-szamara .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások aloldalra?	1.
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevételéről, hogyan?	Igen, a szociálisan rászoruló hallgatókért: http://felveteli.pte.hu/content/minden-kar-hallgatoi-szamara .
Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?	Igen: http://pte.hu/tamogato_szolgalat .
Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?	Tehetséggondozás van: http://tehetseg.pte.hu/tartalom/tehetseg_tanacsadas .
Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?	Igen: http://pte.hu/hallgatoi_egeszsegugyi_szolgaltatasok .
Van-e anyagi támogatás?	Igen, lásd fentebb.
Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?	Igen: <i>Szép Sándor</i> PTE OIG Támogató Szolgálat vezetője +36 30 43 73 258 szep.sandor@pte.hu <i>Gergely Nikolett</i> Szociális munkás +36 30 43 73 574 gergely.nikolett@pte.hu
Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Nincsenek.

Hány ilyen kontakt van megadva?	2.
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Nincs.

2.10.4. Szegedi Tudományegyetem

SZEGEDI TUDOMÁNY-EGYETEM	http://www.u-szeged.hu/
A főoldalon van-e a célcsoportra vonatkozó bármilyen hír?	Van: http://www.u-szeged.hu/sztechirek/2015-november/itt-nyitnak-elfogadjak?objectParentFolderId=25254 Roma hallgató, akit elfogadnak
Milyen csoportokat céloz meg a honlap?	Felvételi előtt álló diákokat (BA, MA, PhD), jelenlegi hallgatókat, továbbképzésre jelentkezőket, felsőoktatási szakképzésre, szakirányú továbbképzésre, OKJ-s képzésre, tanfolyamra jelentkezőket, felnőttképzésre, idegen nyelvű képzésre, tanárképzésre jelentkezőket.
A hátrányos helyzetű csoportok közül megcélozza-e bármelyiket a weboldal?	Igen: <ul style="list-style-type: none"> - romákat; - fogyatékossgal élőket; - határon túliakat; - szociálisan rászorulókat.
Milyen szolgáltatásokat kínál célcsoportok szerint, mely csoportokhoz milyen szolgáltatást kapcsol, kínál a weboldal?	<p>Roma Konkrét szolgáltatás megnevezve nincs, de a megkérdezett hallgató így nyilatkozik: http://www.u-szeged.hu/sztechirek/2015-november/itt-nyitnak-elfogadjak?objectParentFolderId=25254 „A Szegedi Tudományegyetemről nagyon pozitív dolgokat mondhatok el. A tanárok és a diáktársak egyaránt segítőkészek, a tudás élvez prioritást, nem pedig más faktorok. Itt sok mindent lehet bizonyítani. Az egyetemen belül rengeteg olyan lehetőség, szolgáltatás van, amely több téren támogatást nyújt hallgatóinak. Itt nyitnak és elfogadják a más és az újat.”</p> <p>Fogyatékossgal élő http://www.u-szeged.hu/felveteli/tamogatasok-osztondijak?folderID=28796&objectParentFolderId=25239 Tanulmányokat elősegítő szolgáltatások:</p> <ul style="list-style-type: none"> • könyvtalvány (15 000 Ft értékű/ félév); • fénymásolás, nyomtatás (1000 oldal/ félév); • eseti szociális támogatások az államilag finanszírozott képzésben részt vevő hallgatók számára.

Egyéb szolgáltatások:

- szövegfelolvasó gép, internet-hozzáférés látássérültek számára a SANSZ teremben (Honvéd tér 6.);
- elektronikus anyagok, jegyzetek beszerzése;
- kis értékű tárgyi eszközök kölcsönzése (pl.: digitális diktafon);
- személyi segítő biztosítása;
- tréningek, programok (klubfoglalkozások) szervezése;
- egyéni gyógytorna;
- masszázs.

Tanácsadás:

- életvezetési tanácsadás *****ÚJ SZAKEMBERREL, speciálisan fogyatékossgal élő hallgatók részére!*****
- tanulmányi esélyegyenlőséget biztosító ügyekben tájékoztatás és tanácsadás;
- karriertanácsadás;
- egyéni igények felmérése, a segítségadás megszervezése,

Határon túli

<http://www.u-szeged.hu/fejlesztisprojektek/hataron-atnyulo?objectParentFolderId=13566>

„Románia:

Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési Program a korábbi INTERREG III.A. (Magyarország) és Phare CBC (Románia) 2004 programok folytatásaként a 2007-2013 programozási időszakban kerül megvalósításra közös intézményrendszer és közös pénzügyi keretek alkalmazásával, a két ország szomszédos határvonalán. A hét éves időszakban határon átnyúló együttműködések fejlesztésére közel 248 millió euró (közel 65 milliárd forint) részben közösségi (ERFA), részben nemzeti forrás áll rendelkezésre.”

„Szerbia:

A Magyarország-Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007 és 2013 között valósul meg IPA (előcsatlakozási támogatási eszköz) programként. A Tanács 1085/2006/EK rendelete és a Bizottság előcsatlakozási támogatás (IPA) létrehozásáról szóló 1085/2006/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 718/2007/EK rendelete (2007. június 12.) szerint az előcsatlakozási támogatás mind tagjelölt (Horvátország, Törökország, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság), mind potenciális tagjelölt (Szerbia, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró) országok számára rendelkezésre álló pénzügyi forrás a 2007–2013 közötti költségvetési időszakban. A támogatásokat a közösségi vívmányok átvételének és végrehajtásának, valamint a Közösség közös politikái megvalósításának és irányításának elősegítésére használják majd fel. A határon átnyúló együttműködési komponens célja a jószomszédi kapcsolatok előmozdítása, a stabilitás, a biztonság és a jólét elősegítése az érintett országok közös érdekében, továbbá ezen országok harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődésének ösztönzése. Szerbia többek között Magyarországgal is egy közös intézményi háttéren alapuló, közös program keretében működik együtt. A két ország közös programdokumentumban határozza meg a stratégiai fejlesztési prioritásait. A pályázati felhívások a két ország nem profit-orientált szervezetei számára lesznek meghirdetve. A program

	<p>keretében rendelkezésre álló közös pénzügyi források nyílt pályázati felhívások útján kerülnek felhasználásra. A program végrehajtása közös struktúrában történik, közös projektek és közös döntéshozatal segítségével.”</p> <p>Szociálisan rászoruló</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.u-szeged.hu/felveteli/tamogatasok-osztondijak?folderID=28796&objectParentFolderId=25239
Van-e külön esélyegyenlőségi oldal?	Igen: http://www.eletv.u-szeged.hu/ .
Van-e külön hallgatói juttatások, támogatások oldal?	Igen: http://www.u-szeged.hu/felveteli/tamogatasok-osztondijak?folderID=28796&objectParentFolderId=25239 .
Hány lépésben lehet eljutni a honlapon a hallgatói támogatások oldalra?	3.
A felvételi tájékoztatóban megjelenik-e a hátrányos helyzetűek figyelembevétele, hogyan?	<p>Igen:</p> <p>Határon túli</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.u-szeged.hu/fejlesztisprojektek/hataron-atnyulo?objectParentFolderId=13566 <p>Fogyatékossgal élő</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.u-szeged.hu/felveteli/specialis-kepzesi-igenyu-hallgatok <p>„Speciális képzési igényű hallgatók: azok, akik érzékszervi, mozgásszervi fogyatékossgal élnek, kommunikációjukban korlátozottak (diszlexia, diszgráfia), továbbá akik egészségi állapotuk miatt tartósan, általános életmódtól eltérő életvitelre kényszerülnek. Tanulmányi tevékenységüket számos szolgáltatás (személyi és technikai segítségnyújtás, tanácsadás, jegyzettámogatás, fénymásolási lehetőség, nyelvtanulási lehetőség és tanulásmódszertan tréning diszlexiásoknak, stb.) segíti a Szegedi Tudományegyetemen.</p> <p>Fontos tudni, hogy sem a tanulmányi és vizsgakedvezmények, sem az egyetem által nyújtott, anyagi jellegű juttatások nem automatikusan biztosítottak. Elérésükhöz a speciális képzési igényű hallgatóknak regisztrálni kell az Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központban. A Tanácsadó munkatársai tájékoztatják az érintetteket szolgáltatásaikról, speciális kurzusokról, támogatási formákról.</p> <p>A regisztrációhoz szükséges adatlap megtalálható a tanulmányi osztályokon és a Hallgatói Szolgáltató Irodán (HSZI), illetve letölthető a Tanácsadó honlapjáról (www.eletv.u-szeged.hu). Az adatlapot és a fogyatékossgat igazoló szakértői véleményt személyesen kell leadni a beiratkozási időszakban az Életvezetési Tanácsadó Központ Irodában.”</p>

<p>Van-e leendő és/vagy meglévő hallgatóknak szóló általános, továbbá a hátrányos helyzetűekre szabott speciális tájékoztató?</p>	<p>Igen: http://www.eletv.u-szeged.hu/eselyegyenloseg/eselyegyenloseg?folderID=22568&folderID=22568&objectParentFolderId=22568.</p>
<p>Van-e tanulás támogatását biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen: https://www.sztehap.hu/authorities/6-tanulmanyi-tanacsado-szolgalat. „A TTSZ elsődleges feladata a hallgatók felkészítése a tanulmányok során fellépő problémákkal szemben, rendszeres tájékoztatás a tanulmányokkal kapcsolatos lehetőségekről, kurzusfelvételi, órarend-összeállítási problémákkal kapcsolatos tanácsadás a szemeszterek elején, egyéni problémák esetén segítséget nyújtó tanácsadás egész évben.” <i>Tehetség gondozás:</i> http://www.u-szeged.hu/felveteli/tehetseggondozas. <i>További tanulástámogatás:</i> http://www.leleknavigator.hu/online-tanacsadas.</p>
<p>Van-e a mentális egészséget biztosító szolgáltatás?</p>	<p>Igen: http://www.med.u-szeged.hu/hirek-esemenyek/2015-julius/online-segitseg-szte http://www.leleknavigator.hu/online-tanacsadas „Ingyenes online tanácsadás szolgáltatást nyújt a Szegedi Tudományegyetem hallgatói számára az Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központ. A <u>LélekNavigátor oldal</u> online tanácsadásán különféle életvezetési és lelki problémákban segítenek a szakemberek. Te is segítségre találsz az SZTE Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központ által létrehozott online segítő és önsegítő oldalon, a LélekNavigátoron. Az Egyetem <u>MODULO</u> felületéről elküldött leveleket képzett szakember fogadja, akihez bármilyen lelki, életvezetési problémával fordulhatsz. Így például: párkapcsolati, tanulmányokhoz fűződő, családi, esélyegyenlőségi, testi-lelki rossz közérzet, függőség, vagy akár állásinterjúval kapcsolatos témákban is. A szolgáltatás anonim, tehát a levélíró és a tanácsadó személye is ismeretlen marad.” <i>Továbbá kortárs-segítők is vannak:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.eletv.u-szeged.hu/kortarssegitok/kortarssegitok?folderID=22572&folderID=22572&objectParentFolderId=22572.
<p>Van-e anyagi támogatás?</p>	<p>Igen: http://www.u-szeged.hu/felveteli/tamogatasok-osztondijak?folderID=28796&objectParentFolderId=25239.</p>
<p>Vannak-e konkrét nevek, címek, akikhez fordulhat a hallgató?</p>	<p>Igen: Egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központ Szeged, Vitéz u. 17. (11-es iroda) Személyesen, munkanapokon 10.00 – 15.00 óra között vagyunk elérhetőek. Telefonon: 62/544-029 E-mailben: dcentrum@stud.u-szeged.hu; esely@eletv.u-szeged.hu web: www.eletv.u-szeged.hu</p>

Vannak-e fogadóórák megadva a kontaktokhoz?	Igen.
Hány ilyen kontakt van megadva?	1.
Van-e nagy kontrasztú változat, nézet (vakok és gyengénlátók számára)?	Van.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Fehérvári Anikó (2015): Az Arany János Program tanulóinak eredményessége. In: Kállai Gabriella (szerk): Tehetséggondozó Programok OFI 20-48.

Forray R. Katalin (2014): A diploma felé. Iskolakultúra 2014/9. 72-85.

Horváth Ákos (2011): Kísérlet az európai mapping rendszer hazai alkalmazására. In: Hrubos Ildikó (szerk.) (2011): Műhelytanulmányok. A felsőoktatási intézmények főbb típusai tevékenységük és vállalt missziójuk szerint. Nemzetközi piacorientáció, korszerű intézményi menedzsment. Budapest: NFKK Füzetek 8.

Hrubos Ildikó (szerk.) (2011): Műhelytanulmányok. A felsőoktatási intézmények főbb típusai tevékenységük és vállalt missziójuk szerint. Nemzetközi piacorientáció, korszerű intézményi menedzsment. Budapest: NFKK Füzetek 8.

Varga Aranka (szerk) (2015): Próbatétel. PTE BTK

**HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK A
FELSŐOKTATÁSBAN – FOGALOMTÁR
ÉS LINKGYŰJTEMÉNY**

I. FOGALOMTÁR

Alaptámogatás: Az első alkalommal államilag támogatott teljes idejű felsőfokú szakképzésben, alapképzésben, osztatlan képzésben hallgatói jogviszonyt létesítő személy kaphatja kérelemre a beiratkozás félévében. A hallgatói normatíva 50%-ának megfelelő összegű alaptámogatásra jogosultak a fogyatékkal élő, halmozottan hátrányos helyzetű, árva, nagycsaládos hallgatók, míg a mesterképzésben ennek mértéke a hallgatói normatíva 75%-ának felel meg.

Atipikus/”nem tradicionális” hallgatói csoport: A felsőoktatási részvételüket tekintve nem szokványos társadalmi rétegből (pl. kisebbségek/nemzetiségek, hátrányos helyzetűek, bevándorlók, alacsony társadalmi, gazdasági, kulturális háttérrel rendelkezők stb.) érkező hallgatókat sorolják ebbe a kategóriába. Az amerikai szakirodalomban előfordul, hogy a részidős képzésekre járó hallgatókat is „nem tradicionálisnak tekintik, ezzel együtt a nemzetközi szakirodalom jellemzően mégiscsak azokat tekinti atipikus hallgatóknak, akik nem szokványos, a többségtől eltérő társadalmi rétegből érkeznek a felsőoktatásba.

Árva: Árvának minősül az a jelentkező, aki 25 évnél fiatalabb, és akinek nagykorúsága elérése előtt mindkét szülője elhunyt, vagy nagykorúsága alatt a vele egy háztartásban élt hajadon, nőtlen, elvált, özvegy vagy házastársától külön élt szülője elhunyt; nem fogadták örökbe és árvaellátás folyósításában részesül.

Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj: Olyan pénzbeli szociális juttatás, amely az ösztöndíjrendszerhez csatlakozott települési és megyei önkormányzatok által a hallgatónak adományozott szociális ösztöndíjből, és intézményi önrészből áll. Ez utóbbi az önkormányzati ösztöndíj mértékével megegyező összeg, de jelenleg maximum 5000 Ft lehet havonta. Bursa Hungarica Ösztöndíjban teljes idejű alapképzésben, mesterképzésben, osztatlan képzésben, illetve felsőoktatási szakképzésben tanulók részesülhetnek.

Előnyben részesítésért járó többletpontok: Pozitív diszkriminációs intézkedés alapján adható többletpont. A jogszabály előírja a hátrányos helyzetért, fogyatékoságért, gyermekgondozásért kapható többletpontokat a felvételi eljárás során. Alap-, osztatlan és felsőoktatási szakképzésben egységesen jogcímenként és összesen 40 többletpont adható, míg mesterképzésben összesen minimum 1, de legfeljebb 10 pont, a mértékét a felsőoktatási intézmény maga határozhatja meg.

Felvételi összpontszám: A felvételi összpontszámot, vagyis a rangsorolás alapjául szolgáló eredményt alapképzésben, osztatlan mesterképzésben, felsőoktatási szakképzésben 400 + 100 pontos pontszámítási rendszerben fejezik ki. A pontszámítás alapját a tanulmányi pontok (maximum 200 pont), az érettségi pontok (maximum 200 pont), valamint a többletpontok (maximum 100 pont) képezik. Kivételes esetben az összpontszámot gyakorlati vizsga alapján állapítják meg. Mesterképzésben az összpontszám 100 pont, amiből előnyben részesítés jogcímén maximum 10 pont adható.

Fogyatékossgal élő hallgató (jelentkező): Az a hallgató, illetve jelentkező, aki mozgásszervi, érzékszervi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. A fogyatékossgal élő jelentkező a felvételi eljárás során ún. előnyben részesítés jogcímén többletpontra jogosult. A hallgatói juttatásokról szóló jogszabályok a fogyatékossgal élők mellett az egészségi állapotuk miatt tartósan rászorult, tartós egészségkárosodást szenvedett hallgatók egyes eseteiről is a fogyatékossgal élőkhez hasonló módon rendelkeznek.

Határon túli magyar hallgató (jelentkező): Olyan külföldi állampolgárságú, magát magyar nemzetiségűnek valló, Magyarország területén állandó lakcímmel nem rendelkező magyar nemzetiségű személy, aki valamely magyarországi felsőoktatási intézményben folytat tanulmányokat, vagy tervezi felsőfokú tanulmányok folytatását. A határon túli magyar hallgatók (jelentkezők) magyarországi tanulmányaikhoz támogatást kaphatnak, amelyek feltételei a képzés típusa és a származási ország szerint eltérőek lehetnek, a kettős állampolgárság azonban nem jelenthet akadályt.

Hátrányos helyzetű hallgató (jelentkező): Hátrányos helyzetűnek minősül az a beiratkozás időpontjában huszonötödik életévét be nem töltött hallgató vagy jelentkező, aki a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározottak szerint hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetűnek minősül. Az alábbi körülmények közül legalább egy fennállása esetén hátrányos helyzetről, legalább kettő fennállása esetén halmozottan hátrányos helyzetről beszélünk:

- a. a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége (legfeljebb alapfokú iskolai végzettség),
- b. a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága (a megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott),
- c. a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei (a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek).

Hátrányos helyzetű kistérség: A hátrányos helyzetű kistérségek fogalmáról a 311/2007. Kormányrendelet intézkedett. A rendelet elsősorban a településfejlesztési politika szempontjából kiemelkedő jelentőségű, a hátrányos helyzetűként megjelölt kistérségek számára megkönnyítette az uniós támogatási programokhoz, komplex fejlesztési projektekhez történő hozzáférést. A hátrányos helyzetű kistérségek körének meghatározása során komplex gazdasági-társadalmi-infrastrukturális mutatót számítottak. Hátrányos helyzetű kistérségnek minősültek azok a kistérségek, amelyeknek komplex mutatója rosszabb volt, mint az összes kistérség komplex mutatójának átlaga.

HÖÖK Mentorprogram: A felsőfokú tanulmányaikat megkezdő hátrányos helyzetű hallgatók segítségét célzó program. Az elsőéves hallgatókat egy – azonos intézményben és

szakterületen tanuló felsőbb éves – mentor segíti: tanácsokat ad tanulmányi és oktatási ügyekben, informálja az aktuális pályázatokról, hallgatói juttatásokról és ösztöndíjakról.

Kedvezményezett járás: A 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet megalkotta a kedvezményezett járások kategóriáját. Hasonlóképpen a korábbi területfejlesztési célú hátrányos helyzetű kistérség fogalmához, a járások területi fejlettség alapján történő besorolását végezték el, a helyi gazdasági és munkaerő-piaci, infrastrukturális, valamint környezeti mutatók alkalmazásával komplex fejlettségi mutatót hoztak létre. A rendelet fejlesztendő járásokat, kedvezményezett járásokat, komplex programmal fejlesztendő járásokat, regionális szempontból kedvezményezett járásokat, valamint eseti jelleggel súlyos természeti vagy civilizációs katasztrófával sújtott térségeket határoz meg.

Kisgyermeket nevelő hallgató (jelentkező) többletpontja: A gyermeke gondozása céljából a felvételi időszakában fizetés nélküli szabadságon lévő, vagy terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülő jelentkezőnek 40 többletpont jár minden alapképzési szakon, osztatlan mesterképzésen, illetve felsőoktatási szakképzésen.

Magyar állami ösztöndíjjal támogatott képzés: Olyan oktatási forma, amelyben a képzés költségeit az állami költségvetés biztosítja a felsőoktatási intézményen keresztül. A hallgató 12 féléven keresztül folytathat tanulmányokat magyar állami ösztöndíjas képzésben. A támogatási idő legfeljebb 14 félév, ha a hallgató osztatlan képzésben vesz részt és a képzési követelmények szerint a képzési idő meghaladja a tíz félévet. A fogyatékkal élő hallgató támogatási idejét a felsőoktatási intézmény legfeljebb négy félévvel megnövelheti. Ha a felsőoktatási intézményben állami ösztöndíjas képzésben tanulmányokat folytató hallgatóról a tanév végén a felsőoktatási intézmény megállapítja, hogy az utolsó két olyan félévben, amelyben hallgatói jogviszonya nem szünetelt, nem szerezte meg legalább az ajánlott tantervben előírt kreditmennyiség ötven százalékát, tanulmányait a következő tanévben csak önköltséges képzésben folytathatja.

Nemzetközi mobilitás: Hallgatók és oktatók mozgása a különböző országokban lévő felsőoktatási intézmények között. A különféle felsőfokú külföldi képzési programokban való részvétel, a rövidebb-hosszabb ideig külföldön folytatott tanulmányok gyűjtőneve. A hallgatók esetében két fő típusaként megkülönböztetnek kreditmobilitást (amikor a külföldi tanulmányok csak az adott képzés egy szakaszára terjednek ki) és fokozatmobilitást (amikor a külföldi tanulmányok a teljes fokozat – pl. mesterképzés – más országban való elvégzését célozzák). A nemzetközi mobilitás mérése nem egyszerű, részben a statisztikai adatgyűjtés nehézségei miatt, részben a definíciós problémák miatt (pl. ki számít külföldi hallgatónak, állampolgárságot vagy állandó lakóhelyet vesznek-e figyelembe; illetve a sajátos jellegű, vagy rövidebb idejű, kreditet nem eredményező tanulási mobilitási formák kérdése).

Önköltséges képzés: Az állam által nem támogatott (vagyis önköltséges), felsőoktatási intézményben folyó képzés, amelyben a részt vevő hallgatókat a képzéssel összefüggő önköltség terheli. Az önköltség forintban megállapított félévi összegét a felvételi tájékoztatóban – vagy annak hivatalos kiegészítésében – szakonként közzé kell tenni. Vissza

kell fizetni a befizetett önköltség szervezeti és működési szabályzatban meghatározott arányos részét, ha a hallgató a képzési időszak megkezdése előtt bejelenti, hogy megszünteti vagy szünetelteti hallgatói jogviszonyát.

Rendszeres szociális ösztöndíj: A rendszeres szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete alapján – az intézményi térítési szabályzatban rögzített eljárási rend szerint – adható. A havi összeg bizonyos hallgatói csoportok esetében nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 20%-a (ha szociális helyzete alapján rendszeres szociális ösztöndíjra jogosult és fogyatékossgal él, vagy egészségi állapota miatt rászorult, vagy halmozottan hátrányos helyzetű, vagy családfenntartó, vagy nagycsaládos, vagy árva). A rendszeres szociális ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 10%-a, ha a hallgató rendszeres szociális ösztöndíjra jogosult és hátrányos helyzetű, vagy gyámsága nagykorúsága miatt szűnt meg, vagy félárva.

Rendkívüli szociális ösztöndíj: A rendkívüli szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete váratlan romlásának enyhítésére – az intézményi térítési és juttatási szabályzatban rögzített eljárási rend és elvek szerint – folyósított egyszeri juttatás. Rendkívüli szociális ösztöndíjban kérelem alapján részesülhet a hallgató.

Részidős képzés: Az esti, levelező munkarendben folytatott képzések összefoglaló neve. Az esti munkarend szerint a hallgatók tanóráira általában munkanapokon munkaidő után, vagy a hétvégén kerül sor, levelező munkarendben pedig a tanórák tömbösítve, általában kéthetenként vagy havonta vannak.

Roma szakkollégium: A szakkollégiumi rendszeren belül kiemelten a roma fiatalok tehetségének támogatását szolgálja. Roma szakkollégium minden olyan szakkollégium, amelynek létesítő okirata ezt kimondja, valamint céljai között szerepel a roma értelmiségi utánpótlás biztosítása, és tevékenységében törekszik a roma identitású hallgatók tehetséggondozására.

Szociális dimenzió (a felsőoktatásban): A kérdéskör a 2001-es prágai miniszteri találkozó óta egyik központi kérdése a bolognai folyamat gondolatkörének. Lényegében annak a törekvésnek a kifejeződése, hogy a felsőoktatásba belépők, valamint a felsőoktatásban résztvevők és ott képesítést szerzők összetétele minél jobban tükrözze a népesség sokszínűségét, s megerősíti annak fontosságát, hogy a hallgatók a társadalmi és gazdasági háttérükből adódó akadályoktól függetlenül képesek legyenek elvégezni tanulmányaikat. Fontos törekvése egyes alulreprezentált, hátrányos helyzetű csoportok támogatása, felsőoktatási részvételük erősítése, e csoportok azonban országonként eltérőek lehetnek.

Út a diplomához program: A program célja a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, kiemelten a roma hallgatók felsőoktatási esélyegyenlőségének javítása, felsőfokú végzettséghez jutásának támogatása. Pályázatot nyújthatnak be alap-, mester vagy osztatlan képzésen tanuló hallgatók (nappali, esti vagy levelező munkarendben egyaránt) ösztöndíj-támogatási és önköltség támogatási komponensre.

Tanulmányi ösztöndíj: Tanulmányi ösztöndíjat a hallgató tanulmányainak második félévétől kaphat. Tanulmányi ösztöndíjban a felsőoktatási intézmény államilag támogatott teljes idejű (nappali tagozat) képzésben részt vevő hallgatója részesülhet. A tanulmányi ösztöndíj további feltételeit a felsőoktatási intézmény szabályzatában határozza meg.

Többletpont: A felsőoktatási felvételi eljárás során alapképzésben, osztatlan képzésben és felsőoktatási szakképzésben a jogszabályban meghatározott feltételek szerint adható a jelentkezőnek 400 pontot meghaladó pont. Egyik fő kategóriája az előnyben részesítés okán adható többletpont. A különböző jogcímenek elért többletpontok összege legfeljebb 100 lehet.

II. LINKGYŰJTEMÉNY

2.1. A téma szempontjából fontos hazai jogszabályok és elérhetőségük

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99800026.TV
2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700092.TV
29/2002. (V. 17.) OM rendelet a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről	http://www.arts.u-szeged.hu/download.php?docID=23482 http://demoszthenezs.hu/292002-v-17-om-rendelet-a-fogyatekossaggal-elo-hallgatok-tanulmanyainak-folytatashoz-szukseges-eselyegyenloseget-biztosito-feltetelekről/
51/2002. (III. 26.) Kormányrendelet az egyetemi és főiskolai hallgatók által fizetendő díjakról és térítésekről, valamint a részükre nyújtható egyes támogatásokról	http://www.kreditlap.hu/doc/51-2002.asp
51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről	http://ehok.elte.hu/sites/default/files/51_2007_iii_26_korm_rendelet.pdf
A Kormány 220/2014. (VIII. 29.) Korm. rendelete egyes felsőoktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14118.pdf
2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról	http://www.complex.hu/kzldat/t0500139.htm/t0500139.htm
152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útravaló Ösztöndíjprogramról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500152.KOR
79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról	https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/jogszabalyok/79_2006_felsookt_tv_vegrehajtas_a_090501.pdf

237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól	https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/jogszabalyok/237_2006_felveteli_eljarasrol_20110325.pdf
2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100062_TV
309/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Balassi Intézet létrehozásáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600309_KOR
2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204_TV
2/2012. (I. 20.) Korm. rendelet a magyar állami ösztöndíjas és magyar állami részösztöndíjas hallgatókkal kötendő hallgatói szerződésről	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12006.pdf
423/2012. (XII. 29.) Kormányrendelet a felsőoktatási felvételi eljárásról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200423_KOR
A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról szóló 502/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK13220.pdf
555/2013. (XII. 31.) Korm. rendelet a fogyatékos felsőoktatási hallgatók közigazgatási ösztöndíjprogramjának létrehozásáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300555_KOR
A Kormány 220/2014. (VIII. 29.) Korm. rendelete egyes felsőoktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról	http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14118.pdf
87/2015. Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról	http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500087_KOR

2.2. A szociális dimenzió kérdéskörével foglalkozó legfontosabb nemzetközi dokumentumok és jelentések

Bergen (2005): *The European Higher Education Area - Achieving the Goals Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*. Bergen, 19–20 May 2005. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf

Berlin (2003): “*Realising the European Higher Education Area*”. *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf

BFUG WG (2007): *Key issues for the European Higher Education Area – Social Dimension and Mobility. Report from the Bologna Process Working Group on Social Dimension and Data on Mobility of Staff and Students in Participating Countries*. Ministry of Education and Research, Sweden. Elérhető: <http://www.ehea.info/Uploads/Social%20Dimension/Socialdimensionandmobilityreport.pdf>

- Bologna Follow-up Seminar (2003): *Exploring the Social Dimensions of the European Higher Education Area*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Seminars/030219-20General_report.pdf
- Budapest–Bécs (2010): *Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area March 12, 2010*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Budapest-Vienna_Declaration.pdf
- Bukarest (2012): *Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area Bucharest Communiqué*. Elérhető: <http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communique%202012%281%29.pdf>
- CHEPS–INCHER–ECOTEC (2010): *The Bologna Process Independent Assessment. The first decade of working on the European Higher Education Area. Volume 2: Case studies and appendices*. Centre for Higher Education Policy Studies–Internatioanl Centre for Higher Education Research Kessel–ECOTEC. Elérhető: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/IndependentAssessment_2_CasesAppendices.pdf
- EC (2015): *Education and Training – Monitor 2015*. European Commission Directorate-General for Education and Culture, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor15_en.pdf
- EC/EACEA/Eurydice (2014): *Modernisation of Higher Education in Europe: Access, Retention and Employability 2014. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/165EN.pdf
- EC/EACEA/Eurydice (2015a): *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/132824.pdf
- EC/EACEA/Eurydice (2015b): *European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. National Student Fee and Support Systems in European Higher Education – 2015/16. Eurydice Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Elérhető: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/img/covers/189EN.pdf>
- EP (2015): *Jelentés a bolognai folyamat végrehajtásának nyomon követéséről (2015/0000(INI))*. Kulturális és Oktatási Bizottság. Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2015-0121+0+DOC+PDF+V0//HU>
- ESU (2012): *Bologna with Student Eyes 2015. Time to meet the expectations from 1999*. Brussels: European Students' Union ESU. Elérhető: <http://www.esu-online.org/asset/News/6068/BWSE-2015-online.pdf>
- Eurydice (2011): *Modernisation of Higher Education in Europe 2011: Funding and the Social Dimension 2011*. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice). Elérhető: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/131en.pdf
- ET (2010): *A Tanács 2010. május 11-i következtetése az oktatás és a képzés szociális dimenziójáról*. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2010/C 135/02. Elérhető: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0526\(01\)&from=HU](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0526(01)&from=HU)
- Leuven (2009): *The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28–29 April 2009. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf

- London (2007): *London Communiqué Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, 18 May 2007*. Elérhető:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf
- Prága (2001): *Towards the European Higher Education Area. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001*. Elérhető:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf
- Yasemin, Kooij (2015): *European Higher Education Policy and the Social Dimension – A Comparative Study of the Bologna Process*. Palgrave Macmillan.
- Yerevan (2015a): *Yeravan Communiqué*. Elérhető:
http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf
- Yerevan (2015b): *The Bologna Process Revisited: The Future of the European Higher Education Area*. Elérhető: http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/Bologna%20Process%20Revisited_Future%20of%20the%20EHEA%20Final.pdf

2.3. Hazai felsőoktatási intézmények esélyegyenlőségi oldalai

- Apor Vilmos Katolikus Főiskola
<http://www.avkf.hu/tajekoztatok>
- Budapesti Metropolitan Főiskola/Egyetem
<http://www.metropolitan.hu/hallgatoinknak/1275/osztondijak-tamogatasok.html>
- Zsigmond Király Főiskola
<http://www.zskf.hu/felvetelizoknek>
- Dunaújvárosi Főiskola/Egyetem
<http://www.duf.hu/tanulmanyi-taj/hallgatoi-juttatasok>
- Kodolányi János Főiskola
https://www.kodolanyi.hu/szolgáltatások/hallgatoi_szolgáltatások/fogyatekosugyi_koordinator
- Nyíregyházi Főiskola/Egyetem
<http://www.nyf.hu/taxonomy/term/109>
- Eszterházy Károly Főiskola
<http://uni-eger.hu/hu/operativ-es-szrvig/hallgatoi-szolgaltato-kozpont>
- Wesley János Lelkészképző Főiskola
http://www.zskf.hu/images_uploaded/4ea570710b821.pdf
- Budapesti Corvinus Egyetem
<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=50542>
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
http://www.sc.bme.hu/index.php?pText=4_2_0&pOpen=2
- Károli Gáspár Református Egyetem
<http://www.kre.hu/portal/index.php/szabalyzatok.html>
- Miskolci Egyetem
<http://www.uni-miskolc.hu/eselyegyenlosegi-terv>
- Kaposvári Egyetem
<http://www.ke.hu/oktatas/eselyegyenloseg/tajekoztato#>
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem
<https://btk.ppke.hu/hallgatoinknak/eselyegyenloseg>

Debreceni Egyetem

<http://www.lelkiero.unideb.hu/>

Eötvös Loránd Tudományegyetem

<http://www.elte.hu/hallgatok/spec>

Pécsi Tudományegyetem

http://pte.hu/tamogato_szolgalat

Szegedi Tudományegyetem

<http://www.eletv.u-szeged.hu/>

2.4. Nemzetközi jó gyakorlatok elérhetőségei

Accessibility mobility grant (*fogyatékossgal élők mobilitásának támogatása – Finnország*):

<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=763>

Catalogue of good practices in Social Dimension implementation in Higher Education (*jó gyakorlatok a szociális dimenzió érvényesítésére*): <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=244>

Data Collection / Reporting on the Bologna Process Implementation (*adatgyűjtések, nemzetközi összehasonlító jelentések és országriportok*): <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=21>

ETM Interactive maps (*oktatási és képzési interaktív térkép*):

http://ec.europa.eu/education/dashboard/index_en.htm

Eurostat database (*Eurostat adatbázis*): <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostudent V database (*az Eurostudent V felmérésének adatbázisa*): <http://database.eurostudent.eu/>

Finn főiskolai hídprogram: Preparatory courses for immigrant students in performance based funding model (*teljesítményalapú finanszírozási modell a bevándorlók felkészítő tanfolyamainak biztosítására - Finnország*): <http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=271>

Finn főiskolai hídprogram: Preparatory studies for migrants aiming to study at universities of applied sciences (*bevándorlók főiskolai felkészítő képzése – Finnország*):

<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=272>

Finnish Student Survey 2014. Higher education students' income and studies (*finn hallgatói kérdőíves felmérés*): http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2014/Opiskelijatutkimus_2014.html?lang=en

Lengyel intézményi jó gyakorlat: The Disability Support Service at the Jagiellonian University (UJ) in Cracow (*a krakkói Jagelló Egyetem Fogyatékossgal élők Támogatási Szolgáltatási Központja*):

http://www.ehea.info/Uploads/Good-practices%20in%20SD_Poland.pdf

Lengyel projekt az előzetes képességek elismertetésére: University Recognition of Prior Learning Centres – Bridging Higher Education with Vocational Education and Training (*előzetes tanulás egyetemi elismerése központ – átmenet a szakképzésből a felsőoktatásba*):

<http://www.pl4sd.eu/index.php/measure?measure=766>

Német jó gyakorlat: Student Services and Student Affairs in Germany (*hallgatói szolgáltatások*)

http://www.ehea.info/Uploads/Good%20practices%20in%20SD_Germany.pdf

OECD Education GPS (*OECD oktatási interaktív adatbázisa*): <http://gpseducation.oecd.org/>

PL4SD (*Peer Learning for Social Dimension – kölcsönös tanulás a szociális dimenzió terén*):

<http://www.pl4sd.eu/>

III. HIVATKOZÁSOK

3.1. Általános hivatkozások

- Finland (2012): *Education and Research 2011–2016. A development plan. Reports of the Ministry of Education and Culture*. Finland 2012:3. Elérhető:
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm03.pdf>
- Finland (2015): *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012–2015 Finland*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/4_2015/145708.pdf
- Garai Orsolya – Veroszta Zsuzsanna (szerk.) (2013): *Diplomás pályakövetési adatok 2011*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2013.
- Germany (2008): *Getting ahead through education. The Qualification Initiative for Germany*. Dresden, 22 October 2008. Elérhető:
http://www.bmbf.de/pub/beschluss_bildungsgipfel_dresden_en.pdf
- Germany (2015): *National Report regarding the Bologna Process implementation 2012–2015 Germany*. Elérhető: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/4_2015/110213.pdf
- Kiss L. (szerk.) (2014): *A felsőoktatás szociális dimenziója – A Eurostudent V. magyarországi eredményei*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.
- Nyüsti Sz. (2014): Nappali tagozatos hallgatók bevételeinek és időfelhasználásának egyenlőtlenségei. In: Kiss László (szerk.): *A felsőoktatás szociális dimenziója – A Eurostudent V. magyarországi eredményei*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. pp. 39–53.
- Quinn, J. (2013): *Drop-out and Completion in Higher Education in Europe among students from under-represented groups. An independent report authored for the European Commission*. Elérhető: <http://www.nesetweb.eu/sites/default/files/HE%20Drop%20out%20AR%20Final.pdf>
- Raffai Zs. (2013): Magyarországon végzett vajdasági frissdiplomások munkavállalása. A BI MÁSZ vajdasági hallgatóinak munkavállalási trendjei a 2011-es Educatio – MÁSZ online DPR kutatás eredményeinek elemzése alapján. In: Szoták Szilvia (szerk.): *Határhelyzetek V. Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léthelyzetekben*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium Budapest 2013 pp. 428–449.
- Szemerszki M. (2012): A felsőoktatásba jelentkezők jellemzői. In: *Az érettségítől a mesterképzésig* (szerk. Szemerszki M.), OFI 2012. pp. 19-50. Elérhető:
http://ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2012/03/erettsegitol_a_mesterkepzesig.pdf
- Szemerszki M. (2012): A felsőfokú képzésbe belépők társadalmi háttere, iskolai életútja, a középfokú oktatás főbb sajátosságai. In: *Az érettségítől a mesterképzésig* (szerk. Szemerszki M.), OFI 2012. pp. 113-139. Elérhető:
http://ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2012/03/erettsegitol_a_mesterkepzesig.pdf
- Veroszta Zs. (2014): *A Diplomás Pályakövetési Rendszer eredményei 2013*. Gyorsjelentés. Educatio Nonprofit Kft Felsőoktatási Osztály. Elérhető:
http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR_gyorsjelentes_2013.pdf
- Veroszta Zs. (2015): *Diplomás pályakövetési adatok 2014*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

3.2. Hivatkozások egyes csoportokra vonatkozóan

A) Szociálisan hátrányos helyzetű hallgatók

- Berács J. et al. (2015): *Magyar Felsőoktatás 2014. Stratégiai helyzetértékelés*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja. URL: http://portal.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/kutatokozpontok/NFKK/konferencia2015jan-MF2014/MF2014_strat.pdf
- Bódi E. – Garai O. (2011) Előnyben részesítés a felsőoktatási felvételi eljárásban. *Felsőoktatási Műhely*, 2011/1. 71–80.
- Ceglédi T. (2009): Hátrányos helyzetű tehetséges hallgatók a Debreceni Egyetemen. *Educatio*, 2009/4.
- Crossan, B., Field, J., Gallacher, J. és Merill, B. (2003): Understanding participation in learning for non-traditional adult learners: learning careers and constructing of learning identities. *British Journal of Sociology of Education*, 2003/1.
- Donaldson, F. J. és Townsend, K. B. (2007): Higher education journal's discourse about adult undergraduate students. *The Journal of Higher Education*, 2007/1.
- Fazekas Á. S. (2011): Fogycatékossággal élők hátránykiegyenlítése a felsőoktatásban. A magyar és a német jogi és szervezeti intézményrendszer főbb elemeinek összehasonlító bemutatása. In Tóth R. (szerk.): *Társadalmi tanulmányok 2011. Az ELTE TáTK Hallgatói Önkormányzatának évkönyve*. Budapest, ELTE Társadalomtudományi Kar.
- Garai O. – Kiss L. (2014): EUROSTUDENT V – magyarországi eredmények. In Kiss László (szerk.): *A felsőoktatás szociális dimenziója. Az EUROSTUDENT V kutatás hazai eredményei*. Budapest, Educatio Nonprofit Kft.
- Hajdu T. – Kertesi G. – Kézdi G. (2014): Roma fiatalok a középiskolában. Budapesti *Munkagazdaságtani Füzetek*, 2014/7.
- Kertesi G. – Kézdi G. (2009a): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. *Közgazdasági Szemle*, 2009. november, 959–1000.
- Kertesi G. – Kézdi G. (2010): Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a közép-iskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felvételeknek 2006 és 2009 közötti hullámaiból. *Társadalmi Ríport*, 2010. Budapest, TÁRKI.
- Kiss L. (2012): „Alacsony státuszú” szakok az alapképzésben. In Garai O., Veroszta Zs. (szerk.): *Frissdiplomások 2011*. Budapest: Educatio Nonprofit Kft. 67–91.
- Kiss L. (2013): Hátrányos helyzetű régiókból érkezők felsőoktatási jelentkezési stratégiái. *Felsőoktatási Műhely*, 2013/2.
- Kiss P. (2008): Falusiak (és nem falusiak) a felsőfokú tanulmányaik kezdetén. *Felsőoktatási Műhely*, 2008/1. 45–58.
- Kovács A. (2010): HÖÖK Mentorprogram – Kutatás 2009/2010. Letölthető: http://hook.hu/hu/c/document_library/get_file?uuid=31b0ee5e-aebd-4644-8504-a096cac79a34&groupId=10531
- Nyüsti Sz. (2012): Hátrányos helyzetben – helyzeti hátrányban a felsőoktatásban. *Felsőoktatási Műhely*, 2012/2. 33–50.
- Ogren, A. Ch. (2003): Rethinking the “Nontraditional” Student from a Historical Perspective: State Normal Schools in the Late Nineteenth and Early Twentieth Century. *The Journal of Higher Education*, 2003/6.

Szemerszki M. (2010): Regionális eltérések a harmadfokú továbbtanulásban In: Kozma T.-Ceglédi T. (szerk.): Régió és oktatás: A Partium esete. Régió és Oktatás VII., Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutatási és Fejlesztő Központ (CHERD), Debrecen, pp. 172-188.

Tózsér Z. (2012): A „nem-tradicionális” hallgató. A nemzetközi szakirodalom tanulságai. *Iskolakultúra*, 2012/2.

B) Roma hallgatók

Cserti-Csapó T. (2012): *A cigány népesség a társadalmi-gazdasági térszerkezetben*. Budapest.

Forray R. K. (1998): Cigánykutatás és nevelésszociológia. *Iskolakultúra*, 1998/12.

Forray R. Katalin (2014): A diploma felé. *Iskolakultúra* 2014/9. 72–85.

Hablicsek L. (2007): Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére. *Demográfia*, 2007/1.

Hablicsek László (2007): A roma népesség iskolázottságának területi alakulása: tények és becslések. *Kisebbség – kutatás*, 2007/4. 729–766.

Hajdu T. – Kertesi G. – Kézdi G. (2014): Roma fiatalok a középiskolában. Budapesti *Munkagazdaságtani Füzetek*, 2014/7.

Kardos K. (2014): Roma/cigány származású hallgatók és a felsőoktatási tehetséggondozó intézmények kapcsolata. *Kapocs*, 2014/1.

Kertesi G. – Kézdi G. (2009a): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. *Közgazdasági Szemle*, 2009. november, 959–1000.

Kertesi G. – Kézdi G. (2009b): *A roma fiatalok általános iskolai eredményessége, középiskolai továbbtanulása és középiskolai sikeressége. Az MTA–KTI „A közoktatás teljesítményének mérése–értékelése” programjának zárótanulmánya*. Budapest.

Kertesi G. – Kézdi G. (2010): Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a közép-iskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felvételének 2006 és 2009 közötti hullámaiból. *Társadalmi Ríport*, 2010. Budapest, TÁRKI.

Koltai J. (szerk.) (2012): *A szegénység és a társadalmi kirekesztettség célzott vizsgálata a roma lakosság körében*. <http://www.modernizacio.hu/iii-piller-kutatas/romakutatas>

Kriston L. – Varga E. (2011): *A felsőoktatásban tanuló roma hallgatók motivációi és jövőtervei*. Debrecen. <http://campuslet.unideb.hu/>

„Roma társadalom 2010”. A Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet megbízásából a Marketing Centrum által végzett kutatás zárótanulmánya.

Messing V. – Molnár E. (2008): Tanulmányi ösztöndíjak etnikai és szociális alapon. *Educatio*, 2008/4.

Pusztai G. (2002): A társadalmi tőke szerepe a roma/cigány diplomások iskolai pályájának alakulásában. In.: *Roma/cigány értelmiségiek iskolai karrierje*, Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei CII., Debrecen

Szabóné Kármán J. (2012): *A magyarországi cigány/roma értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola, Doktor PhD-értekezés. Pécs.

Takács V. (2013): A Romaversitas szerepvállalása a roma értelmiség kialakulásában. In Gereben F. – Lukács Á.: *Fogom a kezét és együtt emelkedünk*. Tanulmányok és interjúk a romaintegrációról. Faludi Ferenc Akadémia, Budapest. 225–257.

Torkos K.(2002): Értelmiségi romák család háttere. In Kozma Tamás (szerk.): *Roma/cigány értelmiségiek iskolai karrierje*. Debrecen, Acta Pedagogica Debrecina.

Varga Aranka (szerk) (2015): *Próbatétel*. PTE BTK

C) Fogyatékosággal élő hallgatók

- Fuller, M. – Bradley, A. – Healey, M. (2004): Incorporating disabled students within an inclusive higher education environment. *Disability and Society*, 2004/5.
- Garai O. – Kiss L. (szerk.) (2015): *Fogyatékkal élő frissdiplomások munkaerő-piaci integrációja*. Budapest, Educatio Nkft.
- Hangya D. (2010): Az esélyegyenlőség, mint társadalmunk mércéje. A fogyatékosággal élők felnőttképzésének jelene. *KÉK* 2010/3. 43–55.
- Kálmán Zsófia – Könczei György (2002): *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Budapest, Osiris.
- Karlovitcz J. (2013): Akadályozott hallgatók a felsőoktatásban? *Iskolakultúra*, 2013/10.
- Kiss L. (2014): Fogyatékkal élő és krónikus beteg hallgatók a felsőoktatásban. *Felsőoktatási Műhely*, 2014/1.
- Kövér Á. – Gazsi A. (2006): A fogyatékos személyek esélyegyenlősítése Magyarországon - Jogok és realitások 2005-ben. *Kapocs*, 2006/1.
- Laki I. (szerk.) (2009): *Fogyatékoság és a mai magyar társadalom*. Budapest – Szeged, Belvedere Meridionale – MTA Szociológiai Intézet.
- Laki, I. – Kabai I. (2010): *Fogyatékosággal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon*. Budapest, L'Harmattan.
- Laki I. (2012): Oktatás, képzés – avagy fogyatékosok/fogyatékkal élő emberek a felnőttoktatásban? *Act Sci Soc* 37. 51–60.
- Laki I. (2015): A felsőoktatás hallgatói – a fogyatékosággal élő hallgatók felsőfokú tanulmányai. In Karlovitcz J. (szerk.): *Fejlődő jogrendszer és gazdasági környezet a változó társadalomban*. Komarno, International Research Institute s.r.o.
- Mazzag É. - Sári M.: (2006) A mozgáskorlátozottak a felnőttképzésben és a közművelődésben - esély az egyenlőségre? *Valóság*, 2006/4. 82–95.
- Milani, A. (1996): Disabled Students in Higher Education. *Journal of College and University Law*, 1996/22. 989–1043.
- Pusztai G. – Szabó D. (2014): Felsőoktatási hallgatók és fogyatékosággal élő társaik. *Kapocs*, 2014/4.
- Riddell, S. – Tinklin, T., - Wilson, A. (2005): *Disabled Students in Higher Education. Perspectives on widening access and changing policy*. Routledge.
- Riddell, S., Tinklin, T. és Wilson, A. (2005): *Disabled Students in Higher Education: Perspectives on widening access and changing policy*. Routledge, Abingdon.
- Sarkadi Á. (2008): A felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók jogai az idegennyelv-tanulás terén. *Új Pedagógiai Szemle*, 2008/4. 12–20.
2011. évi népszámlálás. 11. Fogyatékosággal élők. KSH. Budapest, 2014.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_11_2011.pdf
- World Report on Disability 2011. World Health Organization
http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf

D) Kisgyermeket nevelő hallgatók

- Engler Á. (2004): Dilemmák felsőfokon. Hallgatók családalapítási terveit. *Kapocs*, 2014/1.
- Engler Á. (2007): A felsőfokú tanulmányokat folytató kismamák tanulási attitűdjéről. *Educatio*, 2007/4.
- Engler Á. (2010): *Kisgyermeket nevelő hallgatók felsőfokú tanulmányi beruházásának és hozamainak nevelésszociológia vizsgálata*. Ph.D. értekezés, Kézirat. Debrecen, DE Neveléstudományok Intézete.
- Engler Ágnes (2011) *Kisgyermeket nevelő hallgatók felsőfokú tanulmányainak vizsgálata Debreceni Szemle* 19., 2011/2. pp. 243-256
- Engler Á. (2011): *Kisgyermekes nők a felsőoktatásban*. Budapest, Gondolat.

E) Határon túli magyar hallgatók

- Epare, C. (2008): A nemzet peremén. Külhoni magyar ösztöndíjasok a fővárosban. In: Szarka L. – Kötél E. (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 10–29.
- Erdei I. (2003): Határon túli hallgatók magyarországi részképzése. *Educatio*, 2003/4.
- Erdei I. (2005): Hallgatói mobilitás a Kárpát-medencében. *Educatio*, 2005/2., 334–359.
- Eröss Á. et al. (2011): Tanulmányi célú migráció, migráns élethelyzetek: vajdasági diákok Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 2011/4.
- Fábrí I. (szerk.) (2003): *Kisebbségi lét és érvényesülés. A magyar lakosság munkaerő-piaci kihívásai a Kárpát-medencében*. Kisebbségkutatás Könyvek. Lucidus Kiadó, Budapest.
- Fercsik R. (2008): Szülőföldről a hazába – és vissza In: Szarka L. – Kötél E. (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 124–138.
- Gábrity Molnár I. (2007): Megmaradás, avagy továbbtanulási lehetőségek es szándékok a Vajdaságban – etnikai magatartásvizsgálat. In: Kupa L. (szerk.): *Tájak, tájegységek, etnikai kisebbségek*. Közép-Európában. B&D Stúdió, Pécs, 110–120.
- Gödri I. (2004): Etnikai vagy gazdasági migráció? Az erdélyi magyarok kivándorlását meghatározó tényezők az ezredfordulón. *Erdélyi Társadalom*, 1., 37–54.
- Gödri I. (2005): A bevándorlók migrációs céljai, motivációi es ezek makro- és mikrostrukturális háttere. In: Gödri I., Tóth P. P. (szerk.): *Bevándorlás és beilleszkedés. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet*, Budapest, 69–131. (KSH NKI Kutatási Jelentések; 80.)
- Horváth I.: *Az erdélyi magyar fiatalok Magyarország irányú tanulási migrációja, 1990–2000*. Central and Eastern European Online Library.
- Keller M. (2008): Lokális kötődés és tanulmányi célú migráció. *Educatio*, 17(3), 449–453.
- Kész A. (2008): Kárpátaljai diplomás betelepülők az Észak-alföldi Régióban. In: Szarka L. – Kötél E. (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 155–166.
- Mandel K., Csata Zs. (szerk.): *Karrierutak vagy parkoló pályák? Friss diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei a Kárpát-medencében*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 132–173.
- Pálfy Zoltán: The Dislocated Transylvanian Hungarian Student Body and the Process of Hungarian Nation-Building after 1918. In Trencsényi B. et al. (szerk.): *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies*. pp. 179–196, Budapest / Iași, 2001, Régio Books / Polirom.

- Pusztai G. – Nagy É. (2005): Tanulmányi célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. *Educatio*, 2005/2.
- Rédei L. M. (2002): A külföldön tanuló magyar diákok – a Magyarországon tanuló külföldi diákok. In: Illés Sándor, Lukács Éva (szerk.): *Migráció és statisztika*. Budapest, KSH Népeségtudományi Kutató Intézet.
- Sorbán A. – Nagy K. (2001): Hazajöttem Magyarországról... In Bodó B. (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv*. pp. 56–75, Temesvár / Kolozsvár.
- Szentannai Á. (2001): A Magyarországon tanult fiatalok karrierkövetése. *Regio*, 2001. 4. szám. 113–131.
- T. Mirnics Zs. (2001): Hazától hazáig (A Vajdaságban és Magyarországon tanuló vajdasági magyar egyetemi hallgatók életkilátásai és migrációs szándékai). In: Gábrity Molnár I., Mirnics Zs. (szerk.): *Fészekhagyó vajdaságiak*. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 163–204.